

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**KORUMA PLANLARINA İLİŞKİN
UYGULAMA SORUNLARININ İRDELENMESİ:
BEYKOZ BOĞAZIÇI BÖLGESİ**

Yüksek Lisans Tezi

HAYRİYE GÜL TOTU

İSTANBUL, 2018

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER ve ULAŞTIRMA YÖNETİMİ
PROGRAMI**

**KORUMA PLANLARINA İLİŞKİN
UYGULAMA SORUNLARININ İRDELENMESİ:
BEYKOZ BOĞAZIÇI BÖLGESİ**

Yüksek Lisans Tezi

HAYRİYE GÜL TOTU

Tez Danışmanı: DR. ÖĞR. ÜYESİ BELİNDİ TORUS

İSTANBUL, 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER ve ULAŞTIRMA YÖNETİMİ PROGRAMI

Tezin Adı: Koruma Planlarına İlişkin Uygulama Sorunlarının İrdelenmesi: Beykoz

Boğaziçi Bölgesi

Öğrencinin Adı Soyadı: Hayriye Gül TOTU

Tez Savunma Tarihi: 28.05.2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Yücel Batu SALMAN

Enstitü Müdürü

İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi İrem Şanal ÖZYURT

Program Koordinatörü

İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Belinda TORUS

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan AYDIN YÖNET

.....

Üye

Prof. Dr. Sinan Mert ŞENER

.....

TEŞEKKÜR

Çalışmam sırasında, araştırma, inceleme, sentez ve tezin yazımı aşamasında bana her konuda yardım eden, bilgisini, benimle paylaşan, manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yoğun akademik hayatının arasında vaktini bana ayıran çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Belinda TORUS hocama şükranlarımı sunarım.

Çalışma hayatımın her aşamasında beni yüreklendiren ve destek olan kıymetli eşim Salih TOTU'ya, onlara ayırmam gereken zamanlarından çaldığım hayat ışıklarım, sevgili çocuklarım Nida ve İsmail Arda'ya, değerli annem ve babama anlayış ve sabırları için teşekkür ederim.

İstanbul, 2018

Hayriye Gül TOTU

ÖZET

KORUMA PLANLARINA İLİŞKİN UYGULAMA SORUNLARININ İRDELENMESİ: BEYKOZ BOĞAZIÇI BÖLGESİ

Hayriye Gül TOTU

Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Belinda TORUS

Mayıs 2018, 142 Sayfa

Tarih boyunca çok çeşitli kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapan ve önemli bir kavşak noktası oluşturan Anadolu ve Trakya; tarihi, kültürel ve doğal varlıkların yoğun olarak bulunduğu çok özel bir coğrafyadır. Yaşanan hızlı kentleşme, koruma uygulamalarının kentsel gelişim hızının gerisinde kalması, nüfus artışı ve yasal boşluklar ülkemizdeki tarihi, kültürel ve doğal varlıkların korunmasında aksaklıklara sebep olmuş ve bu süreç toplumsal mirasımız olan bu alanların yapılaşmasına bazı durumlarda tahrip edilmesine yol açmıştır.

Koruma alanlarındaki uygulama sorunlarının tespiti için çalışma alanı olarak Beykoz İlçesinin Boğaziçi Kanunu kapsamında kalan Beykoz Boğaziçi Alanı seçilmiştir. Boğaziçi Alanı, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu ile sınırları belirlenmiş; Üsküdar, Beykoz, Sarıyer ve Beşiktaş İlçelerinin kanun eki krokide belirlenen sınırlarında geçerli olan ve kapsadığı alanı tarihi ve doğal sit olarak tanımlayan özel bir koruma kanunudur. Bu alanın genel koruma mevzuatı ve Boğaziçi Kanunu ile korunmasına, mevzuat ve yaptırım olarak hukuki tüm tedbirlerin alınmasına rağmen başarılı bir koruma uygulamasının gerçekleşmediği görülmektedir. Beykoz İlçesi, İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun ayrı bir kararıyla Sarıyer İlçesiyle birlikte Boğaziçi Alanı dışında kalan bölümlerini kapsayacak şekilde doğal sit alanı ilan edilmiştir.

Sit alanlarının planlama, koruma çalışmaları, yönetim ve ekonomi açılarından uygulama sorunları tespit edilmiş ve bu tespitler doğrultusunda anket soruları hazırlanmıştır. Anketler Türkiye genelinden seçilen, ağırlıklı olarak doğal sit alanında veya çakışan alanlarda bulunan ilçe belediyelerine gönderilmiş ve gelen anket sonuçları Beykoz Boğaziçi Bölgesiyle kıyaslanmıştır.

Koruma alanlarında yapılan uygulamalardaki planlama sürecine yönelik sorunların tespitine dair yapılan anketin ilk bölümünde; koruma kararlarının çevre düzeni planlarından sonra verilmesi, bir bölgenin sit alanı ilan edilmesiyle imar planlarının yürürlükten kaldırılması, koruma planlarının yoğunluğunun düşük olması ve özel yasalara tabi olmanın süreci geciktirmesi gibi sebeplerden dolayı ankete katılan

belediyelerin büyük oranda koruma uygulamalarında istekli olmadıkları ve mevzuata eleştirel bir yaklaşım içinde oldukları gözlenmiştir. Koruma uygulamalarına yönelik sorunların tespiti yapıldığı sonraki bölümde de; sit alanlarının yerleşim yerlerine göre konumları, büyüklükleri, geçiş dönemi yapılaşma koşulları gibi kararlarda etkin olamayan belediyelerin süreci yönetme konusunda da özel çalışmalarının olmadığı görülmüştür. Mevzuat gelişmelerinden büyük oranda kendi imkanları ile bilgi sahibi oldukları belirtilmiştir. Koruma alanlarındaki tespit ile plan uygulamalarında bakanlık ve kurul / komisyonlarla olan anlaşmazlıkların kendi görüşleri doğrultusunda ilerlemediği belediyelerin büyük oranda görüşü olup uygulama süreçlerinde yönetsel olarak etkin olamadıklarını belirtilmektedir. Sit ilanının bölgeye ekonomik anlamda etkilerinin değerlendirildiği anketin son bölümünde ise çok büyük oranda sit ilan edilen alanın ekonomik olarak değer kaybına uğradığı düşünülmektedir. Ayrıca ankete katılan belediyeler büyük oranda bu alanlarla ilgili özel bir çalışma yapmadıklarını belirtirken sit ilanının alanın aktif kullanımını olumsuz etkilediği baskın görüş olarak tespit edilmiştir.

Koruma uygulamalarında, yönetim ve tarafların sorumlulukları çok yönlü olarak değerlendirilmiştir. Koordineli bir şekilde çalışmak uygulamadaki verimliliği, başarıyı ve etkinliği arttırmaktadır. Aksi durumda sit alanlarındaki koruma çalışmalarının sonuçlanamayacağı, sonuçlandığı durumlarda ise bu alanların kentsel gelişim karşısında tahrip edilmesi veya kent yaşamından koparak özelliğini yitirmesi durumlarıyla karşılaşacağı gözlenmiştir. Bu çelişkiler, durum tespitleri ve öneriler Sonuç bölümünde başlıklar halinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beykoz, Koruma Mevzuatı, Sit Alanları, Boğaziçi Kanunu

ABSTRACT

EXAMINING THE IMPLEMENTATION PROBLEMS OF PROTECTION PLANS: BEYKOZ BOĞAZIÇI REGION

Hayriye Gül TOTU

Urban Systems and Transportation Management Program

Thesis Advisor: Assist. Prof. Belinda TORUS

May 2018, 142 Page

Anatolia and Thracian, which hosted a wide range of cultures and civilizations and constitute an important junction point, is a special geography where historical, cultural and natural assets are found intensively. The experienced rapid urbanization, population increase, legal gaps, and the fact that protection implementations fall behind the urban development speed caused setbacks in the protection of historical, cultural and natural assets in Turkey. And this process gave rise to overbuilding and sometimes destruction of these fields, which are common heritage.

Beykoz Boğaziçi Area of Beykoz District, which is in the scope of Boğaziçi Law, was chosen for the determination of implementation problems experienced in protection areas. Boğaziçi Area was determined with the borders of the Boğaziçi Law no 2960. Boğaziçi Law is a special protection law defining the coverage area as historical and natural protected area and it is valid in the borders of Üsküdar, Beykoz, Sarıyer and Beşiktaş Districts, which is determined in the annexed sketch of the law. Despite the fact that this area is protected with the general protection legislation and the Boğaziçi Law and all the legal measures are taken, it is seen that a successful protection implementation has not occurred. Beykoz District was announced as natural protected area as it will include Sarıyer District and the areas staying out of Boğaziçi Area with a separate decision of the Istanbul Cultural and Natural Heritage Conversation Board Numbered III.

Planning and protection works of protected areas, and the implementation problems in terms of management and economy were determined, and survey questions were prepared in accordance with these determinations. Surveys are sent to district municipalities, which are located mainly in natural protected areas or overlapping areas that are chosen all over Turkey, and the received survey results were compared with the results of the Boğaziçi Region.

In the first section of the survey, which is made for the determination of problems experienced in the planning process of implementations adopted in protection areas; it is observed that participant municipalities of the survey are not willing for and they adopt a critical approach against protection implementations to a large extent due to the reasons

such as protection decisions are given after environmental plans, construction plans are revoked with the announcement of a region as a protected area, intensity of protection plans are low, and being subject to special laws delays the process. In the next section where the determination of problems related to protection implementations are made; it is seen that municipalities, which cannot be efficient in decisions such as protected areas' locations, size and transitional period housing conditions compared to the residential areas, do not have special studies for managing the process. They indicated that they have knowledge about legislative developments with their own means to a large extent. Municipalities largely think that disputes with ministries and boards / commissions regarding the determination and plan implementations in protection areas do not proceed in accordance with their opinions, they indicate that they are not efficient in implementation processes administratively. In the last section of the survey where the economic impacts of the protected area on the region are evaluated; it is largely thought that an area, which is announced as protected area, decreases in value economically. Moreover, as the municipalities participating in the survey mentioned to a large extent that they do not make any special study regarding these areas, it is determined as the dominant opinion that announcement of protected area affect the active use of the area adversely.

In conservation practices, management and the responsibilities of the parties have been assessed as versatile. Coordinated work enhances productivity, success and effectiveness in applications. Otherwise, it is observed that the conservation studies in the protected areas can not be completed and, in cases where they are concluded, these areas will be destroyed in the face of urban development or the city will be detached from its life. These contradictions are examined in headings in the conclusions and suggestions section.

Key Words: Beykoz, Protection Legislation, Protected Areas, Boğaziçi Law

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR.....	x
ŞEKİLLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 ÇALIŞMANIN AMACI ve KAPSAMI.....	2
1.2 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	4
2. KORUMA ALANLARI.....	5
2.1 KORUMA KAVRAMI.....	5
2.1.1 Korumayla İlgili Tanımlar ve Kavramlar.....	5
2.1.2 Dünyada Koruma Çalışmaları ve Uluslararası Koruma Örgütleri.....	6
2.1.3 Türkiye’de Koruma Çalışmaları.....	13
2.1.3.1 Cumhuriyet Dönemi Öncesi Çalışmalar.....	14
2.1.3.2 Cumhuriyet Dönemi Çalışmaları.....	17
2.2 KORUMA ÇALIŞMALARINDA YASAL DÜZENLEMELER.....	23
2.2.1 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.....	23
2.2.2 Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Kurulması.....	26
2.2.3 Çakışan Alanlar Protokolü.....	30
2.2.4 Koruma Alanlarındaki Planlama Mevzuatları.....	33
2.2.5 İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri.....	50
2.2.5.1 Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar.....	51
2.2.5.2 Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar.....	57
2.2.5.3 Boğaziçi Alanı Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar	60
2.3 BÖLÜM SONUCU.....	65
3. KORUMA ALANLARINDA UYGULAMA SORUNLARI.....	67
3.1 GENEL SORUNLAR.....	67
3.1.1 Planlama	69
3.1.2 Yönetim	73
3.1.3 Koruma Bilincinin Olmaması.....	82
3.1.4 Koruma ve Kullanma Dengesinin Kurulamaması	84

3.2 BÖLÜM SONUCU.....	87
4. ALAN ÇALIŞMASI: BEYKOZ BOĞAZIÇI BÖLGESİ.....	89
4.1 BEYKOZ İLÇESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	89
4.1.1 İlçenin Konumu ve Topoğrafik Durumu.....	89
4.1.2 İlçenin Tarihi ve Kentsel Gelişimi.....	93
4.1.3 İlçenin Demografik ve Ekonomik Yapısı.....	105
4.2 BEYKOZ İLÇESİNİN PLANLAMA YAPISI.....	106
4.2.1 Beykoz'da Sit Alanları.....	106
4.2.1.1 Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı.....	109
4.2.1.2 Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanı.....	109
4.2.2 Beykoz'u Oluşturan İdari Sınırlar.....	110
4.2.2.1 Boğaziçi Alanı.....	112
4.2.2.2 Doğal Sit Alanı.....	114
4.2.2.3 Riva Bölgesi.....	115
4.2.2.4 Çavuşbaşı Bölgesi.....	116
4.2.2.5 Köyden Mahalleye Dönüşen Alanlar.....	119
4.3 UYGULAMA SORUNLARININ SAPTANMASI.....	120
4.3.1 Amaç.....	121
4.3.2 Yöntem.....	121
4.3.3 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	123
4.3.4 Anket Sonuçlarının Beykoz Boğaziçi Alanıyla Kıyaslanması.....	136
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	138
KAYNAKÇA.....	143
EKLER	
Ek A.1 GEEAYK'nun 8172 sayı ve 1974 tarihli kararı.....	149
Ek A.2 GEEAYK'nun 13175 sayı ve 1983 tarihli kararı.....	155
Ek A.3 III nolu KTVKBK'nun 7755 sayılı ve 1995 tarihli kararı.....	158
Ek A.4 Çakışan Alanlar Protokolü.....	168
Ek A.5 İlçe belediyelerinin cevaplamasına yönelik hazırlanan anket.....	171

TABLÖLAR

Tablo 2.1: Önemli koruma çalışmaları.....	9
Tablo 4.1: İlçenin aylara göre iklim verileri.....	92
Tablo 4.2: Türkiye ve İstanbul’da sit alanlarının türlerine göre dağılımı.....	106
Tablo 4.3: İstanbul’da sit alanlarının ilçelere göre sayı ve büyüklükleri.....	107
Tablo 4.4: Koruma planı hakkında genel değerlendirme sonuçları.....	126
Tablo 4.5: Planlama sürecindeki sorunlara yönelik değerlendirme	131
Tablo 4.6: Sit kararının sebep olduğu ekonomik koşullar.....	133

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Boğaziçi Kanunu’nda, sahil şeridi, öngörünüm, gerigörünüm ve etkilenme bölgelerini gösterir kanun eki kroki.....	45
Şekil 2.2: Mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre 1/5000 ölçekli nazım imar planı yapım süreç şeması.....	52
Şekil 2.3: Mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre 1/1000 ölçekli uygulama imar planı yapım süreç şeması.....	55
Şekil 2.4: Korunan alanlar plan yapım yönetmeliğine göre 1/5000 ve 1/1000 ölçekli koruma amaçlı nazım ve uygulama imar planı yapım süreç şeması	58
Şekil 2.5: Boğaziçi Bölgesi korunan alanlar plan yapım yönetmeliğine göre 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı yapım süreç şeması	61
Şekil 2.6: Boğaziçi Bölgesi korunan alanlar plan yapım yönetmeliğine göre 1/1000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı yapım süreç şeması	63
Şekil 4.1: İlçenin İstanbul içindeki konumu.....	88
Şekil 4.2: Beykoz İlçesi köprü ulaşım bağlantı hatları.....	89
Şekil 4.3: Beykoz mahalle sınırları.....	91
Şekil 4.4: Beykoz’un Sarıyer’den görünüşü.....	93
Şekil 4.5: Beykoz Tokat Kasrı.....	95
Şekil 4.6: Beykoz Göksu.....	96
Şekil 4.7: Paşabahçe şişe cam fabrikası.....	97
Şekil 4.8: Tekel içki fabrikası.....	97
Şekil 4.9: Beykoz deri ve kundura fabrikası.....	97
Şekil 4.10: Beykoz deri kundura kooperatifi işçi evleri mevzi planı.....	98
Şekil 4.11: Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesinde yer alan ana yeşil alanlar haritası.....	100
Şekil 4.12: Beykoz Boğaziçi Bölgesi.....	102
Şekil 4.13: Beykoz, Sarıyer, Üsküdar ve Beşiktaş ilçeleri sit alanları haritası.....	103
Şekil 4.14: Beykoz sit bölgeleri	109
Şekil 4.15: Beykoz’un mevzuata bağlı oluşum yapısı.....	110
Şekil 4.16: Beykoz Boğaziçi alanı sınırları.....	111
Şekil 4.17: Beykoz doğal sit alanı derecelendirme paftası.....	113

Şekil 4.18: Riva bölgesi.....	115
Şekil 4.19: Çavuşbaşı bölgesi.....	116
Şekil 4.20: Çavuşbaşı bölgesi havza sınırları.....	117
Şekil 4.21: Polonezköy tabiat parkı sınırı.....	119
Şekil 4.22: Ankete dönüş yapan belediyelerin Türkiye’deki konumları	123
Şekil 4.23: Ankete katılan belediyelerin çevre düzeni planı ölçeği.....	123
Şekil 4.24: Koruma planında yapılaşma hükümleri.....	125
Şekil 4.25: Sit alanının konumu hakkında sonuçlar.....	127
Şekil 4.26: Geçiş dönemi yapılaşma koşulları	128
Şekil 4.27: Koruma komisyonu onayı.....	130
Şekil 4.28: Bakanlık onayı.....	130
Şekil 4.29: Sit ilanının alana etkisi.....	132

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
CITES	:	Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
ÇEKÜL	:	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı
GEEAYK	:	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM	:	Uluslararası Kültürel Zenginliği Koruma ve Restore Etme Çalışma Merkezi
ICOM	:	Milletler Arası Müzeler Konseyi
ICOMOS	:	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	:	Uluslararası Doğa Koruma Birliği
İSKİ	:	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
KHK	:	Kanun Hükmünde Kararname
KTVKKBK	:	Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu
KUDEB	:	Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
KVKBK	:	Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu
MÖ	:	Milattan Önce
MS	:	Milattan Sonra
RG	:	Resmi Gazete
SPAB	:	Eski Binaların Korunması Derneği
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
TAKS	:	Taban Alanı Kat Sayısı
TEMA	:	Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TVKKBK	:	Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Komisyonu
UDGP	:	Uzun Devreli Gelişim Planı
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1. GİRİŞ

Toplumsal yapıların şekillenmesinde, güncel ekonomik ve siyasi gelişmeler kadar kentlerin sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal etmenlerde önemlidir. Toplamların, geçmişten miras kalan kültürel ve doğal varlıkları, ortak değer kabul ederek, gelecek nesillere aktarmak için yaşatma ve koruma gayretleri toplumsal süreklilik açısından gereklidir. Kentlerde bulunan kültürel ve doğal varlıkların korunması, özgünlüğün ve geçmişin yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacaktır. Ahunbay (2014) kentsel korumayı; “...bugünü anlamaya, kendimizi tanımaya, tanımlamaya yardımcı bir araçtır.” şeklinde tanımlamış olup, bu sebeple sit bölgelerinde koruma uygulamaları toplum sosyolojisi açısından da önemlidir.

Koruma kavramı, kelime anlamı olarak bir kimseyi veya bir nesneyi tehlikeli olan dış etkenlere karşı muhafaza etmek; eskimesi veya yıpranmasını önlemek için dikkat ve özen göstermek; kişiye veya nesneye ait özelliklerinin değişikliğe uğramasını önlemek şeklinde tanımlanabilir. Kentsel anlamda koruma ise yerleşim alanlarının doğal özelliklerinden veya yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan taşınır veya taşınmaz kültür varlıklarının gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla her türlü olumsuz eylemlere karşı güvence altına alınması şeklinde ifade edilebileceği gibi; Hasol (1993) da, “*tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri almak*”, şeklinde tanımlamıştır.

Tarih boyunca çok çeşitli kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapan Anadolu ve Trakya, konum olarak önemli kavşak noktasında yer almaktadır. Tarihi, kültürel ve doğal varlıkların yoğun olarak bulunduğu bu coğrafya Ortadoğu ve Akdeniz’e komşu olması sebebiyle göç ve savaş gibi hızlı değişiklikler içeren ve stratejik önemi olan olaylara her dönemde tanıklık etmiştir. Bu dış etkiler ve yasal boşluklar ülkemizdeki korunması gereken varlıkların tespiti, tescili ve koruma yöntemlerinin belirlenmesinde aksaklıklara sebep olmuş; doğal, tarihi ve kültürel mirasımızın olduğu alanlar yoğun ve plansız yapılaşarak tahrip edilme baskısı altında kalmıştır.

Ortak miras kabul edilen bu değerlerin korunması, çok katılımlı bir organizasyon, devletin şartsız desteği ve etkileşim gruplarının istekleriyle başarıya ulaşabilecek bir eylem olup aynı zamanda koruma çalışmaları, süreç takibi ve devamlılık esasına dayanmaktadır. Koruma uygulamalarında devam eden çalışmaların herhangi bir sebeple kesintiye uğraması o zamana kadar yapılan tüm çalışmaların yok olması anlamına da gelebilmektedir. Bu sebeple koruma uygulamalarına sistematik çözümler bulunması için dünyada ve Türkiye’de önemli çalışmalar yapılmış, organizasyonlar düzenlenmiş ve koruma mevzuatları oluşturarak yöntem ve yaptırımlar sağlanmaya çalışılmıştır. Dünya ile birlikte Türkiye’de de korunacak alanlarda yapılacak uygulamalara yönelik birden çok ve farklı koruma yöntemi denenmiştir. Bu farklı koruma yöntemlerinin hiç birisi yanlış olmadığı gibi, koruma konusunda tek başına mutlak doğru yöntemler olmadıkları da zaman içinde gözlenmiştir.

Yapılan bu çalışma ile tabi olunan mevzuat, kurum ve kuruluşların sayısının fazlaştığı durumlarda, planların yapım ve onama sürecinin de uzun, bıkırtıcı ve sonuçlanamayan bir sürece girdiği gözlenmiştir. Koruma uygulamalarının, koruma ve kullanma dengesini sağlayarak, kentsel gelişim hızına ayak uyduracak bir şekilde düzenlenecek mevzuatla yeniden ele alınması, bu alanların korunması açısından çok önemlidir. Koruma alanlarında yapılacak tüm uygulamalarda planlama ve yönetim; tarafların yetki ve sorumlulukları, organizasyon ve toplum yapısının çok yönlü olarak değerlendirilerek koordineli bir şekilde çalışılması gerekliliği anlaşılmaktadır. Aksi durumda sit alanlarındaki koruma çalışmalarının sonuçlanamayacağı, sonuçlandığı durumlarda ise bu alanların kentsel kalkınma karşısında tahrip edilmesi veya kent yaşamından koparak özelliğini yitirmesi durumlarıyla karşılaşılacaktır.

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

Kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu koruma alanlarında tespit, tescil ve planlama uygulamalarındaki mevzuat gelişimini inceleyerek, koruma uygulamalarının aksadığı başlıkları tespit etmeyi amaçlayan bu tez çalışmasında Beykoz Boğaziçi Alanı çalışma alanı olarak seçilmiştir. Boğaziçi Alanı, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu ile sınırları belirlenmiş; Üsküdar, Beykoz, Sarıyer ve Beşiktaş İlçelerinin kanun eki krokide

belirlenen sınırlarında geçerli olan ve kapsadığı alanı doğal ve tarihi sit olarak tanımlayan özel bir koruma kanunudur. Çalışma alanının hem genel koruma mevzuatı ile hem de Boğaziçi Kanunu ile korunmasına, mevzuat ve yaptırım olarak hukuki tüm tedbirlerin alınmasına rağmen, alanının güncel durumuna bakıldığında başarılı bir koruma uygulamasının gerçekleşmediği görülmekte olup bu sebeple Beykoz Boğaziçi Alanı çalışma alanı olarak seçilmiştir. Beykoz ayrıca Sarıyer İlçesiyle birlikte, 1995 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından “Boğaziçi Alanı dışında kalan bölümlerinin Beykoz ilçe sınırlarının tümünü kapsayacak şekilde” doğal sit alanı ilan edilmiş bir ilçedir. Mevzuat açısından tüm çalışmaların yapılmış ve ilgili kurum ve kuruluşlardan alınması gereken tüm kararların alınmış olmasına rağmen genelde Beykoz İlçesi, özelde ise Beykoz Boğaziçi Alanı, tarihi ve doğal kimliğini koruyamamış ağırlıklı olarak plansız gelişen konut bölgesi olarak gelişim göstermiştir. İyi yönetilemeyen koruma çalışmaları ilçenin şehircilik ve mimarlık disiplininin uzak, plansız ve kimliksiz bir yerleşim yeri olmasına sebep olmuştur. İstanbul nüfusunun artış hızı ve merkezi alanlarda kentsel gelişim alanlarının kalmaması şehir merkezi dışındaki yerleşim yerleriyle birlikte, sit alanı olan Beykoz İlçesine de yapılaşma baskısı oluşturmaktadır.

Tez giriş ve sonuç bölümü hariç üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde kuramsal çerçeve belirlenmiştir. Korumayla ilgili tanımlar ve kavramlar; dünyada koruma çalışmaları, uluslararası koruma örgütleri ve Türkiye’deki koruma çalışmaları (cumhuriyet dönemi öncesi ve cumhuriyet dönemi olarak) incelenmiştir. Koruma çalışmalarındaki yasal düzenlemelerinde yer aldığı bu bölümde kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının tespit, tescil ve uygulama farklılıkları ile kültür ve tabiat varlıklarının aynı alanda çakıştığı durumlardaki yasal mevzuat incelenerek çakışan alanların koruma sürecine etkisi ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca koruma bölgesi olmayan alanlardaki planlama süreçleri, koruma bölgelerindeki (sit alanları) planlama süreçleri ve Boğaziçi Bölgesindeki planlama süreçleri, farklılık gösteren mevzuatlarına ve onay makamlarına göre incelenmiştir. Bu durum iş – akış şemaları eşliğinde anlatılarak, alanların planlama süreçleri kıyaslanmış olup, kurum ve kuruluşların sayısının fazlaştığı durumlarda, planların yapım ve onama sürecinin de uzun, biktirici ve sonuçlanamayan bir hal aldığını göstermektedir.

Üçüncü bölümde koruma alanlarındaki uygulama sorunları ele alınmıştır. Sit alanlarını koruma ve problemlerini gidererek kullanma konusundaki çalışmaları yavaşlatan veya başarısız bir şekilde sonlanmasına sebep olan sorunlar dört başlık halinde incelenmiştir. Planlama sorunları, yönetim sorunları, koruma bilincinin olmaması ve koruma - kullanma dengesinin kurulamaması başlıkları, koruma alanlarında yapılacak uygulamalarda planlama, yönetim, tarafların yetki ve sorumlulukları, organizasyon ve toplum yapısının çok yönlü olarak değerlendirilerek koordineli bir şekilde çalışılması gerekmektedir.

Dördüncü bölümde ise alan çalışmasına yer verilmiş olup; Beykoz'un konumu, tarihi, demografik ve ekonomik yapısı gibi genel özellikleri ile sit ilanları ve farklı planlama alanlarından oluşan yapısı genel olarak irdelenmiştir. Daha sonra sit alanlarındaki mevzuat problemlerini Beykoz Boğaziçi Bölgesiyle karşılaştırmak ve genel sorunları saptamak üzere, ağırlıklı olarak doğal sit alanında veya çakışan alanlarda bulunan Türkiye genelinde seçilen ilçe belediyelerine yönelik anket hazırlanmış (Ek A.5) ve belediyelere gönderilmiştir. Anket sonuçları Beykoz Boğaziçi Bölgesiyle kıyaslanarak çalışma alanının koruma uygulamalarındaki sorunları saptanmıştır.

1.2 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Tez çalışmasında ilk önce mevzuat ve belgelerin incelenmesine dayalı olarak kavramsal çerçeve ve tarihsel gelişim incelenmiştir. Bakanlıkların yetki ve sorumluluklarının belirlendiği kanun, yönetmelik, Kanun Hükmünde Kararname (KHK), genelge ve mevzuatlar en güncel haliyle Başbakanlığın <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/> adresinden incelenerek ilgili bölümler eklenmiş ve yorumlanmıştır. Beykoz İlçesinin sit ilan kararları, belediyeden alınan planlama süreçleri hakkındaki veriler, koruma mevzuatına ve Beykoz'a dair yapılmış bilimsel çalışmalar eşliğinde çalışma alanı ve ilçe hakkında genel bilgiye ulaşılarak durum tespiti yapılmış ve sorunlar çıkarılmıştır. Sorun tespitinden sonra koruma alanlarında planlama, uygulama, yönetim ve ekonomik boyutlarda olmak üzere dört ana başlıkta oluşturulan anket, uygulamalar konusunda uzman olarak seçilen ilçe belediyelerince cevaplandırılmıştır. Anket sonuçları inceleme alanı olan Beykoz Boğaziçi Bölgesiyle planlama sorunları tespiti yapılmak üzere kıyaslanmıştır.

2. KORUMA ALANLARI

2.1 KORUMA KAVRAMI

2.1.1 Korumayla İlgili Tanımlar ve Kavramlar

Koruma, kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumuna göre “bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden veya zor bir durumdan uzak tutmak, muhafaza etmek” olarak tanımlanmaktadır. Kentsel anlamda koruma ise Tapan (2014)’a göre, yerleşim alanlarının doğal özelliklerini veya geçmiş medeniyetlerin ürünü olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari özelliklerini yansıtan, taşınır veya taşınmaz kültür varlıklarının, gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için güvence altına alınmasıdır ve kentsel doku, mimari ve mühendislik yapıtları, bir toplumun toplumsal ve kültürel sistemlerinin en açık göstergeleri olduğu için korunmaları kaçınılmazdır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3. maddesinde *"Koruma; ve Korunma; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir."* şeklinde tanımlanmaktadır.

Koruma, Kuban’ın (1977) belirttiği gibi eser tutkunluğundan ziyade, insanın fiziksel çevresini değerlendirmek için çağdaş bir aşama olmalıdır. Ahunbay (2014)’a göre ise korumanın temel sorunlarından biri neyin korunacağıdır. Nesnel veya mekânsal koruma kavramının en temel problemi neyi, nasıl ve hangi önem sırasına göre koruma gerekliliğinin belirsizliğidir. İnsanlık tarihiyle başlayan koruma çabalarında korunacak nesneler açısından öncelikle tarih, sanat veya bilim açısından önemli evrensel değerdeki mimari eserler; heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikteki eleman veya yapılar tekil koruma anlamında önem arz etmiştir. Sonraları koruma uygulamaları tekil eser korumacılığından çıkıp, önemli olayların cereyan ettiği alanlar ile mimari yapıtların bulundukları çevresiyle bütüncül olarak korunması şekline dönüşmüştür. Koruma uygulamaları, kendi içinde (kentsel, kültürel, arkeolojik gibi) çeşitlendirilmiştir. Savaşlar, özellikle 1. ve 2. Dünya Savaşları, sanayi devrimi ve dünya nüfusundaki hızlı artış gibi

sebepler tarihi ve doğal alanlar üzerindeki baskıyı ve bozulmaları hızlandırmıştır. Bu durum yapılı ve doğal çevre içinde bir denge kurulması gerekliliğini ve özellik arz eden doğal ortamların da korunmasına yönelik uluslararası düzenlemelerin yapılma zorunluluğunu ortaya koymuştur. Dünyanın çeşitli bölgelerinde kendine özgü, heyecan verici jeolojik yapı, biçimsel zenginlik, etkileyici topoğrafyaya sahip doğal oluşumlar, insan elinin doğaya müdahalesiyle oluşan veya ikisinin ortak ürünü olan alanlar, bitki örtüsünün (flora) veya orada yaşayan hayvanların (fauna) özel niteliğinden dolayı önem arz eden alanlarda tespit edilerek korunmaya alınmıştır.

En küçüğünden en büyüğüne yerleşim alanlarının ortak özelliği tıpkı canlı bir organizma gibi korumaya muhtaç olmasının yanında yaşatılması için koruma ve kullanma dengesinin kurulma zorunluluğudur. Hızla göç alan şehirler, plansız yapılaşmanın getirdiği kentsel baskı ve bölgenin özelliklerinin korunamaması gibi sorunlarla boğuşurken göç veren küçük yerleşim alanları da tenhalaşarak kendine has özelliklerini yitirip köhneleşme sürecine girmektedir. Tapan (2014)'a göre her türlü koruma faaliyeti uygarlığın bir göstergesi olduğu kadar toplumlara kimlik kazandıran, toplum bireyleri arasındaki bağı kuvvetlendiren, aynı zamanda onları yaşadıkları yörelere saygılı kılan bir araçtır. Kentin özelliklerini koruma anlamında alınacak tedbirler salt koruma şeklinde olmamalıdır. Korunacak bölge veya esere yeni bir fonksiyon vermek gibi, mümkün olduğu kadar korunan alanları kent yaşamının bir parçası haline getirme ve kentsel sürdürülebilirlik dengesini oluşturma esas olmalıdır. Karakurt (2009)'a göre sürdürülebilir ve korumacı bir kentleşme sağlanabilmesi için, doğal kaynakların korunması ve iyileştirilmesi amacını, sosyal ve ekonomik gelişme amacı ile bütünleştirerek; kentsel gelişmenin etkilediği ve kentsel gelişmeyi etkileyen tüm çevresel (yapılı çevre/doğal çevre) unsurları birbiriyle doğru ilişkilendirip kentsel gelişimin katılımcı süreçlerle yönetilmesi gerekmektedir.

2.1.2 Dünyada Koruma Çalışmaları ve Uluslararası Koruma Örgütleri

Koruma çalışmaları ve koruma olgusu Vuruşkan (2009)'a göre hızla değişen ve gelişen dünyada, yitirilen kaynaklar ve doğal dengenin bozulması tehlikesiyle gündeme gelmiştir. Ekolojik dengenin korunması boyutu dışında, günümüzde doğal, tarihsel,

arkeolojik, kültürel ve mimari değerlerin hızla yok olması karşısında, geçmiş uygarlıkların mirasının ve onların ortaya koyduğu değerlerin korunmasını da içermektedir.

İlk koruma anlayışı Yılmaz (2009)'a göre, dini, ulusal ve ideolojik yapılara duyulan saygı ile bilinçsizce başlamıştır. Mısırlıların kutsal alan ve yapılara çevresiyle birlikte gösterdikleri özen koruma çalışmalarının ilk örnekleridir. Kültürel miras karakterindeki alanların korunması ile ilgili ilk yasal çalışma da, 1462 yılında Roma'da II. Pius'un tarihi anıtların yıkılmasını ve zarar görmesini yasaklaması sayılabilir (Vuruşkan 2009).

Önceki bölümde açıklandığı gibi koruma kavramı, öncelikle alansal bir koruma değil resim, heykel gibi, eser ve önemli mimari yapılar gibi, yapısal koruma şeklinde gelişmiştir. Avrupa'daki koruma felsefesi, 18. yüzyılda aristokrasi eliyle başlamıştır. Çünkü aristokratlar saraylarını ve yaptıkları diğer yapıları ve onlara bağlı kent tasarımlarını korumak istiyorlardı. Müzelerin kurulması da buna paralel bir tarihi duyarlılık, bilinçlenme olgusudur (Kuban, 2015).

İlk koruma düşüncesinden itibaren, Rönesans'a kadar dinsel, işlevsel ve siyasal nedenlerle korunmaya başlanan yapılar, Rönesans dönemine kadar Papalar tarafından sağlanmıştır. 18. yüzyılda Fransız İhtilaliyle halk, soylulara, krallığa ve kiliseye karşı olan nefretini bu kurumları simgeleyen yapıları yıkarak (1789) yatıştırmıştır. Uzun süre bakımsız kalan bu anıt eserlerin 1830'dan sonra onarılarak korunması düşüncesi ortaya çıkmış, bunun sayesinde mimari eserleri korumaya yönelik ilk çalışmalara başlanmıştır (Moghaddam, 2013).

Yapılan bu koruma çalışmalarında yapıların ve sanat eserlerinin zamana göre geçerli olan akımlara göre değil, belirli ilkelere göre yapılması gerekliliği yönündeki söylemler ve eleştiriler artmakla birlikte, onarımların bilimsel yöntemle yapılan bir uğraşa dönüşümü ancak 19.yüzyılda başlamıştır (Ahunbay 2014).

18. ve 19. yüzyıllarda yapılan çalışmalarda amaç arkeolojik eserleri korumayla sınırlı kalmasına karşın, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren koruma çalışmalarında,

arkeolojinin yanında anıt eserleri korumayı da kapsamıştır. Anıtsal korumanın kuramsal bir temele oturtulmak istendiği bu dönemde, İngiltere’de Sir Gilbert Scott ve Fransa’da Viollet le Duc’un “üslup birliğine varma” ilkesi ile yaptıkları restorasyon çalışmalarında anıtları orijinal tarzlarına göre restore etmek, onların geçirmiş olduğu çeşitli evrelere ve dönemlere ait eklentileri kaldırmak ve onları tek bir döneme ait görünümüne sokmayı amaçlayan uygulamalarına karşın, John Ruskin’in restorasyonun yerine “sürekli bakım” ile korumayı gündeme getirip savunduğu görülmektedir (Şahin 2004).

1877 yılında İngiltere’de William Morris tarafından kurulan ve Ruskin, Philip Webb, Burne Jones ve Carlyle gibi ünlü kişilerin desteklediği Eski Binaların Korunması Derneği (SPAB - Society for the Protection of Ancient Buildings), koruma konusunda yetkin bir kurum niteliği alarak restorasyon yerine koruma anlayışıyla uluslararası önemli çalışmalar yapmıştır (Ahunbay 2014). Daha sonraki gelişmeler sürekli bakım ve koruma savı üzerinden devam etmiş ve geliştirilmiştir. Bu konuda özellikle, İtalyan bir mühendis ve mimar olan Camillo Boito (1836-1914) çeşitli düşünceler geliştirmiş ve böylece bugünkü kültürel mirasın korunması kavramının ilk temellerini oluşturmuştur. (Vuruşkan 2009). Boito’nun belirlediği ilkelerin uluslararası düzeyde kabulü ve yayılması, onun kuramını geliştiren Gustavo Giovannoni’nin katkılarıyla olmuştur. Giovannoni restorasyonların daha bilimsel yapılması ve anıtların çevre dokularıyla birlikte korunmaları görüşünü savunarak çağdaş restorasyon kuramının temellerini oluşturmuştur (Ahunbay 2014).

Tarihi çevre ve anıtların yıkılmasını ve zarar görmesinin yasaklanması çalışmalarının ardından, uluslararası düzeydeki ilk girişim 1904’te Madrid’te yapılan Mimarlar Kongresi olarak sayılabilir (Vuruşkan 2009). Korumada yasal önlemler, etik, restorasyon sorunları ile ülkelerin iş birliği konularına odaklanan 1931 Atina Konferansı Bildirgesi, İtalya’daki restorasyon ilkelerini somutlayan 1932 tarihli Carta del Restauro (restorasyon tüzüğü), korumanın kültürel, kamusal, çevresel nedenlerini ve ilkelerini saptayan 1933 Atina Anlaşması, uluslararası koruma gündemini belirleyen çalışmalardır (Kayın 2008).

2. dünya savaşından sonra bomba ve yangınlardan harap olan kentlerin, yeniden normal yaşama dönüş aşamasına gelindiğinde nasıl iyileştirileceğine dair sorunlar önem

kazanmaya başlamıştır. “Eski yapıların korunması ve onarımıyla ilgili ilkeler üzerinde karara varmak ve bunları uluslararası bir temele yerleştirmek” amacıyla Venedik’te 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında toplanan 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi, Venedik Tüzüğü adıyla anılan kararları almıştır. Venedik Tüzüğü, tarihi yapıların korunması ve restorasyonu ile ilgili olarak uluslararası bir çerçeve belirlemiştir. Bu tüzük sayesinde anıt kavramına yeni bir boyut kazandırılmış, böylece belli bir uygarlığın önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmenin de anıt özelliği taşıdığı ve bundan dolayı da korunması gerekliliği ortaya konulmuştur (Ahunbay 2014).

Koruma anlamında yapılan önemli çalışmalardan birisi de 1975 yılında Amsterdam Mimarlık Mirası Kongresidir. Mimarlık mirasının korunması, ikincil bir kaygı olmak yerine kentsel ve bölgesel planlamanın bütüncül bir parçası olmalıdır, fikrinin deklare edilerek bütünsel korumayı hedefleyen Amsterdam Bildirgesi koruma yaklaşımlarının benimsenmesi adına atılan adımlardan birisidir (Dedehayır 2010).

Koruma konusunda devletler ve kurumlar tarafından ciddi çalışmalar yapılmış, halen güncelliğini aktif olarak sürdüren birçok uluslararası kurum kurulmuş, uluslararası sözleşmeler ve antlaşmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan öne çıkanlar, Tablo 2.1’de özetlenmiştir.

Tablo 2.1: Önemli koruma çalışmaları

Yıl	Çalışma ve Amacı
1945	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) eğitim, kültür ve iletişim alanlarında çalışmalar yapmak üzere kurulmuştur.
1946	Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM – International Council of Museums) kültürel mirasın korunması amacıyla kurulmuştur.
1949	Avrupa Konseyi (CE - Council of Europe) insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla kurulmuş olup koruma konusunda ilerleme sağlamıştır.
1954	Avrupa Kültür Sözleşmesi (European Cultural Convention) ortak mirasları ve ilkeleri korumak ve geliştirmek ve üyeleri arasında daha yakın bir iş birliği gerçekleştirmek amacıyla kabul edilmiştir.

1959	Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırma Merkezi (ICCROM - International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) kurulmuş olup koruma konusunda bilinçlenme sağlamıştır.
1963	Avrupa kültür mirasını ve peyzajı korumak amacıyla (EN - Europa Nostra) kurulmuştur.
1964	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS – International Council on Monuments and Sites) tarihi yapıların korunması ve restorasyonuna ilişkin Venedik Tüzüğü hazırlanmış ve bu sürecin sonunda kurulmuştur.
1969	Arkeolojik mirasın korunması konusunda uluslararası iş birliği prensiplerini belirleyen, Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi kabul edilmiştir.
1972	Kültürel ve doğal mirasın tanımlarını belirleyen ve korunması için gerekli önlemleri almak üzere uluslararası iş birliğini öngören, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir. (Türkiye bu sözleşmeyi 1982 yılında imzalamıştır.)
1975	Amsterdam Kongresi ile Avrupa'nın benzersiz mimarisinin tüm Avrupa halklarının ortak mirası olduğu ve korunması için birlikte çalışmaları öngörülmüştür. Bütünleşik bir koruma yaklaşımı benimsenmiştir.
1985	Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (Granada) kabul edilmiş ve bu sözleşme ile mimarlık mirası tanımı yapılarak, bu miras kapsamına girebilecek eserlerin özellikleri belirlenmiştir.
1987	ICOMOS tarafından, Tarihsel Kentler ve Kentsel Bölgelerin Korunması Sözleşmesi imzalanmış ve tarihsel bölgelerin önemi ve koruma ölçütleri belirlenmiştir.
1990	ICOMOS tarafından, Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü hazırlanmış ve arkeolojik mirasın önemi vurgulanmıştır.
1992	Valetta Konferansı düzenlemiş ve arkeolojik miras Avrupa'nın ortak hafızası olarak tanımlanmıştır.
1993	UNESCO tarafından, Dünya Mirası Şehirler Organizasyonu kurulmuştur.
1994	Nara Özgünlük Belgesi, Japonya'nın Nara kentinde düzenlenen konferansla 45 katılımcı tarafından kaleme alınmış ve organizasyon Japon Dışişleri Bakanlığı, UNESCO, ICCROM ve ICOMOS'un işbirliğiyle yapılmıştır.
1996	ICOMOS tarafından, Sualtı Kültür Mirasının Korunması ve Yönetimi ile ilgili tüzük yayınlamıştır.
1999	Avrupa Konseyi tarafından, Avrupa Tarihi ve Şehirler Birliği kurulmuştur.
1999	ICOMOS tarafından, Meksika'da yapılan genel kurulunda Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü isimli bir tüzük daha yayınlanmıştır.
2003	UNESCO tarafından, Somut Olmayan Mirasın Korunması Sözleşmesi oluşturulmuştur.
2005	Kültürel mirasın toplumlar için değerine ilişkin Faro Konferansı düzenlenmiş ve bu konferansta kültürel değerlerin optimum kullanımına ilişkin kriterler belirlenmiştir.

Kültür varlıklarına bakış açısı, 20. yüzyılda daha çok önem kazanmış, pek çok ülke önemli çalışmalara yaparak kültürel mirasın korunması ve bu konudaki bilinçlendirmeyi arttırmak amacıyla konferanslar ve uluslararası antlaşmalara taraf olmuştur. Genel olarak yapılan çalışmaları özetleyecek olursak 18. ve 19. yüzyıllarda çoğunlukla amaç yalnızca sanatsal ve arkeolojik eserleri müzecilik mantığıyla korumayla sınırlı kalmıştır. Buna karşın, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren koruma, arkeolojinin yanında anıt eserleri çevresiyle birlikte korumayı da amaçlamıştır. 20. yüzyılda ise Sanayi Devrimi, hızlı nüfus artışı ve savaşlar beraberinde tarihi korunması gereken alanlarda tahribatı ve doğal alanların tahribatıyla oluşan çevre sorunlarını ve bu alanlarda tüketim baskısını getirmiştir. Doğal alanların korunması da artık önemli bir konu haline gelmiş ve koruma kavramı anıt eser ve yapılarla birlikte doğal alanlarında korunması gerekliliği şeklini almıştır.

Doğa koruma Vuruşkan (2009)'a göre, insan, hayvan ve bitkilerin yaşam esaslarını ve varlıklarını dengeli bir yapı içinde güvence altına almak amacıyla, doğal çevrenin ve öğelerinin geniş kapsamlı olarak korunmasıdır. Önceleri doğadan ekonomik faydalar elde etmek amaçlı başlayan doğa koruma çalışmaları, bugün bilimsel, estetik, ve rekreasyonel amaçları da kapsayacak şekilde sürdürülmektedir.

Dünyada doğa koruma fikri çok eski zamanlara dayansa da, günümüz uygulamalarının temelleri 19. yüzyıl başlarına dayanmaktadır. Halen pek çok ülkede farklı büyüklük ve yönetim amacıyla belirlenmiş çok sayıda doğa koruma alanı vardır. Bu alanların sayısı ve büyüklüğü de doğal değerlerini hızla yitiren dünyada, koruma kaygılarına bağlı olarak artmaktadır (Yeşil 2016).

Doğal alanların modern anlamda korunması fikri ve bu konuda politikaların oluşturulması, 1872 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde Yellowstone Milli Parkı'nın bir yasa ile koruma altına alınmasıyla başlamıştır. Bu gelişmeyi izleyen yıllarda doğa koruma evrensel bir boyut kazanmıştır. 1872 yılında Yellowstone Milli Parkı'nın ilanı ile başlayan milli park anlayışı daha sonra Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda gibi diğer ülkelere yayılmıştır. Avrupa'da ilk milli park ABD'den 37 yıl sonra daha çok bilimsel çalışma amaçlı olarak 1909 yılında İsveç'te, ikincisi de 1914 yılında İsviçre'de

ilan edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar 11 tanesi Avrupa'da olmak üzere, dünyada yaklaşık 40 milli park ilan edilmiştir. Bu sayı 2. Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'da 31'e, Dünya'da 300'e ulaşmıştır. Doğa anıtlarının korumaya alınması yönündeki ilk çalışmalar da yine ABD'de gerçekleşmiştir. 1906 yılında ABD kongresinin onayladığı "Eski Eserler Yasası" ile tarihsel değeri olan eserler koruma altına alınmıştır. İlk olarak 300 m boyundaki volkan kayaları korunmuştur. 1916 yılında ABD'de toplam 16 milli park ile 21 doğa anıtını koruma altına almıştır. Bu sayı 1957 yılına kadar 28 milli park ve 86 doğa anıtına ulaşmıştır (Vuruşkan 2009).

1970'li yıllarda kamuoyunda çevre bilincinin gelişmeye başlamasıyla birlikte doğal kaynakların korunması ve doğa koruma konusunda uluslararası çalışmalar önem kazanmıştır. Bu dönemde çevre koruma, doğayı korumadan daha çok gündeme gelmiştir. Bu dönemde birçok uluslararası sözleşme yürürlüğe girmiş olup; 1971 yılında Ramsar Sözleşmesi (Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Önem Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme), 1972 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, 1973 yılında CITES sözleşmesi (Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme) ve 1979 yılında Bern Sözleşmesi (Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi) bu sözleşmelerin başlıca olanlarıdır (Yeşil 2016).

Doğa koruma faaliyetlerine verilen önem giderek artmış ve Rio de Janeiro'da 1992 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nda ülkeler, küresel düzeyde doğal kaynakların azalmasında, hatta tehlikeye girmesinde iklim değişikliğinin, orman tahriplerinin, çölleşmenin ve biyolojik çeşitlilik kaybının önemli rol oynadığını belirtmişlerdir. Rio Konferansı'nın, doğanın korunması yönünden en önemli katkısı Türkiye'nin de 1996 yılında imzaladığı "Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi"nin imzaya açılmış olmasıdır. Bu dönem içerisinde ayrıca, Karakas Deklarasyonu yayımlanmış, 5. Dünya Milli Parklar Konferansı gerçekleştirilmiş, Avrupa Çevre Ajansı, Natura 2000 ve Corine Ağı gibi birtakım uluslararası çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelere koruma konusunda destek olabilmek amacıyla "Küresel Çevre Fonu" oluşturulmuştur. Bu dönem içerisinde ayrıca, birçok ülkenin ikili sözleşmeleri dışında "Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (1994)", "Biyosfer Rezervleri

Sevilla Stratejileri (1995)" gibi faaliyetler doğanın korunması yönünde atılmış önemli adımlardır (Yücel, Babuş 2005).

Vuruşkan (2009)'a göre, 2003 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler Koruma Alanları Listesi'ne göre, dünyada yüzbinden fazla koruma alanı olup, bu alanlar yaklaşık 20 milyon km² yüzölçümüne sahiptir. 1962 yılında sayısı bin civarında olan koruma alanlarının 2003 yılında yüzbinden fazlaya ulaşması dikkat çekicidir. Koruma alanlarının sayısında, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, çarpıcı bir artış göze çarpmaktadır.

2.1.3 Türkiye’de Koruma Çalışmaları

Tarih boyunca çok çeşitli kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapan, konum olarak önemli bir kavşak noktada yer alan ve bugün de bu özelliğini koruyan Anadolu ve Trakya, tarih, kültür ve doğa varlıklarının yoğun olarak bulunduğu çok özel bir coğrafyadır. Farklı ve önemli uygarlıkların izlerini taşıyan bu topraklar, birçok kültürel ve arkeolojik mirasa ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra, nadir coğrafi ya da jeomorfolojik oluşumlar ile zengin doğal varlıkların olduğu özel yeraltı, yerüstü ve sualtı alanları da barındırmaktadır.

Ülkemiz sınırları içerisinde yer alan bu mirasın köklerinde eski Anadolu kültürleri (Hitit, Likya, Karya, Frig gibi), Akdeniz ve Ege kültürleri (Miken, Hellen, Roma, Bizans gibi), Orta Asya, İran, Arap etkileri ile Selçuklu ve Osmanlı kaynakları bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ve zenginlik, Türkiye’yi belki de dünyada tek örnek yaparken, bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için belirlenecek politika ve stratejiler için çok büyük çabalar harcanmasını da zorunlu kılmaktadır (Dağıstan Özdemir 2005).

Türkiye’de, 19. yüzyıl sonlarında başlayan doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik çalışmalarda, günümüze kadar geçen süreçte önemli gelişmeler sağlanmış; ancak uygulamada karşılaşılan sorunlar henüz tam olarak çözülememiştir. Kentleşme ve kalkınma konularına verilen öncelikler, özellikle tarihi kentlerin korunmasına yönelik kaygıları ikinci planda bırakmış, bu durum korumada uygulamaya dönük somut adımların atılmasına engel olmuştur (Yücel, Zeren Gülersoy 2006)

Bulunduğumuz coğrafyanın, Asya ve Avrupa'nın arasında bulunması, Ortadoğu ve Akdeniz'e komşu olması sebebiyle hızlı değişiklikler içeren ve stratejik önemi olan olaylara her dönemde tanıklık etmiştir. Bu hızlı değişimler ve yasal boşluklar ülkemizdeki korunması gereken kültür ve doğal varlıkların tespiti, tertibi ve yeterli koruma yöntemlerinin belirlenmesinde aksaklıklara sebep olmuş ve bu süreç doğal, tarihi ve kültürel mirasımız üzerinde yoğun bir yapılaşma ve tahrip edilme baskısı oluşturmuştur.

Ülkemizde kültürel mirasın korunması çalışmaları oldukça eski yıllara dayanır. Osmanlı Dönemi'nde 19. Yüzyılın ilk yarısından itibaren daha çok taşınır kültürel varlıkların korunması sağlanmıştır. Atatürk de bu konuya önem vermiş ve 1920 yılından itibaren koruma kurulları ve müzeler oluşturarak kültürel mirasın korunmasını sağlamıştır. Ülkemizde alansal olarak ilk koruma girişimi Ankara Kalesi'nin koruma altına alınmasıdır. Doğal ve kültürel değerlerin korunması konusunda 1973 yılında çıkarılan Eski Eserler Yasası ve 1983 yılında onun yerine çıkarılan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, ülkemiz kültürel mirasının korunmasına yönelik en önemli yasal düzenlemeler olmuşlardır (Vuruşkan, Ortaçeşme 2009)

Koruma yöntemlerinin belirlenmesi çok katılımlı bir organizasyon, devletin desteği ve etkileşim gruplarının istekleriyle gerçekleştirilecek bir eylemdir. Aynı zamanda kültür ve tabiat varlıklarının korunması bir tarihsel süreç ve devamlılık esasına dayanmaktadır. Bu sebeple Türkiye'de ki koruma çalışmalarının tarihsel sürecini iyi analiz edebilmek için Cumhuriyet'in ilanından önceki dönemi de incelemek gerekmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemin de günümüze kadar olan sürecinin ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

2.1.3.1 Cumhuriyet Dönemi Öncesi Çalışmalar

Kültürel ve doğal mirasın korunması ve yaşatılması konusunu irdelediğimizde bu konuda önemli adımların kentleşme ve kent kültürünün oluştuğu dönemlerde önem kazandığı ve bu dönemlerde devlet ve sosyal toplum geleneklerinin oluştuğu gözlenmektedir. Osmanlı döneminde özellikle vakıflar, parasal kaynak ayırarak yapıların bakım ve onarımını

yaparken; hazine, bayındırlık yapıları ve savunma yapılarının, sarayların onarımına destek vermekte ve vakıf kaynaklarının yetersiz kaldığı durumlarda devreye girmektedir. Uygulamalar bu alanda yetişmiş meslek adamlarının sorumluluğunda gerçekleşirdi (Dağıstan Özdemir 2005).

Osmanlı döneminde korumanın tarihi, ne zaman kurulduğu kesin bilinmeyen Hassa Mimarları Ocağı ile başlamaktadır. İstanbul ve imparatorluk dahilinde her türlü resmi yapım ve onarım işini yürütmekle görevli olan Ocak, vakıflar ve azınlıklara ait yapılarında yapım ve onarımını denetlemekteydi. Hassa Mimarları Ocağı, 19. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar devam etmiş olup 1831’de II. Mahmut tarafından Şehr-eminliği ile Mimarbaşılık birleştirilerek, Ebniye-i Hassa Müdürlüğü kurulmuştur. Korumayı kurumsallaştırma girişimleri ilk kez Tanzimat döneminde ressam, arkeolog ve müzeci Osman Hamdi Bey’in öncülüğünde 1869 yılında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnameleri olup “Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni” bu yasayı uygulayacak kurum olmuştur (Dedehayır 2010).

1884 yılında II. Asar-ı Atika Nizamnamesi ve 1906 yılında da III Asar-ı Atika Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. 1906 yılından 1950’li yıllara kadar yürürlükte kalan III. Asar-ı Atika Nizamnamesi korumanın içeriğini genişleterek tek yapıları da korunması gerekli kültür varlıkları tanımına eklemiştir. Asarı-Atika Nizamnamelerinin yanı sıra Osmanlı tarafından yürürlüğe giren 1911 yılındaki Esvar ve Kala-i Atika Nizamnamesi ve 1912 yılındaki Muhafaza-i Abidat da yine koruma üzerine hükümleri olan yasal düzenlemelerdir (Altınış 2017).

III. Asar-ı Atika Nizamnamesi ile tarihi eserlerin tanımı genişletilmiş ve Osmanlı Dönemi eserleri de kapsam içine alınmıştır. Cumhuriyet kurulduktan sonra da, 1973 yılına kadar bu mevzuata bağlı kalınmıştır. Osmanlı nizamnameleri korumayı düzenlerken hiçbir cezai şart getirmemekteydi. İstanbul’daki tarihi eserlerin belgelenmesi ve bu eserlere yapılacak müdahalelerin gözetim altına alınmasına ilişkin ilk hazırlıklar, 1917’de Eski Anıtları Koruma Kurulu ile başlamıştır. Osmanlı’nın son dönemlerindeki imar hareketlerine koruma ve planlama açısından bakıldığında; anıtsal yapıların ve arkeolojik alanların korunmasına önem verilirken sivil yapıların korunmasının gözardı edildiği,

bütüncül kent planı uygulamasının yerine yol düzenlemeleri ve yangın yeri planları, acil durumlarda tarihi merkezlerden uzak yeni mahallelerin kurulması ile yetinildiği görülmektedir (Dedehayır 2010).

Cumhuriyet dönemi öncesi koruma çalışmalarını genel olarak özetleyecek olursak dünyadaki koruma çalışmaları gibi, ilk çalışmalar yalnızca sanatsal ve arkeolojik eserleri müzecilik mantığıyla korumak, sonrasında ise arkeolojinin yanında anıt eserleri çevresiyle birlikte korumayı amaçlamıştır. Osmanlıda ayrıca günlük hayatta mesire yerleri ve avlaklarda sosyal hayatın içinde önemli bir yere ve öneme sahiptir. Özellikle sarayın yani yönetimin bulunduğu İstanbul'un Osmanlı idaresine geçmesinden sonra birbirinden güzel geniş bahçeli köşkler yapılmış ve her biri farklı özelliği sahip mesire alanları canlandırılıp geliştirilerek şehir halkının kullanımına sunulmuştur.

Tarihsel olarak çevreye ilişkin mevzuat uygulamalarını Osmanlı döneminde Fatih Sultan Mehmet'in Haliç'in temizlik ve denetiminin sağlanması ve yeşil alanların korunmasına ilişkin düzenlemelere kadar götürmek olanaklıdır. Kanun-i Sultan Süleyman, II Selim ve II. Abdülhamit dönemlerinde hava kirliliği, su kaynaklarının ve ormanların korunması, temizlik ve genel halk sağlığı ile ilgili düzenlemelerde, tarihsel olarak, çevre sorunlarına karşı alınan ilk önlemler olarak sayılabilir (Algan 2000).

Şehirde fetihten sonra yeni bir kimlik oluşmaya başlamıştır. Benzerine çok ender rastlanan tabiat güzelliğiyle eskiden beri insanları büyüleyen ve uğruna birçok savaş yapılan Boğaziçi, Bizans döneminde pek rağbet görmese de geniş mekânları ve doğayla iç içe olmayı seven Osmanlı'ların eline geçmesinden sonra iskanlaştırılarak eşsiz mimari eserler ve bahçelerle donatılmıştır (Arseven 1989). Ne var ki 20. yüzyılda Sanayi Devrimi, hızlı nüfus artışı ve savaşlar beraberinde doğal alanların tahribatıyla oluşan çevre sorunlarını getirmiş olup dünyada ve Osmanlı İmparatorluğunda doğal alanların korunması da gündem oluşturmaya başlamıştır.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de doğa koruma ve doğal miras alanlarına yönelik olarak birçok gelişme meydana gelmiştir. Bu gelişmeler, Osmanlı döneminde çıkarılan çeşitli kanunlarla başlamıştır. 1858 yılında Osmanlı

İmparatorluğu'nun toprak mülkiyeti ile ilgili olarak çıkardığı “Arazi Kanunnamesi”, koruma konusunda ilk kanunlardan birisidir. Bundan sonra 1870 yılında “Orman Nizamnamesi” çıkarılmış ve bu sayede ormanlarla kaplı Osmanlı topraklarının doğal varlıkları koruma altına alınmıştır (Vuruşkan 2009).

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde devam eden kültürel ve doğal alanları koruma çalışmalarında da, bahsettiğimiz çalışmalar ve nizamnameler bir müddet geçerliliğini devam ettirmiş ve koruma çalışmalarına dönük mevzuat gelişimine altlık oluşturmuştur.

2.1.3.2 Cumhuriyet Dönemi Çalışmaları

Dünyada her dönemde kendi siyasi ve ekonomik koşulları içinde “Kültürel ve Doğal Miras” olarak adlandırılan insanlığın ortak değerlerini koruma çalışmaları yapılmıştır. Geçmiş binlerce yıla dayanan uygarlık tarihi içinde, insanlık eliyle veya doğa ile birlikte oluşturulan bu değerler, çeşitli nedenlerle ve giderek artan bir hızla yok olma sürecine girmiştir. Bu konuda dünyadaki çalışmalarla birlikte Türkiye’de de söz konusu değerlerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla yasalar çıkarılmış, konu ile ilgili kurumlar oluşturulmuş ve yeterli seviyede olmasa da evrensel sorumluluk anlayışına sahip ülkeler arasında yer almaya çalışılmıştır.

Ancak Dedehayır’a (2010) göre Türkiye’de, koruma hareketi 2000’li yıllara kadar dağınık bir şekilde gelişmiş ve başarısız bir görünüm sergilemiştir. Bu yöndeki sınırlı, kesintili ve tepeden inme girişimler halk kesimlerine koruma bilinci kazandıramamış ve tarihi ve kültürel değerleri korumanın önemi topluma anlatılamamıştır. Bunlara eklenen kurumlar arası eşgüdüm eksikliği, kaynak yetersizliği ve uzman kadroların hazırlıksızlığı ile kararlılık ve süreklilikten yoksun çabalar, Türkiye’de etkin bir koruma politikasının yerleşmesini başarısız kılmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Kültür Varlıklarının Korunması ile ilgili ilk düzenleme 1923 yılında Maarif Vekaleti’ne (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlı Asar-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğü’nün kurulması olmuştur. 1931 yılında yine aynı Bakanlığın uhdesinde eski eserleri koruma önlemlerinin belirlenmesi ve envanterlerinin çıkarılması amacıyla bir

komisyon kurulmuştur. Ayrıca 1933 yılında 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu” çıkarılmış, bu kanun ile şehirlerin planlanmasından, alt yapı hizmetlerine kadar hükümler belirlenmiştir. Ayrıca eski eserler ile vakıf mallarının da korunması ve ihyasına yönelik kararlara yer verilmiştir.

Korumanın çevre boyutunun gündeme gelmesi ise, 1944 yılında “Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu”nun toplanmasıyla olmuştur. Bu sayede kültür varlıklarıyla ilgili yeni tanımlar getirilirken, tespit ve tescil işlemlerinin önemi belirlenmiş, kent ve kasabalardaki imar etkinliklerinin mevcut kültür ve tabiat varlıklarını koruma ile ilgili önlemleri alması gerektiği vurgulanmıştır.

1951 yılında yine Maarif Vekaletince Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) oluşturulmuştur. Bu kurul, koruma ile ilgili ilkeleri ve müdahale biçimlerini belirlemek, proje bazında karar vermek ile ülkemizin yapılaşma ve kentleşme süreci içinde tarihsel ve geleneksel çevrenin korunması sorunlarının çözümünde etkin önlemlerin alınması gibi görevler yürütmüştür.

1956 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı İmar Kanunu’nun, yapılacak binaların eski eserlere ve arkeolojik sahalara olan mesafelerinin hazırlanacak tüzüklerle belirlenmesine ilişkin hükmü ise, planlama / koruma ilişkisini gündeme getiren diğer bir düzenlemedir. 6785 sayılı İmar Kanunu 03.05.1985 tarihinde yürürlükten kaldırılarak 3194 sayılı İmar Kanunu kabul edilmiştir. 3194 sayılı İmar Kanunu’na göre kültür ve tabiat varlıklarının olduğu alanlarda ve özel kanunla korunan alanlarda yapılacak uygulamalar için ayrıcalık getirilmiştir. Buna göre 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, bu Kanunun ilgili maddelerine uyulmak kaydı ile 2960 sayılı İstanbul Boğaziçi Kanunu ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun ile diğer özel kanunlar ile belirlenen veya belirlenecek olan yerlerde, bu Kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümleri uygulanacaktır.

25.04.1973 yılında eski eser ve çevre koruma anlamında yapılan tüm mevzuat çalışmaları ve kanunlar kaldırılarak yerine 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla ilk defa arkeolojik, tarihi ve doğal sit kavramları getirilmiştir ve korunacak özellikleri

bulunan doğal veya insan yapısı ya da ikisinin ortak ürünü olan alanlar, "sit" olarak tanımlanmıştır. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu tarihi çevrenin doku bütünlüğüyle korunmasına olanak veren ilk kanun olup, GEEAYK'na bu kanunda da geniş yetkiler verilmiştir. 10 yıl yürürlükte kalan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu 21.07.1983'de kalkarken yerine 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu getirilmiştir. 2863 sayılı kanun günümüze kadar bir takım ilave ve değişikliklerle gelmiş olup halen yürürlüktedir. Bu kanunun 3. maddesinde kültür ve tabiat varlıklarının tanımına ilişkin kavramlara aşağıdaki şekilde yer verilmiştir:

“Madde 3; a) Tanımlar:

(1) "Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

(2) "Tabiat varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.

(3) "Sit"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.”

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi koruma kavramı Türkiye’de ve dünyada daha çok sanat ve kültürel eserler üzerinde yoğunlaşmış ve mevzuat çalışmaları bu doğrultuda ilerlemiş olup doğal çevrenin korunmasına dönük çalışmalar son yüzyılda önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye’de doğal çevrenin korunmasına yönelik yöntemlerin tarihsel geçmişine bakıldığında ise, yakın tarihe kadar, çevre sorunlarını bütüncül olarak ele alacak, doğal çevrenin yönetiminde bağımsız bir kamusal yapılanmadan söz edilememektedir. Doğal çevrenin korunmasına ilişkin görevler farklı bakanlıklara bağlı olarak çeşitli merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar arasında, kendileri için belirlenmiş görev ve yetkiler kapsamında birbirinden bağımsız mevzuatlarla yer yer çakışacak veya çatışacak şekilde günümüze kadar gelmiştir.

Cumhuriyet'ten bu yana doğal çevrenin korunması açısından mevzuat gelişimi konusundaki ilk düzenlemenin 1930 yılında çevre korumasında belediyelere 15. madde ile görev ve yetkiler veren 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun çıkarılması olduğu görülmektedir. Yine 1930 yılında yürürlüğe giren 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile insan sağlığına zarar verecek, insan sağlığını doğrudan ilgilendiren çevrenin kontrolü ve çevre temizliği ile ilgili önlemler yer almış olup bu kanunlarla çevresel görevlerin izlenmesi, merkezi ve yerel yönetimler arasında dağıtılmıştır. 2005 yılında 1580 sayılı yasayı yürürlükten kaldıran 1593 sayılı yasanın ise belli maddelerini revize eden yeni bir düzenlemeyle 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren yeni Belediye Kanunu ile belediyelerin çevre sağlığını sağlamak ve çevre kirliliğini önlemek hususunda görev ve yetkilerinin sınırları genişletilmiş ve yükümlülükleri arttırılmıştır. Halen yürürlükte olan bu kanunla üst ölçekli plan olan Çevre Düzeni Planını hazırlamak ve Kentsel Dönüşüm Projelerini yürütme gibi konularda Büyükşehir Belediyelerine yetki verilmiştir.

Doğal çevreyi korumak amacıyla yürürlüğe konulan bir diğer kanunda 31.08.1956 yılında çıkarılan 6831 sayılı Orman Kanunu olup, plansızca yok edilmekte olan ormanların korunması ve geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması açısından önemlidir. Bu kanunun 4. ve 25. maddeleri ile Milli Park terimi ilk defa Türk Mevzuatına girmiş ve Milli Parklar Şubesi kurulmuştur. Bu süreçte doğal hayatı koruma ve milli parklar konusunda yurtdışından birçok uzman getirtilmiş, araştırmalar yapılmıştır. Bu evrede milli park olabilecek alanlar belirlenmiş ve koruma altına alınmıştır. 1969 ve 1970'li yılların başında koruma özelliği olan bazı alanlar için Türk ve Amerikalı uzmanlarla birlikte Milli Park Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP) hazırlanmış ve yeni alanlar milli park ilan edilmiştir. İlk milli parkların ilanından itibaren günün şartlarına uygun olarak milli park anlayışı da değişerek kendini yenilemiş ve 09.08.1983 yılında çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu da değişen bu anlayışa göre oluşturulmuştur. Söz konusu yasanın amacı yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek olarak tanımlanmıştır.

20.07.1966 tarihinde yürürlüğe giren 775 sayılı Gecekondu Kanunu ile hızlı ve plansız gelişen kentlerdeki konut ihtiyacını gidermek ve çarpık kentleşmenin ortaya çıkaracağı çevre bozulmasının, tarım ve hazine arazilerinin, işgal edilmesinin önüne geçmek amaçlanmıştır. Diğer bir çalışmayla 22.03.1971 tarihinde çıkarılan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile deniz faunası, akarsu ve göllerdeki üretim çalışmalarında çevre değerlerini dikkate alan düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu yasal düzenlemelerin birbirinden bağımsız ve bütüncül olmayan bir sistemle yapılmış olması orman, çevre ve kentleşme anlamında yeterli korumayı sağlayamamış ve bozulmaları önleyememiştir.

Çevrenin korunmasına yönelik ilk ciddi kurumsal oluşum, 1972 yılında Birleşmiş Milletler “İnsan ve Çevresi” konulu konferansta alınan ilke kararları doğrultusunda kurulan, Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu olmuştur (12.02.1973 tarihli, 7/5836 sayılı Kararname). Bu kurulun koordinasyonuyla çeşitli yasalarda çevreye ilişkin yapılan düzenlemelerle, yasayı uygulamaktan sorumlu kamu kurumlarına çevrenin korunması konusunda kolluk hizmetleri görevi yüklenmiştir. Daha sonra, çevre sorunlarına ilişkin ulusal bir politikanın ve farklı mevzuat ve farklı uygulayıcı kurumlar arasındaki eşgüdümün sağlanması amacıyla, 1978 yılında, Bakanlar Kurulu Kararıyla, Başbakanlığa bağlı Çevre Müsteşarlığı kurulmuştur.

Çevrenin korunması konusundaki uluslararası gelişmelerin de etkisiyle 1982 Anayasasının 56. maddesinde katılımcı bir çevre yönetimi anlayışının önü açılmış olup çevre yönetimi mevzuatı bağlamında en önemli düzenlemelerden birisi bağımsız bir çevre mevzuatı sayılabilecek 09.08.1983 tarihli ve 2872 sayılı “Çevre Kanunu”nun yürürlüğe girmesidir. Bu kanunun çıkarılmasından sonra 1984 yılına kadar Müsteşarlık olarak devam eden çevre yönetimi, 1984 yılından sonra yine Başbakanlığa bağlı Çevre Genel Müdürlüğüne dönüşmüştür. Çevre politikalarının ve çevre korumanın öneminin yeniden farkına varılması için 1989 yılına kadar beklenilmesi gerekmiştir. 389 sayılı KHK ile Genel Müdürlük yeniden Müsteşarlık düzeyine yükseltilmiştir. Türkiye’de çevre konularına verilen önemin göstergesi olarak, çevre yönetimi örgütlenmesinin bakanlık düzeyinde olması savı 1991 yılında gerçekleşmiş ve 443 sayılı KHK ile bağımsız bir Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Çevre yönetiminin bakanlık seviyesinde bağımsızlığını koruması fazla uzun sürmemiş, 2003 yılında 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı

Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile çevre yönetimi ve ormanların yönetimi birleştirilmiştir. 2007 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı kuruluş olarak hizmet veren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü de bu yeni bakanlığa katılmıştır.

2011 yılında bakanlıkların yeniden düzenlenmesi sürecinde, 636 sayılı KHK ile bu kez şehircilik hizmetleri de bakanlığın bünyesine katılarak, “Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı” kurulmuştur. Devasa bir örgüt haline gelen yeni bakanlığın kalıcılığı yaklaşık bir ay sürmüştür. Çevre yönetimi bir kez daha, yeniden yapılanma adına parçalanmış, bir bölümü 644 sayılı KHK ile kurulan “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı” bünyesinde, bir bölümü de 645 sayılı KHK ile kurulan “Orman ve Su İşleri Bakanlığı” bünyesinde kalmıştır.

Tarihi, kültürel ve doğal koruma ile çevre ve orman mevzuatlarının dağınık ve kararsız gelişimi hem halkta hem de bürokratik kesimde tedirginlik ve direnç oluşmasına sebep olmakla birlikte son yıllarda gereğini ve önemini hissettirmesi sebebiyle toplumsal bilinç oluşmaya başlamıştır. Üzerinde çok durulan son yıllardaki önemli bir diğer konu biyolojik çeşitlilik konusu olup ülkemizin çok sayıda bitki türünün gen merkezi ve florasının üçte birinin endemik olması, biyolojik çeşitliliğin korunması zorunluluğu ve önemini ortaya koymaktadır. Türkiye biyolojik çeşitliliğin korunması yönünde katkı sağlayan yasal düzenlemelerin yanında Ramsar, Bern, CITES Sözleşmeleri gibi uluslararası anlaşmalara taraf olmuş ve bu konuda çalışmalarına devam etmektedir (Vuruşkan 2009).

Sağlıklı çevrede yaşama hakkının anayasal bir hak olması ve bu konuda sivil toplum duyarlılığının artması çevreye ilişkin yeni yasal düzenlemelerin yapılmasında da belirleyici olmuştur. Ayrıca Avrupa Birliğine katılım görüşmeleri sürecinde “çevre” faslının açılması ile çevre mevzuatı düzenlemeleri de yeni bir boyut kazanmış olup bu doğrultuda mevzuat çalışmaları da devam etmektedir.

Cumhuriyet dönemi koruma çalışmalarının mevzuat yönünden gelişim süreci ve yürürlükteki hali incelendiğinde korunan alanlarda yapılacak imar planlarının yapım ve uygulama esaslarının belirlenmesinde şu başlıklar belirleyici olmaktadır;

- a. Arkeolojik, tarihi ve doğal sit alanlarının tanımlandığı, özellikleri ve değerlendirilmesine yönelik esasların belirlendiği ve halen yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- b. Koruma planı yapım sürecini belirleyen sit kavramı ve doğal sit alanlarıyla ilgili yasa, yönetmelik ve ilke kararları,
- c. Kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının kurum ve mevzuat olarak ayrışmasının sebebi ve sonrasında doğal sit alanlarındaki plan onama yetkilisi olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kurulması,
- d. Hem kültür varlıkları hem de tabiat varlıklarının bulunduğu alanlarda yapılacak planlarda yetkili olan iki bakanlığın (Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) görev, yetki ve sorumluluklarının belirlendiği Çakışan Alanlar Protokolü (Ek A.4),
- e. Boğaziçi Kanunu, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikler doğrultusunda plan yapımı mevzuatı.

2.2 KORUMA ÇALIŞMALARINDA YASAL DÜZENLEMELER

2.2.1 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Türkiye, coğrafi olarak oldukça zengin kültürel ve doğal varlıklara sahip bir bölgededir. Dünyanın farklı ülkelerinde olduğu gibi ülkesel ve yerel koşullara göre birçok koruma amaçlı çalışmalar yapılmasına rağmen kültürel ve doğal varlıkların korunması ve yaşatılmasını amaçlayan; mülkiyet, planlama, yönetim ve sürdürülebilirlik esaslarını gözetken en kapsamlı düzenleme 1983 yılında yapılmıştır. Türkiye'nin doğal ve tarihi çevresinin korunması ile ilgili önlemlerin alınması amacıyla 23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu farklı tarihlerde yapılan birtakım değişikliklerle halen yürürlükte. 2863 sayılı Kanunun kabulüyle, 25.04.1973 tarih ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu; 02.07.1951 tarih ve 5805 sayılı GEEAYK Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun ve 18.06.1973 tarih ve 1741 sayılı GEEAYK Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece kültür ve tabiat varlıklarını koruma uygulamalarında geniş yetkilere sahip GEEAYK da

yürürlükten kaldırılmış olup yerini Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurullarına bırakmıştır.

2863 sayılı kanunun amacı; 1. maddede; *“korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.”* şeklinde tanımlanmış ve kanunun 2. maddesinde ise; *“korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar.”* denilerek kanunun kapsamı belirlenmiştir. Kanunun 1983 yılında kabulünden sonra zamanla gelişen ihtiyaçlara ve eksikliklere bağlı olarak birtakım değişiklikler yapılarak bazı maddeleri çıkarılmış ya da yeni maddeler eklenmiştir. Yapılan bazı değişikliklerle son halini alan 2863 sayılı Kanun, son yapılan düzenlemelerle kendi içinde kültür varlıklarının korunmasında ve tabiat varlıklarının korunmasındaki farklı yöntem ve mevzuatlara da temel oluşturmaktadır. Kültür ve tabiat varlıklarının farklı mevzuatla korunmasında belirleyici olan en önemli ayrışma ise Kültür varlıklarının korunmasında Kültür ve Turizm Bakanlığının, tabiat varlıklarının korunmasında ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetkili kılınmasıdır.

Tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarının korunması esasları, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun Ek madde 4'e göre, şu hükümleri doğrultusunda belirlenmiştir;

- a. Tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarında yetkili kurum Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.
- b. Tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarında alınacak kararlarda Çevre ve Şehircilik Bakanlığına yardımcı olmak üzere Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Komisyonları kurulmuştur.
- c. Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Müsteşarı veya görevlendireceği Müsteşar Yardımcısı başkanlığında, söz konusu varlıkların ve alanların özelliklerine göre konusunda uzmanlaşmış mimar veya şehir plancısı, orman veya çevre mühendisi ve hukukçulardan oluşur.
- d. Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu ise taşrada organize olmak şartıyla merkez komisyonuyla aynı meslek alanlarında yeterli sayıda uzmandan oluşur.

- e. Bu komisyonların iş, işlem ve kararları konusunda, bu Kanunun Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurulları ile ilgili hükümleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca alınan ilke kararları çerçevesinde uygulanır.
- f. Tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarında yapılacak her ölçekteki sit alanı belirleme çalışması ve imar planlarında Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu ve sonrasında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı onayı aranacaktır.

Kanunun 3. maddesinde de doğal sit alanlarıyla ilgili şu tanımlara yer verilmiştir;

- a. "Tabiat varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.
- b. "Sit"; önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.
- c. "Doğal (tabii) sit"; jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlardır.
- d. "Taşınır tabiat varlıkları"; jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli taşınır tabii değerlerdir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu daha öncede bahsedildiği gibi koruma konusunda en kapsamlı kanun çalışması olup tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarındaki uygulama hükümleri 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK), yönetmelikler, içtihat kararları ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Merkez Komisyonunca yayınlanan ilke kararlarına göre belirlenmektedir.

2.2.2 Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Kurulması

T.C. Anayasasının 56. maddesinde: *"Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir...."* denilmektedir. Bu durum sağlıklı çevrede yaşamayı anayasal bir hak haline getirmiş olup hem sivil toplum duyarlılığının

artmasında hem de devletin çevre koruma politikalarında yapılan/yapılacak yasal düzenlemelerde hızlı, etkin ve şeffaf düzenlemeler yapması zorunluluğunu getirmektedir. Türkiye'nin AB'ye giriş için müzakere görüşmeleri sürecinde, çevre faslının açılmış olması da çevre mevzuatı düzenlemelerine farklı bir boyut kazandırmıştır.

Türkiye'deki doğal çevrenin korunmasına yönelik mevzuat geçmişine bakıldığında, yakın tarihe kadar, çevre sorunlarını bütüncül olarak ele alacak, doğal çevrenin yönetiminde bağımsız bir kamusal örgütten bahsedilememektedir. 2.1.3.2 Cumhuriyet Dönemi Çalışmaları başlığında geniş kapsamlı olarak anlatıldığı gibi, tarihi süreçte çevrenin korunmasına ilişkin görevler, farklı bakanlıklara bağlı olması ve bütüncül olmayan bir mevzuat yapısından kaynaklanan yönetim şekliyle, 2011 yılına kadar sorunlu bir şekilde yürütüldüğü görülmektedir. Bakanlıkların yetki ve sorumluluklarına dair düzenlemelerin yeniden yapıldığı 2011 yılında, çevre yönetimiyle ilgili tüm başlıklar (orman ve orman rejimine tabi olan alanlar hariç), 29.06.2011 tarih ve 644 sayılı KHK ile kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığında toplanmış olup 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra çeşitli kanun ve KHK'lar ile birtakım değişiklikler yapılarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının örgüt yapısı tamamlanmış olup halen çevre yönetimi konusunda aktif olarak çalışan bakanlık durumundadır.

Bakanlığın kuruluşundan sonra zamanla gelişen ihtiyaçlara ve tespit edilen eksikliklere bağlı olarak 644 sayılı KHK da birtakım değişiklikler yapılarak bazı maddeleri çıkarılmış ya da yeni maddeler eklenmiştir. 644 sayılı KHK'da yapılan en büyük ve en kapsamlı değişiklik, 08.08.2011 tarihinde kabul edilen 648 sayılı KHK ile yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle son halini almış olan 644 sayılı KHK, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının tüm yetki, sorumluluk ve çalışma yöntemlerini belirlemiştir.

Bakanlık vizyonunu; *“Yaşanabilir Çevre, Afetlere Hazır Kimlikli ve Akıllı Şehirler”*, olarak misyonunu ise; *“Sürdürülebilir çevre ile uyumlu hayat kalitesi yüksek şehirler ve yerleşmeler oluşturmak üzere; planlama, yapım, dönüşüm ve çevre yönetimine ilişkin iş ve işlemleri düzenleyici, denetleyici, katılımcı ve çözüm odaklı bir anlayışla yapmak.”* şeklinde açıklamıştır.

644 sayılı KHK’da Bakanlığın örgütlenme yapısı 6. maddede belirlenmiş olup, merkez ve taşra örgütleri ile bağlı ve ilgili kuruluşlardan oluşturulmuştur. Bakanlığın merkez örgütü sekiz ana hizmet birimi, iki bağlı birim ve diğer yardımcı birimlerden oluşmaktadır. Bakanlığın genel merkezde ki örgütlenmesinde bulunan sekiz genel müdürlük şu şekildedir;

- a. Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü
- b. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
- c. Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü
- d. Yapı İşleri Genel Müdürlüğü
- e. Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- f. Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü
- g. Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü
- h. Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü

Bakanlık, taşra birimlerinde ise Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü olarak örgütlenmiş olup il müdürlüklerinde, Bakanlığın farklı görevleri olan genel müdürlükleri Şube Müdürlükleri olarak hizmet vermektedir. Bu genel müdürlüklerin yanında Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı birim olarak İller Bankası A.Ş. ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü de görev yapmaktadır. 644 sayılı KHK’nın 2. maddesinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görevleri özetle şu şekilde sıralanmıştır:

- i. Çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, norm ve standartları oluşturmak, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak.
- ii. Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikalar tespit etmek, kirlilik haritalarını oluşturmak ve iklim değişikliği ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek.
- iii. Faaliyetleri sonucu alıcı ortamlara atık bırakarak kirlilik oluşturan her türlü tesis ve faaliyetin, çevresel etkilerini değerlendirmek; ölçüm ve izleme çalışmalarını yapmak; bahse konu tesis ve faaliyetleri denetlemek ve gürültünün kontrol edilmesini sağlamak.
- iv. Her tür ve ölçekteki fiziki planlara ve bunların uygulanmasına yönelik temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak,

başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarelerce ruhsatlandırma yapılmaması halinde resen ruhsat ve yapı kullanma izni vermek.

- v. Mekânsal strateji planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak suretiyle hazırlamak ve mahalli idarelerin plan kararlarının bu stratejilere uygunluğunu denetlemek.
- vi. Özel ihtisas işleri hariç, talepleri halinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait bina ve tesislerin ihtiyaç programlarını hazırlamak, her türlü etüt, proje ve maliyet hesaplarını yapmak veya yaptırmak, denetlemek veya denetlenmesini sağlamak.
- vii. Yapı denetimi sistemini oluşturarak, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ile Bakanlığa verilen görevleri yapmak ve yapıların can ve mal emniyeti ile mevzuata ve tekniğine uygunluk bakımından denetimini yapmak, yapılarda enerji verimliliğini artırıcı düzenlemeleri yapmak, buna ilişkin faaliyetleri yönetmek ve izlemek; yapı malzemelerinin denetimine ilişkin iş ve işlemleri yapmak.
- viii. Konut sektörüne ilişkin strateji geliştirme ve programlama iş ve işlemlerini yürütmek, yapı kooperatifçiliğinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri almak.
- ix. Gecekondu, kıyı alanları ve tesisleri ile niteliğinin bozulması nedeniyle orman ve mera dışına çıkarılan alanlar dâhil kentsel ve kırsal alan ve yerleşmelerde yapılacak iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamalarında idarelerce uyulacak usul ve esasları belirlemek; Bakanlıkça belirlenen özel proje alanlarına dair her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma, ruhsat ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyeti kurulmasını temin etmek; 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile 775 sayılı Gecekondu Kanunu uyarınca Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan uygulamalara ilişkin her tür ve ölçekte etüt, harita, plan ve parselasyon planlarını yapmak, yaptırmak, onaylamak, ruhsat işlerini gerçekleştirmek, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyetinin kurulmasını sağlamak.
- x. Her türlü taşınmazlar üzerinde gerçekleştirilecek yatırımlara ilişkin olarak ilgililerince hazırlandığı veya hazırlatıldığı halde yetkili idarece üç ay içinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama

imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerinin valilikten talep etmesi ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması üzerine bedeli mukabilinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak, başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarece verilmemesi halinde bedeli mukabilinde resen yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermek.

- xi. Depreme karşı dayanıksız yapılar ile imar mevzuatına aykırı yapıların ve bunların bulunduğu alanların dönüşüm projelerini ve uygulamalarını yapmak veya yaptırmak.
- xii. Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin kurulmasına, kullanılmasına ve geliştirilmesine dair iş ve işlemleri yapmak, yaptırmak, mahalli idarelerin gerekli faaliyetleri ile ilgili kent bilgi sistemlerinin kurulması, kullanılması ve Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi ile entegre olmasını desteklemek.
- xiii. Mahalli idarelerin idari ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmak.
- xiv. Bayındırlık ve iskân işleri ile ilgili şartname, tip sözleşme, yıllık rayiç, birim fiyat, birim fiyatlara ait analiz ve tarifleri hazırlamak ve yayımlamak.
- xv. Küresel iklim değişikliği ve bununla ilgili gerekli tedbirlerin alınması için plan ve politikaları belirlemek.
- xvi. Görev alanına giren konularda uluslararası çalışmaların izlenmesi ve bunlara katkıda bulunulması maksadıyla ulusal düzeyde yapılan hazırlıkları yürütmek.
- xvii. Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı'nın Kutlanması ve "Atatürk Kültür Merkezi Kurulması" Hakkında Kanunun ile belirlenen Atatürk Kültür Merkezi alanını yenileme ve ihya etmek amacıyla her tür ve ölçekte plan ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak ve işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlamak.
- xviii. Mevzuatla Bakanlığa verilen görev ve hizmetleri yapmak.

Anlatılan mevzuat gelişimi ve yasal süreç sonunda çevre koruma anlamında çok geniş yetkilere ulaşmış olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığının çevre sorunlarının azaltılmasında etkili bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Doğru ve etkili çevre yönetiminin temel hareket noktası çevreyi geliştirici önlemlerin alınabileceği bir yasal sistem oluşturmaktan ve onun uygulanabilirliğini sağlamak için sosyal ve politik destek mekanizmalarını ya da proje paydaşlarını etkili kullanmaktan geçmektedir. Bu durumda sadece çevre korumaya

ve geliştirmeye yönelik yasal altyapının bulunması da tek başına yeterli değildir. Bunu uygulayacak örgütlenmenin güçlü ve işgücü kaynağının da tecrübeli, istekli ve yetkin olması gerekir. Ekonomik kararlarda ve kalkınma çabalarında çevrenin dikkate alınarak, geliştirilmesi, bütün kamu organlarının ortak çabasının yanında güçlü ve bağımsız bir çevre yönetimi örgütlenmesini de gerektirmektedir.

2.2.3 Çakışan Alanlar Protokolü

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu koruma çalışmalarının temelini oluştururken kanunda yapılan son düzenlemelerle “Kültür Varlıkları” ve “Tabiat Varlıkları” farklı tanımlanmış, koruma yöntemleri, yetkili organlar ve kurumlar da ayrılmıştır. Özellikle 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK’nın yürürlüğe girmesinden sonra doğal sit alanları ve tabiat varlıklarının korunması, çevre korumasıyla ilgili tüm yetki ve sorumluluklar, kentsel gelişim ve dönüşüm çalışmaları ile planlama ve uygulama esaslı imar çalışmaları Çevre ve Şehircilik Bakanlığının sorumluluğuna geçmiştir.

Yasal anlamdaki bu gelişmeler kültür varlıkları, arkeolojik, tarihsel ve kentsel sitlerle ilgili alınacak kararlarda, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurullarını; doğal sit alanları, tabiat varlıkları ile tescilli tabiat varlıklarının bulunduğu alanlarda imar, çevre düzenlemesi ve yenilemeyle ilgili alınacak kararlarda da Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Komisyonlarını yetkili kılmıştır. Bu ayrışmayla ilgili yasal düzenleme özünde, koruma çalışmalarıyla ilgili alınması gereken kararlarda tüm yetkileri bünyesinde barındıran Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının iş yoğunluğundan kaynaklanan gecikmeleri önlemek amacıyla yapılmıştır. Ancak bu durum, hem kültür varlıkları kapsamına giren hem de tabiat varlıkları açısından tescil veya tespiti yapılmış alanlar için verilecek kararlarda yetki karmaşasına sebep olmuş ve karar alma sürecini hızlandırması hedeflenen bu ayrışma çözülemeyen bürokratik karışıklığa dönüşmüştür. Bu durumun sebep olduğu yetki karmaşasına son vermek gayesiyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın kuruluşundan on beş ay sonra iki Bakanlık arasında 6 (altı) maddeden oluşan bir protokol imzalanmıştır. “Doğal Sit Alanları ve Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Bulunduğu

Alanların Arkeolojik, Kentsel, Kentsel - Arkeolojik, Tarihi Sit Alanları ve Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları İle Bunların Koruma Alanları ve Etkileşim - Geçiş Sahasının Bulunduğu Alanlar İle Çakıştığı Yerlerde Uygulanacak Esaslara İlişkin Protokol” adıyla imzalanan bu anlaşmanın konusu 1. maddede; *“Bu protokol;*

1.1.Koruma altına alınan doğal sit alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik ve tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çakıştığı yerlerde yapılacak işlemleri,

1.2. Tespit, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar planları, çevre düzenleme projeleri ile uygulamaya yönelik konuların taraflarca ve ilgili Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ile Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonlarınca incelenmesi ve değerlendirilmesini, kapsar.”

Şeklinde ifade edilerek farklı sit bölgelerinin aynı alanda çakışması durumunda Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ile Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonlarını inceleme ve değerlendirme yapmak üzere yetkili kılmıştır.

Protokolün 2. maddesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı taraf olarak adlandırılmış ve 3. maddesinde protokolde geçen Çakışan Alan, Koruma Bölge Kurulu, Koruma Bölge Komisyonu, Kültürel Değer ve Doğal Değer’in açıklamaları yapılmıştır. 4. maddede protokolün amacı, doğal sit alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik, tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çakıştığı yerlerdeki iş ve işlemlerde izlenecek usul ve esasların belirlemek olarak anlatılmıştır.

Protokolün 5. maddesinde uygulama esasları belirlenmiş olup;

- i. Çakışan alanlara ilişkin başvuruların öncelikle kültürel değerler yönünden ilgili Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilerek nihai kararın Tabiat Varlıkları Koruma Komisyonunca verilmesi,
- ii. Doğal sit alanında veya tabiat varlığı parselinde bulunan tescilli kültür varlığının; doğal değerleri etkilemeyecek şekilde yapının kültür varlığı

niteliğinden kaynaklanan müdahalelere yönelik işlemler (rölöve, restitüsyon vb) için nihai kararın ilgili Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulunca verilmesi,

- iii. Tescilli tabiat varlığının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, tabiat varlığına yapılacak müdahalenin taşınmazdaki kültürel değerleri etkilememesi halinde, nihai kararın Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Komisyonunca verilmesi,
- iv. Çakışan alanlarda yapılacak kazı, sondaj, yüzey araştırması ve temizlik çalışmalarına yönelik konuların Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınacak karar ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilecek izin doğrultusunda gerçekleşmesi,
- v. Ören yerlerinde mevcut statüsüne uygun koruma - kullanma esaslarına göre yapılacak tüm iş ve işlemlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı'na yürütülmesi,
- vi. Ören yerleri hariç, çakışan alanlarda, satış, kiralama, tahsis, devir, irtifak hakkı, intifa hakkı vb. konularda görüş; kültürel değerler açısından Kültür ve Turizm Bakanlığınca, doğal değerler açısından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na mülkiyet sahibi kuruma iletilmesi,

gibi uygulama esasları bakanlıklarca karşılıklı mutabakatla karar altına alınmıştır. Söz konusu protokol, 01.10.2012 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Özetle bu protokole göre, kültür ve tabiat varlıklarının çakıştığı alanlarda, kültür varlığı açısından bölge koruma kurullarının görüşü alındıktan sonra, son söz Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda kalmıştır. İki bakanlık arasında protokolün imzalanmasından sonra tüm kültür varlıklarını koruma bölge kurullarına ve tabiat varlıklarını koruma bölge komisyonlarına gönderilerek, alınacak kararlarda uygulamaya esas bir sözleşme olarak kabul edilmiştir.

2.2.4 Koruma Alanlarındaki Planlama Mevzuatları

Anayasadaki haklar ve devletin ödevleri;

18.10.1982 tarihinde 2709 sayılı kanunla kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre her Türk vatandaşı temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereğince

yararlanmaya ve onurlu bir hayat sürdürerek maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir. Bu haklar Anayasanın;

- i. 17. maddesinde; *“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir...”*
- ii. 23. maddesinde; *“Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir...”*
- iii. 56. maddesinde; *“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir...”*

şeklinde açıklanmıştır. Yani Türkiye’de yaşayan her vatandaşın sağlıklı ve dengeli bir çevrede yerleşme ve maddi varlığını koruyup geliştirme (mülk edinme) hakkı anayasal bir haktır. Yine Anayasaya göre vatandaşların bu haklarını kullanabilmeleri için güvence sağlamakla sorumlu olan organ ise devlettir. Devletin de zikredilen bu ödevleri yerine getirmek için birtakım hakları bulunmakta olup, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi sağlamak için hakları kanunla sınırlama (madde 23); tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlama ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alma (madde 63) yetkisine sahiptir.

İmar Kanunu’nda imar planları düzenlemeleri;

Devletin yasal sorumluluklarını; mülkiyet, planlama, yönetim ve sürdürülebilirlik ilkelerine göre, her türlü imar uygulama esaslarını düzenleyen, en kapsamlı kanun 03.05.1985 tarihinde kabul edilen 3194 sayılı İmar Kanunu’dur. Kanunun amacı 1. maddede, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak şeklinde açıklanmıştır. 2. maddede belirtilen kanunun kapsamında ise; belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek resmi ve özel bütün yapılar bulunmaktadır. Amacı ve kapsamı geniş tutulan bu temel kanunda, özel kanunlar olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2960 sayılı İstanbul Boğaziçi Kanunu istisna tutulmuş ve bu kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı karara bağlanmıştır (Madde 4).

3194 sayılı İmar Kanunu’nda; nazım imar planı, uygulama imar planı, çevre düzeni planı, yerleşme alanı, imar adası, kadastro adası gibi, planlama ve imar uygulamalarına ait tanımlar yapılmış; yetkili kurum ve kuruluşlar tariflenerek imar uygulamalarında

Bakanlıkça hazırlanacak yönetmeliklere uyulması gerekliliği belirtilmiştir (Madde 5). Ayrıca Planların, kapsadıkları alan ve amaçları açısından; "Bölge Planları" ve "İmar Planları", imar planları ise, "Nazım İmar Planları" ve "Uygulama İmar Planları" olarak etaplar halinde hazırlanması gerekliliği (Madde 6); planların hazırlanması ve yürürlüğe konulmasındaki esaslar (Madde 8), imar planlarında Bakanlığın yetkisi (Madde 9) ve imar uygulamalarına dair (tevhit, ifraz, tescil, arsa ve arazi düzenlemesi, parselasyon planlarının hazırlanması..vb) yetki ve sorumluluklar açıklanmıştır. Yine bu kanunda 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre çıkarılacak yönetmeliklerden imar uygulamalarına ilişkin olanların Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanarak yürürlüğe gireceği karara bağlanmıştır (Ek Madde 5).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yetkileri;

"Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Kurulması" başlığında ayrıntılı bir şekilde bakanlığın organizasyon yapısıyla, yetkileri ve sorumlulukları anlatılmıştır. Yerleşme, yapılaşma ve arazi kullanımına yön veren, her tür ve ölçekte fiziki planlara ve uygulamalara esas teşkil eden üst ölçekli mekânsal strateji planlarını ve çevre düzeni planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak hazırlamak, hazırlatmak, onaylamak ve uygulamanın bu stratejilere göre yürütülmesini sağlamak Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Mekansal Planlama Genel Müdürlüğünün görev ve yetkisi altındadır. Her tür ve ölçekteki imar planlarının yapımına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen yönetmelik ise 14.06.2014 tarihinde 29030 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği"dir.

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğiyle belirlenen planlama yöntem ve standartları;

Yönetmeliğin amacı 1. maddede fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek, koruma ve kullanma dengesini sağlamak, ülke, bölge ve şehir düzeyinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmak üzere hazırlanan, arazi kullanım ve yapılaşma kararları getiren mekânsal planların yapımına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek şeklinde tanımlanmıştır. Yönetmeliğin kapsamı ise 2. maddede, her tür ve ölçekteki mekânsal planlar ile bu planlara ilişkin revizyon, ilave, değişikliklerin yapılmasına ve

incelenmesine, mekânsal planlar ile özel amaçlı plan ve projelere yönelik usul ve esasların belirlenmesi olarak tanımlanmıştır.

Yönetmeliğin 4. maddesinde plan çeşitleri ve onay aşamasında yetkili olan, bakanlık, bütünleşik kıyı alanları planı, çevre düzeni planı, eylem planı, idare, il müdürlüğü, kanun, kentsel tasarım projesi, koruma amaçlı imar planı, mekansal plan, mekansal strateji planı, nazım imar planı, ulaşım ana planı, uygulama imar planı, uzun devreli gelişim planı gibi tanımların tarifi yapılmıştır.

6. maddede planların kapsadıkları alan ve amaçlar açısından üst kademeden alt kademeye mekansal strateji planı, çevre düzeni planı, nazım imar planı, uygulama imar planından oluşması gerekliliği ve bu plan kademelenmesinde alt planların üst planlara uygun yapılması; üst planlarında alt planları yönlendirme zorunluluğu belirtilmiştir. Ayrıca bütünleşik kıyı alanları planı ve uzun devreli gelişme planının da tanımı yapılmıştır.

Yönetmeliğin 7. maddesine göre planlama ilke ve esasları şu şekildedir;

- i. Planlar, kamu yararı amacıyla yapılır.
- ii. Planlar; pafta, gösterim, plan notları ve plan raporu ile bir bütündür.
- iii. Planlar, kademesine ve ölçeğine göre ve yapılış amacının gerektirdiği ayrıntı düzeyinde kalmak koşuluyla alt kademedeki planları yönlendirir.
- iv. Üst kademe planlar, alt kademesindeki planlara mekânsal nitelikte hedef koyan, yol gösteren ve ilke belirleyen plandır.
- v. Mekânsal strateji planları, çevre düzeni planları ile nazım imar planları üzerinden ölçü alınarak uygulama yapılamaz.
- vi. Planlar, diğer kademedeki planların büyütülmesi veya küçültülmesi yolu ile elde edilemez.
- vii. Doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin koruma ve kullanma dengesinin sağlanması esastır.
- viii. Yapıların ve çevrenin kalitesinin artırılması için planlarda gerekli sağlıklaştırma ile ilgili kararlara yer verilir.
- ix. Planlarda afet, jeolojik ve doğal veriler esas alınır.
- x. Planlarda, varsa mevcut geleneksel dokunun korunması esastır.

- xi. Ülke ve bölge düzeyinde karar gerektiren büyük projelerin mekânsal strateji planı veya çevre düzeni planında değerlendirilmesi esastır.
- xii. Planlama süreci; araştırmaların yapılması, sorunların ortaya konulması, veri ve bilgi toplama ile ilgili analiz aşaması; bilgilerin biraraya getirilmesi, birleştirilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi ile ilgili sentez aşaması ve plan kararlarının oluşturulması aşamalarından oluşur.
- xiii. Planların hazırlanmasında plan türüne göre katılım sağlanmak üzere anket, kamuoyu yoklaması ve araştırması, toplantı, çalıştay, internet ortamında duyuru ve bilgilendirme gibi yöntemler kullanılarak kurum ve kuruluşlar ile ilgili tarafların görüşlerinin alınması esastır.
- xiv. Planların iptal edilmesi halinde, daha önce alınan kurum ve kuruluş görüşleri ile birlikte yapılan analiz ve sentez çalışmaları yeni plan hazırlanmasında bu Yönetmelik kapsamında yeniden değerlendirilir.
- xv. Planlar, çevresinde veya bitişiğinde yer alan mevcut planlar ile uyumlu hazırlanır. Korunacak alanların çevresinde yapılan planlar ise bu alanların hassasiyeti dikkate alınarak hazırlanır.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği; tüm imar planlarının yapım esasları, planlama standartları ve uygulama hükümlerinin ayrıntılı bir şekilde belirtildiği bölümlerle tamamlanmış olup başlıkların sıralaması şu şekildedir;

- a. Mekânsal strateji planlarına dair esaslar,
- b. Çevre düzeni planlarına dair esaslar,
- c. İmar planlarına dair esaslar,
- d. Koruma amaçlı imar planlarına dair esaslar,
- e. Bütünleşik kıyı alanları planlarına dair esaslar,
- f. Kentsel tasarım projelerine dair esaslar,
- g. Çevre düzeni planı ve imar planlarının onayı, ilanı ve kesinleşmesi,
- h. Planların aleniyeti ve denetimi
- i. İdarenin ve müellifin yükümlülükleri ile planların elde edilmesi

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği yukarıda anlatıldığı gibi tüm planların amaç ve ölçeklerine göre, yapım yöntemi, gösterim, etkileşim ve ilişkilendirme gibi konulardaki

yasal standartları belirlemektedir. Aynı zamanda doğal sit, kentsel sit, arkeolojik sit gibi korunması gereken özel alanlarda yapılacak planlara dair hükümleri içeren 27. maddedeki “Koruma Amaçlı İmar Planlarına Dair Esaslar” başlığında, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasında uyulması gereken ilkeler şu şekilde belirlenmiştir;

- i. Koruma amaçlı imar planları, varsa etkileşim geçiş sahaları da göz önünde bulundurularak ve sit alanının bütününe kapsayacak şekilde veya uygun görülen etaplar halinde, içinde bulunduğu yerleşme ile ilişkileri kurularak hazırlanır.
- ii. Tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel ve kentsel arkeolojik sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanların çakıştığı yerlerde ilgili bakanlıkların koruma ve kullanma esaslarına ilişkin görüşü alınır.
- iii. Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması aşamasında tespit edilen sorunların çözümü ve tarihi, kültürel, doğal çevrenin yaşanabilir ve sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için alana özgü stratejiler ile gerektiğinde tescilli kültür varlıkları ile sit alanları içindeki faaliyetlerin ve yapı stokunun deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler, stratejiler ve uygulama esasları belirlenir.
- iv. Koruma amaçlı imar planlarının hazırlandığı alanın nitelikleri gözetilerek ayrıca tarihi, kültürel ve doğal yapısına ilişkin yapılmış araştırmalar da değerlendirilerek kullanım kararları ve yapılaşma koşulları belirlenir.
- v. Koruma amaçlı imar planlarında ilgili mevzuatı gereği oluşturulan Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu veya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının uygunluk kararları alınmadan plan onaylanamaz.
- vi. Koruma amaçlı imar planı; daha geniş alanları kapsayan bir planın parçası olması halinde, plan bütününde diğer alanlarla sürekliliği, bütünlüğü, uyumu ve erişilebilirliği dikkate alınarak bütünleşik bir yaklaşım ile hazırlanır.
- vii. Doğal sit alanlarına ait koruma amaçlı imar planlarında bölge komisyonu kararı; tabiat varlıkları ve doğal sitlerin, tarihi arkeolojik, kentsel, kentsel arkeolojik sitler ve diğer koruma statüleri ile çakıştığı alanlarda ise ilgili kurulların uygun görüşü alınır.

- viii. Planlama aşamasında sit alanı sınırları içerisinde tescilli olmayan ancak tescile konu olabilecek kültür ve tabiat varlıkları hakkında envanter çalışması yapılarak ilgili kurul veya komisyonların onayına sunulur.
- ix. Koruma amaçlı imar planlarında yenileme alanları belirlenmesi durumunda yenileme projelerinin planda getirilmiş kararlara uygun hazırlanması esastır.
- x. Koruma amaçlı imar planlarında sit alanının bütününü olumsuz etkileyecek, mevcut korunması gerekli değerleri bozacak ya da yok edecek, geleneksel kentsel doku özelliklerini olumsuz yönde değiştirecek yeni işlev dönüşümlerine ilişkin plan değişikliği yapılamaz.
- xi. Uygulama imar planlarında mevcut tarihi yapıların, sokak dokularının korunması ve yenilenmesini sağlayacak kararlar alınır.

Söz konusu yönetmeliğin, koruma amaçlı imar planı hazırlama ilkelerinde de görüldüğü gibi planlanacak alanın özgünlüğünü korumaya yönelik planlama çalışmaları yapmak öncelikli esastır.

Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara dair yönetmelikler;

Koruma planı yapmak için belirlenen ilkeler sadece Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinin ilgili başlığıyla sınırlı olmayıp, 23.03.2012 tarihinde 28242 sayılı RG’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik” ile 19.07.2012 tarihinde 28358 sayılı RG’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik” bu alanlar için belirleyici hükümleri barındıran yönetmeliklerdir. Koruma planlarının esaslarını belirleyen bu iki yönetmeliğin de dayanağı, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK olup yetkili bakanlık Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve yetkili Bölge Komisyonu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonudur.

Bu yönetmeliklerin yanında 26.07.2005 tarihinde 25887 sayılı RG’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulanması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik” de bulunmakta olup bu yönetmeliğin dayanağı da 2863 sayılı Kültür ve

Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunudur. Ancak bu yönetmeliğin amacı “doğal sit alanları hariç sit alanları ve bunların etkileşim geçiş sahaları”nı kapsadığı için ve yetkili bakanlık Kültür ve Turizm Bakanlığı, yetkili Koruma Bölge Kurulu da Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu olduğu için diğer yönetmeliklerden konusu itibarıyla ayrılmış olup bu çalışmada inceleme dışı bırakılmıştır.

a. Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik;

Yönetmeliğin amaç ve kapsamı 1. maddede milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanlarda yapılacak planlar ile doğal sit alanlarında yapılacak koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması, yapım esasları, gösterimi, onaylanması, uygulaması, denetimi ve bu planları hazırlayacak müelliflerin nitelikleri ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemek şeklinde açıklanmıştır.

Bu yönetmelikte, Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinden farklı olarak doğal sit alanları ve koruma planı yöntemleriyle ilgili olarak bölge komisyonu, doğal (tabii) sit, ekosistem, etkileşim – geçiş sahası, korunan alan, korunan alanlarda yapılacak plan, merkez komisyonu, milli park, mutlak koruma alanı, özel çevre koruma bölgesi, sulak alan, tabiat anıtı, tabiat varlığı, tabiatı koruma alanı, tabiat parkları, taşınır tabiat varlıkları gibi kavramların tanımı 3. maddede yapılmıştır.

Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmeliğin 3. maddesinde; "*Koruma Amaçlı İmar Planı : 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen doğal sit alanları ve kentsel, arkeolojik, tarihi sit alanları ile çakışan doğal sit alanlarının büyüklüğü ve özelliğine göre, doğal ve çevresel değerlerin etkileşim-geçiş sahası da dikkate alınarak sürdürülebilirliğini, mutlak korunmasını ve gelecek nesillere intikalini sağlamak amacıyla halihazır haritalar ve mülkiyet verilerine dayalı olarak, gerekli asgari meslek gruplarının ortak çalışması ile istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esaslarını, sağlıklaştırma, yenilenme projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve varsa taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esaslarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanacak, hazırlatılacak*

hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarını ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır. Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik, koruma planlarına dair uygulama esaslarını belirleyen çok uzun olmayan bir yönetmelik olup başlıkların sıralaması şu şekildedir;

- i. Plan hazırlama esasları
- ii. Doğal sit alanlarında yapılacak koruma amaçlı imar planları
- iii. Milli park ve sulak alanlar gibi alanlarda yapılacak planlar
- iv. Planların onaylanması
- v. Planlara itiraz
- vi. Plan değişikliği, revizyonu ve ilaveler
- vii. Plan raporu ve gösterim
- viii. Plan müellifinde aranacak asgari nitelikler
- ix. Planlama ekibinde aranacak asgari nitelikler
- x. Plan müellifinin çalışmalarının değerlendirilmesi

Yönetmelikteki konu başlıklarından da anlaşılacağı üzere koruma planı yapımına dair her türlü detay bu yönetmelik ile belirlenmiş olup özel uygulama gerektirmeyen ve açıklanmayan hususlarda Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği hükümleri geçerlidir.

b. Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik;

Bu yönetmelik taşınır tabiat varlıkları hariç; tabiat varlığı, doğal sit alanı, özel çevre koruma bölgesi, milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı ve sulak alanlar gibi alanların hangi kriterlere göre ve nasıl bir yöntemle tespit ve tescil edileceğini belirleyen yönetmeliktir.

Yönetmeliğin amacı 1. maddede; milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı ve sulak alanların tescil, onay ve ilanı ile tabiat varlığı, doğal sit alanı ve özel çevre koruma bölgelerinin tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esasların belirlenmesi şeklinde açıklanmıştır.

Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelikten farklı olarak konusu korunan alanların planlanması değil korunan alanların tespit ve tescil yöntemidir. Planlama

konusundaki diğer yönetmeliklerden farklı olarak 4. maddede anıt ağaç, araştırma ekibi, biyolojik çeşitlilik, doğal mağaralar, ekolojik etki değerlendirmesi, ekolojik koridor, ekolojik rehabilitasyon, ekolojik restorasyon, ekolojik temelli yönetim planı, endemik, habitat, jeolojik oluşumlar, kesin korunacak hassas alan, korunan alan, korunma alanı, milli park, özel çevre koruma bölgesi, Ramsar alanı, sulak alan, tabiat anıtı, tabiat parkı, tabiat varlıkları, tabiatı koruma alanı, tehdit analizi, tescil, tespit, ön değerlendirme raporu gibi kavramların tanımı yapılmıştır.

Bu yönetmeliğin öne çıkan ana konusunun ekolojik, endemik tabiat varlıklarının tespit ve tesciline dair tanımlar olduğu görülmekte olup; “*t) Ramsar alanı: 28/12/1993 tarihli ve 3958 sayılı Kanunla uygun bulunan Ramsar Sözleşmesinin 2 nci maddesi gereğince, Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Listesine dahil edilen sulak alanları*” maddesiyle uluslararası sorumluluğumuz olan Ramsar Sözleşmesi de yönetmelikte yer verilmiştir.

Korunan alanların belirlenmesi, değerlendirilmesi ve korunmasında uyulacak ilkeler başlıklar halinde 5. maddede şu şekilde açıklanmıştır;

- i. Korunan alanların statüsünün belirlenmesi ve değerlendirilebilmesi için zamana bağlı değişimleri ortaya koyan ekolojik süreçler tanımlanır.
- ii. Herhangi bir korunan alanın güncel durumu tespit edilmeden, o alanın korunan alan statüsü yeniden değerlendirilemez.
- iii. Korunan alanların güncel durumu; alanın biyolojik çeşitliliği, hidrolojisi ve hidrojeolojisi başta olmak üzere her açıdan durumu hazırlanacak ön değerlendirme raporu sonucuna göre veya gerekli görülmesi durumunda ise en az ardışık dört mevsimi kapsayan ekolojik temelli bilimsel araştırma yapılarak belirlenir.
- iv. Doğal sit ilanı ile ilgili talepler veya Genel Müdürlükçe incelenmesi uygun görülen alanlar hakkında hazırlanacak ön değerlendirme raporu sonucuna göre doğal sit özelliği taşımayan talepler değerlendirmeye alınmaz, alanın doğal sit özelliği taşıdığının belirlenmesi durumunda ise ardışık en az dört mevsimi kapsayan ekolojik temelli bilimsel araştırma yapılarak koruma statüsü belirlenir.

- v. Herhangi bir korunan alanın statüsünün değerlendirilmesi için belirlenecek araştırma alanı sınırları; korunan alanın konumu, büyüklüğü ve doğal eşiklerle ilişkisi göz önüne alınarak tespit edilir.
- vi. Doğrudan ve dolaylı çevresel etkilere karşı hassas tür ve habitatları içeren duyarlı alanlara öncelikli olarak koruma statüsü verilir.
- vii. Korunan alanlarda tespit, tescil, planlama, koruma, kullanma, yönetim ve izlemeye esas teşkil edecek envanterle veri tabanı çalışması yapılır veya yaptırılır.
- viii. Korunan alanlarda ekosistem işlevlerinin sürekliliğini amaçlayan yönetim planı çalışmaları yapılır.
- ix. Korunan alanların içinde ve birbiriyle ilişkili korunan alanlar arasında, ekolojik koridorlar tesis edilir.
- x. Korunan alanındaki koruma değerlerine yönelik tehdit analizleri yapılır.
- xi. Korunan alanlarda bozulmuş ya da bozulmaya yüz tutmuş ekosistem ve habitatların onarılması, ekolojik rehabilitasyonu, ekolojik restorasyonu yapılır.
- xii. Korunan alanlar ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların yanı sıra bölgesel ve yerel karakteristikleri de göz önünde bulundurularak korunur.
- xiii. Tabiat ve biyolojik çeşitlilik değerlerini koruma konusunda toplumun bilinç ve bilgi düzeyinin artırılması ve koruma amaçlarına uygun katkıların sağlanması amacı ile her türlü eğitim faaliyeti ve etkinlik desteklenir, yapılır.
- xiv. Çevre üzerinde ciddi veya tamiri mümkün olmayan tehditlerin varlığında, bilimsel kanıtların ortaya çıkmasını beklemeden gerekli önlemler alınır.
- xv. Ekolojik dengeyi bozacak herhangi bir faaliyete izin verilmez.
- xvi. Korunan alanların doğallığını muhafaza etmek ve mevcut koruma değerlerinin devamlılığının sağlanması esastır.
- xvii. Korunması gerekli taşınmaz tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve özel çevre koruma bölgelerinin tespiti ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenir.

Söz konusu yönetmeliğin tespit ve tescile dair ilkeleri görüldüğü gibi son derece detaylı, bilimsel ve hassas çalışma gerektirecek şekilde belirlenmiş ve ekolojik dengenin bozulmasına sebep olacak tehditlere karşı önlemler başlıklar halinde açıklanmıştır.

Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik korunan alan olarak tespit edilen alanların birbirinden farklı, ayırt edici özellikleriyle bu alanlardaki koruma ve yapılaşma hükümlerinin belirlendiği şu başlıklarla devam etmektedir;

a. Doğal Sitler, Tabiat Varlıkları ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri Tespit, Ayırt Edici Özellikler, Tescil, Onay ve İlanına İlişkin Esas ve İlkeler

- i. Doğal sitlerin tespit ilke ve kriterleri
- ii. Kesin korunacak hassas alanların ayırt edici özellikleri
- iii. Nitelikli doğal koruma alanlarının ayırt edici özellikleri
- iv. Sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanlarının ayırt edici özellikleri
- v. Tabiat varlıklarının tespit ilke ve esasları
- vi. Anıt ağaçlarının ayırt edici özellikleri
- vii. Mağaraların ayırt edici özellikleri
- viii. Özel çevre koruma bölgelerinin tespit ilke ve esasları
- ix. Tespit aşamasında düzenlenecek belgeler
- x. Tespit raporu, tespit fişi ve gerekli belgelerin sunumu
- xi. Araştırma ekibinin oluşturulması ve çalışmasına ilişkin usul ve esaslar
- xii. Doğal sit alanları ve tabiat varlıklarının tescil ve ilanına ilişkin usul ve esaslar
- xiii. Özel çevre koruma bölgeleri tescil, onay ve ilan usul ve esasları

b. Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtları, Tabiatı Koruma Alanları ve Sulak Alanların Tescil, Onay ve İlanına İlişkin Esas ve İlkeler

- i. Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları için tescil, onay ve ilanına ilişkin usul ve esaslar
- ii. Sulak alanların tescil, onay ve ilanına ilişkin usul ve esaslar

c. Geçici ve Son Hükümler

- i. Yönetmelikten önceki mevzuata uygunluk
- ii. Bilimsel temelli rapor hazırlamada istisna
- iii. Mevcut doğal sit alanlarının değerlendirilmesi

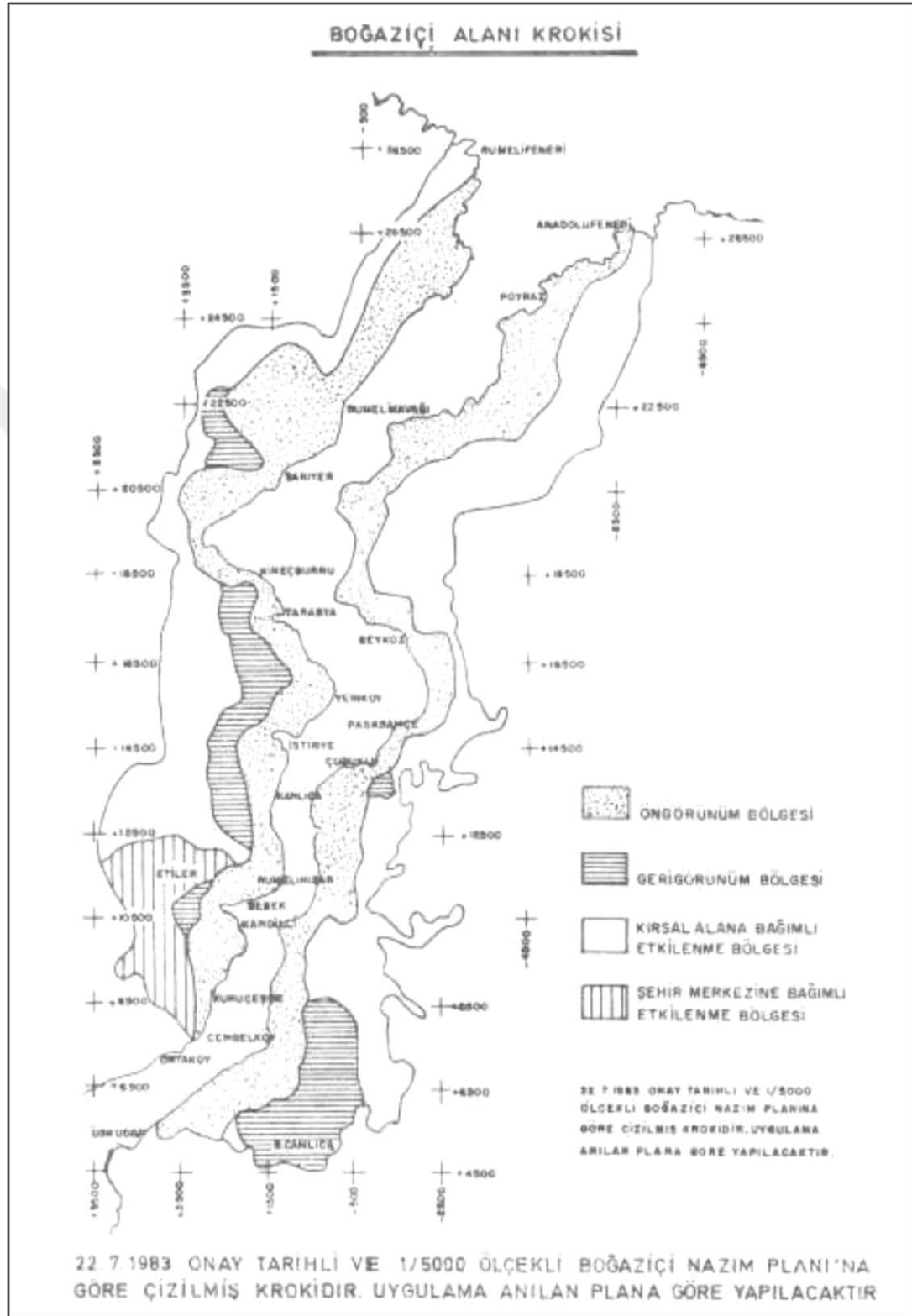
Söz konusu yönetmelik, doğal sit, tabiat varlığı olarak tespit ve tescil edilecek alanlar ile Milli Parklar Yönetmeliğine tabi alanların tespit ve tesciline dair başlıkları konu etmiştir. Doğal sit ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik hedefiyle tespit, tescil ve uygulamalarına yönelik mevzuat gelişimini anlatırken İstanbul’da hatta Türkiye’de doğal sit olarak ilk tespit ve tescili yapılmış yerlerden birisi olan ve özel bir kanunla korunan Boğaziçi Bölgesinin de incelenmesi faydalı olacaktır.

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu Kapsamında Boğaziçi Bölgesi;

Boğaziçi Bölgesi, İstanbul’un Boğaza bakan kıyılarında tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunması ve sürdürülebilmesi amacıyla, Anadolu yakasında Üsküdar ve Beykoz; Avrupa yakasında Sarıyer ve Beşiktaş’ın boğaz silüetini etkileyen kısımlarını kapsamaktadır. 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu, bölgedeki imar planı ve uygulamalarını yönlendirerek koruma ve kullanma dengesini oluşturmak ve bölgenin kendine has dokusunu korumak amacıyla 22.11.1983 tarihli ve 18229 sayılı RG’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Boğaziçi Bölgesi; Şekil 2.1’de görüldüğü gibi, Boğaziçi kıyı ve sahil şeridinden, öngörünüm, geri görünüm ve etkilenme bölgelerinden oluşan; sınırları ve koordinatları Boğaziçi Kanunu’nda belirtilen alandır.

Şekil 2.1: Boğaziçi Kanununda, sahil şeridi, öngörünüm, gerigörünüm ve etkilenme bölgelerini gösterir kanun eki kroki

Kaynak: 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu. RG, s.18229; t.22.11.1983

Boğaziçi Kanunu'nun amacı 1. maddede; İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemek şeklinde açıklanmıştır. 2. maddede ise kanun eki olarak sunulan krokide belirtilen Boğaziçi alanlarını (Sahil Şeridi, Öngörünüm, Geri görünüm ve Etkilenme Bölgeleri) tanımlamıştır. Boğaziçi Alanının korunması, geliştirilmesi ve imar mevzuatının uygulanmasında ki hususların konu edildiği 3. madde uygulamada ve yapılaşmadaki genel esasları belirlemektedir. Ayrıca bu madde ile Boğaziçi Alanında yer alan kültürel ve tarihi değerler ile doğal güzelliklerin muhafaza edilmesi ve doğal yapının korunması özellikle vurgulanmıştır. Boğaziçi Alanında kömür ve akaryakıt depoları, tersaneler ve sanayi tesislerinin kurulamayacağından, Boğaziçi su yolunda hurda gemi ve benzeri araçların bırakılmamasına kadar pek çok uygulama hükmü belirlenmiş olup Boğaziçi Alanında geçici inşaata müsaade verilemeyeceğine dair özel hüküm de bulunmaktadır.

Boğaziçi Kanunu'nun 4. maddesi orman alanlarının, 5. maddesi ise yeşil alanların koruma, tedbir ve yetki esaslarının belirlendiği başlıklarla devam etmektedir. Söz konusu kanunun 6. maddesinde; “...Boğaziçi Alanında yerleşme ve yapılaşmanın planlanması, koordinasyonu, imar uygulamalarının yapılması ve denetlenmesi için Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurulu, Boğaziçi İmar İdare Heyeti ve Boğaziçi İmar Müdürlüğü kurulmuştur.” denilerek sonraki maddelerde bu denetim organlarının görev, yetki ve çalışma usulleri belirlenmiştir. Ancak 03.05.1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 46. maddesiyle, bu maddeye göre kurulan organlar kaldırılmış; bunların görev ve sorumluluklarının İmar Kanunu'nun 46. maddesinde belirtilen çerçevede İstanbul Büyükşehir ve ilgili ilçe Belediye Başkanlıklarınca yürütüleceği hükmüne bağlanmıştır. Yani bu değişiklikle Sahil kesimi ve Öngörünüm Bölgesinde imarla ilgili tüm yetkiler İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı Boğaziçi İmar Müdürlüğünde olup Geri görünüm ve Etkilenme Bölgelerinde ise bağlı oldukları ilçe belediyeleri yetkilendirilmiştir.

Boğaziçi Alanı daha önceden de bahsedildiği gibi kültürel, tarihi ve doğal sit alanlarının özelliklerini bünyesinde barındıran karma bir sit alanıdır. Bu alanın en önemli ayrıcalığı ise özel bir kanunla korunuyor olmasıdır. Bu durum, İstanbul gibi iki kıtayı birbirine

bağlayan ve fethiyle bir çağın kapanıp yeni bir çağın açılmasına sebep olacak kadar jeopolitik öneme sahip bir şehrin, korunması gereken güzide bir bölgesi için yadsınamayacak bir durumdur. Üstelik 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu, yönetmelik ve genelge ile açıklama yapılması gereken detayları bile bünyesinde barındıran bir kanundur. Özellikle 10. maddede; “*Gerigörünüm bölgesinde Taban Alan Kat Sayısı (TAKS) azami % 15 ve 4 katı (H=12.50 m. irtifalı), Etkilenme bölgesinde ise gene Taban Alanı Kat Sayısı (TAKS) % 15 ve 5 katı (H 15.50 m. irtifalı) geçmemek şartı ile konut yapılabilir.*” hükmü bu duruma güzel bir örnek olup Boğaziçi Bölgesinde imar uygulamaları, denetim, ceza ve yıkım gibi her detay kanunla belirlenmiştir. Boğaziçi Bölgesinde yapılacak her türlü imar faaliyetiyle ilgili uygulama ve denetimlerde 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri değil 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu hükümleri uygulanır. Boğaziçi Kanunu tek başına gelişmiş bir süreç değildir. Cumhuriyet Dönemi Çalışmaları başlığında, kuruluş, görev ve yetkileri detaylı bir şekilde anlatılan GEEAYK tarafından Boğaziçi Bölgesi için alınmış koruma ve kullanma esasına dayalı çok sayıda ilke kararları ile 1966 yılında kurulan ve 1984 yılına kadar çalışmaları devam eden İstanbul Nazım İmar Plan Bürosu’nun da çok sayıda planlama çalışmaları bulunmaktadır.

Boğaziçi Alanında alınan tüm kurul kararlarının incelenmesine gerek olmamakla birlikte önemi itibarıyla iki karara yer verilmelidir. Bunlar;

- i. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanının tespit ve ilanının yapıldığı 14.12.1974 tarihli 8172 sayılı GEEAYK kararı (Ek A.1).
- ii. Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanının tümünü kapsayacak şekilde hazırlanan 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının onaylandığı 24.06.1983 tarihli 15175 sayılı GEEAYK kararı (Ek A.2).

Söz konusu GEEAYK kararlarının konularından da anlaşılacağı gibi; 1974 kararı Boğaziçi Sit Alanının sınırlarını belirleyen; yapılaşma, tescilli binalar, kamusal alanlar vb başlıklarda hükümler getiren; bundan sonraki çalışmalara temel oluşturan bir karardır. 1983 kararı ise sit sınırları ve yapılaşma hükümlerinin 1974 kararında belirlendiği alanda İstanbul Nazım İmar Plan Bürosu’nca yapılan 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının kabul edildiği karar olup, bu plan ile Öngörünüm, Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgelerini belirleyen sınırlar netleştirilmiş ve kroki halinde 2960 sayılı

Boğaziçi Kanunu'nda da ek olarak verilmiştir. Dolayısıyla 1983 onay tarihli imar planı, Boğaziçi Kanunu'nun temelini oluşturan plandır. 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılan birtakım değişikliklerle halen yürürlüktedir.

Bu kadar üzerinde hassasiyet ile durulan özel yapılaşma hükümleri ve özel kanunlar çıkarılan Boğaziçi Bölgesinin güncel durumu değerlendirildiğinde ise başarılı bir koruma ve kullanma örneğinden bahsedilememektedir. Bingöl'e (2008) göre; 22.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren imar planlarıyla Boğaziçi Alanı rekreasyon turizm ve konut olarak değerlendirilmiş, doğal ve tarihi sit değerleri ile yeşil alanların korunmasına karar verilmiştir. Planla birlikte Boğaziçi sınırları içerisindeki sanayi sahaları iptal edilmiştir. Yoğun yapılaşma alanları da yeşil alan olarak bırakılmış olmasına rağmen fiili duruma çözüm üretememiştir. Planların onaylanmasından kısa bir süre sonra 22.11.1983 tarihinde Boğaziçi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı Boğaziçi'nin kültürel ve tarihi değerlerini korumak ve geliştirmek, ayrıca bölgede nüfus yoğunluğunu arttıracak yapılaşmayı sınırlamaktır.

Kanunla birlikte Öngörünüm Bölgesinde yeni konut yapımına yasak getirilmiş ve yapı yapılmamış boş parseller yeşil alan statüsüne alınmıştır. Alanda depolama, tersane ve sanayi tesisi kurulmasını önleyecek tedbirler alınmıştır. Boğaziçi kanunu ile bir yandan Boğaziçi'nin korunmasına yönelik çabalar yürütülürken 1985 tarihinde 3194 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe girmiştir. İmar Kanunu'yla yapılan ve yukarıda saydığımız değişiklikler Boğaziçi Kanunu'nun korumaya yönelik temel ilkelerini yok etmiş ve İmar Kanunu'nun 47. maddesi ile Boğaziçi sahil şeridi ve ön görünüm bölgesinde 5000 m²'den büyük parsellerde azami TAKS % 6 olmak ve 2 katı geçmemek koşulu ile konut yapımına izin verilmiştir. Bu maddenin aynı zamanda orman, koru ve diğer yeşil alanlarda da uygulanabileceği belirtilmiştir. Kanunun uygulandığı 2 yıllık süre içinde ön görünüm bölgesinde 2 milyon 400 bin m² yeşil alan imara açılmış ve 1411 adet villaya ruhsat verilmiştir (Bingöl 2008). İmar Kanunu'nun 48. maddesi ile de, Boğaziçi'nin Geri görünüm Bölgesinde TAKS %15 ve 4 kat, Etkilenme Bölgesinde TAKS %15 ve 5 kat koşulları ile konut inşaatına izin verilmiştir. Bu yapılaşma serbestisi Boğaziçi'ndeki korular ve yeşil bütünlüğünü hızla parçalamış ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun Geçici 7. maddesi ile Boğaziçi alanındaki, kaçak yapılaşma ve gecekondü alanları imar affi

kapsamına alınmıştır. İmar Kanunu'nun konut yapımına izin veren 47. maddesi ile Boğaziçi'nde imar affının uygulanmasına olanak sağlayan Geçici 7. maddesi, 11.12.1986 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Ancak iptal kararı yaklaşık dört ay sonra 18.4.1987 tarihinde resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş bu dört aylık sürede yapılaşmada hızlı bir artış yaşanmıştır. Anayasa Mahkemesinin, 28.06.1989 tarihli kararı yalnız sahil şeridi ve Ön görünüm Bölgesinde imar affını iptal etmiş 15.07.1988'de, Boğaziçi Geri görünüm ve Etkilenme Bölgeleri için 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 48. maddesine göre ve Koruma Kurullarının onayı alınmadan hazırlanan 1/5000 ölçekli Boğaziçi Revizyon Nazım İmar Planı yürürlüğe girmiştir. Bu revizyon plan ile her iki yakada Geri görünüm ve Etkilenme Bölgelerindeki alanlar yapılaşmaya açılmıştır.

Bundan sonraki süreçte Sahil Şeridi ve Ön görünüm Bölgesinde yeni bir planlama yapılmamış, ilçelere bağlı olan Geri görünüm ve Etkilenme Bölgelerinde revizyon planlar yapılmıştır. Ancak bahsedilen yetki karmaşasının yaşandığı dönemdeki karışıklıklar geri dönülemez kaçak yapılaşmalara sebep olmuştur. 29.06.2011 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kurulmasıyla tarihi, kültürel ve doğal sit alanı olan Boğaziçi Bölgesinde plan onama yetkisi Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurullarının onayıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığına geçmiştir. Ancak Danıştay 6. Dairesinin E.2014/1757 – K.2014/8975 sayılı kararı gereğince, Boğaziçi Alanının tarihi, kültürel ve doğal sit alanı olmasına rağmen, ayrıca özel bir kanun olan 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'yla korunmuş olduğu ve Boğaziçi Kanunu'nda belirlenen onay makamlarınca planların onaylanabileceği yönünde ki kararı Boğaziçi Alanı Geri görünüm ve Etkilenme Bölgelerinde yürütülen planlama işlemlerinin İstanbul Büyükşehir Belediyesince onaylanması gerektiği şeklinde karara bağlanmıştır.

Arazi kullanımı, yapılaşma ve yerleşmeye yön veren, her tür ve ölçekte fiziki planların ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak hazırlamak, hazırlatmak, onaylamak ve uygulamanın yetki ve yöntem olarak mevzuat yönünün anlatıldığı bu başlıkta özetle Anayasa, İmar Kanunu, ilgili plan yapım yönetmelikleri incelenmiştir. Genelde plan yapımı, özelde ise korunan alanlarda plan yapımına dair ana başlıklar anlatılmıştır. Tarihi, kültürel ve doğal sit olarak özel bir yasayla korunan Boğaziçi Alanı da koruma süreçleri konusundaki ilginç serüveniyle bu başlıkta yerini almıştır. Ayrıca doğal sit alanlarında

yapılacak planlarda, özel hüküm gerektiren başlıklar için Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu Genelge, Talimatlar ve Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonunun aldığı İlke Kararları da belirleyici olmaktadır.

2.2.5 İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri

İmar planları bir bölgenin güncel verileriyle, güçlü ve zayıf yönlerinin irdelenerek sosyal, demografik, coğrafi ve ekonomik özelliklerine göre gelecekte alacağı hale yönelik şehircilik ve yapısal hedeflerini belirleyen her ölçekteki bölgesel çalışma kararlarıdır. 3194 sayılı İmar Kanunu'na göre kapsadıkları alan ve amaçları açısından; "Bölge Planları" ve "İmar Planları" olarak; imar planlarını ise, "Nazım İmar Planları" ve "Uygulama İmar Planları" olarak değerlendirmemiz ve tanımlamamız gerekir. İmar Kanunu bölge planlarını geniş ölçekte, üst düzey planlar olarak tanımlar. Nazım imar planını ise, bölge planına uygun, uygulama imar planına altlık oluşturacak şekilde yapılmasını tariflemiştir. Uygulama İmar Planı da çeşitli bölgelerin yapı adalarını, bunların yoğunluk ve düzenini, yolları ve uygulama için gerekli imar uygulama programlarına esas olacak uygulama etaplarını ve diğer bilgileri ayrıntıları ile gösteren plan olarak tanımlanmıştır. Bölge, nazım ve uygulama imar planları İmar Kanunu ve Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinin tariflediği şekilde yapılması gerekmektedir.

Bunun yanında bir üst başlıkta detaylarıyla anlatıldığı gibi 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanununa göre belirlenen doğal sit alanlarıyla, tabiat varlıklarını barındıran alanlarda yapılacak imar planları Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine göre yapılır.

Farklı mevzuatlara ve farklı onay makamlarına tabi olan imar planları yapım süreçlerinin iş – akış şemaları eşliğinde inceleneceği bu bölümde amaç; onay kısmında dahil olunan mevzuat, kurum ve kuruluşların sayısının fazlaştığı durumlarda, planların yapım ve onama sürecinin de uzun, bıkırtıcı ve sonuçlanamayan bir hale geldiğinin ispatı mahiyetindedir.

İmar planları yapım süreçleri üç bölüm halinde incelenecektir;

- i. Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine göre planlanan alanlar,
- ii. Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine göre planlanan alanlar,
- iii. Hem doğal sit hem de 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'na göre Boğaziçi alanında kalan alanlar

2.2.5.1 Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar

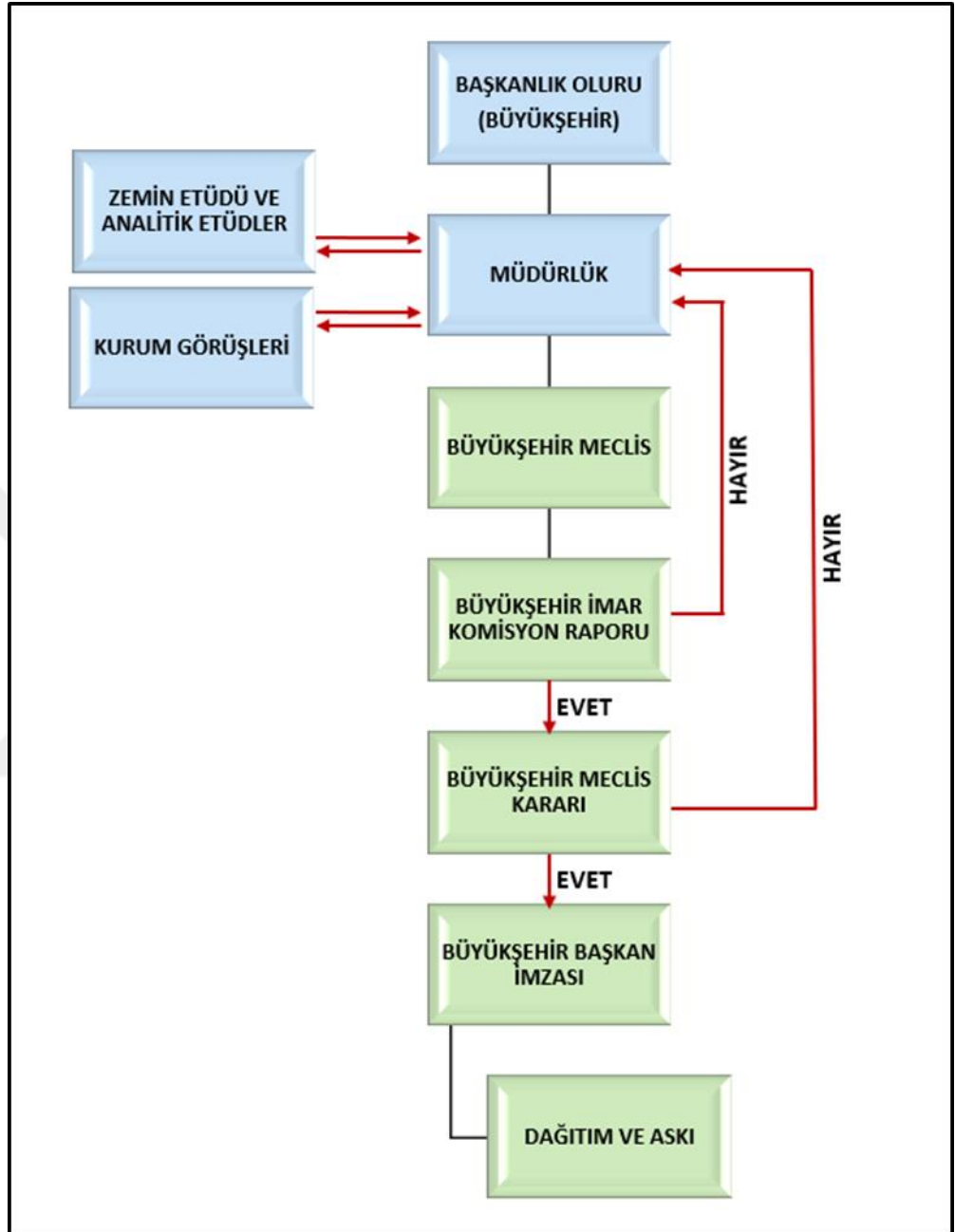
Korunması gereken doğal veya kentsel sit alanlarında bulunmayan alanların bölge, nazım ve uygulama imar planlarının yapım sürecinin belirlendiği yönetmeliğe tabi alanlar olup planların onay makamı İl veya Büyükşehir Belediyeleridir.

1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Yapım Süreci;

1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı yapmak için öncelikle Şekil 2.2'de görüldüğü gibi, Büyükşehir Belediye Başkanlığındaki ilgili müdürlükçe plan yapımının gerekçelerinin belirtildiği plan yapımına dair “Başkanlık Oluru” alınır. Başkanlık Oluruna istinaden belediyenin ilgili müdürlüğü (veya hizmet alımı durumunda plan müellifi) tarafından planlama alanının zemin durumunu belirtir “jeolojik etüt” ile planlama alanının etkilendiği üst ölçek planları, arazinin yapı, nüfus, ulaşım gibi analizlerin irdelendiği “analitik etütler” ve analiz ve sentez çalışmaları yapılır veya yaptırılır. Planlama alanında ihtiyaç duyulan eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel tesisler; askeri, güvenlik, emniyet gibi hizmet alanları; ulaşım, enerji, alt ve üst yapılara dair ihtiyaç ve hedeflerin belirlenmesi ve plan marifetiyle çözüm bulunabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlardan plana dair görüşler alınır. Plana dair görüşleri ilgili kurum ve kuruluşlar Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 8. maddesine göre en geç otuz gün içinde vermek zorundadır. Yine aynı maddeye göre otuz gün içinde görüş bildirmeyen kurumların plana dair olumsuz görüşü olmadığı kabul edilir. Tüm bu çalışmaların konjonktüründe plan tasarımına geçilir.

Planlama alanının nüfus, demografik ve coğrafi yapısı; doğal ve kültürel özellikleri gibi etmenler doğrultusunda hazırlanan İmar Planları; imar paftaları, plan notları, plan raporu ve ekleriyle bir bütün olarak onay işlemine hazır duruma getirilir. İmar Planları ilgili müdürlüğün sevkiyle onaylanmak için Büyükşehir Meclisine gönderilir.

Şekil 2.2: Mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre 1/5000 ölçekli nazım imar planı yapım süreç şeması

Büyükşehir Belediye Meclisi planı detaylı bir şekilde incelenmesi için 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 21. ve 24. maddeleri gereği meclis ihtisas komisyonlarından olan İmar Komisyonuna sevk eder. İmar Komisyonu en fazla 10 iş günü içinde kararını olumlu ya da olumsuz bildirmek durumundadır. Komisyon tarafından plan incelendikten sonra plan ile ilgili bir görüş raporu yazılır.

Görüş raporunun olumlu olduğu durumlarda (gerekli görürse revizyonlar yaparak) Meclise karar alınmak üzere sunulur. (İmar Komisyonunun görüşünün olumsuz olduğu durumlarda ilgili müdürlüğe imar planları iade edilir. İmar Planı yapımının tekrar başlaması için “Başkanlık Oluru” tekrar alınarak plan çalışması yeniden başlatılır. Önceki planlama çalışması için hazırlanan etüt, analiz ve görüşler tekrar kullanılabilir.) İmar Komisyonu tarafından İmar Planlarına olumlu görüş verildiği durumlarda, Meclise iletilen İmar Planları oylamaya sunulur. Oylama sonucu İmar Planları için oy çokluğu veya oy birliği şeklinde olumlu bir görüş çıkarsa İmar Planları Büyükşehir Belediye Başkanı’na onay vermesi için gönderilir. Meclis onay tarihi İmar Planları için yürürlüğün başlangıcı kabul edilir. Başkan tarafından imzalanan planların ilgili müdürlüğüne ve kurumlara dağıtımı yapılarak askı süreci başlatılır. 30 günlük askı sürecinde gerek ilgili vatandaşlardan gerekse plandan etkilenen kurumlardan incelenen plana dair itirazı olanlar yazılı dilekçelerle plana itiraz edebilirler. Askı sürecinin sonunda imar planları itirazı olmayan parseller yönüyle yürürlüğe girer. İtiraza konu olan parsellerde ise askı süresinde gelen itirazlar ilgili müdürlükçe toplanır, gerekli ise ilgili kurumlardan tekrar görüş alınarak ya aynen ya da tadilen karar alınmak üzere tadilatla ilgili paftalar raporuyla birlikte meclise onaya sunulur.

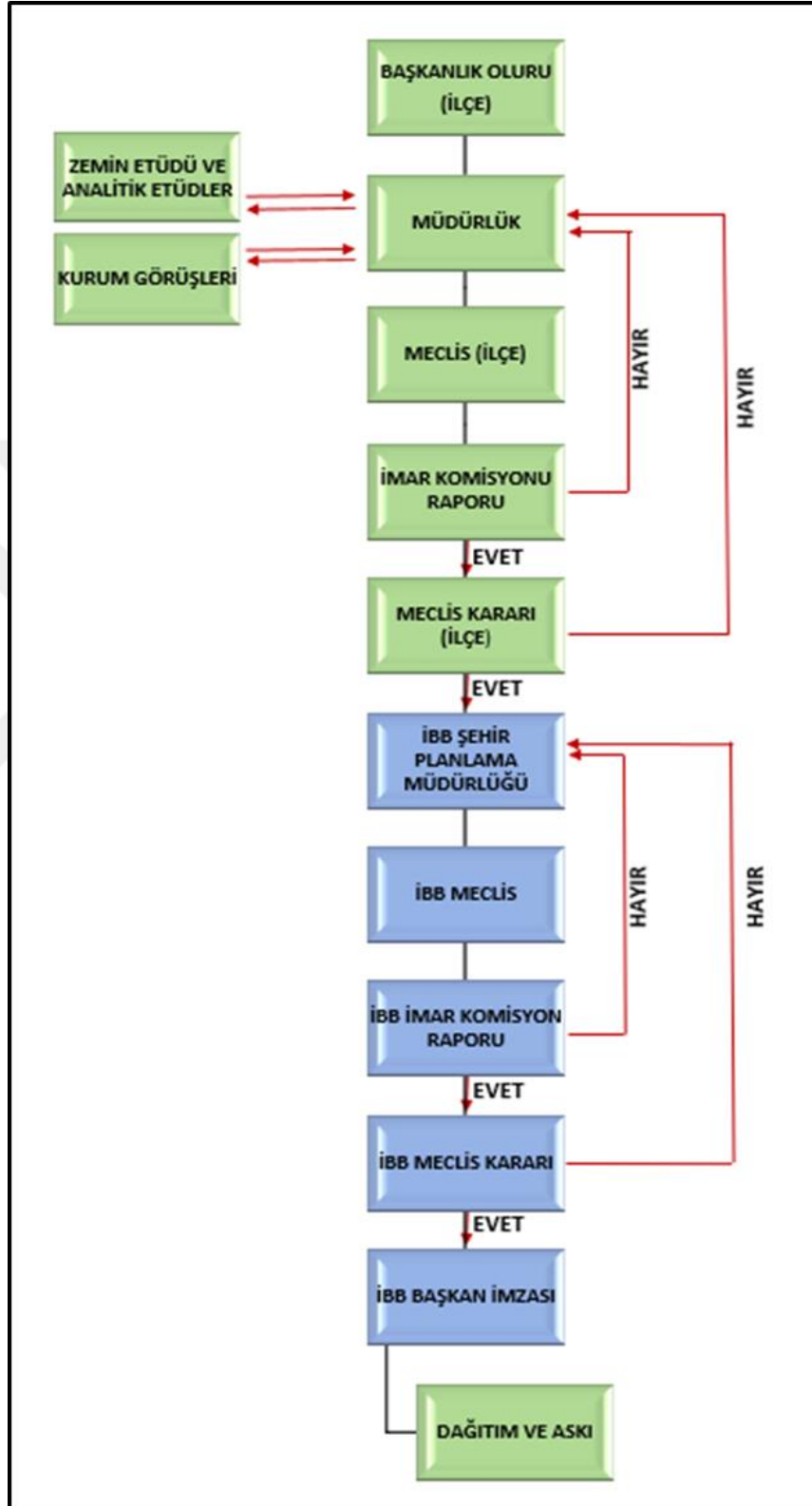
Meclis plana itiraz konularını incelemek üzere konuyu tekrardan İmar Komisyonuna havale eder, İmar Komisyonu tarafından değerlendirilen itirazlar ya reddedilecek şekilde ya da itiraza uygun olacak şekilde düzeltilmiş haline göre uygun bulunarak raporlanır. İmar Planında itiraza yönelik yapılan bölgesel düzeltmeler için tekrar onaylanmak üzere Belediye Meclisine sevk edilir. Meclis onaylama sonucuna göre itiraz ya kabul edilir ya da reddedilir. Son olarak düzeltme paftaları Büyükşehir Belediye Başkanı onayı ile tekrar askıya çıkar ve askı sonrasında süreç tamamlanır. Nazım İmar Planları, inşaat ruhsatı, tevhit, ifraz gibi imar uygulamaları için yeterli olmayıp Uygulama İmar Planlarına altlık oluşturacak üst planlardır. Bu aşamadan sonra Uygulama İmar Planı yapımı ilçe belediyesince yürütülecek olup istenmesi durumunda Büyükşehir Belediyesinin de Uygulama İmar Planı yapma yetkisi vardır.

1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Yapım Süreci:

1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı yapmak için öncelikle Büyükşehir Belediye Başkanlığınca plan yapım süreci tamamlanmış ve yürürlüğe girmiş olan 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planının bulunması gerekmektedir. Şekil 2.3'te görüldüğü gibi, İlçe Belediye Başkanlığından plan yapımıyla ilgili müdürlükçe Nazım İmar Planına uygun olacak şekilde ve plan yapım gerekçelerinin belirtildiği plan yapımına dair “Başkanlık Oluru” alınır. Başkanlık Oluruna istinaden belediyenin ilgili müdürlüğü (veya hizmet alımı durumunda plan müellifi) tarafından planlama alanının zemin durumunu belirtir “jeolojik etüt” ile planlama alanının etkilendiği üst ölçek planları, arazinin yapı, nüfus, ulaşım gibi analizlerin irdelendiği “analitik etütler” ve analiz ve sentez çalışmaları yapılır veya yaptırılır. Bu çalışmalar Nazım İmar Planında yapılmış olan çalışma ve analizlerin Uygulama İmar Planı gereksinimlerine de hitap edeceği ve kurumlar arası paylaşımın da yapılabilirdiği durumlarda tekrardan yapılması zorunlu olmadığı gibi Nazım İmar Planının etüt ve analizlerinin Uygulama İmar Planı için yeterli olmadığı durumlarda yeniden yapılması veya yaptırılması zorunludur. Planlama alanında ihtiyaç duyulan eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel tesisler; askeri, güvenlik, emniyet gibi hizmet alanları; ulaşım, enerji, alt ve üst yapılara dair ihtiyaç ve hedeflerin belirlenmesi ve plan marifetiyle çözüm bulunabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlardan plana dair görüşler alınır. Kurum görüşleri içinde Nazım İmar Planı için alınan görüşlerin yeterli olması durumunda eski görüşler kullanılabilir. Plana dair görüşleri ilgili kurum ve kuruluşlar Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 8. maddesine göre en geç otuz gün içinde vermek zorundadır. Otuz gün içinde görüş bildirmeyen kurumların plana dair olumsuz görüşü olmadığı kabul edilir. Tüm bu çalışmaların konjonktüründe plan tasarımına geçilir.

Plan bölgesinin nüfus, demografik ve coğrafi yapısı, doğal ve kültürel özellikleri gibi etmenler doğrultusunda hazırlanan İmar Planları; imar paftaları, plan notları, plan raporu ve ekleriyle bir bütün olarak onay işlemine hazır duruma getirilir. İmar Planları ilgili müdürlüğün sekiyle onaylanmak için İlçe Belediye Meclisine gönderilir. Belediye Meclisi planı detaylı bir şekilde incelenmesi için 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 21. ve 24. maddeleri gereği meclis ihtisas komisyonlarından olan İmar Komisyonuna sevk eder. İmar Komisyonu en fazla 10 gün içinde kararını olumlu ya da olumsuz bildirmek durumundadır.

Şekil 2.3: Mekânsal planlar yapım yönetmeliğine göre 1/1000 ölçekli uygulama imar planı yapım süreç şeması

Komisyon tarafından plan incelendikten sonra plan ile ilgili bir görüş raporu yazılır. Görüş raporunun olumlu olduğu durumlarda (gerekirse planlarda revizyonlar yapılabilir) Meclise karar alınmak üzere sunulur. (İmar Komisyonunun görüşünün olumsuz olduğu durumlarda ilgili müdürlüğe imar planları iade edilir. İmar Planı yapımının tekrar başlaması için “Başkanlık Olur”u tekrar alınarak plan çalışması yeniden başlatılır. Önceki planlama çalışması için hazırlanan etüt, analiz ve görüşler tekrar kullanılabilir.) İmar Komisyonu tarafından İmar Planlarına olumlu görüş verildiği durumlarda, Meclise iletilen İmar Planları oylamaya sunulur. Oylama sonucu İmar Planları için oy çokluğu veya oy birliği şeklinde olumlu bir görüş çıkarsa İmar Planları Belediye Başkanı’na onay vermesi için gönderilir. Başkanlık Onayı da almış olan imar planlarının ilçe belediyesi kısmındaki işlemi tamamlanmış olup Uygulama İmar Planlarının yürürlüğe girmesi için İlçe Meclis Kararı tek başına yeterli değildir.

5216 sayılı Büyükşehir Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre ilçeden Başkanlık onayı almış olan Uygulama İmar Planları ve ekleri Büyükşehir Belediye Meclisi onayı da almak üzere Büyükşehir Belediye Başkanlığına gönderilir. İlçenin teklifi olan Uygulama İmar Planları öncelikle Büyükşehir Belediyesinin ilgili müdürlüğünce mevzuat ve Nazım İmar Planına uygunluğu açısından incelenerek raporlanır ve üst yazıyla meclise sevk edilir. Büyükşehir Belediye Meclisi onaylanmak üzere gelen Uygulama İmar Planlarını da aynen Nazım İmar Planı onay sürecinde ki sırayla işlemlerini tamamlar. Büyükşehir Belediye Başkanından da onaylanmış İmar Planlarını askıya çıkarmak ve yürürlüğe koymak üzere ilçe belediyesine gönderilmesi için ilgili müdürlüğe sevk eder. Büyükşehir’in ilgili müdürlüğünce İmar Planları üst yazıyla İlçe Belediyesine gönderilir. Uygulama İmar Planlarının askı süreci İlçe Belediyesince yürütülerek 30 gün sonunda planlar itirazı olmayan parseller yönüyle yürürlüğe girer. İtiraza konu olan parsellerde ise askı sırasında planlara yapılan itirazlar İlçe Belediyesince toplanır, gerekli ise ilgili kurumlardan tekrar görüş alınarak ya aynen ya da tadilen karar alınmak üzere ilgili paftalar raporuyla birlikte ilçe meclisine onaya sunulur, aynen Uygulama İmar Planındaki gibi İlçe Belediyesi ve ardından Büyükşehir Belediyesi meclislerinin onayları ve tekrar tadilli paftaların askı aşamaları takip edilerek itiraz konuları da kabul veya ret olacak şekilde sonuçlandırılır. Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından Uygulama İmar Planlarına onay verilmemesi durumunda ise İmar

Planları teklifi sunan ilçeye iade edilmek üzere Büyükşehir'in ilgili müdürlüğüne gönderilir. İlçe Belediyesinin onay verilmeyen imar planlarının yeniden yapımı için İlçe Belediye Başkanlık Oluru ile tüm işlemlerin tekrar edilmesi gerekir.

2.2.5.2 Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar (Sit Alanları, vb)

Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar, özel kentsel koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan alanlarda yapılacak planlar ile doğal sit alanlarında yapılacak imar planlarının yapım şeklinin belirlendiği bu yönetmeliğe tabi alanlar olup onay makamı Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

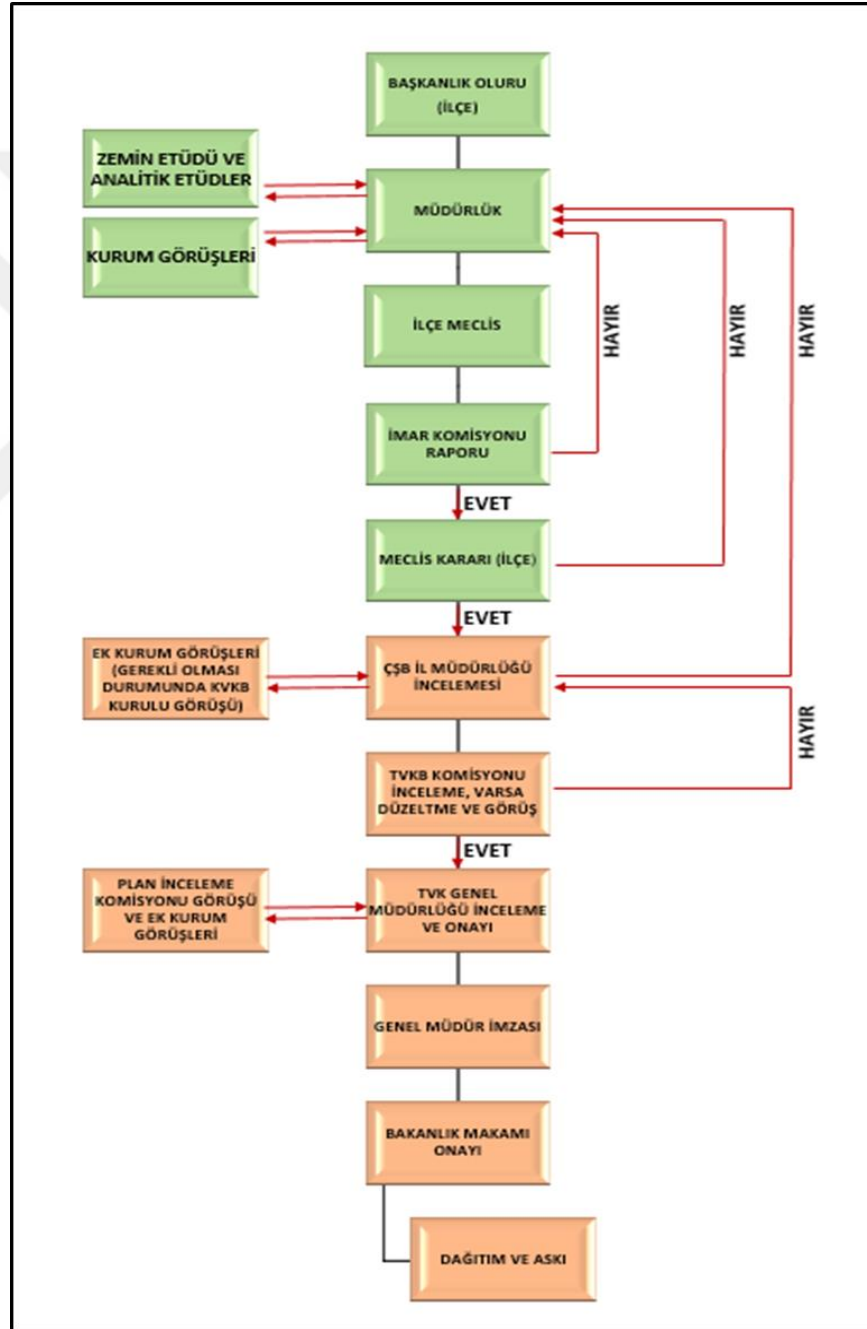
Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine tabi olan bu alanlarda yapılacak planlarla ilgili olarak Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğinin 7. maddesinin 5. fıkrasına göre Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama İmar Planlarının eş zamanlı yapılması esastır. Koruma Planlarında Büyükşehir Meclisi onayı aranmaz. Bununla birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları ile gerektiği hallerde (tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel ve kentsel arkeolojik sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanların çakıştığı yerlerde) Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 27. maddesi (b) bendine göre; Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının onayları aranır.

1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Yapım Süreci;

Koruma Amaçlı İmar Planları yapılırken Şekil 2.4'te görüldüğü gibi, belediyenin ilgili müdürlüğü plan yapım sürecini "Başkanlık Oluru" kısmından Belediye Meclis Kararı kısmına kadarki tüm aşamaları eş zamanlı olarak 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı için yürütür. Belediye Meclis Kararı alınan Koruma Amaçlı İmar Planları Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulmak üzere Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne gönderilir. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün ilgili müdürlüğü (Tabiat Varlıkları Şube Müdürlüğü) plan bölgesinin "Çakışan Alanlar"da olması, Kentsel Sit Alanları barındırması veya plan bölgesinde tescilli parsellerin olması gibi durumlarda koruma planlarına onay verilmek üzere Kültür

ve Turizm Bakanlığına Bağlı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna planları onay için gönderir. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ilgili müdürlüğünün inceleme raporu eşliğinde planları aynen veya ilgili konularında değişiklik yaparak “tadilen” onaylar. Daha sonra planları Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne tekrar gönderir.

Şekil 2.4: Korunan alanlar plan yapım yönetmeliğine göre 1/5000 ve 1/1000 ölçekli koruma amaçlı nazım ve uygulama imar planı yapım süreç şeması

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün ilgili müdürlüğünce Koruma İmar Planları raporlanır ve onaylanmak üzere Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonuna sunulur. Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu da Koruma İmar Planlarını aynen veya ilgili konularında değişiklik yaparak “tadilen” onaylar. Doğal Sit alanlarında ki koruma planlarında Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ile Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu arasında tezatlık oluşturacak konularda son kararı “Çakışan Alanlar Protokolü (Ek A.4)”ne göre Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu verir. Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu onayını da alan Koruma İmar Planları Bakan onayıyla sonuçlanmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilir. Koruma İmar Planları, Tabiat Varlıkları Genel Müdürlüğünce oluşturulan komisyon tarafından incelenir, raporlanır, gerekirse yeniden kurumlardan görüş alınarak aynen veya tadilen onaylanarak Bakanlık Makamına gönderilir.

Çevre ve Şehircilik Bakanınca onaylanan Koruma İmar Planının yürürlük tarihi Bakanlık Makamının onay tarihidir. Onay sürecini tamamlayan Koruma İmar Planları askıya çıkarılmak üzere Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne ve ilgili Belediyesine gönderilir. İl Müdürlüğünün kararına göre ya sadece İl Müdürlüğünde ya da ilgili Belediyeyle eş zamanlı olarak askı süreci başlar. 30 gün askı sürecinde itirazlar askıya çıkarılan idareler tarafından toplanır. İdarece, itirazlar ivedilikle değerlendirilmek üzere İl Müdürlüklerine iletilir. İl Müdürlüğü planları teknik görüşü ile birlikte 30 gün içinde Genel Müdürlüğe sunar. Genel Müdürlükçe 30 gün içinde değerlendirilen itirazlar Bakanlık onayına sunulur. Genel Müdürlükçe itirazların reddedilmesi halinde, planlar başkaca bir onay işlemine gerek kalmaksızın ret kararı tarihinde kesinleşir. İtiraz olmaması halinde planlar askı süresinin sonunda kesinleşir. İlan ve askı süresinde yapılan itirazlar üzerine idarelerce, planlarda değişiklik yapılması halinde planın değişen kısımlarına ilişkin olarak yeniden ilan süreci başlatılır. Onaylanmış planlarda yapılacak revizyon, ilave ve değişiklikler de yukarıdaki usullere tabidir.

2.2.5.3 Boğaziçi Alanı Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar

2960 sayılı Boğaziçi Kanunu’nun amacı “İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu

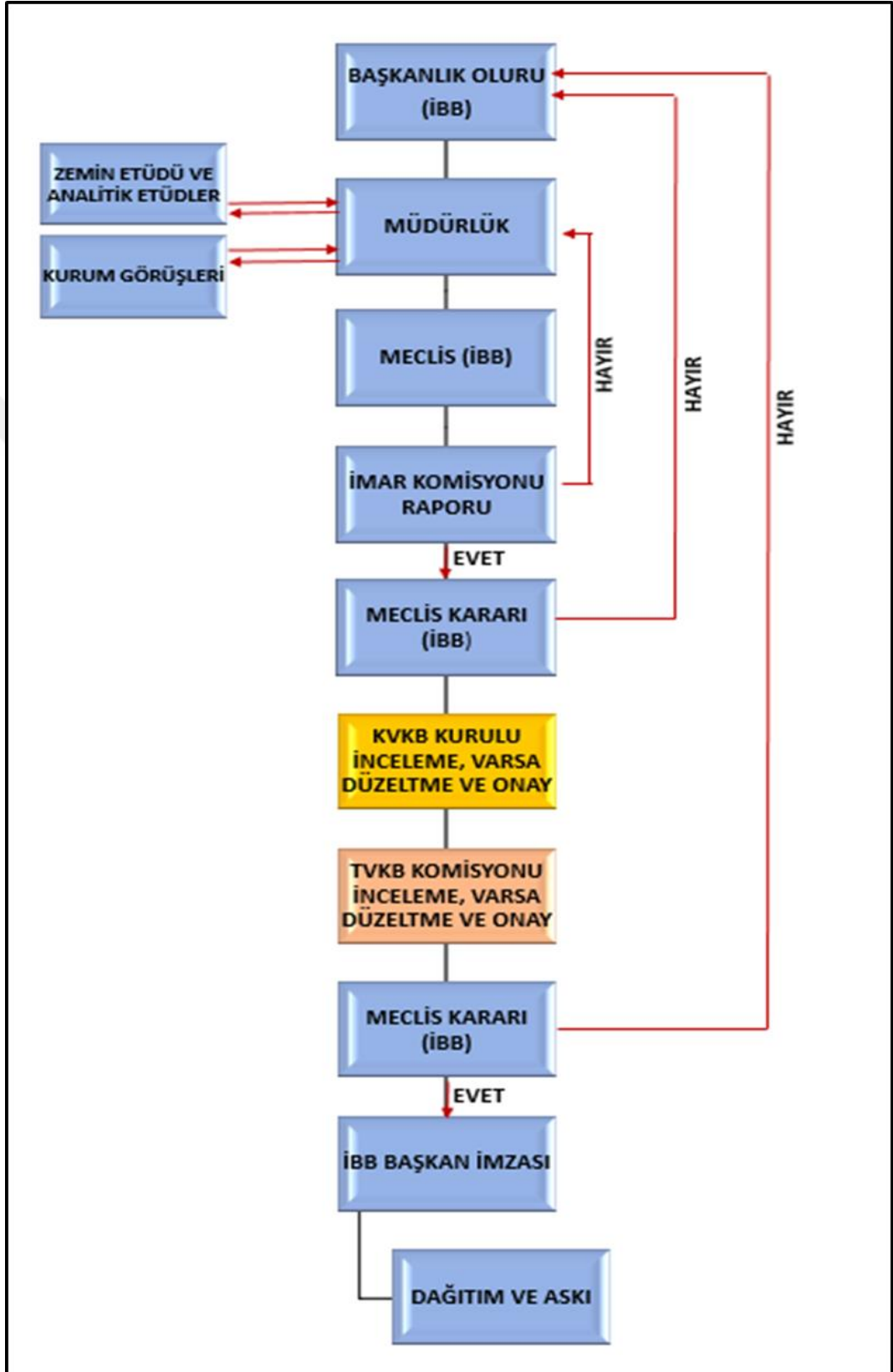
alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemektir.” Bu kanun kapsamında belirlenen Boğaziçi Alanı Üsküdar, Beykoz, Beşiktaş ve Sarıyer ilçelerinin bir kısmını kapsamaktadır. Adı geçen ilçelerin Boğaziçi Kanunu’na göre belirlenen sınırlarında imar planlarını onaylama yetkisi “tarihi ve doğal sit” alanı olmasına rağmen Danıştay 6. Dairesi, Boğaziçi Bölgesinin özel bir kanunla korunmuş olduğu ve ilgili yasa gereği imar planlarının belirlenen onay makamlarınca yapılabileceği yönünde karar vermiştir. Bu karara göre Boğaziçi bölgesindeki 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planlarının İstanbul Büyükşehir Belediyesince yapılıp onaylanacak; 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planlarının ise ilgili ilçe belediyelerince yapılıp İstanbul Büyükşehir Belediyesince onaylanacaktır.

Boğaziçi Bölgesi, kültürel ve tarihi değerler yönünden önem arz eden bir bölge olduğu için Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan imar planlarının onay alması gerekmektedir. Aynı zamanda alanın, doğal sit ve çakışan alanlar yönünden de Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Komisyonundan onay alması gerekmektedir. Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine göre nazım ve uygulama imar planlarının eş zamanlı yapılması esastır. Ancak Boğaziçi Bölgesinde koruma amaçlı plan yapılmasına rağmen İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 5216 sayılı Büyükşehir Kanunundan dolayı, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planlarının Büyükşehir planlama birimi tarafından önce yapılarak meclis kararı alınması; sonrasında Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planlarının ilçe belediyesince meclis kararı alan nazım imar planına uygun olarak yapılması şeklinde uygulanmaktadır.

1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Yapım Süreci

Boğaziçi Bölgesindeki Koruma Amaçlı Nazım İmar Planları Başkanlık Olurundan Meclis Kararına kadarki süreçte Şekil 2.5’te görüldüğü gibi, Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine tabi alanlardaki sıra ile işlem görecektir ancak Meclis Kararıyla süreç tamamlanmış olmayacaktır.

Şekil 2.5: Boğaziçi bölgesi korunan alanlar plan yapım yönetmeliğine göre 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı yapım süreç şeması

Büyükşehir Meclisinden onaylanan Planlar askıya çıkarılmayacak, önce alanın tarihi ve kültürel sit alanı olmasından dolayı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna onay almak üzere gönderilecektir. Sonrasında Boğaziçi Alanının doğal sit ve çakışan alanlar yönüyle nihai kararı vermek üzere Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu tarafından onaylanmak üzere kurumlara dağıtımı yapılacaktır.

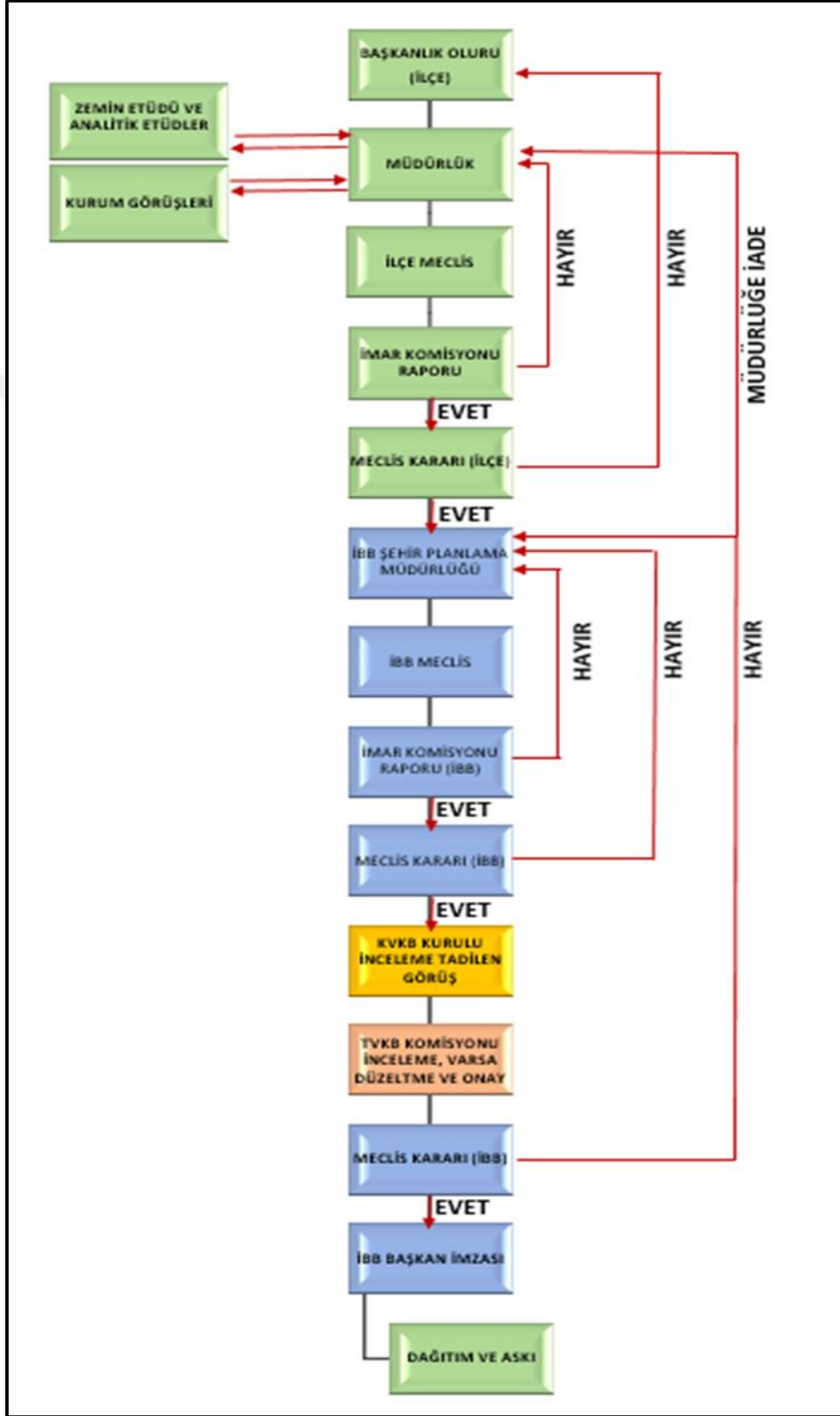
Kurul ve Komisyon tarafından aynen veya tadilen onaylanan Koruma Amaçlı Nazım İmar Planları onay sürecini tamamlamış bir şekilde ikinci kez Büyükşehir Belediye Meclisinden onaylanarak askı sürecine çıkacaktır. Askı sürecinde yapılan itirazlar Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine göre Kurul, Komisyon ve Meclis onayı sırasıyla tekrardan askıya çıkarılacak ve süreç tamamlanmış olacaktır.

1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Yapım Süreci

Boğaziçi Bölgesinde 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı yapmak için öncelikle Büyükşehir Belediye Başkanlığınca birinci meclis kararı alınarak Kurul ve Komisyona onaya gönderilirken ilçe belediyesine de uygulama imar planı yapımı için bilgi paftası şeklinde 1/5000 ölçekli nazım imar planı bilgi paftasının gönderilmesi gerekmektedir. Koruma planı olduğu için nazım ve uygulama imar planlarının eş zamanlı yapılması esas olup birinci meclis kararından sonra uygulama imar planı sürecini başlatarak, nazım imar planının onay sürecinin tamamlanması beklenmemektedir.

Şekil 2.6'da görüldüğü gibi ilçe belediyesince başkanlık olurundan meclis kararına kadarki kısmı aynen Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine tabi alanlardaki sıra ile işlem görecektir olup onaylanmak üzere Büyükşehir Belediye Meclisine gönderilecektir. Büyükşehir Belediyesi de tıpkı Boğaziçi Bölgesindeki Koruma Amaçlı Nazım İmar Planındaki onay süreçlerini uygulama imar planları içinde işleterek birinci meclis kararını alacaktır. Karardan sonra nazım planlardaki gibi onaylanmak üzere Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine tabi alanlardaki yöntem ve sıra takip edilir. Önce Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ardından Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu tarafından aynen veya tadilen onaylanacak ve onay sürecini tamamlamış bir şekilde ikinci kez Büyükşehir Belediye Meclisinden geçerek askıya çıkarılmak üzere ilgili belediyesine gönderilecektir.

Şekil 2.6: Boğaziçi bölgesi korunan alanlar plan yapım yönetmeliğine göre 1/1000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı yapım süreç şeması

Askı süreci ilçe belediyesi tarafından yürütülecek olup yapılan itirazlar Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine göre İlçe Meclis, Kültür Varlıkları Bölge Kurulu, Tabiat Varlıkları Bölge Komisyonu ve Büyükşehir Meclis onayı sırasıyla tekrardan askıya çıkarılacak ve süreç tamamlanmış olacaktır.

2.3 BÖLÜM SONUCU

Koruma çalışmalarında dünyada ve Türkiye’de, korunacak nesne veya alanın seçimi, koruma yöntemi, mevzuat ve yaptırımların uygulanması gibi birden çok ve farklı koruma yöntemi uygulanmaktadır. Bu farklı koruma yöntemlerinin hepsinde doğruluk payı olmakla beraber, hiçbirisi tek başına yeterli değildir.

Koruma çalışmaları, dönemsel olarak değerlendirildiğinde, 18. ve 19. yüzyıllarda çoğunlukla amaç, resim, heykel gibi sanatsal ve arkeolojik eserleri müzecilik mantığıyla korumaktır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise, arkeolojik eserlerin yanında anıt eserler de çevresiyle birlikte korunmaktadır. 20. yüzyılda ise koruma kavramı farklı bir boyutu da kapsayarak, tarihi ve arkeolojik alanların korunmasının yanında ağırlıklı olarak çeşitli sebeplerle tahrip edilen doğal alanların da korunması önem kazanmıştır.

Tarih boyunca çok çeşitli kültür ve uygarlıklara ev sahipliği yapan ve bugün de bu özelliğini koruyan Anadolu ve Trakya; tarih, kültür ve doğa varlıklarının yoğun olarak bulunduğu çok özel bir coğrafyadır. Bunun yanı sıra, nadir coğrafi ya da jeomorfolojik oluşumlar, özel bir bitki çeşidinin ya da bir canlı türünün yaşadığı yeraltı, yerüstü ve sualtı alanlar şeklinde doğal varlıkları da barındırmaktadır.

Türkiye’de kültürel ve doğal mirasın korunması ve yaşatılması konusundaki çalışmaları irdelediğimizde; Cumhuriyet dönemi öncesinde, bu konuda önemli adımların, kentleşme ve kent kültürünün oluştuğu dönemlerde önem kazandığı, bu dönemlerde devlet ve sosyal toplum geleneklerinin oluştuğu bilinmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde, dünyadaki çalışmalarla birlikte Türkiye’de de söz konusu değerlerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda mevzuat çalışmalarına önem verildiği, yasalar çıkarıldığı, konu ile ilgili kurumlar oluşturulduğu ve yeterli seviyede

olmasa da evrensel sorumluluk anlayışına sahip ülkeler arasında yer almaya çalışıldığı görülmektedir.

Koruma alanlarında yapılan imar planlarında ve uygulamalarında yürürlükteki en temel dayanak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'dur. Tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile farklı sit alanlarının çakıştığı bölgelerde yapılacak koruma çalışmalarında ise uygulamalar 644 sayılı KHK ile kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca yürütülmektedir. Ayrıca korunan alanlarda yapılacak imar planlarındaki uygulama esasları; İmar Kanunu, Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik ile Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik'le belirlenmektedir. Koruma planı yapılacak alanın özelliğine göre bu mevzuatların ilgili hükümleri uygulanmaktadır. Ayrıca doğal sit alanlarında yapılacak planlarda, özel hüküm gerektiren başlıklar için Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu Genelge, Talimatlar ve Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonunun aldığı İlke Kararları da belirleyici olmaktadır.

Doğal sit ve tabiat varlıklarının tespit, tescil ve planlama uygulamalarındaki mevzuat gelişimini inceleyerek, sorunların tespitini amaçlayan bu tez çalışmasında Boğaziçi Bölgesinin Beykoz mülki sınırlarındaki alan, inceleme bölgesi olarak seçilmiştir. Bu bölge tarihi, kültürel ve doğal sit alanı olarak İstanbul'un hatta Türkiye'nin ilk tespit ve tescili yapılmış alanlarından birisi olma özelliğine sahiptir, ayrıca 2960 sayılı özel bir kanun olan Boğaziçi Kanunu'yla da korunmaktadır.

Korunan alanlarda olmayan bölgelerdeki planlama aşamaları, korunan alanlarda (sit alanlarında) olan bölgelerdeki planlama aşamaları ve Boğaziçi Bölgesi'ndeki planlama aşamaları, farklı mevzuatlara ve farklı onay makamlarına tabi oldukları için imar planları yapım süreçleri de farklılık arz etmektedir. Şekil 2.2, Şekil 2.3, Şekil 2.4, Şekil 2.5 ve Şekil 2.6'da görüldüğü gibi, dahil olunan mevzuat, kurum ve kuruluşların sayısının fazlalaştığı durumlarda, planların yapım ve onama sürecinin de uzun, bıktırıcı ve sonuçlanamayan bir sürece girdiği gözlenmektedir.

3. KORUMA ALANLARINDA UYGULAMA SORUNLARI

3.1 GENEL SORUNLAR

Türkiye’de ve dünyada kişisel ve küçük ölçekli kaygılarla başlayan doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik çalışmaların, günümüze kadar geçen süreçte önemli gelişmeler kaydettiği görülmektedir. Ancak bazı koruma uygulamalarındaki tarafların yetki ve sorumluluklarının tam olarak netleşmemesi çelişkili durumlar oluşturmakta ve uygulamada karşılaşılan problemler çözölememektedir. Kalkınma için yapılan merkezi yatırımlar ile kentsel gelişime bağılı kamu ve sivil yapılaşmalar, doğal ve tarihi dokunun korunmasına yönelik kaygıların önüne geçmiştir. Koruma uygulamalarında yeterli derecede somut adımlar atılamadığı gibi bazı özel alanlar tahrip edilme baskısıyla da karşı karşıya kalmıştır.

Koruma konusunda başarısız uygulamaların temelindeki gerekçelere bakıldığında;

- i. Koruma alanlarına ilişkin yetki ve görev dağılımında çok başlılık ve karmaşanın olması,
- ii. Koruma planlarının zor, zahmetli ve uzun bir süreçle sonuçlanması,
- iii. Koruma kurul / komisyonlarınca bazen bilimsel verilere göre belirlenemeyen sit alanı sınırları,
- iv. Kurul / komisyonların yeteri derecede hızlı çalışamaması,
- v. Korunması gereken alanlar üzerinde mülk sahiplerinin haklarının kısıtlandığı düşüncesi,
- vi. Finans modellerinin geliştirilememesinden dolayı yaşanan ekonomik sıkıntılar gibi maddeler sıralanabilmektedir.

Söz konusu gerekçelerin hepsinde haklılık payı bulunmakla birlikte; asıl ve en önemli etken, korumanın başarılı bir şekilde uygulandığı zaman bu alanların kullanıcılar, yatırımcılar ve belediyeler için sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal bir güç olduğunun bilinmemesidir. Yani korumaya dair katı ve yasaklayıcı kuralların getirilmesi yerine; bu alanların korunarak kullanıma açılması bölgeye değer katacaktır.

Bu konuda, merkezi idarece (ilgili bakanlıklarca); korunacak alanların sit sınırlarının belirlenmesinden, koruma türüne uygun olacak (doğal, tarihi, arkeolojik gibi) bir şekilde sosyal hayata katılmasına kadar olan sürecin doğru kurgulanması; sit alanlarının belli bir alanda değil kent, hatta ülke ölçeğinde diğer sektörler ile etkileşim haritalarının çıkartılması gerekmektedir. Bu şekilde yapılacak üst ölçekli bir çalışma, gereksiz bürokratik çalışmaların yapılması ve tarafların yapmakla sorumlu olduğu işleri bilmeleri anlamında önemlidir.

Yerel yönetimlerin bu konulardaki sorumluluğu ise, üst ölçekli çalışmayla sağlanan bütünlüğü bozmayacak şekilde, belirlenen sit alanlarını konusuna göre projelendirerek kent hayatının bir parçası yapmak olmalıdır. Seçim takvimine göre çalışan yerel yönetimlerin uzun soluklu işlerde, zaman kısıtı bulunmaktadır. Ayrıca, üst düzey merkezi karar aldırma, finans sağlama, uzman ekip bulma ve teknolojik imkân sağlama gibi konularda yetkisiz ve yetersiz olması, sit bölgelerindeki uygulamaların başarılı bir şekilde sonuçlanamamasına sebep olmaktadır. Bu konuda merkezi ve yerel yönetimlerin ortak bir politikasının oluşturulması gerekmektedir.

Sit alanlarının dönüştürülmesinde önemli bir diğer başlıkta bu konudaki duyarsızlık ve bilinç eksikliğidir. Sivil toplum örgütleri ve vatandaşların koruma konusunda bilinçlendirilmesi, sahip olunan arazilerin sit kararından dolayı ekonomik düşüş değil değer artışına sebep olacak bir hale getirilmesi, sit kararlarından etkilenecek vatandaşların sosyal, kültürel ve ekonomik olarak karşılaşacakları tüm problemlerin çözümü noktasında yönetim mekanizmalarının duyarlı olması önem arz etmektedir.

Ayrıca sit alanlarında yapılacak planlama çalışmalarında öncelikle alanın kent bütünüyle olan ilişkisini iyi kurgulamak için çeşitli tespitler ve analizler yapılmalı, sorunlar ve imkânlar tespit edilmelidir. Bu çerçevede alana özgü uygulanabilir hedefler ile stratejiler belirlenerek imar planlarının ve kentsel tasarımın bu yönde ilerlemesi sağlanmalıdır.

Sit alanlarının korunamaması ve bu alanların tahrip edilmesi büyük bir problemdir. Çünkü kültürel ve doğal sit alanlarını koruma anlayışı, özgün ve geleneksel değerlere evrensel bir bakış açısıyla sahip çıkmak adına bir gösterge olup, bu anlayışın yitirilmesi toplumun birlikteliği için harç vazifesi gören ortak mirasın da yitirilmesi demektir.

Sit alanlarını koruma ve kullanma konusundaki çalışmaları yavaşlatan veya başarısız bir şekilde sonlanmasına sebep olan sorunlar şu başlıklar halinde incelenecektir.

- i. Planlama
- ii. Yönetim
- iii. Koruma bilinci
- iv. Koruma – kullanma dengesi

3.1.1 Planlama

Doğal ve tarihi özelliklerinden dolayı korunması gereken alanlarda, başarılı bir sonuç alabilmek için, korumanın gerçekleşmesini engelleyen tüm olumsuzlukları gidermenin esas olduğu görülmektedir. Sit alanı olan bir bölgede başarılı bir koruma çalışması için teknik, ekonomik ve yönetsel problemlerin aşılması ile proje paydaşlarının bilinçli ve istekli olması gerekmektedir. Ayrıca bu koruma bölgelerinin, sürdürülebilir şekilde yaşatılması için, sit özelliğine göre, kentsel planlamada yerini alabilecek bir şekilde kurgusunun yapılması da gerekmektedir. Örneğin; tescilli binalardan oluşan kentsel sit alanındaki bir bölgenin, konut veya konumuna göre ticari olarak hizmete sunulması; hem kentin konut veya ticari mekân eksikliğini bir ölçüde hafifletecek, hem de korumayı ekonomik kılacaktır. Aynı şekilde doğal sit olarak ilan edilen bir mesire alanını, tamamen korumaya alıp kapatmak yerine, koruma ve kullanma dengesini oluşturarak kentin rekreasyon hizmetine katmak; hem bu alanları halkın hizmetine açmak, hem de mülk sahiplerinin bu bölgelerden ekonomik fayda elde etmelerini sağlayacaktır.

Bir yerleşim biriminin düzenli ve sağlıklı gelişmesini; aynı zamanda taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını ve kent dokusunun bir parçası olarak gelişmesini sağlayacak en önemli unsur planlamadır. Korunacak alanlarda yapılacak planların koruma mevzuatından kaynaklanan iki önemli temel sorunu bulunmaktadır. Bunlar;

- a. Bir bölgenin sit alanı ilanından sonra “geçiş dönemi koruma esasları ve yapılanma şartları”nın neden olduğu sorunlar
- b. Koruma planlarının imar planlamasından ayrı bir faaliyet alanı ve ayrı bir süreç olarak ele alınması

a. Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Yapılanma Şartları;

1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 17. maddesi ve 23.03.2012 tarih ve 28242 sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğe giren Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmeliğin 5. maddesine göre bir bölgenin kültür, tabiat, arkeolojik gibi özelliklerinden dolayı "sit alanı" olarak ilan edilmesinden sonra bölge planlarında aşağıdaki sıralamalara göre uygulama yapılmaktadır.

- i. Bu alanda her ölçekteki imar planı uygulaması durdurulur.
- ii. Sit alanının etkileşim-geçiş sahası göz önünde bulundurularak varsa çevre düzeni plan kararları ve notları, alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilir ve ilgili idarelerce onaylanır.
- iii. Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu / komisyonu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir.
- iv. Belediyeler, valilikler ve ilgili idarelerce söz konusu alanda üç yıl içinde koruma amaçlı imar planı hazırlatılıp incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna / komisyonuna intikali sağlanır.
- v. Üç yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle plan yapılamadığı takdirde koruma bölge kurulu / komisyonunca gerekçeli olarak bu süre uzatılabilir. Uzatılan süre içerisinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları uygulanır.

Mevzuatın bu hükümlerine karşın, koruma planlarının zamanında tamamlanarak uygulamaya girmediği ve "sit alanı" ilanından sonra geçiş dönemi yapılaşma koşulları ile parsel ölçeğinde uygulamaların uzun süre devam etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Geçiş dönemi yapılaşma koşulları, sit alanı ilanını takiben üç ay gibi kısa bir sürede hazırlanarak sit bölgesinde en az üç yıl uygulanacak şekilde geçici olarak ilan edilmektedir. Ancak koruma planlarının yapılması, "2.3.2.5.İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Süreçleri" başlığında detaylı bir şekilde anlatıldığı üzere, koruma planlarındaki onay makamlarının çokluğu ve netleşmeyen yetki karışıklıklarından dolayı genellikle öngörülen sürede bitirilememekte ve uzun yıllar geçiş dönemi yapılaşma koşulları ile süreç devam etmektedir. Bu durum, sit alanlarında korumaya yönelik adımların belli bir plan dahilinde sağlıklı atılamadığı gibi alanın

özelliklerini de zamanla kaybetmesine sebep olmaktadır. Çünkü kentin doğal gelişimini durdurmamak için geçici olarak belirlenen yapılaşma şartlarının uygulama süresi uzadığında kent, koruma amacı kimliğinden uzaklaşıp özgünlüğünü kaybetmekte ve koruma alanı farklı bir problemle karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin koruma plan hükümleriyle uygulanması zorunlu olacak bir malzeme veya yapılaşma tarzı, sadece geçiş dönemi yapılaşma hükümlerine göre yapılaşması tamamlanmayan parsellerde uygulanabilecektir. Bu durum koruma alanında bir kimlik oluşturma gayesini eksik bırakacaktır.

Geçiş dönemi yapılaşma koşullarının uygulanmasında bir diğer önemli problem de parsellerin konut alanı olarak değerlendirilmesinin getirdiği donatı alanı sorunudur (Örnek Özden 2005). Çünkü bütüncül bir planlama mantığıyla uygulama hükümleri belirlenmediği ve kişisel talepler doğrultusunda yapılaşma izni verildiği için tüm talepler şahsi olmakta ve kentsel donatı alanlarına dönük fonksiyonlar için uygulama bölgesindeki malikler haklarından feragat etmek istememektedir. Yukarıda anlatılan sebeplerden dolayı imar planlarının yürürlüğe girme sürecinin uzaması, koruma alanının geçiş dönemi yapılaşma esaslarına göre önemli bir oranda yapılaşmasının tamamlanmasına sebep olmaktadır. Koruma planları yürürlüğe girdiği zaman, planda sosyal donatı ve yeşil alan olarak ayrılan parseller, geçiş dönemi yapılaşma koşullarına göre yapılaşmasını tamamlamış olmakta ve bu parsellerden alınacak terkinler taşınmaz sahibinin isteğiyle yapılamamaktadır. Bu durumda donatı alanlarını elde etmek için yerel yönetimlerin kamulaştırma yapması gerekmekte, ancak kısıtlı bütçeleri olan yerel yönetimlere bu çözüm uygun olamamaktadır. Aynı zamanda koruma bölgelerinin geçiş dönemi yapılaşma hükümlerinin farklı kurul / komisyonlar tarafından belirlenmesi aynı tür sit alanlarında farklı uygulamalara sebep verebilmekte, bu durum çelişkili kararların ortaya çıkmasına da neden olmaktadır.

b. Koruma planlarının ayrı bir süreç olarak ele alınması;

Türk imar mevzuatında, koruma amaçlı imar planı; sit alanı olarak ilan ve tescil edilmiş alanların planlanması için kullanılmaktadır. İmar planlarında “koruma amaçlı imar planı” tanımı diğer imar planlarının koruma boyutunu göz ardı ettiğini ya da koruma amaçlı imar planlarının diğer planlamalardan farklı bir anlama geldiğini hissettirmektedir (Kiper

2005). Oysa tüm plan çalışmalarında yerel yapıyı korumak, kent sosyolojisini önemsemek ve yerine uygun adil ve özgün bir plan yapmak esastır.

Doğal değerlerin, tarihi ve kültürel mirasın korunarak geliştirilmesi, her ölçekte hazırlanacak tüm planların ana hedefi olmalıdır. Özellikle Türkiye gibi doğal, tarihi ve kültürel değerler bakımından oldukça zengin olan ülkelerde; yerleşmelerin tamamında korumaya konu olabilecek birden çok alan söz konusudur. Orman varlığı, tarım alanları, içme ve kullanma suyu kaynağı, sulak alanlar, flora ve fauna varlığı, kıyılar ile geçmişten günümüze gelen tarihi kültürel mirasın pek çoğunu aynı yerleşmede bulmak mümkündür. Planlama sürecinde bu değerlerin tümünün korunması kuşkusuz, önemli olmaktadır. Bu gerçek tüm planlama sürecinde koruma ilkesinin öne çıkartılmasını gerektirmekte olup kent bütününden kopuk ayrı bir koruma amaçlı imar planı sürecine gereksinim olup olmadığı tartışmaya açık bir konudur.

Koruma planlarının 2.2.5. İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri başlığında anlatılan onay süreci, mevzuatı ve onay makamlarındaki çeşitlilik, sürecin çok uzun olmasından dolayı psikolojik olarak ta olumsuz bir etki uyandırıp koruma planlarına başlanılmasına ve sonuçlanamamasına da sebep olmaktadır. Bu durum sit alanlarını yazgısına terk ederek bozulma sürecini hızlandırmaktadır. Aynı zamanda mevzuat farklılığından dolayı, koruma planları ile kent bütünü planlarının eşzamanlı olarak hazırlanamaması ve eşgüdüm sağlanamaması durumunda, diğer plan kademeleri ile karşılıklı ilişkilerin kurulmasında da sorunlar yaşanıp sit bölgelerinin kent hayatına adapte edilmesinin önü kapatılmaktadır.

Koruma politikalarının genelde hükümet değişimlerine, yerelde ise belediye yönetimi değişimlerine göre sıklıkla değişiklik göstermemesi için merkezi yönetimce üst bir politikayla korunması da bir diğer önemli husustur. Bir toplumun geleneklerinden ve kültüründen kopması ile toplum karakterini oluşturan doğal ve tarihi çevresini yitirmesi yoksulluk kadar büyük bir problemdir (Tankut 2005). Merkezi yönetimce oluşturulması gereken üst politikalarla ekolojik yaklaşımlar özendirilmeli; koruma disiplininin sağlanabilmesi için finansman sorunları çözülmeli ve koruma mevzuatı, imar, kentsel dönüşüm, turizm ve ulaşım gibi mevzuatlarla bütünleştirilerek çok başlılık bertaraf

edilmelidir. Devlet düzeyinde oluşturulacak üst politikalarla koruma kavramının günübürlük değişimlere maruz kalmayacağı öngörülmektedir.

3.1.2 Yönetim

Her türlü yapay etki ile hızla kirlenen ve yıpranan dünyada, doğal, kültürel ve tarihi özelliklerinden dolayı sit alanı ilan edilen bölgelerin korunması konusunda ilgili kurumlar arasında yöntem, yetki ve süreç yönetimi gibi konularda farklı bakış a ılları ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Türkiye’deki koruma mevzuatı ve yetkili kurumlar 2. Bölümde geniş bir şekilde anlatılmış olup koruma konularındaki yönetimsel sorunları eleştirel bir çerçevede ele alarak mevcut açmazların tespitini yapmak, bu alanların koruma konusundaki başarı veya başarısızlıklardaki etkilerini belirlemek açısından önem taşımaktadır. Koruma konusunda geçmişten günümüze pek çok çalışma yapılmış ve farklı yöntemler denenmiş olmakla birlikte yeterli ve etkili bir koruma yöntemi geliştirilememiştir.

Koruma konusunda yönetim sorunlarını tespit edebilmek için öncelikle bu organizasyonda kimlerin hangi rolle yer aldığının iyi bilinmesi gerekmektedir. Türkiye’de sürekli yenilenen mevzuat yapısı sonucunda oluşan mevcut yasal çerçevede; sit alanı ilan edilen doğal alanların korunması sorumluluğu  evre ve şehircilik Bakanlığında, tarihi ve kültürel alanların korunması sorumluluğu da Kültür ve Turizm Bakanlığında bulunmaktadır. Bu bakanlıklar koruma konusunda alacakları her türlü kararı bünyelerinde kurulan ancak bağımsız üyelerden teşekkül eden Tabiat Varlıkları Koruma Komisyonları ile Kültür Varlıkları Koruma Kurulları vasıtasıyla almaktadırlar. Bunların yanı sıra, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı gibi bakanlıkların da yasal olarak tarihi ve kültürel varlıkların korunmasında doğrudan ya da dolaylı olarak sorumlu oldukları görülmektedir. Bu merkezi idare yapıların yanında sit olarak ilan edilen alanları korumakla mükellef, bölgede yaşayan vatandaşlarla ilk muhatap ve alana müdahale yetkisi olan yönetim organları, yerelde de büyükşehir, il ve ilçe belediyeleridir.

Bir toplumda demokratikleşme sürecinin yerleşmesi, insan hakları arayışı ve bu doğrultuda halkın daha sağlıklı bir çevrede yaşama taleplerini artıran faktörlerdendir. Gelişen veya gelişmiş toplumlarda çevre sorunlarına karşı duyarlılık göstererek, gönüllülük esasına göre çalışan sivil toplum kuruluşları da çevre koruma, çevre kirliliğiyle mücadele etme veya bu konularda duyarlılık oluşturma şeklinde koruma faaliyetlerinde yer almaktadırlar. Bu doğrultuda koruma konusunda yetkili, görevli ve gönüllü organlar şu şekilde sıralanabilir:

- i. Bakanlıklar
- ii. Kurullar / Komisyonlar
- iii. Yerel yönetimler
- iv. Sivil toplum kuruluşları

Bakanlıklar:

Doğal, tarihsel, kentsel ve arkeolojik sit alanlarının önemi ve ülkenin kalkınma potansiyelindeki yeri konusunda merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin, bilimsel kuruluşların, plancılarının ve ilgili diğer kuruluşların benimsediği ortak politikalara gereksinim vardır. Koruma politikalarının ülke düzeyinde koordinasyonu; merkezi yönetimin temsilcisi olarak ilgili bakanlıklardadır. Bu nedenle, ilgili bakanlıkların oluşumları, görevleri, rolleri ve sorunların çözüm yolları noktasında gösterdiği gayretleri aslında merkezi yönetimin koruma politikasını ve bakış açısını göstermektedir. Türkiye’de merkezi yönetimin sit alanlarındaki koruma çalışmaları 2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Çalışmaları ve Korumayla İlgili Yasal Düzenlemeler başlığında ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı gibi, doğal ve kültürel değerlerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla ilgili bakanlıklarca yasalar çıkarılmış, konu ile ilgili kurumlar oluşturulmuş ve koruma konusundaki yönetim organizasyonunun belirlenmesi için farklı süreçler denenmiştir. Ancak 2000’li yıllara kadar etkin bir koruma politikası ortaya konulamamıştır.

Çevre konularının önemi dünyayla birlikte Türkiye’de de gündem oluşturmasıyla, koruma konusu ilgili birkaç bakanlık arasında yapılan düzenlemelerle bugünkü şeklini almıştır. Buna göre, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki KHK ile;

- a. *Arkeolojik, tarihi ve kentsel sit alanlarının* tespit, tescil ve değerlendirilmesine yönelik esaslarda yetkili bakanlık *Kültür ve Turizm Bakanlığı*,
- b. *Tabiat varlıkları ile doğal sit alanlarındaki* tespit, tescil, değerlendirmenin yanında planlama konusundaki yetkili bakanlıkta *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı*,
- c. *Orman, milli parklar, tabiat parkları* koruma konularında *Orman ve Su İşleri Bakanlığı* yetkilidir.

Koruma uygulamalarında *Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı* ve *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı* da kısmen yetkili bakanlıklardır.

Koruma uygulamalarında birden çok bakanlığın farklı konularda yetkili olduğu ama uygulamaların sonuçlandırılmasından sorumlu olmadığı bir süreç, tam oturmamış bir sistemi daha da karmaşık ve zor bir hale getirmektedir. Koruma uygulamalarında sorun yaşanmasında, süreçlerin uzaması veya sonuç alınamamasındaki neden de budur. Zira temel amaç sit alanlarını korumak olsa da bakanlıklar arasında yöntem, yetki ve uygulama hükümleri değişiklik göstermekte ve farklı önceliklere sahip bu yapıların ortak bir amaç çerçevesinde uzlaşmaya varmaları güç olabilmektedir. Ayrıca bakanlıkların merkezi teşkilat olmalarından dolayı koruma ve çevre politikalarında, hükümetlerin ekonomik ve politik yöntemlerine göre uygulama yapma zorunlulukları olup bazen yol, demiryolu, havaalanı yapımı gibi kalkınma ve kentleşme hamlelerinde koruma felsefesiyle uyuşmayan durumlar ortaya çıkabilmektedir. Yine bakanlıkların merkezi yönetim olmasından kaynaklanan sebeplerle, korunması gereken alanlarda güçlü dış devletlerin özel talepleri (Marshall yardımı kapsamında zeytinliklerin kesilmesinin şart koşulması gibi) doğrultusunda katı ve spesifik yükümlülükler içermeyen, etkin bir denetim ve izleme mekanizmasına ya da yaptırım ve cezalara yer vermeyen hukuki düzenlemeler de oluşturulabilmektedir. Koruma uygulamalarının karar ve yönetimlerindeki çok başlılık ve bakanlıkların farklı öncelikleri olan büyük ve hantal yapılarından kaynaklanan sorunlarla, yavaş ilerlemesi ve sonuçların gecikmesi gibi durumlar, korunamayan sit alanlarının özelliklerini yitirmesine ve tahrip olmasına sebep olmaktadır.

Mevzuat gelişimi incelendiğinde Türkiye'nin, küresel gelişmelere paralel olarak koruma uygulamalarındaki yasal mevzuatını büyük oranda oluşturmuş ve çevrenin anayasal düzeyde korunmasına yönelik önemli adımları atmış olduğu görülmektedir. Ancak

kurumsal yapılardaki yetki karmaşıklıkları, ekonomik koşullar ve çalışmaların topluma anlatılamaması gibi sebepler etkin bir koruma politikasının uygulanmasına imkân tanımamıştır. Diğer taraftan toplumun koruma bilincinin yeterince gelişmemiş olması, sivil toplum kuruluşlarının etkili bir mücadele sürdürememesiyle birlikte koruma konusundaki çalışmalarını siyasi malzemeye çevirmesi gibi sebeplerde toplum nezdinde koruma çalışmalarının itibar kaybına sebep olmuştur.

Sonuç olarak, Türkiye’de yetkili ve sorumlu kurumlar olmakla birlikte bakanlıklar düzeyinde yürütülen koruma çalışmaları gerekli olan önemde ve hızda yürütülememektedir. Koruma politikalarında bakanlıklarca etkili ve kalıcı adımlar atılması için belli alanlarda gelişme sağlanması gerekmekte olup sorunlar şu şekilde sıralanabilir.

- i. Koruma uygulamalarını bakanlıkların asli görev ve politikalarıyla bütünleştirmemesi,
- ii. Kurumsal yapılardaki bilgi, tecrübe, finansman, denetim ve izleme mekanizmalarındaki yetersizlik,
- iii. Koruma konusundaki mevzuatların bakanlıklar arasında çelişki oluşturacak şekilde olması,
- iv. Bakanlıklar arasında koruma uygulamalarında iş birliği ve koordinasyonu sağlayacak özel bir birimin olmaması,
- v. Bakanlıklardaki özel ve ortak yürütülmesi gereken koruma uygulamalarını izleme ve denetime ilişkin veri tabanının olmaması,
- vi. Koruma uygulamalarına özel ekonomik desteklerin yeterli olmaması ve projelere ödenek tahsisinin uzun sürmesi,
- vii. Koruma uygulamalarındaki birimlerin eğitimi ve rehberlik çalışmalarının yeterli seviyede olmaması,
- viii. Koruma çalışmalarının hızını yavaşlatan birimlere karşı etkin bir yaptırım ve ceza sisteminin olmaması,
- ix. Koruma uygulamaları ve uygulama denetimi konusunda yerel yönetimler ve STK’larla iş birliğine gidilmemesi.

Kurullar / Komisyonlar;

Bakanlıkların karar alma mekanizması olarak çalışan, yetki ve sorumlulukları bakanlıklarca belirlenen ancak sivil üyelerden oluşan kurul ve komisyonların koruma çalışmalarındaki etkilerinin de incelenmesi gerekmektedir. Sit alanı ilan edilen bölgelerde “2.3.2.4. Koruma Alanlarındaki Planlama ile İlgili Mevzuatlar” başlığında detaylı bir şekilde anlatıldığı gibi, tabiat varlıkları ve doğal sit alanlarında Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonları; tarihi, kültürel, kentsel ve arkeolojik sit alanlarında da Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları karar alma yetkisine sahiptir. Bu organlar Bakanlıkların bünyesinde kurulur, üyeleri Bakanlık onayıyla atanır ve çalışma yetki ve sorumlulukları ilgili yönetmeliklerine göre belirlenir. Sit alanlarındaki sınır tespiti, tescili, plan onay kararı ve tüm imar uygulamalarına dair kararlar bu organlar tarafından alınmakta ve yürütülmektedir.

Bir alanın birden çok sit alanı kapsamına girdiği durumlarda (Boğaziçi Bölgesi gibi), 2.3.2.3. Çakışan Alanlar Protokolü başlığında anlatıldığı gibi korumayla ilgili kararların hem Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonundan hem de Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulundan onay alması gerekebilmektedir. Bu durum uzun olan koruma bölgelerindeki plan yapım sürecini daha da uzatmakta ayrıca kurul ve komisyonların farklı başlıklarda karar alma durumlarından dolayı koruma kaygılarını daha da artırmaktadır. Bürokratik süreçleri yavaşlatan ve uygulamaları zorlaştıran nedenlerin iyileştirilmesine yönelik adımların atılması gerekmekte olup süreci yavaşlatan nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

- i. Kurul veya komisyonların karar verme noktasında geciktirici tavırları,
- ii. Onay verilmesi gereken konuların dışına çıkıp yetki aşımında bulunmaları,
- iii. Uygulamadan kopuk teorik kuramların dayatılması,
- iv. Koruma bölgelerinin sorunlarıyla ilgili çözümçül yaklaşımlar yerine sorunu öteleyen ve irade göstermeyen tutumlar.

Yerel Yönetimler;

Koruma çalışmalarında kurul ve komisyonların verdiği kararların uygulanacağı yönetim organları ise yerel yönetimlerdir. Türkiye’de yerel yönetimler yani belediyeler mali

kaynaklarını oluşturma ve harcama, personel yapısı ve i örgütlenme, teftiş ve denetlenme açısından merkezi yönetime bağlı bir şekilde hareket etmektedir. Belediyelerde seçimle göreve gelme ve seçim takvimine göre çalışma yapılmasına rağmen bu durum kendi kendilerini yönetme hakkını belediyelere vermemekte, birçok konuda karar alma ve uygulama yapma yetkileri bulunmamaktadır (Güven, Karkacier, şimşek 2017).

Doğal, kültrel ve tarihi alanların korunmasında yerel yönetimlerin rolü ve sorumluluğu çok byk olmasına rağmen bu değerleri korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak için kaynak sıkıntısı yaşanmaktadır. Yerel yönetimlerin her tr belediyeçilik hizmetini yerine getirebilmeleri için merkezi yönetimden sağladığı maddi kaynak sorumlu olduğu işlerin yanında çok kısıtlı kalmaktadır. Bu durum yerel yöneticilerin kaynak üretmek için belediyeleri işletme mantığıyla yönetmeleri durumunu ortaya çıkarmıştır. Belediye sınırları içinde olan su kaynağını işleterek suyu satarak gelir elde etmek (Hamidiye Kaynak Suyu gibi), ekmek üretip satmak (Halk ekmek gibi) bu tür faaliyetler için örnek olarak gösterilebilir. Belediyelerin işletme mantığıyla yönetilmesi bazen kalkınma ve yatırım faaliyetlerinin, koruma konusunun önüne geçmesine sebep olmaktadır. Belediyeler, aynı zamanda yatırımların izin ve denetimi konusundaki uygulayıcı birim olmalarından dolayı sit alanlarında siyasi ve rant gruplarının baskılarına maruz kalmakta ve yanlış kararlar verebilmektedir.

Yerel yönetimlerle ilgili bir diğer problem de planlama konusudur. Belediyelerin yanında plan yapma yetkisine sahip çok sayıda şahıs, kurum ve kuruluşun olması ve bunlar arasında eřėdmn sağlanamaması, sit alanlarının özelliklerine uygun planlı ve sağlıklı gelişmesinin önüne geçmekte ve kentsel gelişimi zorlaştırmaktadır. Sit alanlarında yapılacak planlar koruma planları olduğu için 1/5000 ölçekli nazım imar planları ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planları eş zamanlı yapılabilir. Ancak doğal sit alanlarında koruma planlarını onama konusunda evre ve şehircilik Bakanlığının yetkili olması planlamanın onay sürecini tamamlayabilmek için planları Bakanlıktan takip etme zorunluluğunu getirmekte olup bu durum planlama sürecinin uzamasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda uzmanlık ve tecbe isteyen koruma planlarını yapmak için başta belediyeler olmak üzere planlama yetkisine sahip pek çok kurumun, bu yetkiyi

kullanabilmelerini sağlayacak yeterli mali, teknik ve personel olanakları bulunmadığı gözlenmektedir. Planlama mevzuatı, yerel yönetimlere yetkinin yanında, mali kaynak aktarıyor görünse de bakanlıklardan bu ödeneği almak ve projeye dönüştürmek için belediyelerin teknik ve personel yeterliliği ile yetki ve kaynakların yerinde kullanımını denetleyecek etkin bir mekanizması bulunmamaktadır.

Yerel yönetimler seçim ile görev alabildikleri için bürokratik sorumluluklarının yanında oylarına talip oldukları vatandaşların her türlü istek ve taleplerini de değerlendirmek zorunda kalmaktadır. Toplumsal gerilimlerden kaçınmak için vatandaşlarla ve vatandaşların örgütlenmiş hali olan STK'larla sürekli irtibatta olmaları gerekmekte ve bulundukları bölgelerin dengeleyici unsuru durumunda oldukları görülmektedir. Sonuç olarak koruma alanlarındaki uygulama sorunlarında yerel yönetimlerin sıkıntıları şu şekilde sıralanabilir;

- i. Finansal, personel ve teşkilat yapısı olarak merkezi yönetime bağımlılık,
- ii. Ekonomik kaynak üretme zorunluluğu,
- iii. Siyasi ve rant gruplarının baskısı,
- iv. İmar planlarını yapma/yaptırma yetkisine karşı onay kısmında bakanlıklara bağlı olması,
- v. Tecrübeli personel ve teknik alt yapı yetersizliği,
- vi. Bürokratik sorumluluğun yanında mevzuat ve vatandaş taleplerinin arasında kalması,
- vii. Seçim takvimine göre çalışmasından dolayı zaman kısıtı olması,
- viii. Mahalli idarelerde görev alan kuruluşlarla, özel / tüzel yapıların her türlü taleplerine çözüm istemesi (okulların boyanması, camilerin temizliği, muhtarlıkların araç gereç talepleri...gibi)

Sivil Toplum Kuruluşları:

Genel olarak resmî kurumların dışında kalan ve bunlardan bağımsız çalışan; sayıca küçük veya büyük toplumsal örgütlenmeler, sivil toplum kuruluşları, kısaca STK olarak adlandırılmaktadır. STK'ların örgütlenme ve çalışma amacı "toplumsal fayda" olup gönüllülük esasına göre çalışma disiplini gerektirmektedir. STK lar belirli sorunlar, çıkarlar, talepler etrafında örgütlenmiş yapılardır. Temel işlevleri kamusal otoritenin

tasarruflarını eleştirmek, yönlendirmek ve yapıcı tasarruflar konusunda toplumun geniş kesimlerini önceden bilgilendirmek için sivil direnme araçları da dahil olmak üzere karşı çıkmanın yollarını aramaktır (Ulaş Belge 2000).

Türkiye’de çevre ve koruma başlıklarıyla ilgili mevzuatta STK’lar yetki ve sorumluluk verilen gruplar olarak yerini almıştır. Mevzuattaki kanun ve KHK’larda koruma konusunda önemli olan maddeler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir. Ancak bunların dışında da çeşitli yönetmelik, genelge ve tasarılar bulunmaktadır.

a. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun;

Madde 3, (a) bendinin onuncu fıkrasında; Geçici Madde 2, (a) bendinin ikinci paragrafında; Geçici Madde 2, (b) bendinin beşinci paragrafında; Geçici Madde 2, (c) bendinin birinci paragrafında olmak üzere dört yerde yerel idareler, bakanlık, meslek odaları ve ilgili devlet kurumlarıyla birlikte STK’lar bilgi alınacak ve yetkili gruplar olarak zikredilmiştir.

b. 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun;

Madde 3, (a) bendinde; Madde 3, (b) bendinde; Madde 3, (e) bendinde; Madde 4, üçüncü paragrafında; Madde 9, (a) bendinde olmak üzere beş yerde bakanlık, üniversiteler ve ilgili resmî kurumlarla birlikte sorumlu, görevli ve paydaş sıfatıyla zikredilmiştir.

c. 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK’nın;

Madde 27, ikinci fıkrasında ilgili bakanlıklar, meslek odaları, uzmanlar, kamu ve özel sektör temsilcileriyle birlikte oluşturulacak çalışma grubu paydaşı olarak zikredilmektedir.

Merkezi ve yerel yönetimlerin dışında çevre sorunlarıyla birlikte, doğal ve kültürel mirası koruma ve yaşatma çalışmalarında, STK’ların sorumluluk üstlenerek gönüllü çalışmalarının etkili ve başarılı sonuçlar elde ettiği görülmektedir. Bu konuda Türkiye’de yurtiçinde ve yurtdışında faaliyetler yapmış TEMA ve ÇEKÜL başarılı iki STK olarak örnek gösterilebilir. Çevre sorunlarının giderek krize dönüşmesi, insanlığın yeryüzündeki varlığını tehdit eder boyutlara ulaşması, korunması gereken kültürel ve doğal mirasın korunamamaya tahrip edilmesi, bu konulardaki yönetim sisteminin uzun yıllar kurulamaması gibi etkenler geniş halk kitlelerinin sağlıklı çevre ve değerlerine sahip

çıkma taleplerinin sözcüsü ve savunucusu olan STK'ları önemli bir noktaya taşımış bulunmaktadır. Gelişen süreçte sayıları giderek artan STK'lar çalışmalar yapıp, raporlar yayınlayarak, toplumda farkındalık oluşturmaya çalışmakta, aynı zamanda küresel, merkezi ve yerel yönetimden kaynaklanan sorunların giderilmesine yönelik politikaların üretilmesini talep etmektedirler. Günümüzde doğal ve kültürel sit alanlarının, yeşil dokunun, ormanların ve su havzalarının korunabilmesi için, toplumun tüm kesimlerinin, bütüncül ve çevre etiğine dayalı bir çerçevede harekete geçmesi ve iş birliğiyle el ele vermesi gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda, koruma, çevre ve ormancılık alanında etkinlik gösteren STK'ların, giderek daha da önem kazanan rollerine yakışır biçimde, kendilerini geliştirmeleri, duruşlarını, değerlerini, sorumluluklarını ve eylem alanlarını doğru belirlemeleri gerekmektedir. Çevre ve sit alanlarının korunması, yaşıatılması ve tahribinin önüne geçilmesi hususunda, bağımsız çalışmalar yapan ve toplumsal duyarlılık oluşturabilen STK'ların demokratik toplumlardaki önemi artarak devam edecektir.

Çevre ve koruma çalışmalarında STK'ların daha başarılı sonuçlara ulaşması için bazı konularda daha özenli olması gerekmekte olup, bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- i. Sorunların objektif olmayan, agresif bir tavırla ortaya konulması ve toplumsal faydaya dikkat çekilmemesi,
- ii. Yürütülen çalışmalarda, toplumu ayırıştıran söylem ve eylemlerde bulunulması ve farklı kesimlere hitap edilmemesi,
- iii. Çalışmalarda özellikle eylem planı ve kaynak yönetiminin şeffaf bir şekilde açıklanmaması, toplumun STK'nın iyi niyetinden şüphe duyması,
- iv. Sorunları çözümüleme yerine, siyasi söylem ve eylem malzemesi yapılması,
- v. Çalışmalarda yerel veya merkezi yönetimlere sorunu anlatmak ve soruna odaklanmak yerine gerilim politikalarıyla ilişkileri geren bir eylem haline dönüştürülmesi,
- vi. Çalışmalarda yerel halkın kendi sorunlarına sahip çıkarak bilinçlenmeleri ve çözüm üretmeleri için gerekli olan eğitim programlarına yeterli önemin verilmemesi,
- vii. Çalışmaların her yaş grubuna hitap etmemesi, özellikle çocuklar, yaşlılar ve dezavantajlı gruplara yeterli önemin verilmemesi,

- viii. Çalışmalara uzman gönüllülerin ve kanaat önderlerinin katılımının yeterli seviyede sağlanmaması.

3.1.3 Koruma Bilinci

Her toplumsal yapı ve toplumsal yapının şekillendiği mekanlar olan kentler, geçmişten geleceğe uzanan süreçle şekillenmektedir. Kentlerin kimliğinin oluşmasında, geçmişten miras kalan siyasi, ekonomik, kültürel ve doğal etmenler bulunmaktadır. Bu değerlerin tespitinin yapılması, korunarak yaşatılması ve planlama süreçlerinden koparılmaması önemli bir eylem olarak değerlendirilmektedir. Bu durum özgün değerlere sahip çıkma, toplumsal mirası geleceğe taşıma anlamına da gelmektedir.

Tespit ve tescil çalışmaları için bölgesel değerlerden haberdar olmak, toplumsal bilincin oluşmasını sağlamak ve bu alanların korunması noktasında sorumluluk bilinci uyandırması açısından önemlidir. Ancak Türkiye’de mevzuat gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerlemeyişi, sit kararlarının toplumsal bilinç oluşturma çalışmaları yapılmadan tepeden inmeci bir tavırla alınması gibi sebeplerle tescil ve koruma çalışmaları tepkilere neden olmuş ve karardan etkilenen bölge halkı tarafından destek görememiştir. Oysa alınan bu sit kararlarını, üzerinde yaşanan bir kültürü ve bu coğrafyanın sağladığı doğal güzellikleri toplumsal varlığın ve toplumsal kimliğin yeniden keşfedilip gün yüzüne çıkarılması, sahiplenip korunması için bir fırsat olarak değerlendirmek gerekmektedir. Koruma çalışmaları, özünde toplumu bilinçlendirme eylemi olup bu eylemin amacı, bireyler arasındaki bağı güçlendirmektir, öyleki toplumsal bireyleri birbirlerine bağlayan en önemli unsur da sahip oldukları ortak geçmişleridir (Örnek Özden 2005).

Toplumsal bölünmelerin ve ayrışmaların hız kazandığı günümüzde bölgesel özgünlükleri ortak değer olarak keşfetme ve koruyarak yaşatma çabaları aynı zamanda önemli bir sosyolojik çalışmadır. Toplumun koruma konusunda bilinçlendirilmesi, uzun süreçli bir çalışma olan koruma planlarının yapılması sürecine de ivme kazandıracaktır. Çünkü koruma fikrinin doğruluğuna inanmış bir toplum, gereklerin yerine getirilmesi için çaba sarf edecek ve ilgili kurum ve kuruluşlara baskı oluşturmak için de kamuoyu oluşturacaktır. Ters bir durumda yani koruma gerekliliğine inanmayan bir toplumda ise

sit alanlarının korunması için karar alacak tüm kurum ve kuruluşlar tedirgin bir şekilde, oluşacak tepki ve eleştirilerden dolayı süreci geciktirme, inisiyatif almama gibi davranışlarda bulunacaktır. Koruma çalışmalarını başarılı kılan bir diğer etmende, koruma bilincinin ilgili tüm taraflarda yerleşmesidir. Yani korunacak alanları kent bütününden ve kentsel eylemlerden koparmadan bütüncül bir şekilde değerlendirme bakış açısına ilgili tüm paydaşların sahip olması gerekmektedir. Örneğin sit alanlarında bulunan kişilerin, sit alanlarında bulunmayan kişilerden süreç ve ekonomik değer olarak geri kalmışlığı bulunmaması; hatta bu bölgelerin kıymetli olmasından dolayı değer artışı ve bürokratik olarak önceliğinin bulunması fikri, koruma konusundaki hevesi tüm taraflarda artıracaktır. Dolayısıyla 3.1.2. Planlama Sorunları başlığında detaylı bir şekilde anlatıldığı gibi, koruma kararlarının alınması ve planlama çalışmalarının, koruma bölgeleri sınırlarında değil, kent bütününde, bölgesel etkileşimin dikkate alınarak bütüncül bir şekilde yapılması gerekmektedir. Kent bütününde yapılmayan çalışmalar ve koruma bölgelerinin ayrı değerlendirilmesi, birbirinden kopuk ve çelişen kararlar alınmasına ve sit alanlarının korunamamasına sebep olacaktır.

Koruma konusunda toplumsal bilincin artırılmasında önemli etmenlerden birisi de toplumsal faydadır. Sahip olunan doğal ve kültürel mirası sadece koruyarak gelecek nesillere aktarmaktan ziyade koruma ve kullanma dengesinin sağlanarak faydalarından maliklerin ve toplumun yararlanması sağlanmalıdır. Koruma konusunda bilincin oluşturulması ile doğal ve kültürel mirasın toplumsal faydaya dönüşmesi için, tüm ilgili birimlerin gayreti, katılımı ve koordineli bir şekilde çalışma geleneğinin kurulması gerekmektedir. Bu konudaki sorunların çözülmediği durumlarda yapılan uygulamalar, değişimin yönünü ve şeklini olumsuz kılacak ve koruma çalışmaları eksik kalacaktır.

Koruma bilinci eksikliği ve yapılan çalışmaların sonuç vermemesi durumunda var olan değerler yitirilecek ve bu alanlara dair fotoğraf ve evraklar birer belge olarak kalacaktır. Koruma bilincinin güçlenmesi durumunda ise eski ve yeni kentsel mekanlar sentezlenerek, doğal ve kültürel koruma alanları, kentle ve onun çevresiyle bir bütünlük oluşturacak ve geçmişin mirası geleceğe taşınabilecektir. Kültürel geçmiş ve doğal mirası doğru korumakla, yeniyi doğru planlamanın, aynı anlayışla sağlanabileceği, doğal ve

kültürel koruma anlamında ikisinin birbirinin vazgeçilmez şartları olduğu iyi kavranmalıdır.

İnsanların ve toplumların davranışlarında, her çağda geçmişe bağlılık ile yenilikçi geleceğin arasında gidiş gelişlerin olması olağandır (Dedehayır 2010). Koruma kurallarını ve uygulama esaslarını sosyal, ekonomik ve siyasi tercihler ve toplumların yaşadıkları dönemlerdeki öncelikleri belirler. Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları diye nitelendirilen her türlü değerın hem hizmet edilmesi hem de kullanılması için var olduğu bilinci toplumda yaygınlaştırılmalı ve kent yaşamında birçok işlevi üstlenebilecek potansiyel değer olduğu toplum tarafından kabul edilmelidir. Bu durum, korumanın tüm boyutlarını kavramaktan, toplumsal bilinci yakalamaktan ve bu konuda özgüvenin kazanılarak cesur kararlar alabilmekten geçer.

Koruma bilincinin yeterli seviyede olmamasının sebepleri;

- i. İlgili paydaşların (bakanlıklar, kurul / komisyonlar, yerel yönetimler, malikler..vs) koruma çalışmalarındaki isteksiz tutumları ve görevlerini yeterli seviyede yapmaması,
- ii. Toplumsal koruma bilincinin oluşturulması için tarafların çalışmaları hakkında birbirlerine bilgilendirme yapmaması,
- iii. Gelecek için çok önem arz eden bugünün çocuklarına bilinçlendirmeye yönelik çalışmaların yapılmaması,
- iv. Korunacak alanlarda yapılan uygulamaların sonuçlanmaması veya kötü bir şekilde sonuçlanmasının kişilerde koruma uygulamalarına karşı direnç oluşması,
- v. Mevzuatın sosyal ve ekonomik ihtiyaçları gözetlemeden, baskıcı ve zorlayıcı bir şekilde düzenlenmesi.

3.1.4 Koruma Kullanma Dengesi

Korunması gereken sit alanlarının tarihsel süreci ve sit konusuna göre, kent yerleşim alanındaki yeri bazen kent merkezinde, bazen yerleşim sınırında bazen de yerleşim alanının tamamen dışında olacak şekilde farklılık gösterebilmektedir. Nüfusun artması, yerleşim alanlarının şehir merkezlerinin dışına taşması, kentin deprem, sel gibi doğal

afetler ile merkezi yönetim yatırımlarından dolayı kaydırılması gibi sebeplerle, sit alanlarının yerleşim alanlarıyla yakınlaşması, birleşmesi veya çakışması durumları da ortaya çıkabilmektedir. 1980 sonrası sermaye birikiminin kentsel alanların projelendirilmesine yönelmesi ve rant arayışı, kent merkezlerinde kendilerine yer aramalarına ve kentin gelişme alanlarına doğru yönelmelerine sebep olmaktadır (Örnek Özden 2005). Bu durum sit alanları üzerinde yapılaşma baskısı oluşması veya sit özelliğinin tahribatı gibi sonuçlar oluşturabilmektedir. Bu sebeple sit alanlarıyla yerleşim alanları arasında, sit özelliğine göre yapılaşma niteliği ve karakteri belirlenecek düşük yoğunluklu geçiş alanları oluşturularak korunması gereken alanlardan yapılaşma baskısının kaldırılması gerekmektedir.

Sit alanlarından yapılaşma baskısını kaldıracak bu alanlar için, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3. maddesinin (a) Tanımlar başlığında; *“(16)“Etkileşim - geçiş sahası”; korunması gerekli kültür varlıklarını ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren, daha önceden sit sınırları içindeyken sit sınırları dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları ve benzerlerinin yer aldığı, sit bölgeleri arasında kalmış, sitleri doğrudan etkileyen veya koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma aşamasında göz önünde bulundurulması gereken alanlardır.”* şeklinde öneri bir alan tanımı yapılmaktadır. Ancak tanımda da belirtildiği gibi bu etkileşim – geçiş sahasları sit alanı olarak tespit edilen bölgenin içinde değil, koruma planına tabi olmayan sit alanının dışındaki sınırları tariflemektedir. Sit bölgesiyle, etkileşim – geçiş sahasının planlama mevzuatı ve sürecinin farklı olmasından dolayı bahsedilen alanlara dönük uygulamaların eş zamanlı başlayamayacağı ve bu etkileşim – geçiş sahaslarının sit alanlarını yapılaşma baskısından koruyamayacağı oldukça açıktır. Daha önce 3.1.1. Planlama Sorunları ve 3.1.2. Yönetim Sorunları başlıklarında da vurgulandığı gibi planların, koruma planı ve diğerleri olarak mevzuat ve plan yapım tekniği anlamında ayrışması ve kent planlamasında bütüncül düşünülmemesi bu konuda da problemin bir parçası olup etkileşim – geçiş sahaslarının kanunda tanımlanan amacına uygun olamayacağını göstermektedir.

Koruma alanlarının yapım ve uygulamalarında koruma kullanma dengesinin kurulamamasının bir diğer nedeni de yasaların varlığına rağmen uygulamaya dönük ciddi süreç yönetimini de kapsayan projelerin geliştirilememesi, bu konularda kapsamlı araştırmalara dayalı proje ve uygulamalara yönelik çalışmaların eksik bırakılmasıdır. Koruma uygulamalarında taraflar öncelikle belediye, bölge kurulları / komisyonları, bakanlıklar, kullanıcılar ve mevcut ya da potansiyel yatırımcılar olup bu gruplar kendi içlerinde farklı uzmanlıklar ve farklı hedefler barındırmaktadır. Korumayı katı bir şekilde savunanlar ile kullanma hedefiyle korumayı gözden çıkaracak taraflar aynı uygulama için ortak çizgide buluşması gerekmektedir. Bu durum, karar verme ve süreci ilerletme noktasında engeller oluşturmakta olup 3.1.3. Koruma Bilincinin Olmaması başlığında anlatılan çözümlerle bakanlık ve yerel yöneticilerin arabulucu olarak davranması, bölge kurulları / komisyonları ile kullanıcı ve yatırımcıların anlaşmalarını sağlamaları gerekmektedir. Temelde aşılması gereken sorun, korunması gereken sit bölgesinin kendi özelliklerini bozmadan kentle bütünleşmesini sağlamak için taraflarca kabul edilen uygulama yöntemini tespit etmek ve süreç takibini yapmaktır.

Kentsel gelişimin katalizör taraflarından olan yatırımcılar, kent içinde yer alan toprak parçaları ile sit bölgelerini de kendilerine pazar olarak görmekte ve projelendirilen alanları mümkün olduğunca üst gelir gruplarına kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Yatırımcıların bu hamlelerinin ülke ekonomisine olumlu yansımalarından dolayı, merkezi yönetim genellikle yatırımcıların bu tarz girişimlerini kalkınma başlığı altında desteklemektedir. Bu durum sit alanlarında yapılan uygulamalara iki şekilde yansımakta olup; birincisi korunacak alanların özgün değerlerinin yitirilmesi tehlikesi, ikincisi korunacak alanların kullanıcılarının bu değer artışı ve sosyal değişimden kaynaklanan sebeplerle alanı terk etmeleri, yani demografik değişimdir. Kentlerin ruhu, doğal ve yapısal karakterleri kadar toplumu oluşturan sosyal yapısıyla da şekillenir. Sit bölgelerinde ki koruma esasına uygun olarak, alanın kültürel ve doğal yapısını koruma hassasiyeti kadar demografik yapıyı da koruma noktasında dikkat edilmesi ve çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Bu başlıkta anlatılan sit alanlarındaki koruma – kullanma dengesine aykırı olan ve uygulamaları engelleyen konular şu şekilde özetlenebilir;

- i. Planlama çalışmalarının koruma planları ve diğerleri gibi bir ayrışmaya tabi tutulması ve kent bütününde yapılmaması;
- ii. Sit alanlarının uygulama süreçlerinin geciktirilmesi ve kullanım amacına uygun olacak şekilde tampon bölgelerin bulunmaması,
- iii. Belediyeler, bölge kurulları / komisyonları, bakanlıklar, kullanıcılar ve mevcut ya da potansiyel yatırımcılardan oluşan koruma uygulamaları taraflarının ortak paydada buluşamaması,
- iv. Kentsel gelişimin bir parçası olan sit alanlarındaki koruma uygulamalarının sonuçlanması için yatırımcıların veya kullanıcıların politik olarak desteklenmemesi, şeklindedir.

3.2 BÖLÜM SONUCU

Türkiye’de tespit ve tescili yapılmış sit alanlarının koruma uygulamalarındaki sürecin ve mevzuatın uzun ve karmaşık yapısından dolayı birçok sit alanı uygulaması sonuçlanamamaktadır. Uygulama sorunlarının tespit edildiği bu bölümde öncelikle planlama sorunları ele alınmıştır. Planlama uygulamalarında bir bölgenin sit alanı ilanından sonra “geçiş dönemi koruma esasları ve yapılanma şartları”nın neden olduğu sorunlar ile koruma planlarının imar planlamasından ayrı bir faaliyet alanı ve ayrı bir süreç olduğu düşüncesi ilgili mevzuatlar kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca üst politika üretilmeden başlanılacak uygulama çalışmaları, sağlıklı bir şekilde yürümeyecek ve sonuçsuz kalacaktır.

Korunacak sit alanlarındaki uygulama sorunlarının bir diğer önemli başlığı ise yönetim sorunlarıdır. Türkiye’deki koruma mevzuatı ve yetkili kurumların sebep olduğu yönetsel sorunlar eleştirel bir çerçevede ele alınarak mevcut açmazların tespitini yapmak, bu alanların koruma konusundaki başarı veya başarısızlıklardaki etkilerini belirlemek için incelenmiştir. Yönetimsel sorunlar başlığında koruma konusunda yetkili, görevli ve gönüllü organlar bakanlıklar, kurullar / komisyonlar, yerel yönetimler ve STK’lar olarak yetki, sorumluluk ve taraflar arası etkileşim şeklinde irdelenmiştir. Sit ilan edilen alanlarda karar mekanizmasındaki çok başlılık ile kurumların birbirinden mevzuat ve süreç olarak kopuk çalışması önemli bir sorundur. Bunun yanında koruma çalışmaları

uzun süreli çalışmalar olduğu için yerel yönetimlerin olaya sıcak bakmaması, finans ve uygulama sorunlarının çözümüne dair çalışmaların yeterli olmaması da diğer bir olumsuz etkendir.

Sit alanlarında yapılan uygulamalarda koruma bilincinin olmaması konusu da ayrı bir başlık olarak incelenmiştir. İlgili tarafların koruma çalışmalarındaki rolleri ve ödevlerini yeterli seviyede yapmadıkları, toplumsal olarak koruma bilincinin yerleşmediği, toplumu bilinçlendirme adına yeterli çalışmalarında yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

Koruma alanları uygulamalarında karşılaşılan sorunlara yönelik son başlığımızda koruma ve kullanma dengesinin kurulamamasıdır. Bu konuda öncelikli sorun sit bölgelerindeki etkileşim – geçiş sahalarının esas amacına uygun olacak şekilde koruma planlarında tampon bölgeler olarak planlanması gerekirken, bu alanların koruma planlarının dışında tariflenmesidir. Diğer bir sorun da tarafları ortak paydada buluşturmak için, belediyelerin ve bakanlıkların ara bulucu stratejiler benimsemeleri noktasında isteksiz tavırlarıdır. Sit alanlarındaki koruma uygulamalarının başarılı bir şekilde sonuçlanması için yatırımcıların yol gösterici bir şekilde desteklenmesi için mevzuatın uygun olmaması da bir diğer uygulama sorunudur.

Bu inceleme ve tespitlerle koruma alanlarında yapılacak uygulamalarda planlama, yönetim, tarafların yetki ve sorumlulukları, organizasyon ve toplum yapısının çok yönlü olarak değerlendirilerek koordineli bir şekilde çalışılması gerekliliği anlaşılmaktadır. Aksi durumda koruma çalışmaları sonuçlanamayacak, sonuçlandığı durumlarda da sit alanları kentsel gelişime feda edilecek veya köhneleşerek sit özelliğini yitirmesi durumlarıyla karşı karşıya kalacaktır.

4. ALAN ÇALIŞMASI: BEYKOZ BOĞAZIÇI BÖLGESİ

4.1 BEYKOZ İLÇESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

4.1.1 İlçenin Konumu ve Topoğrafik Durumu

İstanbul İli coğrafi konum olarak 28° 01' ve 29° 55' doğu boylamlarıyla 41° 33' ve 40° 28' kuzey enlemleri arasında bulunmakta ve 5400 km²'lik bir alanı kapsamaktadır. Kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Kocaeli İli, güneyinde Marmara Denizi, batısında Tekirdağ ili yer almakta olup Marmara Bölgesinin Anadolu ve Trakya topraklarını Boğaz ile birleştiren stratejik öneme sahip bir metropoldür (1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu,2009).

İstanbul İl sınırlarında bulunan Beykoz İlçesi, Şekil 4.1. de görüldüğü gibi İstanbul Boğazı'na ve Karadeniz'e kıyısı olan, 310.36 km² büyüklüğünde bir ilçedir. Batısında İstanbul Boğazı, kuzeyinde Karadeniz; doğusunda Şile, Çekmeköy ve güneyinde Ümraniye ve Üsküdar ilçeleri, karşı kıyısında Sarıyer ilçesi bulunmaktadır. Beykoz yüzölçümü ile İstanbul'un dördüncü büyük ilçesidir (Beykoz Boğaziçi Alanı Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgeleri Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Raporu, 2016).

Şekil 4.1: İlçenin İstanbul içindeki konumu

Kaynak: Beykoz İlçesi Boğaziçi Alanı Revizyon Nazım İmar Planı Açıklama Raporu

açısından talep edilen bir bölgedir. Bu avantajlı durumların yanı sıra zor topoğrafik yapısı, hisseli ve yasal problemleri olan mülkiyet durumu, Boğaziçi ve doğal sit bölgesi olması nedeniyle gelen kısıtlı yapılaşma, ilçede konut dışı fonksiyonların gelişimini sınırlı bırakmış, ağırlıklı olarak plansız gelişen konut bölgeleri olarak gelişme göstermiştir. Plansız kentsel gelişmenin, kaçak ve kalitesiz yapılaşmanın, koruma sürecindeki mevzuat ve uygulamaların, iyi yönetilemeyen sit ilanı kararları etkili olmuştur.

Beykoz gerek sahip olduğu orman alanları ve Boğaziçi koruma bandında bulunması, gerekse yerleşilebilir alanların topoğrafik eşikler ile sınırlanması nedeni ile İstanbul metropoliten alanında yoğunluğu en düşük ilçelerden biridir. İlçenin 2017 yılı nüfusu TÜİK verilerine göre 251.087 kişi olup İstanbul nüfusunun yaklaşık yüzde 2'sini oluşturmaktadır. Şekil 4.3 de görüldüğü gibi 45 mahalleden oluşan ilçenin nüfusunun büyük bir bölümü kıyı hattındaki mahallelerde yoğunlaşmış olup nüfus yoğunluk sırasına göre mahalleler şu şekilde sıralanmaktadır; Kavacık, Çubuklu, Yenimahalle, İncirköy, Tokatköy, Gümüşsuyu, Çiğdem, Soğuksu, Göztepe, Ortaçeşme, Rüzgarlıbahçe, Acarlar, Çamlıbahçe, Merkez, Yalıköy, Çiftlik, Yavuzselim, Çengeldere, Fatih, Kanlıca, Örnekköy, Paşabahçe, Baklacı, Elmalı, Göksu, Akbaba, Anadoluhisarı, Riva, Anadolukavağı, Görele, Cumhuriyet, Mahmutşevketpaşa, Dereseki, İshaklı, Paşamandıra, Zerzevatçı, Poyrazköy, Alibahadır, Anadolufeneri, Kaynarca, Kılıçlı, Ögümce, Bozhane, Polonezköy ve Göllü.

Beykoz'un jeolojik yapısını Aydos, Kartal ve Tuzla Formasyonları oluşturmakta olup bu formasyonların üstüne kalınlığı değişen, Çukurçeşme ve alüvyon birimler gelmektedir. Yerel olarak formasyonları kesen magmatik kayalar da mevcuttur. Beykoz İstanbul içinde depremsellik açısından daha güvenilir bir yer olmakla birlikte iki önemli kırık hattına da sahiptir. Bunlardan en genç olanı bir başka ifadeyle tehlikelisi Sarıyer'den Beykoz'a ve buradan Çavuşbaşı'na geçen ve reaktivasyon ihtimali olan bir kırıktır. İkinci kırık hattı ise daha kuzeyde Bozhane Mahallesi Mahmutşevketpaşa üzerinden Anadolukavağı'na uzanan kırık hattıdır (İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu, 2009).

[illegible]

Beykoz'da, Akdeniz ve Orta Avrupa iklim şartları hüküm sürer; kuzey ve kuzeydoğu bölgelerinde ise Batı Karadeniz iklim şartları görülür. Sonuçta birbirinden farklı iki mevsimi karakterize eden, yazları sıcak ve kurak iklim koşulları ortaya çıkar. Tablo 4.1'de görüldüğü gibi yazın kurak koşullar haziran ve ağustos aylarına kadar hüküm sürer. Yaz sıcaklıkları genellikle yüksektir. En sıcak ay ortalamaları 23-25 °C, mutlak maksimum sıcaklık 36-41 °C arasındadır. Kış genellikle ılımandır. İlçe sınırları içinde nispi konum, yükselti, topoğrafya özellikleri ve vejetasyon karakterleri etkenlerine bağlı olarak, bir yerden ötekine önemli değişimler gösterir ve birbirinden ayrı yerel iklim tiplerini ortaya çıkartır. Böylece, kuzeyde Karadeniz kıyıları, ortada platolar sahası, güneyde Marmara kıyıları olmak üzere üç yerel iklim tipi oluşur. Platolar sahasındaki iklim, kış etkilerinin ve mutlak nemin en düşük olduğu, yıllık yağış etkisini, en yüksek ve yaz kuraklığının en hafif, yaz sıcaklığının en az yüksek olduğu yerel iklim tipidir. En soğuk ay ortalamaları 5-7 °C arasındadır. Kuzeyden gelen kutbi hava kütlelerine bağlı olarak donlu ve karlı günler görülür. Boğaz'da kış döneminde toprak ısısı yüzeyde 5 °C'ye kadar düşer, toprakta ısı terlemesi ve terlemenin sebep olduğu sis olur.

Tablo 4.1: İlçenin aylara göre iklim verileri

AYLAR	ORTALAMA SICAKLIK (C)	ORTALAMA NİSBİ NEM (%)	ORTALAMA YAĞIŞ (mm)	ORTALAMA BUHAR BASINCI (mb)
OCAK	5.4	82	113.3	7.5
ŞUBAT	5.7	80	75.8	7.4
MART	6.6	81	76.1	7.9
NİSAN	10.7	79	48.5	10
MAYIS	15.4	79	30.6	13.8
HAZİRAN	20	77	28.9	18.2
TEMMUZ	22.5	77	23.6	21.2
AĞUSTOS	22.8	76	23.6	21.2
EYLÜL	19.8	76	59.6	17.7
EKİM	15.7	78	57.5	14
KASIM	12.4	80	95.6	11.7
ARALIK	8.8	81	118.9	9.2
YILLIK	13.8	77	752.5	13.3

Kaynak: Polonezköy Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu, 2013

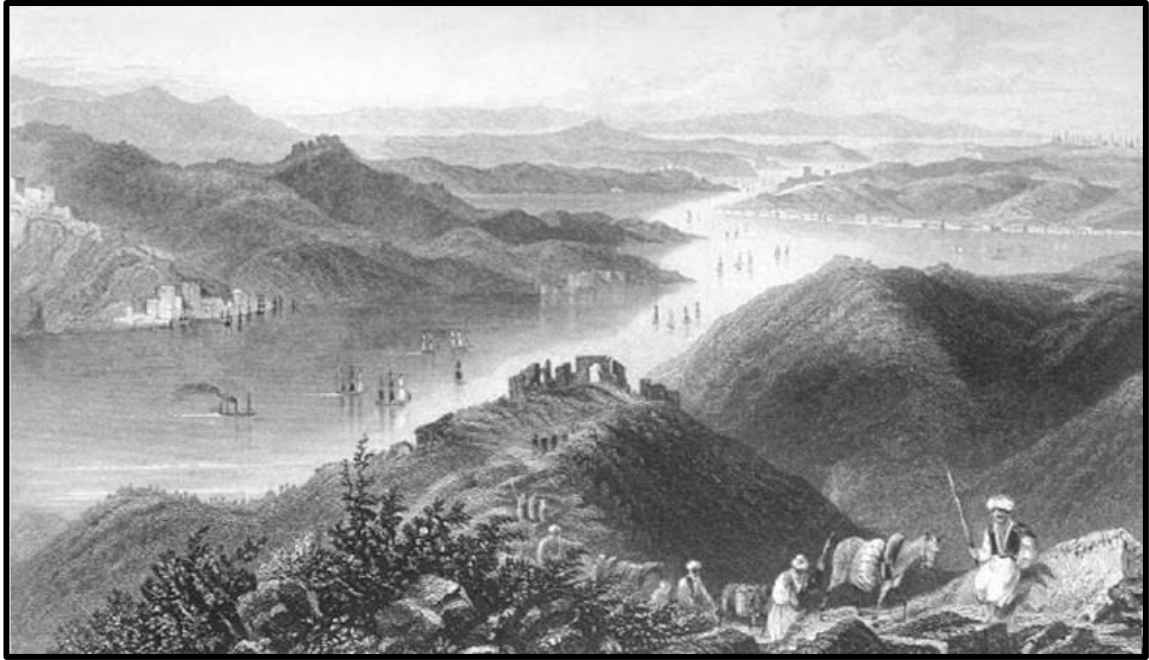
Yıllık yağış miktarı 750 mm civarında olup ilçeye dair iklim verileri Tablo 4.1’de görülmektedir. Hakim rüzgarlar poyraz ve lodostur. İlçenin Boğaziçi kıyıları başta olmak üzere Karadeniz kıyılarında deniz etkisi daha fazla hissedilir. İlçede hakim bitki örtüsü ormandır. Ormanlar Akdeniz ikliminin etkisinin görüldüğü alanlarda maki toplulukları ve bodur orman bitkileri şeklinde, ilçenin kuzeyine doğru gidildikçe yer yer meşe türleri, Karadeniz kıyılarına doğru yaklaşıldıkça kayın, gürgen, kestane türleri hakimdir (Polonezköy Köy Yerleşik Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu, 2013).

4.1.2 İlçenin Tarihi ve Kentsel Gelişimi

Beykoz’un tarihine ilişkin olarak bilinen en eski tarih MÖ 900’lerdir. Bu dönemde deniz yoluyla gelip Beykoz’u kendilerine yurt edinen Traklar, Beykoz’da yerleştiği bilinen ilk halk olarak karşımıza çıkar. Beykoz’un bilinen en eski adı olan Amikos’un, Traklar tarafından krallarının ismine binaen verildiği düşünülmekte olup devletlerinin ismi ise

Bebrik Devleti'dir. MÖ 337 yılında Bitinyalıların saldırısına uğrayan Bebrik Devleti yıkılmış ve sonrasında Amikos topraklarının hakimiyeti Bitinyalılara geçmiştir. MÖ 74 yılında Bitinya kralı IV. Nicomedes ölüm döşegindeyken tüm krallığını Roma İmparatorluğuna devretmiştir. MS 395 yılında Roma İmparatoru Büyük Teodosyus, imparatorluğu Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) ve Batı Roma İmparatorluğu olarak ikiye bölüne dek Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan Beykoz, bu tarihten itibaren Bizans İmparatorluğunun egemenliği altına girmiştir. Pers İmparatorluğu MS 609 yılında Beykoz'u sınırlarına dâhil etmiş, Persler altmış yıl bu topraklarda kaldıktan sonra, MS 669 yılında Müslüman Araplar bu toprakları Perslerden almışlardır. Kısa bir süre sonra çekilen Arapların ardından bölgenin hâkimiyeti yeniden Bizanslıların eline geçmiştir. Bizanslıların bölgedeki bu üstünlükleri yedi yüz yıldan daha fazla, Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid'in bölgeyi ele geçirdiği tarih olan 1402 yılına kadar devam eder. İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed tarafından fethinden 51 yıl önce, Beykoz (Amikos) Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarına dâhil edilir. Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dahil edilen kentin adı bundan böyle Amikos değil, Beykoz'dur (Bilir 2008).

Şekil 4.4: Beykoz'un Sarıyer'den görünüşü

Kaynak: <http://www.beykoz.bel.tr/beykoz-hakkinda/tarihce>

Beykoz isminin Kocaeli beylerbeyinin Beykoz'da oturmasından dolayı, Farsçada köy anlamına gelen kos sözcüğünün Türkçe bey sözcüğüne eklenmesi sonucunda ortaya çıkan Beykos (Beyköyü) sözcüğünden geldiği düşünülmektedir. Beykos zamanla Beykoz'a dönüşmüştür. Bir başka rivayet ise, Beykoz isminin, kentin Osmanlı idaresi altına girdiği dönemden sonra kentte inşa ettirilen On Çeşmeler adlı bir çeşmenin yanında bulunan büyük bir ceviz ağacına (koz) binaen ortaya çıktığıdır. Ceviz ağaçlarının bölgede çok fazla sayıda bulunması nedeniyle bu yöreye Binkos adının verildiği ve bu ismin zamanla Beykoz ismine dönüştüğü de bir başka rivayettir (www.beykoz.bel.tr/beykoz-hakkında/tarihçe).

Dereleri, mesire yerleri, çayırları, ormanları ve av alanlarıyla Osmanlı Döneminde, yönetici sınıfının gözde mekânlarından birisi olan Beykoz (Şekil 4.4), Padişah başta olmak üzere tüm saray erkânına, Tokat Bahçesinde (bugünkü Akbaba köyü civarı ve Çubuklu bölgesinde) av partileri için ev sahipliği yapmıştır. Ünlü seyyah İbn Battuta'dan öğrendiğimize göre, söz konusu bölgeler Osmanlı yönetici sınıfının avlanma yeri olarak tayin edilmiş bölgeler olup, tebaadan birilerinin avlanması yasaklanmıştır. Beykoz'da padişahların ve önde gelen saray erkânının konaklayabilmesi için birbirinden güzel av köşkleri inşa edilmiştir (Bilir 2008). Bunlara en güzel örnek Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılmış bugün tamamen yok olmuş, tarihsel önemi haiz av köşklerinden olan Tokatköy'deki Tokat Kasrı'dır. Söz konusu kasra ait Şekil 4.5'de görüldüğü gibi çok sayıda fotoğraf ve gravür bulunmaktadır.

Şekil 4.5: Beykoz Tokat Kasrı

Kaynak: <http://www.beykoz.bel.tr/beykoz-hakkinda/tarihce>

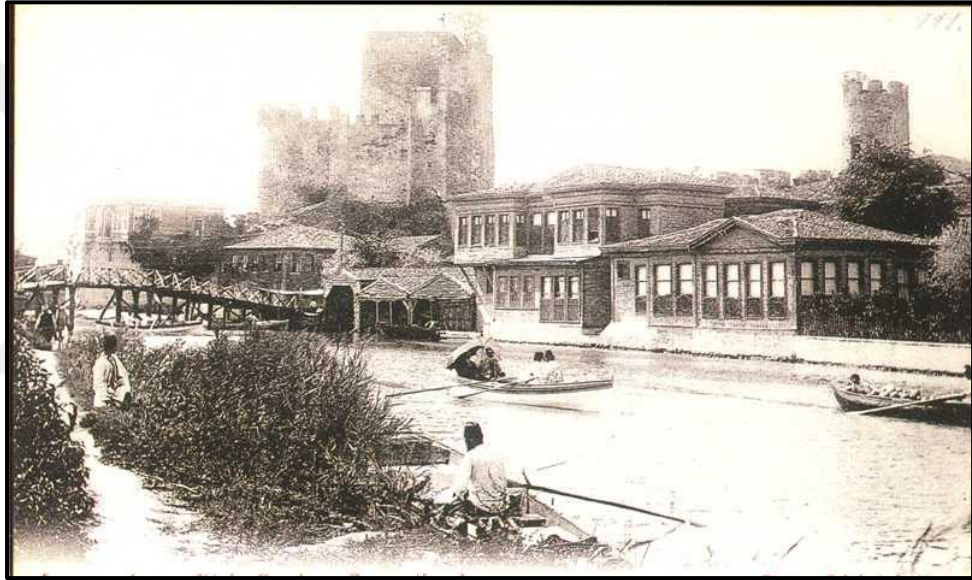
1471 yılında Fatih'in inşa ettirdiği görkemli saraylarla başlayan Boğaz kıyılarının yapısal gelişimi, Osmanlı Döneminin son 200 yılında yoğunlaşmıştır. Tanzimat dönemindeki çok sayıda kasırlar, köşkler, cami, sahil saray vb. yapımları ve ilk mahallelerin oluşumu 19. yüzyıla kadar sürmüştür. (Karagüler 2014)

19. yüzyılda Beykoz'da yer alan bir diğer önemli unsur ise sanayi yapılarının kurulmaya başlanmasıdır.

- i. III. Selim döneminde (1789-1807) kristal, cam ve çömlek imalathaneleri bulunan Beykoz'da 1833'te kurulan Kağıt İmalathanesi, 1890'larda fabrikaya dönüştürülmüştür,
- ii. Yine aynı dönemde Çubuklu'da kurulan Cam İmalathanesi ise 1845'te fabrikaya dönüştürülmüştür,
- iii. II. Mahmut döneminde (1808-1839) ordunun postal ve ayakkabı gereksinimini karşılamak üzere var olan bir deri imalathanesi satın alınarak fabrikaya dönüştürülmüştür. (Bingöl 2008)

1877-1878 Kırım Savaşı sonrasında İstanbul'a gelen göçmenler Beykoz Kandilli ve Göksu'da yeni oluşan mahallelere yerleştirilmiştir (Şekil 4.6). Beykoz 1870 yılında ilçe statüsü kazanmış olup Cumhuriyet kurulduktan sonra da ilçe statüsünü korumuştur. Osmanlı Devleti'nin sona ermesiyle birlikte büyük değişimler yaşayan Beykoz, yalı ve sahil sarayların devlet erkanı veya yabancı maliklerinin mülklerini bırakıp gitmelerinden dolayı Boğaziçi kıyısındaki bu sarayların birçoğu sahipsiz depoya dönüşmüştür. Böylece Boğaziçi ile birlikte Beykoz'da eski sayfiye ve mesire özelliğini yitirerek kent dışında bir depolama alanı statüsüne indirgenmiştir.

Şekil 4.6: Beykoz Göksu

Kaynak: <http://www.beykoz.bel.tr/beykoz-hakkinda/tarihce>

Şehirleşme ve sanayileşme hareketleri 1930'larda Beykoz'a da yansımış, 19. yüzyılda kurulmuş olan fabrikalar devletleştirilerek, Beykoz sanayi bölgesi olarak gelişmeye başlamıştır. Paşabahçe'de Cam Fabrikası (Şekil 4.7) ile Tekel İçki Fabrikası (Şekil 4.8); Beykoz merkezde Deri ve Kundura Fabrikaları (Şekil 4.9) aktifleştirilmiştir. Bu fabrikaların etkisiyle başlayan yapılaşmaların, artan nüfusla beraber hızlı gelişimi, bölgede yaşanan hatalı arazi kullanımı ve kırsal alanların yoğun göç alması, fabrikaların çevrelerini gecekondulara dönüştürmüştür.

Şekil 4.7: Paşabahçe şişe cam fabrikası

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

Şekil 4.8: Tekel içki fabrikası

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

Şekil 4.9: Beykoz deri ve kundura fabrikası

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

1950’li yıllarda gelinen nokta fiziksel ve sosyal yapıyı olumsuz etkilemiş ve Boğaziçi ile birlikte Beykoz’daki artan yapılaşmanın planlı olarak geliştirilmesi gereği doğmuştur. Ancak bu dönemde yapılan planlar Şekil 4.10’da görüldüğü gibi, bir üst plan kararlarına dayanmayan, direkt uygulamaya dönük, detaylı ancak birbirinden bağımsız yerel planlar olup, Boğaziçi alanının bütünü üzerinde etkin değildiler.

Şekil 4.10: Beykoz deri kundura kooperatifi işçi evleri mevzi planı

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi

1936 yılında kent planı hazırlaması için davetli olarak İstanbul’a çağrılan Fransız mimar Henri Prost, tüm kenti planlamak yerine İstanbul (Suriçi), Beyoğlu ve Üsküdar için birer plan hazırlamış, Boğaziçi sahilleri içinde “Boğaziçi ve Sanayi” başlığında öneri raporu sunmuştur. Prost’un Boğaziçi ile ilgili raporunda; Boğaz’ın doğal ve özgün yapısının korunması, herhangi bir yerinde sanayi kuruluşuna yer verilmemesi, harap olan ve kullanılmayanların ise istimlak edilerek estetik bakımdan iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Özler 2007). Prost planının uygulayıcısı olarak tanınan Lütfi Kırdar’ın belediye başkanlığı zamanında (1938-1949) Boğaziçi’nde daha çok yol ve meydan düzenlemeleri ile ilgili çalışmalar yapılmış olup doğal yapının korunması, iç göçün engellenmesine yönelik fabrikaların kaldırılması ve imalathane ve depoların iyileştirilmesine dönük bir işlem yapılmamıştır. Özellikle bu dönemde açılan sahil yolu

ve deniz ulaşım yollarının gelişmesi Beykoz'da yapılaşma hızını daha da artırmıştır (Bingöl 2008).

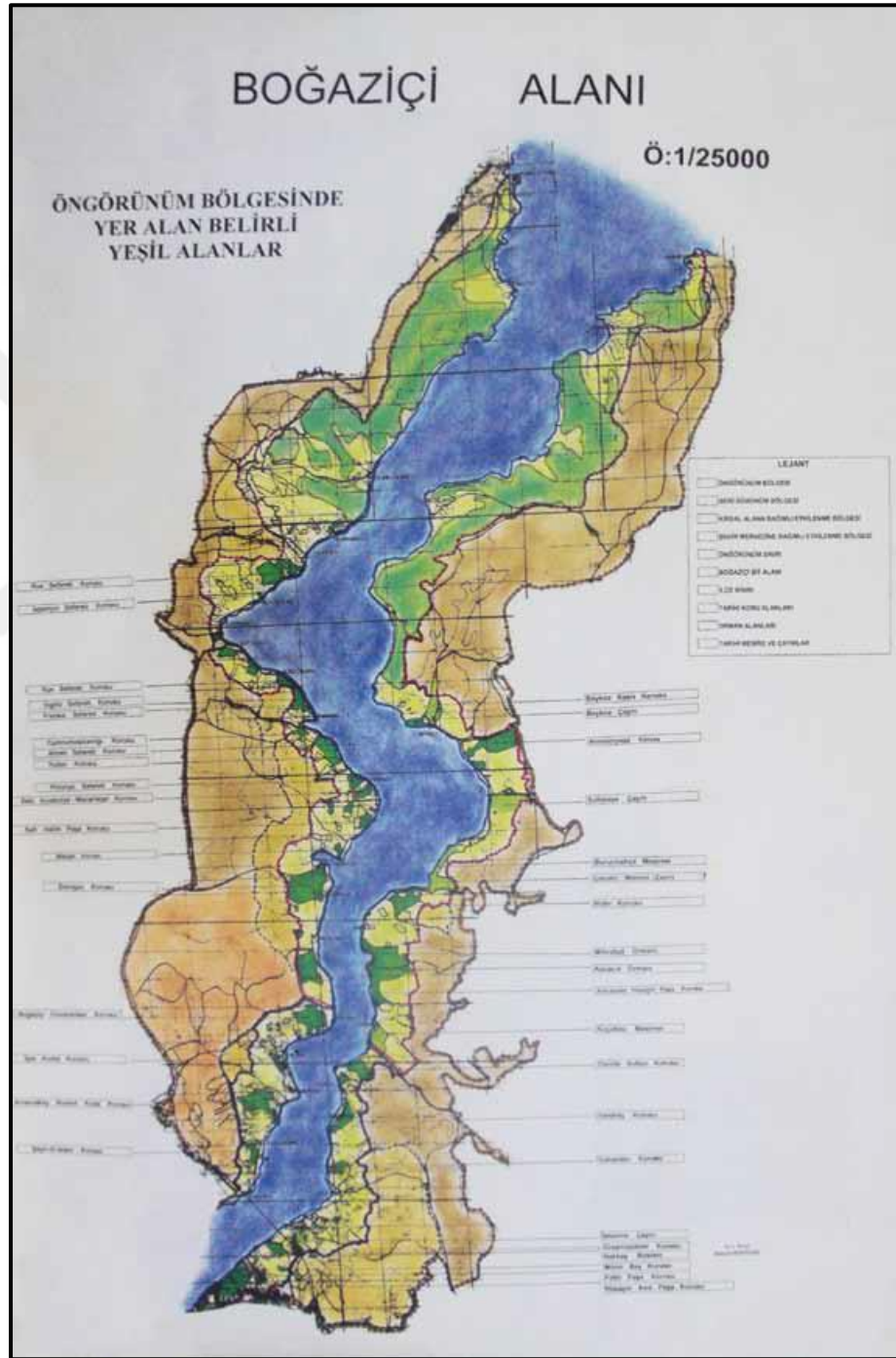
1960-1970 arasında hızlı kentleşme döneminde Beykoz'un sınırları kırsal alana doğru genişlemeye devam etmiş, 1966 yılında çıkartılan 775 sayılı Gecekondu Kanunu da yapılan gecekondu'lara yasallaşma fırsatı vermiştir. Bu durum nüfus artışını da beraberinde getirmiştir. Çarpık kentleşme anlamında bir diğer olumsuzlukta; 1973 yılında Boğaziçi Köprüsü ve çevreyollarının açılmasıyla yaşanmıştır. Aynı olumsuzluk Beykoz açısından çok daha ağır bir şekilde 1988 yılında Fatih Sultan Mehmet Köprü'sünün açılması ile tekrarlanmış özellikle Kavacık Mahallesi ruhsatsız, kaçak ve kentsel disiplin içinde olmayan yoğun bir şekilde yapılaşmıştır. Kavacık Mahallesi'nin yoğun yapılaşması ve bu yapılaşmanın sebep olduğu trafik problemi halen devam etmektedir.

1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte Boğaziçi'ndeki büyük imar uygulamaları kanun kapsamında GEEAYK kararlarıyla yönlendirilmeye başlanmıştır. GEEAYK 1973, 1974 ve 1975 yıllarında aldığı kararlarla Boğaziçi Nazım Planını onaylamış, Boğaziçi'nin düzensiz yapılaşmasının önlenmesine, tarihi değerleri kadar yeşil dokusunun da korunmasına, sit alanı içinde yeni sanayi tesisi kurulmamasına ve mevcut sanayi kuruluşlarına ek birimlerin inşa edilmemesine, Beykoz Deri Kundura Fabrikası, Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası, Tekel İçki Fabrikası ve Beykoz'daki özel tersaneler gibi mevcut olan ve faaliyetlerine devam eden sanayi kuruluşlarının ise bir program dahilinde tasfiye edilmesine yönelik kararlar almıştır. 1973 yılından 1983 yılına kadar GEEAYK tüm uygulamalarda karar verici olmuştur. 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiş ve 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Bu değişiklikle GEEAYK da tasfiye edilerek yetkisini oluşturulacak Bölge Kurullarına bırakmıştır.

1983 yılında ayrıca Boğaziçi'deki tüm imar uygulamalarına dair hükümleri belirleyen 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunun sınırları ve Boğaziçi alanının bölgeleri Şekil 4.11'de gösterildiği gibi belirlenmiştir. Boğaziçi Kanununun yürürlüğe girmesiyle Boğaziçi alanının özelliklerinin kamu yararı gözetilerek korunması ve geliştirilmesi, Boğaziçi'nde nüfus ve yapı yoğunluğunun arttırılmasını önlemek üzere

yapılaşmanın sınırlandırılması, Boğaziçi alanında yeni depo, tersane, sanayi tesisleri ve ocakların açılmaması da hükme bağlanmıştır. Kanunun getirdiği en önemli kurallardan birisi de öngörünüm bölgesine getirilen kesin yapı yasağıdır.

Şekil 4.11: Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesinde yer alan ana yeşil alanlar haritası

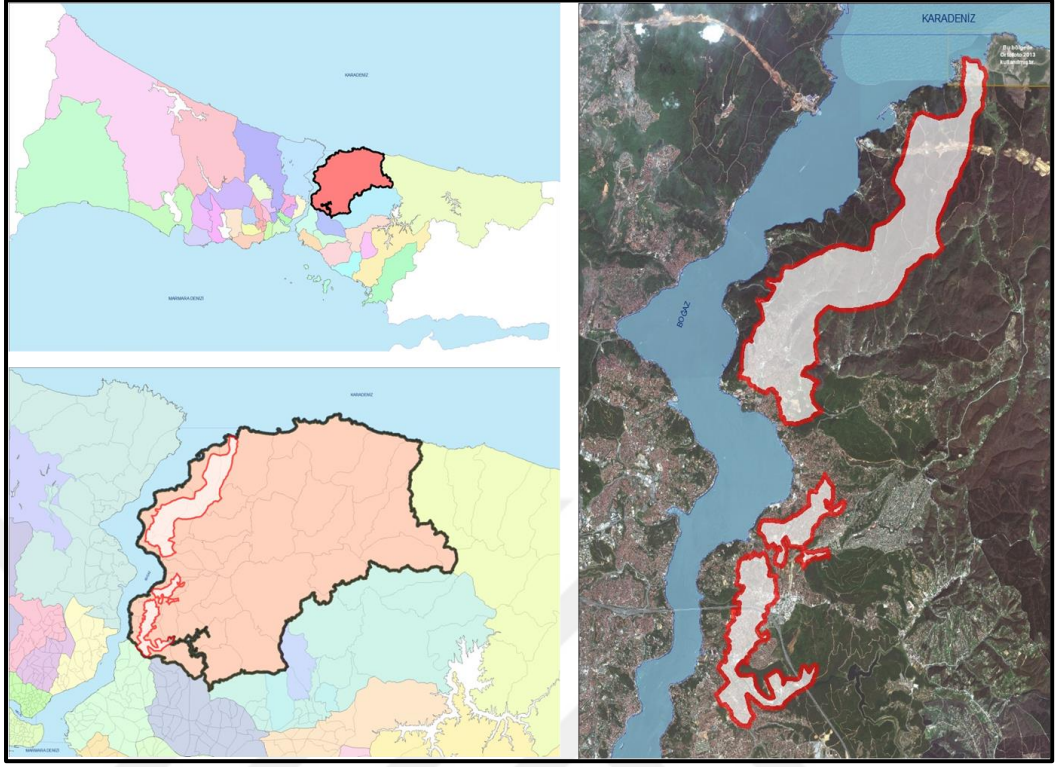
Kaynak: İBB Boğaziçi İmar Müdürlüğü arşivi

Boğaziçi Kanunu'nun ilk ilan edildiği haliyle ve uygulamaların iyi kontrol edilmesi şartıyla koruma anlamında iyi sonuçlar elde edilebilirdi. Ancak, 1984 yılında getirilen imar affından Boğaziçi muaf tutulmuşken, 1983 tarihli nazım plan sınırları içindeki kaçak yapılaşmalar neden gösterilerek, 1985 tarihinde yayınlanan 3194 sayılı İmar Kanunu ile Boğaziçi Kanunu'nun korumaya yönelik temel ilkeleri ortadan kaldırılmıştır. Bu düzenleme ile Boğaziçi ön görünüm bölgesinde imar yetkileri ve yönetim erki Boğaziçi İmar Müdürlüğü'ne; Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgelerinde ise o bölgelerden sorumlu ilçe belediyelerine bırakılmıştır.

1985 tarihli İmar Kanunu ile Boğaziçi Kanunu'nda yapılan değişiklikler Boğaziçi'nde görülen en hızlı yapılaşma dönemine temel hazırlamış ve kanunun yürürlüğe girmesiyle ilgili maddenin iptali arasında geçen iki yıllık süreçte, Boğaziçi Bölgesiyle birlikte Beykoz Boğaziçi Bölgesinde de çok sayıda inşaat yapılmıştır. Bölgenin fiziksel yapısını ve kentsel karakterini bozan bir diğer önemli uygulama da sahilde yapılan ve boğaza paralel bir yol aksı oluşturan kazıklı yollardır. Boğaziçi'deki tarihsel yerleşmelerin denizle olan ilişkisini keserek deniz ulaşımına ağırlık vermek yerine sahil şeridinde yoğun bir trafik yükü getiren bu yollar Boğaziçi'nin korunmasında ve planlı gelişimine yönelik tutarlı bir devlet politikasının olmadığını da göstermektedir. Boğaziçi Kanunundan sonrada planlama süreçlerinde bir tutarlılık sağlanamamış ve hem öngörünüm bölgesindeki yapılaşmanın dondurulması uygulamaları, hem de gerigörünüm ve etkilenme bölgelerindeki plan çalışmaları sonuçlandırılmayarak alan yasal ve yasadışı yollarla tahrip edilmiştir (Bingöl 2008).

Beykoz'un kentsel gelişim sürecinde anlattığımız bu bölüm ilçe nüfusunun yarısını barındıran ve kentsel gelişimin merkezi olan Beykoz Boğaziçi alanını kapsamaktadır (Şekil 4.12). Beykoz'un Boğaziçi alanı dışındaki yerleşmeler genelde köy merkezi olarak gelişmiş, düz arazinin az olması nüfus dağılışımda önemli bir etken olmuş, kıyı köylerinde nüfusun toplanmasına neden olmuştur. İlçenin kuzeyinde kalan arazilerin eğimleri yüzde 50'leri bulmasından dolayı yerleşime uygun değildir. Bu araziler tarıma da elverişli olmadığından Beykoz'un en seyrek nüfuslu yerlerini oluşturmaktadır.

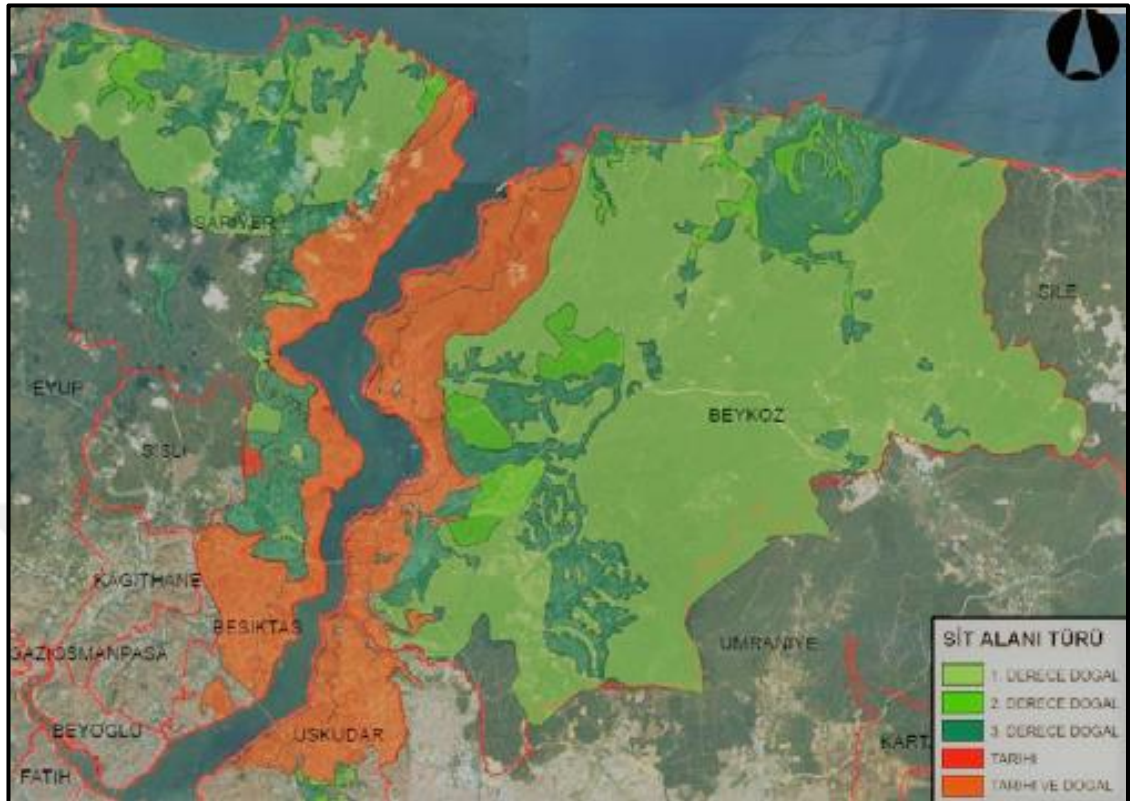
Şekil 4.12: Beykoz Boğaziçi Bölgesi

Kaynak: Beykoz İlçesi Boğaziçi Alanı Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgeleri Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planı Açıklama Raporu (2017)

Beykoz İlçesinin kentsel gelişim sürecine etkisi açısından önemli bir diğer hususta; İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 15.11.1995 tarih ve 7755 sayılı karar ile (Ek A.3) Beykoz ve Sarıyer İlçe hudutları içerisinde ancak Boğaziçi Sit sınırı dışında kalan alanların, Boğaziçi Alanının bütünselliği açısından devamı konumunda olması, bu bölgeleri doğrudan etkilemesi ve korunması gereken doğal zenginlikler içermesi sebebiyle İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı adıyla Doğal Sit olarak tespit, tescil ve ilan edilmiş olmasıdır. Bu ilan ile Beykoz'un tümü doğal sit alanı olmuş olup sit ilanından sonra tüm planlar koruma planı yapılmak üzere iptal edilmiştir. Aynı kurulun 05.06.1996 tarih ve 8284 sayılı kararıyla da plan yapımına esas 1/25.000 ölçekte sit derecelendirme çalışması onaylanmıştır (Şekil 4.13). Bu karar mülki sınırları baz alarak doğal sit ilan edilmesi sebebiyle siyasi bir karar olarak görülmüş ve çok eleştiri almıştır. Çünkü doğal sit ilanı doğal yapının sürdürülebilirliğine yönelik bir karar olması ve doğal eşiklerle tanımlanması gerekirken mülki sınırlarla doğal sit alanı tarifi yapılmıştır.

Şekil 4.13: Beykoz, Sarıyer, Üsküdar ve Beşiktaş İlçeleri sit alanları haritası

Kaynak: Dinçer, Enlil, Evren (2009) İstanbul'un Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi

Beykoz'un Boğaziçine paralel gelişen merkez mahallelerinin diğer alt bölgelere göre arazi değerleri daha yüksek olup, merkezden uzaklaştıkça orta ve düşük arazi değerleri vardır. Merkeze yakın olup gecekondulaşma oranı yüksek, çok hissedarlı büyük parsellerin de değerleri düşüktür. Arazi değerlerinin belirlenmesinde önemli etkenlerden biri de bir türlü netleşmeyen ve sonuçlanmayan planlar ile planlara bağlı olarak yapılacak imar uygulamalarıdır. Doğal sit alanı olmasının getirdiği ağır cezai müeyyideler, imar planlarının yapılamaması, daha önce aktif bir şekilde hizmet veren ve ilçe nüfusunun büyük çoğunluğunun gelir kapısı olan fabrikaların kurul kararlarıyla zamanla tasfiyesi, arazinin zor ve engebeli yapısından dolayı tarım ve hayvancılığın geliştirilememesi gibi sebeplerden dolayı ilçe kentsel olarak düzensiz ve yasal olmayan bir gelişme göstermiştir. Yerleşim alanının plansız gelişimiyle birlikte yer yer eğimli olması da konut dokusunda ve tasarımında farklılıklara yol açmaktadır. Plansız yapılaşma tarım ve orman alanına olan baskıyı da artırmıştır.

4.1.3 İlçenin Demografik ve Ekonomik Yapısı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 2017 yılı Türkiye nüfusu 80.810.525 kişi, İstanbul nüfusu 15.029.231 kişi, Beykoz nüfusu ise 251.087 olup Beykoz İstanbul'un 39 ilçesi arasında yoğunluk bakımından 28. sıradadır ve İstanbul nüfusunun yaklaşık yüzde 2'sini oluşturur. Beykoz Türkiye'nin her tarafından az çok göç almış olup bunlar içinde ilk beş sırayı Giresun, Ordu, Kastamonu, Rize ve Trabzon oluşturmaktadır. Bu beş ile kayıtlı vatandaşların Beykoz ilçe nüfusuna oranı yaklaşık yüzde 35'tir. Beykoz'a en az göç gönderen iki il de Şırnak ve Hakkâri'dir. Beykoz'da İstanbul nüfusuna kayıtlı olan İstanbul doğumlular ise yaklaşık yüzde 32'lik dilimi oluşturmaktadır.

İlçeye dışardan göç eden halk, genellikle aynı mahallelerde oturarak, örf adet ve gelenekleriyle kültürel kimliklerini korumuşlardır. Beykoz'un nüfusu, ilçenin yüzeyine düzenli olarak dağılmamıştır. Bunun temel nedenleri önceki başlıklarda da değinildiği gibi ilçenin topoğrafik yapısının çeşitlilik göstermesi, iş olanaklarının bazı alanlarda toplanması ve tarihten gelen yerleşim yerlerinin devamlılık göstermesidir. Ancak plansız bir yerleşmenin gerçekleştiği Beykoz'da bazen yamaçlar yoğun yapılaşmaya uğramış bazen ormanlar tahrip edilerek yerleşim alanına dönüştürülmüş hatta su havzası alanlarına konutlar inşa edilmiştir. Beykoz'da yerleşmelerin planlı ve imara uygun olarak gerçekleştirilmesi önemli olup özellikle su toplama havzaları ve orman alanlarının korunması gerekliliği vardır. Bu bağlamda ilçenin gelişimini ve planlamasını zorlaştıran doğal sit alanı kararından vazgeçilmeli, düşük yoğunluklu yapılaşma karakteriyle planlı bir yerleşim sağlanmalı ve ilçede kentsel dönüşüm bir an önce gerçekleştirilmelidir (Şahin 2013).

Doğası, avlakları ve su kaynakları ile Osmanlı döneminin en bilinen mesire yerlerinden olan Beykoz ve çevresi, Tanzimat sonrası devlet eliyle başlatılan sanayileşme çabalarının görünürlük kazandığı ilk mekânlardan birisi olmuş, Cumhuriyet döneminde de devam eden hızlı sanayileşme sonrası kurulan fabrikalar sonucunda yoğun göç alarak işçi şehrine dönüşmüştür (Bilir 2008). Ancak bölgenin sit ilanlarından sonra fabrikaların zamanla tasfiye edilmesi, ilçe halkını sosyolojik ve ekonomik olarak sarsmıştır. Beykoz

günümüzde emekli nüfusunun hakim olduğu düşük ve orta seviyede bir gelir yapısına sahiptir. Kıyı köylerde balıkçılık, dağ köylerinde tarım ve ormancılık yerel ekonomiyi oluşturmaktadır. İlçe sınırlarında bulunan üniversiteler de (Türk Alman Üniversitesi, Medipol Üniversitesi, Beykoz Üniversitesi, Marmara Üniversitesi Beykoz Yerleşkesi, Beykoz Lojistik Meslek Yüksekokulu) istihdam ve genç nüfus anlamında ekonomiye katkı sunmaktadır. Boğaziçi ve Karadeniz’e geniş kıyıları olmasına rağmen turizm faaliyetleri ağırlıklı olarak günübirlik tesisler şeklinde kendini göstermiş ve otelcilik anlamında çok gelişmemiştir (1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu 2009).

4.2 BEYKOZ İLÇESİNİN PLANLAMA YAPISI

4.2.1 Beykoz’da Sit Alanları

Türkiye’de tescil edilmiş toplam 7.635 adet sit alanı mevcuttur. Bu sit alanlarının 77 adedi (Türkiye’deki sit alanlarının yüzde 1’i) İstanbul İli sınırları içerisinde. İstanbul’daki sit alanları dağılımı ise şöyledir. Doğal sit alanları yüzde 28.6, arkeolojik sit alanları yüzde 23.4, kentsel sit alanları yüzde 20.7, tarihi sit alanları yüzde 1.3, karma sit alanları ise yüzde 26’dır (Tablo 4.2). İstanbul bütünündeki tescil karar sayılarının sit alanı türleri ve derecelerine göre dağılımı incelendiğinde, sayı ve alansal büyüklükler bakımından, doğal sit alanlarının en yüksek değere sahip olduğu görülmektedir (Tablo 4.2). Doğal sit alanı dışındaki sit alanlarının sayısal dağılımı birbirine yakın değerdedir. Alan büyüklüklerine göre dağılımlarda ise, karma sit alanlarının doğal sit alanlarından sonra en fazla büyüklüğe sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, doğal ve tarihi sit alanı olarak tescil edilen Boğaziçi Bölgesinin kapsadığı alanların büyüklüğüdür (İstanbul 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu 2009).

Tablo 4.2: Türkiye ve İstanbul’da sit alanlarının türlerine göre dağılımı

	Türkiye		İstanbul		İstanbul/Türkiye
Sit Alanı Türleri	Sayı	%	Sayı	%	%
Doğal Sit Alanı	931	12.2	22	28.6	2.36
Arkeolojik Sit Alanı	6006	78.6	18	23.4	0.3
Kentsel Sit Alanı	190	2.5	16	20.7	8.42
Tarihi Sit Alanı	128	1.7	1	1.3	0.78
Karma Sit Alanı	380	5	20	26	5.26
TOPLAM	7635	100	77	100	1.05

Kaynak: İstanbul 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu - 2009

İstanbul’daki sit alanlarının ilçelere göre sayı ve alansal büyüklük olarak oranları Tablo 4.3’te verilmiştir. Sit alanları ilanı olarak Fatih (arkeolojik, kentsel – arkeolojik, tarihi – kentsel sit alanı), Adalar (doğal ve kentsel sit alanı) ve Beykoz’un (tarihi – doğal, doğal sit alanı) tüm ilçe alanı ilan edilmiş sit alanıdır. Bu ilçeleri Sarıyer (doğal, kentsel – doğal sit alanı) yüzde 73 ile, Üsküdar (doğal – tarihi, doğal – kentsel, doğal sit alanı) yüzde 54 ile Beyoğlu (kentsel, tarihi sit alanı) yüzde 40 ile takip etmektedir (İstanbul 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu 2009). Sit alanlarının sayı, büyüklük, türlerine göre ve en önemlisi de uygulama yöntemlerine göre her ilçeye etkisi farklı olabilmektedir. Sit alanı ilanı bazen koruma alanlarının korunup gelişmesine sebep olurken bazen koruma uygulamalarındaki sorunlar sebebiyle Beykoz örneğinde olduğu gibi sit alanlarının tahrip edildiği ve kentsel gelişiminin de önüne geçtiği gözlenmektedir.

Tablo 4.3: İstanbul’da sit alanlarının ilçelere göre sayı ve büyüklükleri

İlçeler	Sayı	(%)	Alan (ha)	(%)
Adalar	2	0.98	1099.4	1.97
Avcılar	2	0.98	994.9	1.78
Bakırköy	1	0.49	67.2	0.12
Bayrampaşa	2	0.98	6.5	0.01
Beşiktaş	9	4.41	1457.6	2.61
Beykoz	56	27.45	31301.2	55.95
Beyoğlu	3	1.47	359.2	0.64
B.Çekmece	1	0.49	57.8	0.1
Çatalca	6	2.94	1207.8	2.16
Eminönü	3	1.47	506.9	0.91
Eyüp	1	0.49	360.3	0.64
Fatih	1	0.49	1081.4	1.93
Kadıköy	13	6.37	61.5	0.11
Kartal	9	4.41	1370.4	2.45
K.Çekmece	5	2.45	331.0	0.59
Maltepe	2	0.98	6.3	0.01
Pendik	5	2.45	209.6	0.37
Sarıyer	20	9.8	11093.4	19.83
Silivri	10	4.9	1485.7	2.66
Sultanbeyli	1	0.49	396.6	0.71
Şile	12	5.88	333.0	0.6
Tuzla	10	4.9	129.2	0.23
Üsküdar	27	13.24	2023.9	3,62
TOPLAM	204	100	55943.7	100

Kaynak: Dinçer, Enlil, Evren (2009) İstanbul’un Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi

İlçe sınırının tamamı sit alanı olan Beykoz ilçesinde 31301 hektar alanı kapsayan 56 adet doğal sit ve doğal – tarihi sit alanı bulunmaktadır (Tablo 4.3). Bu ilanlardan iki sit ilanı Beykoz’un kentsel gelişiminde önem arz etmekte olup bunlar;

- i. 14.12.1974 tarihli Boğaziçi Tarihi, Kültürel ve Doğal Sit Alanı ilanı (Ek A.1).
- ii. 15.11.1995 tarihli Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanı ilanıdır (Ek A.3).

4.2.1.1 Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı

GEEAYK, 1710 sayılı Eski Eserler Kanununun yürürlüğe girdiği 1973 ile kanunun yürürlükten kaldırıldığı 1983 yılları arasında İstanbul’da toplam 11 adet sit alanı tespit ve ilan etmiştir. İstanbul’un koruma tarihi açısından önem taşıyan bu sit alanlarından ilk ilan edilen sit alanı 1974 tarihinde 8172 sayılı karar olup (Ek A.1), eki 1/5000 ölçekli haritada sınırları belirlenen alana ilişkin Beykoz, Üsküdar, Beşiktaş ve Sarıyer ilçelerinin bir kısmını kapsayan Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı ilanıdır.

Bu sit alanlarının ilan edildiği dönem kentsel koruma kültürünün Avrupa’da da toplumun geniş kesimleri tarafından yeni telaffuz edilmeye başlandığı, bu konuda milat kabul edilen 1964 tarihli Venedik Tüzüğünü takiben Avrupa Konseyi’nin 1975 yılını Avrupa Mimari Miras Yılı olarak ilan ettiği yıllara denk gelmektedir. Bu yıllar Türkiye’de de koruma kavramını kentsel ölçeğe genişletme çabalarının başlangıç yıllarıdır (Dinçer, Enlil, Evren 2009).

4.2.1.2 Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanı

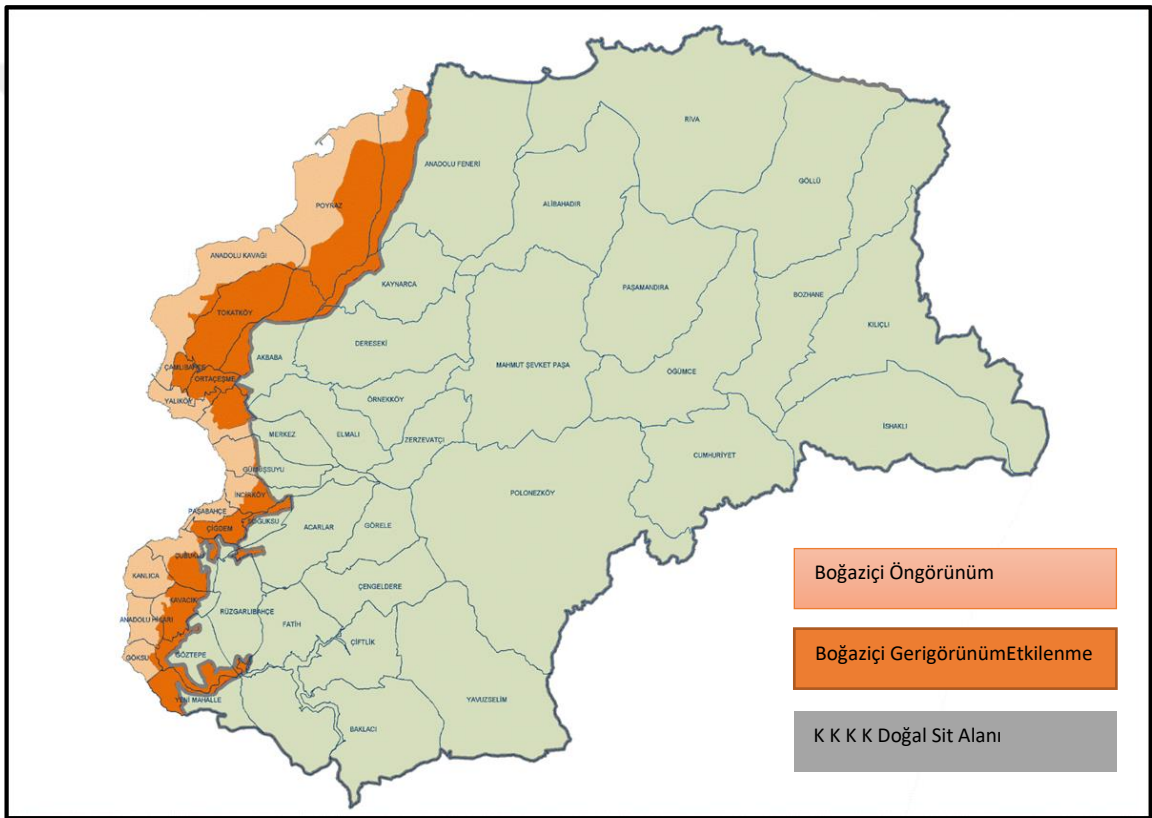
1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında koruma kurulları tarafından 60 adet sit alanı tespit ve ilanı yapılmıştır. Bu kararlardan birisi olan ve doğal sit olarak en geniş alanı kapsayanı 1995 yılında 7755 sayılı karar ile (Ek A.3) ilan edilen Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanıdır.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun aldığı sit ilanı kararında, “Beykoz İlçe Belediyesi mücavir alanı ve ilçe sınırlarında kalan, 29.07.1980 tasdik tarihli 1/5000 Ölçekli İstanbul Metropoliten Alan Nazım Planında korunması gerekli doğal bölgeler olarak belirlenen, doğusu Beykoz İlçesi (Şile – Ümraniye) sınırı, kuzeyi Karadeniz, batısı Boğaziçi SİT sınırı ve güneyi ise yine Beykoz

İlçesi (Üsküdar ve Ümraniye) sınırı ile çevrili bölgenin, İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı I. No’lu Doğal Sit Alanı olarak tespit, tescil ve ilanına karar verilmiştir.

Bu karardan sonra Beykoz İlçesinin tamamı doğal sit alanı haline gelmiştir. İlçenin Boğaziçi öngörünüm bölgesinde plan ve uygulama yapma yetkisi Boğaziçi İmar Müdürlüğünde, gerigörünüm ve etkilenme bölgesi ile diğer doğal sit alanında plan ve uygulama yapma yetkisi ilçe Belediyesinde bulunmaktadır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14: Beykoz sit bölgeleri

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

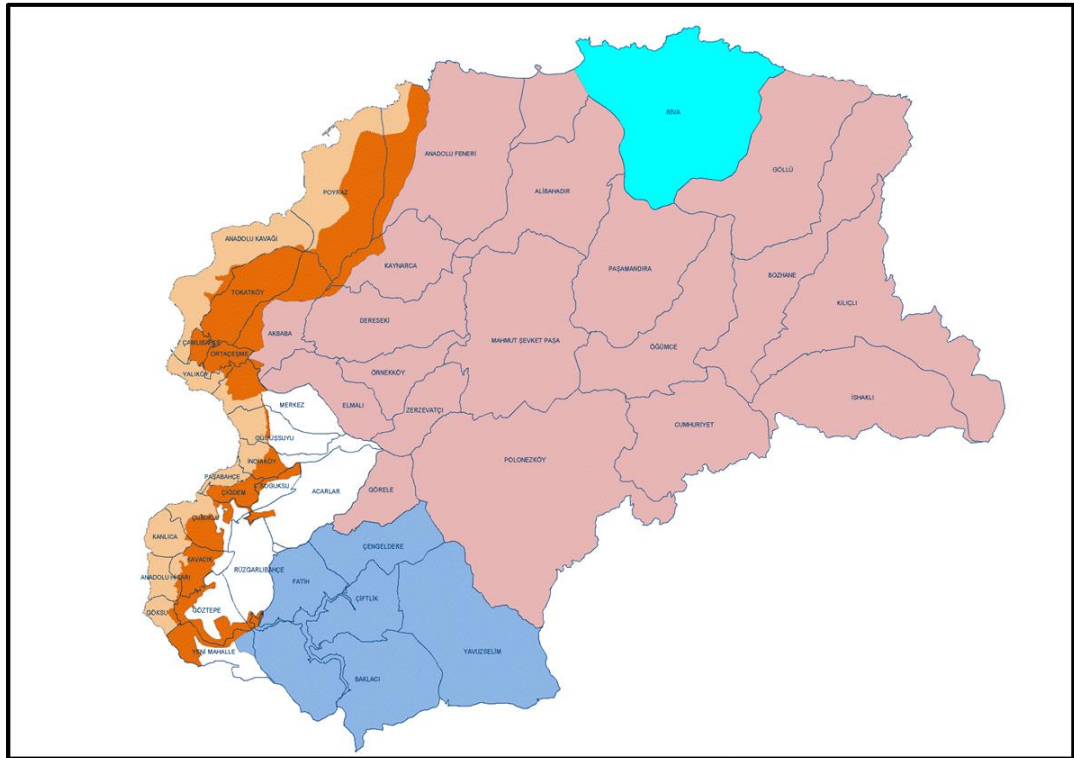
4.2.2 Beykoz’u Oluşturan İdari Sınırlar

Beykoz İlçe sınırları Şekil 4.15’te gösterildiği gibi yasal gelişmelere bağlı olarak şu idari bölgelerden oluşmaktadır;

- Boğaziçi Alanı ve doğal sit alanı içindeki merkez mahallelerinden oluşan kentsel yerleşim alanları (Paşabahçe, Göksu, Merkez, Yalıköy, Anadoluhisarı, Çubuklu,

- Yenimahalle, İncirköy, Tokatköy, Gümüşsuyu, Çiğdem, Soğuksu, Göztepe, Ortaçeşme, Rüzgarlıbahçe, Acarlar, Çamlıbahçe, Kanlıca ve Kavacık),
- ii. Beykoz'a 5216 Sayılı Büyükşehir Kanunu ile katılan ve Karadeniz kıyısında yer alan Riva Bölgesi (Riva Mahallesi),
- iii. Beykoz'a 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile katılan ve Elmalı Barajı Havza Alanı kapsamında kalan Çavuşbaşı bölgesi (Çiftlik, Yavuzselim, Çengeldere, Fatih ve Baklacı),
- iv. Beykoz'a 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile köy tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalle olarak bağlanan yirmi mahalleden (Örnekköy, Elmalı, Akbaba, Anadolukavağı, Görele, Cumhuriyet, Mahmutşevketpaşa, Dereseki, İshaklı, Paşamandıra, Zerzevatçı, Poyrazköy, Alibahadır, Anadolufeneri, Kaynarca, Kılıçlı, Öğümce, Bozhane, Polonezköy ve Göllü) oluşmaktadır.

Şekil 4.15: Beykoz'un mevzuata bağlı oluşum yapısı

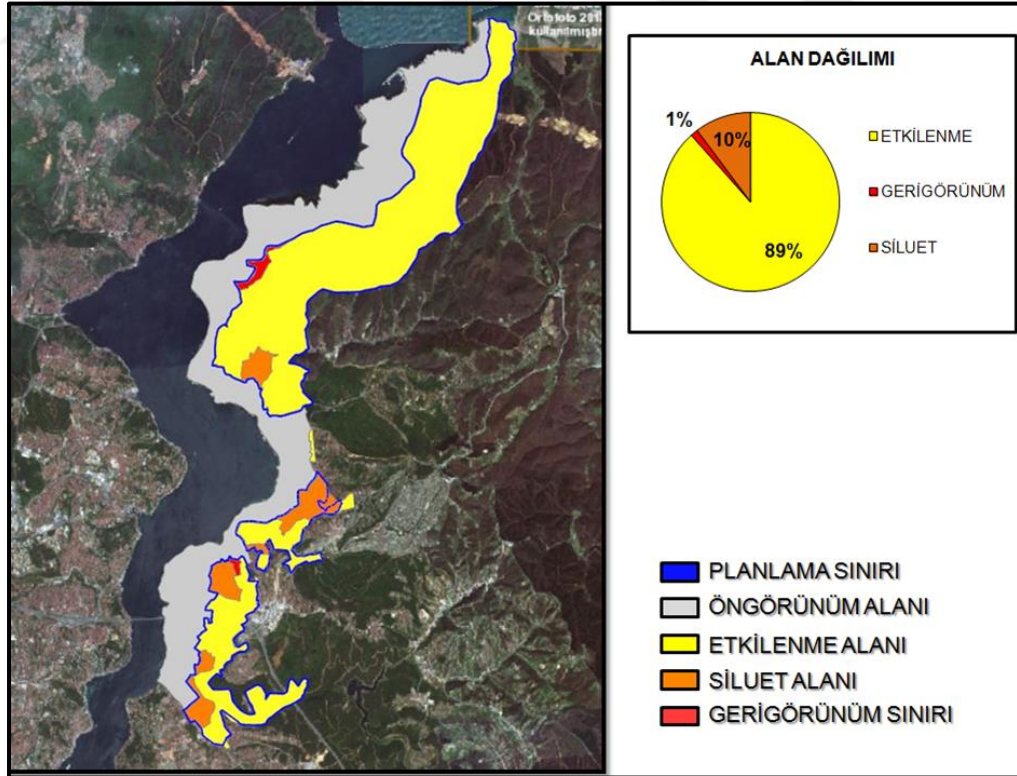
Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

4.2.2.1 Boğaziçi Alanı

Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit alanı önceki başlıkta da anlatıldığı gibi Beykoz, Üsküdar, Beşiktaş ve Sarıyer ilçelerinin bir kısmını kapsayacak şekilde 1974 yılında GEEAYK kararı ile (Ek A.1) sit alanı olarak ilan edilmiş, 1983 yılına kadar kurul kararlarıyla yönetilmiştir. 22.11.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren, 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu; özel bir koruma kanunu olarak daha önce GEEAYK kararıyla sit alanı ilan edilen sınırları kapsamaktadır. Kanun Boğaziçi alanını, kanun ekinde sunulan 22.07.1983 onay tarihli ve 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım Planı’na göre çizilmiş krokiye (Şekil 2.1) göre; Boğaziçi kıyı ve sahil şeridi, Öngörünüm, Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgeleri olarak tanımlayarak uygulamanın anılan plana göre yapılacağı belirtilmiştir.

Boğaziçi Kanununa göre kanunun Beykoz ilçe sınırlarında kapsadığı alan öngörünüm, gerigörünüm, etkilenme ve silüet alanları olarak Şekil 4.16’da gösterilmektedir.

Şekil 4.16: Beykoz Boğaziçi alanı sınırları

Kaynak: Beykoz İlçesi Boğaziçi Alanı Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgeleri Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planı Açıklama Raporu

Alan tarifinde kullanılan terimler Boğaziçi Kanunu'nun 2. maddesine göre şu şekilde tanımlanabilir.

- a. Boğaziçi Alanı; Boğaziçi Kıyı ve Sahil Şeridi'nden, Öngörünüm bölgesinden, Gerigörünüm bölgesinden ve Etkilenme bölgelerinden oluşan alandır.
- b. Boğaziçi Sahil Şeridi; Boğaziçi Kıyı Kenar Çizgisi ile öngörünüm hattı arasında kalan alandır.
- c. Öngörünüm bölgesi; Boğaziçi Sahil Şeridi'ne ve gerigörünüm bölgesine birleşik olan alandır.
- d. Gerigörünüm bölgesi; Öngörünüm bölgesine bitişik olan 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen coğrafi bölgedir.
- e. Etkilenme bölgesi; Öngörünüm ve Gerigörünüm bölgeleri dışında 1/5000 ölçekli nazım planda gösterilen coğrafi bölgedir.

Öngörünüm bölgesinde, planlamadan ruhsata, yapı kontrolden zabıt uygulamalarına kadar tüm yetki Boğaziçi İmar Müdürlüğündedir. Gerigörünüm ve Etkilenme bölgelerinde ise uygulama yetkisi mülki sınır olarak bağlı oldukları ilçe belediyelerinde olup Beykoz Boğaziçi Bölgesinde de yetki Beykoz İlçe Belediyesindedir.

Boğaziçi kanununun 10. maddesinde Gerigörünüm ve Etkilenme bölgelerindeki yapılanma koşulları ayrıntılı olarak tanımlanmış bulunmaktadır. Buna göre, Gerigörünüm bölgesinde TAKS azami %15 ve 4 kat (H:12.50 m), Etkilenme bölgesinde TAKS azami %15 ve 5 kat (H:15.50 m.)'yi geçmemek şartı ile konut yapılabilir koşulu getirilmiştir. Bu alanlarda hesabın brüt alan üzerinden yapılacağı da belirtilmiştir. Bu alanların yanı sıra, Boğaziçi Kanununda hiç tanımlanmamış olmakla birlikte 22.07.1983 onay tarihli nazım imar planında TAKS azami %15 ve 2 kat (H:6.50 m) yapılaşma koşulu ile tanımlanmış "siluet alanı" da bulunmaktadır.

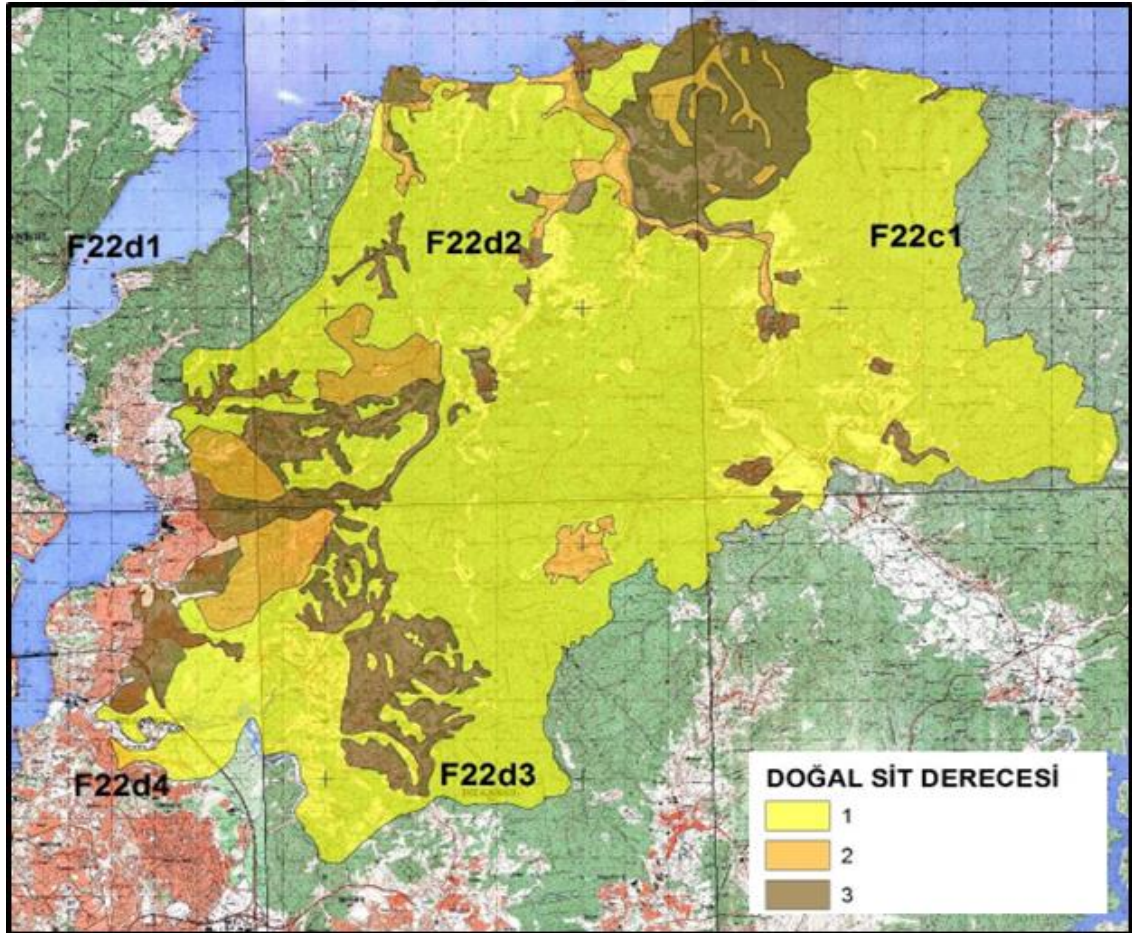
Boğaziçi alanında plan yapım süreçleri, sürekli değişiklik gösteren mevzuatın güncel durumuna göre; 2.2.5. İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri başlığında detaylı bir şekilde anlatılan "2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu Kapsamında Bulunan ve Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar (Boğaziçi Alanı)"

grubunda yer almakta olup plan yapım aşamaları Şekil 2.5 ve Şekil 2.6'ya göre gerçekleşmektedir.

4.2.2.2 Doğal Sit Alanı

Bu alan Beykoz'un Boğaziçi alanı dışında kalan tüm ilçe sınırlarını kapsamaktadır. İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 15.11.1995 tarihinde 7755 sayılı karar ile (Ek A.3) ilan edilen Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanı, Beykoz ve Sarıyer ilçelerinin önemli bir bölümünü kapsamakta olup Beykoz ilçesinde kapsadığı alanın büyüklüğü 26961.85 hektardır (Şekil 4.17).

Şekil 4.17: Beykoz doğal sit alanı derecelendirme paftası

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Beykoz (Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı) Doğal Sit Alanı Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Sonuç Raporu – 2016

Daha sonra doğal sit ilan edilen alanda aynı kurulun 05.06.1996 tarih ve 8284 sayılı kararıyla da plan yapımına esas 1/25.000 ölçekte sit derecelendirme haritası onaylanmıştır. 05.06.1996 tarih ve 8284 sayılı karara göre;

I. Derece Doğal Sit Alanları; devlet ormanları; koruluk ve sık ağaç dokulu araziler; sahil şeridi, kayalık alanlar, falez ve kumul alanlar; I. II. III. tarım alanları; mutlak koruma havza alanları, akarsu, dere güzergahları,

II. Derece Doğal Sit Alanları; özel ormanlar; günübirlik rekreatif ve turizm amaçlı alanlar,

III. Derece Doğal Sit Alanları; Boğaziçi Sit Alanı ve I. II. Derece Doğal Sit Alanlarının dışında olan planlanacak alanları tariflenmektedir.

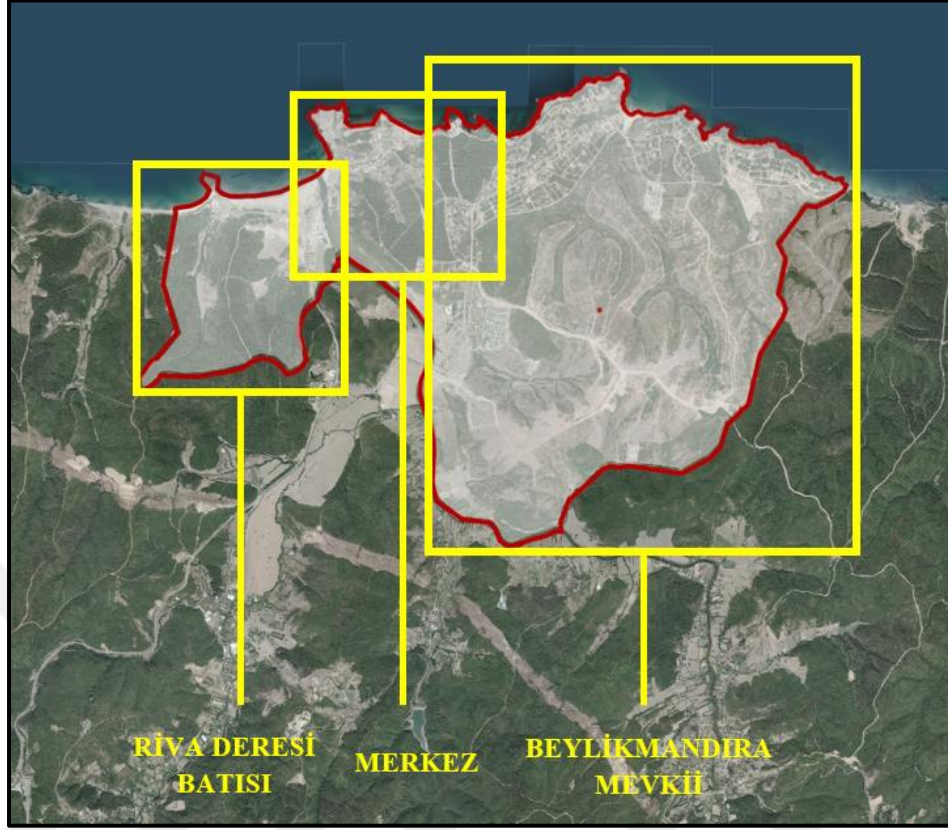
Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı doğal sit alanında plan yapım süreçleri, 2.2.5. İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri başlığında detaylı bir şekilde anlatılan “Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar (Doğal Sit Alanları, vb)” grubunda yer almakta olup plan yapım aşamaları Şekil 2.4’e göre gerçekleşmektedir.

4.2.2.3 Riva Bölgesi

Riva bölgesi 2004 yılına kadar mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın yetki alanında bulunurken, 23.07.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile İstanbul Büyükşehir Belediye sınırlarına dahil olmuştur. Riva Bölgesi kendi içinde Merkez, Beylikmandıra Mevkii ve Riva Deresi batısı olarak üçe ayrılmaktadır (Şekil 4.18).

Riva Beykoz ilçesinin mahallesi olarak yönetilmekte olup sit olarak 4.2.2.2. Doğal Sit Alanı başlığında detaylı bir şekilde anlatılan Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanında kalmakta olup plan yapım süreçleri, 2.2.5. İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri başlığında detaylı bir şekilde anlatılan “Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar (Doğal Sit Alanları, vb)” grubunda yer almaktadır. Plan yapım aşamaları Şekil 2.4’e göre gerçekleşmektedir.

Şekil 4.18: Riva bölgesi

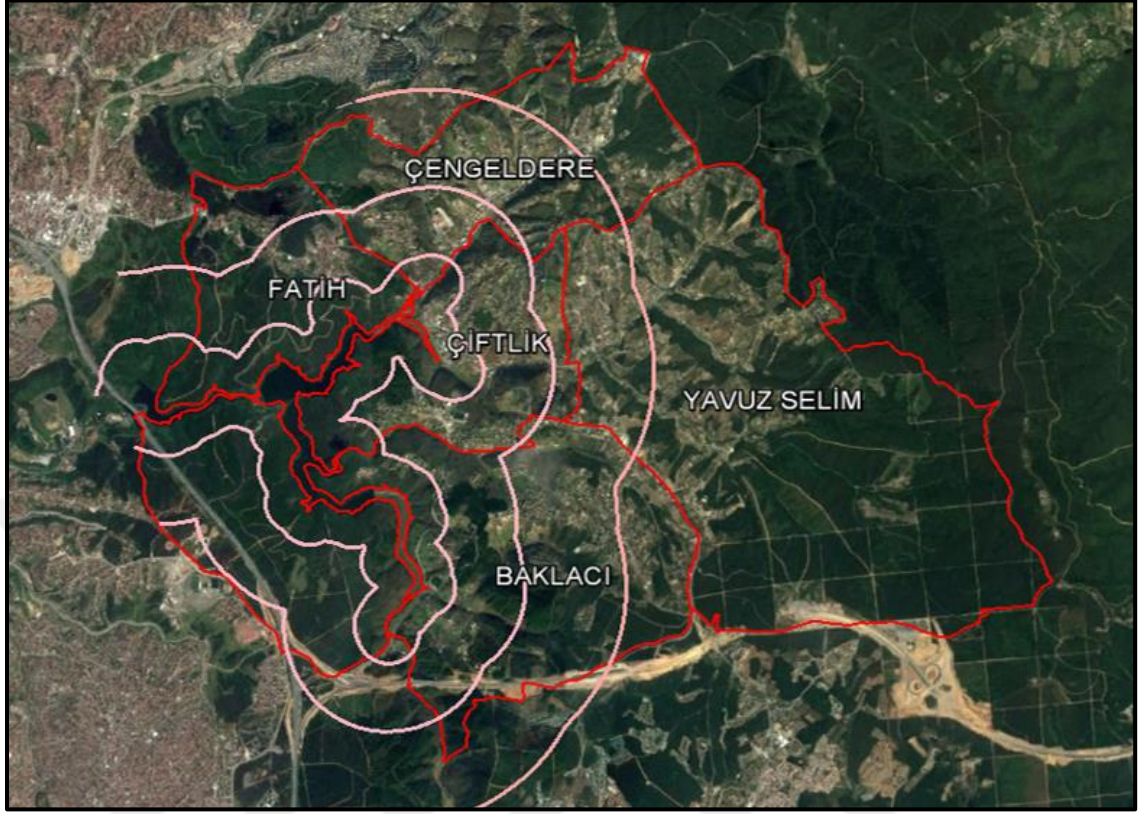

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

4.2.2.4 Çavuşbaşı Bölgesi

07.04.1996 tarihinde mülga 1580 sayılı Belediye Kanunu ile Çavuşbaşı Beldesi oluşturulmuş, 18.04.1999 tarihinde yapılan yerel seçimlerle Çavuşbaşı Belde Belediyesi kurulmuştur. 22.03.2008 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Beykoz ilçe sınırlarına katılan Çavuşbaşı bölgesi Çiftlik, Yavuzselim, Çengeldere, Fatih ve Baklacı olmak üzere 5 mahalleden oluşmaktadır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19: Çavuşbaşı bölgesi

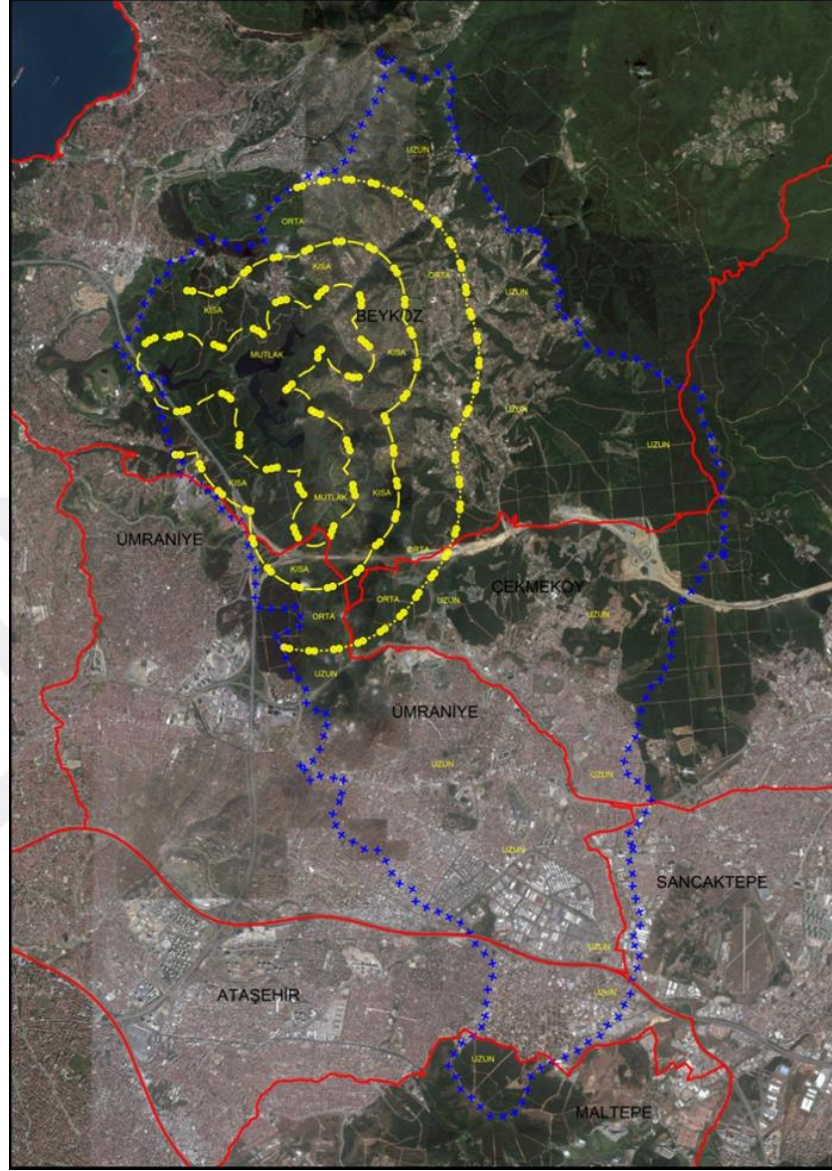

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) İçmesuyu Havzaları Yönetmeliği, İstanbul genelindeki içme suyu havzaları çevresinde oluşturulan koruma kuşakları ve bu koruma kuşaklarındaki yapılaşmaların tür ve yoğunluklarını belirlemiştir. Çavuşbaşı bölgesi, İSKİ Elmalı Havzasının büyük bir kısmını oluşturmakta olup koruma kuşaklarının neredeyse tamamı (mutlak, kısa ve orta mesafeli koruma alanı) Çavuşbaşı bölgesindedir (Şekil 4.20). Havzadan etkilenen diğer ilçeler (Ümraniye, Çekmeköy, Ataşehir, Sancaktepe) ağırlıklı olarak uzun mesafe koruma alanı kapsamındadır. 14.01.2011 tarih ve 2 sayılı İSKİ Genel Kurul Kararı ile kabul edilen İSKİ İçme suyu Havzaları Yönetmeliğine göre Beykoz için;

- i. Mutlak Koruma Alanlarında (0 - 300 m) hiçbir yapı yapılamaz,
- ii. Kısa Mesafeli Koruma alanları (300 - 1000 m) ise rekreatif faaliyetler yapılabilir,
- iii. Orta mesafeli koruma alanında (1000 – 2000 m) 30 kişi/ha yoğunluk,
- iv. Uzun mesafeli Koruma Alanında (2000 m sonrası) 50 kişi/ha yoğunluk olarak yapılabilir.

Şekil 4.20: Çavuşbaşı bölgesi havza sınırları

Kaynak: Beykoz Belediyesi – Plan ve Proje Müdürlüğü Arşivi – 2017

Çavuşbaşı bölgesi de Beykoz ilçesinin beş mahallesi olarak yönetilmekte olup sit olarak 4.2.2.2. Doğal Sit Alanı başlığında detaylı bir şekilde anlatılan Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı Doğal Sit Alanında kalmaktadır. Plan yapım süreçleri, 2.2.5. İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri başlığında detaylı bir şekilde anlatılan “Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar (Doğal Sit Alanları, vb)” grubunda yer almakta olup plan yapım aşamaları Şekil 2.4’e göre gerçekleşmektedir.

4.2.2.5 Köyden Mahalleye Dönüşen Alanlar

06.12.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Beykoz'a bağlı yirmi köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak yine Beykoz'a mahalle olarak bağlanmıştır. Bu yirmi mahalle Örnekköy, Elmalı, Akbaba, Anadolukavağı, Görele, Cumhuriyet, Mahmutşevketpaşa, Dereseği, İshaklı, Paşamandıra, Zerzevatçı, Poyrazköy, Alibahadır, Anadolufeneri, Kaynarca, Kılıçlı, Öğümce, Bozhane, Polonezköy, Göllü mahallelerinden oluşmaktadır (Şekil 4.15).

Bakanlar Kurulunun 31.03.1994 gün ve 94/5451 sayılı kararı ve bu kararın 08.07.1994 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle 15.07.1994 tarihinde Orman Bakanlığınca Polonezköy yerleşik alanı ve yakın çevresi Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir (Şekil 4.21). Tabiat Parkı alanı 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na tabidir. Tabiat parkları; 2873 sayılı kanunun 2. maddesinin (b) bendine göre; *“bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını,”* ifade eder.

Polonezköy doğal ve tarihi sit statüsünün yanı sıra tabiat parkı olmasından dolayı 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa tabidir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce hazırlanan Polonezköy Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişim Planına göre uygulama yapılması gerekmekte olup uygulamalarda koordinasyon, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce yürütülür. 15.11.1995 tarihinde alınan 7755 sayılı doğal sit ilanı kararı (Ek A.3) Polonezköy'ü de kapsamakta olup, plan yapım süreçleri, 2.2.5. İmar Planı ile Koruma Amaçlı İmar Planı; Yapım Süreçleri başlığında detaylı bir şekilde anlatılan “Korunan Alanlar Plan Yapım Yönetmeliğine Tabi Alanlar (Doğal Sit Alanları, vb)” grubunda yer almaktadır. Plan yapım aşamaları Şekil 2.4'e göre gerçekleşmektedir.

[illegible]

4.3 UYGULAMA SORUNLARININ SAPTANMASI

119

4.3.1 Amaç

Koruma uygulamaları ve sit bölgelerindeki planlama süreci, koruma ve kullanma dengesini sağlayarak, kentsel gelişim hızına ayak uyduracak bir şekilde düzenlemeyle karşılaşılacak birçok soruna çözüm getirmek zorundadır. Ancak planlama çalışmalarından itibaren başlayan sorunlar, sürecin tamamlanarak koruma uygulamalarının sorunlarına çözüm olmak yerine, sürecin kendi başına içinden çıkılamayan bir sorunlar yumağı haline dönüşmesine neden olmaktadır.

Bu nedenle, tez kapsamında yürütülen anket çalışmasında, koruma planlarının yapım ve uygulama sürecinde karşılaşılan sorunların ve sebeplerinin neler olduğunun araştırılması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra koruma uygulamalarında başarısız sayılabilecek bir performans sergileyen yerel yönetimlerin de, ne tür problemlerle karşılaştıkları ve nasıl çözümler bekledikleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

4.3.2 Yöntem

Sit alanlarındaki koruma planlarının uygulama sorunlarının belirlenmesine yönelik anket çalışması, planların hazırlanması ve uygulamasında aktif rol alan ayrıca bölgesel problemlerden ilk olarak etkilenen yerel yönetimlere gönderilmek üzere yapılmıştır. Bunun nedeni ise, yerel yönetimlerin koruma uygulamalarındaki her aşamada bulunuyor olmalarıdır.

Anket araştırmasında öncelikle; sit alanlarındaki genel sorunları saptamak üzere, ağırlıklı olarak doğal sit alanında veya çakışan alanlarda bulunan Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde kırkbir ilçe belediyesi seçilmiş olup bunlar aşağıdaki gibidir.

- Adana – Yumurtalık Belediyesi
- Aksaray – Güzelyurt Belediyesi
- Ankara – Gölbaşı Belediyesi
- Ankara – Şereflikoçhisar Belediyesi
- Antalya – Alanya Belediyesi
- Antalya – Demre Belediyesi

Antalya – Finike Belediyesi
Antalya – Kaş Belediyesi
Antalya – Serik Belediyesi
Artvin – Borçka Belediyesi
Bartın – Amasra Belediyesi
Bitlis – Tatvan Belediyesi
Bursa – İznik Belediyesi
Bursa – Osmangazi Belediyesi
Bolu – Göynük Belediyesi
Çanakkale – Bozcaada Belediyesi
Çanakkale – Gelibolu Belediyesi
Çanakkale – Lapseki Belediyesi
Çankırı – Ilgaz Belediyesi
Denizli – Pamukkale Belediyesi
Edirne – Keşan Belediyesi
Edirne – Enez Belediyesi
Erzurum – Tortum Belediyesi
Isparta – Eğirdir Belediyesi
İstanbul – Adalar Belediyesi
İstanbul – Sarıyer Belediyesi
İzmir – Foça Belediyesi
Karabük – Safranbolu Belediyesi
Kocaeli – Kandıra Belediyesi
Kocaeli – Kartepe Belediyesi
Konya – Kulu Belediyesi
Mersin – Silifke
Muğla – Datça Belediyesi
Muğla – Fethiye Belediyesi
Muğla – Köyceğiz Belediyesi
Muğla – Ula Belediyesi
Rize – Çamlıhemşin Belediyesi
Rize – İkizdere Belediyesi

Sakarya – Sapanca Belediyesi

Trabzon – Çaykara Belediyesi

Trabzon – Vakfıkebir Belediyesi

Anketin tanıtımı;

Anket, mail yoluyla belediyelere gönderilmiş olup cevaplanan mail otomatik olarak sisteme eklenmektedir. Sorular çoktan seçmeli bir şekilde temelde otuz sorudan oluşmakta olup verilen cevaba göre yeni sorular eklenerek soru sayısı artabilmektedir (Ek A.5). Anket şu bölüm başlıklarını içermektedir;

- a. Planlama Sürecine Yönelik Sorular
- b. Koruma Uygulamalarına Yönelik Sorular
- c. Yönetimsel Sorunlara Yönelik Sorular
- d. Ekonomik Boyutlara Yönelik Sorular

Anket sorularını cevaplama süresi 15 – 20 dakika arası olup ilçe belediyelerinde planlama birimlerine müdür veya şef düzeyinde gönderilmiştir. Anket cevapları yine mail üzerinden alınmıştır. Yerel yönetimlerin koruma uygulamalarında istek, eleştiri ve tespitleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

4.3.3 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

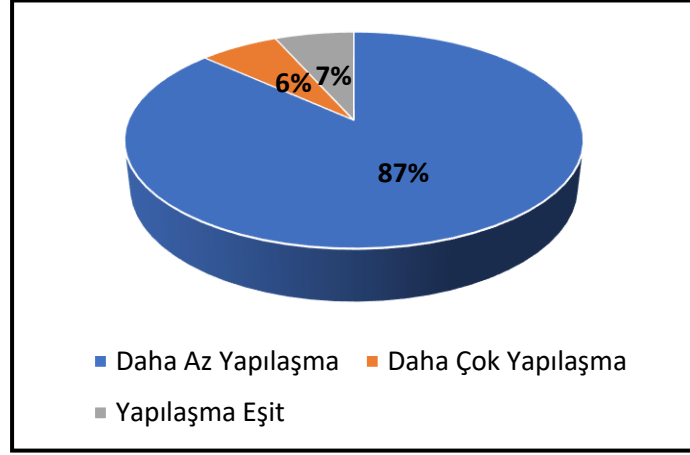
Anket gönderilen toplam kırkbir belediyeden Şekil 4.22 de Türkiye’deki konumlarının gösterildiği yirmiiki belediye dönüş yapmıştır. Anket değerlendirmemiz, soruları da oluşturan bölüm başlıklarına göre yapılmaktadır.

Ankete katılan yirmiiki belediyeden onsekiz tanesinin nazım imar planı ve yine onsekiz tanesinin uygulama imar planı bulunmaktadır. Bununla birlikte ondört belediyenin koruma amaçlı nazım imar planı ve yine bu ondört belediyenin koruma amaçlı uygulama imar planı bulunmaktadır. Bu sonuçlar bize hem koruma amaçlı imar planı hem de diğer imar planı bulunan belediyelerin oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, farklı mevzuatlara sahip iki imar planı türüne göre işlem yapan belediyelerin, planları yöntem ve mevzuat olarak karşılaştırabilme imkanı sağlamaktadır.

Ankete katılan belediyeler arasında turizm, ıslah gibi farklı imar planları bulunmamaktadır. Planlama alanında özel uygulama gerektirecek yasal mevzuata sahip alanı bulunan onsekiz belediye bulunmaktadır. Ayrıca bunlardan onsekiz tanesi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, bir tanesi Boğaziçi Kanunu, on tanesi Toprak Koruma Kanunu, beş tanesi Çevre Kanunu, sekiz tanesi de diğer başlığını seçmiştir. Bu durum ankete katılan belediyelerin birden fazla yasal mevzuata sahip olduklarını göstermektedir. Ankete katılan belediyelerin tamamında doğal sit alanı veya özel çevre koruma bölgesi bulunmasından dolayı aslında tamamı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu mevzuatına tabi alanlardır. Bunun onsekiz belediye tarafından belirtilmesi, bu belirtmeyi yapmayan beş belediye tarafından koruma uygulamalarının esas kanunu olduğu için belirtmeye gerek görülmediği şeklinde yorumlanmıştır.

Planlar arasında yapılaşma koşulları açısından kıyaslama yapmak için verilen onbeş cevapta, onüç belediye daha az yapılaşma hükmü olduğunu, bir belediye yapılaşma hükmünün eşit olduğunu ve bir belediye de koruma planlarında yapılaşma hükmünün daha çok olduğunu belirtmiştir (Şekil 4.24). Bir cevapta verilen yapılaşmanın koruma planlarında daha çok olduğunun belirtilmesi koruma mantığıyla çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

Şekil 4.24: Koruma planında yapılaşma hükümleri

Koruma planlarına dönük genel değerlendirmelerin yapıldığı 17. sorunun cevapları Tablo 4.4 te verilmiştir. Ankete katılan belediyelerden ondördü koruma planlarının, koruma uygulamaları için yöntem belirlediğine (üç belediye kesin olarak) katılmakta, sekiz belediye kararsız kalmakta olup, katılmayan hiçbir belediye bulunmamaktadır. Bu durum bize sebep olduğu tüm zorluklara rağmen koruma planlarının yöntem belirlediği konusunda ortak kanının var olduğunu göstermektedir.

Koruma imar planlarının sit alanlarına olan zararı engellediği noktasında ağırlıklı olarak olumlu görüş beyan edilmiştir. Koruma uygulamalarının hızlı ve sağlıklı olması noktasında olumlu ve olumsuz karar beyan eden belediye sayısı eşit olmakla birlikte kararsızların sayısının yüksek olması düşündürücüdür. Bu cevapta uygulamaların hız ve sağlıklılık noktasında ayrıştığı düşünülmekte olup koruma planı yapmanın hızı yavaşlatan ancak daha sağlıklı bir planlama olarak görüldüğü düşüncesinden dolayı sonuçların eşit çıktığı sonucuna varılmıştır.

Koruma uygulamalarının etkileşim grupları tarafından desteklenmesi hakkında büyük oranda olumsuzluk gözlenmekte olup uygulamaların etkileşim gruplarınca desteklendiğini beyan eden belediye sayısı üçtür. Buna karşılık belediyelerin büyük çoğunluğu yasal sorumluluklarının azaldığı noktasında hemfikirdir. Diğer imar planlarıyla çelişkiler oluşturduğu konusunda karara katılanlarla kararsızlar neredeyse eşit durumda olup üç belediye kararlarda çelişki oluşturmadığını beyan etmiştir.

Bürokratik işlemleri uzattığı hususunda ise büyük bir çoğunluk işlemleri uzattığı düşüncesine sahiptir. Ayrıca sit kararının, korunan alanlarda belediye çalışmalarını aksattığı da düşünülmektedir. Bütüncül plan yapılmasını engellediğini düşünen belediye sayısı onbir olup altı belediye kararsız kalmıştır. Beş belediye ise bu karara katılmamıştır. Koruma planlarının gereğinden fazla iş yüklediğini belirten belediye sayısı toplamda onüç olup altı kararsız ve üç bu fikre katılmayan belediye bulunmaktadır.

Bu konunun genel değerlendirmesini yapacak olursak koruma planlarının uygulamalarda yöntem belirlediğini kabul etmekle birlikte belediyelere getirdiği bürokratik zorluk, alan çalışmalarında sebep olduğu zaman kaybı ve getirdiği sorumluluk gibi sebeplerden dolayı belediyelerin koruma alanlarında plan ve uygulama yapmak için çekimser olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.4: Koruma planı hakkında genel değerlendirme sonuçları

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Koruma amaçlı uygulamalarımızda yöntem belirliyor	3	11	8	0	0
İmar planlarının doğal sit alanlarına olan zararlarını engelliyor	3	10	7	1	1
Koruma uygulamalarının hızlı ve sağlıklı olmasını sağlıyor	2	6	6	8	0
Etkileşim grupları (taşınmaz sahipleri, kurumlar vs) tarafından destekleniyor	1	3	6	10	2
Yasal sorumluluklarımızı azaltıyor	1	12	4	4	1
Diğer imar planları kararlarıyla çelişkiler yaratıyor	1	9	9	3	0
Bürokratik işlemleri uzatıyor	6	12	3	1	0
Sit alanlarında yapmak istediğimiz çalışmaları aksatıyor	3	11	4	4	0
Yetki alanımızın tümünü kapsayan planlama çalışması yapmamıza engel oluyor	2	9	6	5	0
Belediyemize gereğinden fazla iş yükü ve sorumluluk getiriyor	4	9	6	3	0

b. Belediyelerin Koruma Uygulamalarına Yönelik Sonuçlarının Değerlendirilmesi;

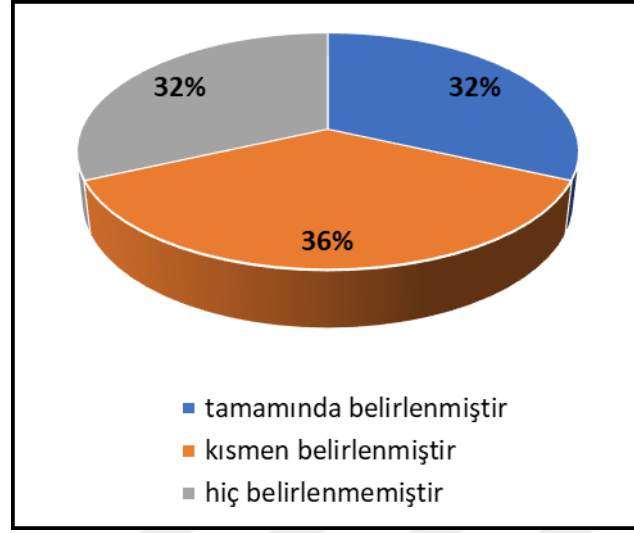
Anketin bu bölümünde belediyelere sit alanı veya özel çevre koruma bölgesi olarak ilan edilen alanların tespit, tescil ve uygulama sorunları hakkında sorular yöneltilmiştir. Sit alanına ait büyüklük ve ilan yılı sorusunu onyedii belediye cevaplamış olup sit alanlarının büyüklüğü 3 hektar ile 20.000 hektar arası değişmektedir. Sit alanı ilan edildikleri yıl ise 1974 ile 2012 yılları arasındır. Sit alanının planlama alanındaki konumunda çeşitlilik mevcut olup bütünüyle kıyaslandığında üç tanesinde tümünü kapsadığı, üç tanesinde merkezde yer aldığı, sekiz tanesinde merkezin dışında yer aldığı, beş tanesinde dışına yakın yerde yer aldığı ve üç tanesinde planlama bölgesinde birden fazla sit alanı olduğu cevabı alınmıştır (Şekil 4.25).

Şekil 4.25: Sit alanının konumu hakkında sonuçlar

Sit alanı ilan edilmeden önce alanda uygulanan imar planı bulunup bulunmadığına dair, dokuz belediye bulunduğu, onüç belediye bulunmadığı yönünde cevap vermiştir. Sit alanı ilan edildiğinde ise dört nazım imar planı, sekiz uygulama imar planı, onbeş diğeri (hangi plan olduğu belirtilmemiş) imar planının uygulamasının durdurulduğu belirtilmiştir. Sit ilan edilen bu alanların yedisinin tamamında, sekizinin ise belli kısımlarında geçiş dönemi yapılaşma koşulları belirlenmiş olup, yedisinde hiç belirlenmemiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26: Geçiş dönemi yapılaşma koşulları

Belirlenen geçiş dönemi yapılaşma koşullarının dokuzu süresiz, birisi otuzdört yıllığına, birisi on yıllığına, birisi dört yıllığına, birisi üç yıllığına, ikisi iki yıllığına uygulanmak üzere karar alındığı belirtilmiştir. Geçiş dönemi yapılaşma koşullarının süresiz veya uzun süreli uygulanma kararları ilan edilen sit bölgesinde yapılaşma ve koruma anlamında bir karakter oluşumunu engelleyeceği düşünülmektedir.

Sit ilanından sonra alana ait koruma planlarının yapımını tamamlamış on belediye uygulamaya geçmiş olup, oniki belediye henüz koruma planlarının bulunmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar bize sit ilanından sonra geçiş dönemi yapılaşma koşullarıyla uygulamaya devam eden belediyelerin oranının yüksek olduğunu göstermekte olup bu durum (özellikle de süresiz belirlenenlerde) koruma bölgesinde plan marifetiyle bir karakter oluşturmaya engellemektedir.

Anket yapılan belediyelerden üçü alana dair özel programlar (tanıtıcı faaliyetler – festivaller, etkileşim gruplarına yönelik faaliyetler, koruma kullanımına dair maddi ve teknik yardım gibi) uyguladığını belirtirken ondokuz belediye herhangi bir çalışma yapmamıştır. Bu sonuç, koruma bölgeleri açısından düşündürücü bir durumdur. Zira belediyeler imar planını yürürlüğe koyma konusunda zorlansalar bile sit alanına dönük koruma faaliyetleri yapma yetisine sahiptirler.

Anket yapılan belediyeler, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Koruma Komisyonlarının aldığı ilke kararları ve mevzuat düzenlemelerinden yeterince haberdar olma sorusuna onbeş belediye evet, yedi belediye hayır cevabını vermiştir. Nasıl haberdar olduklarına dair ise resmi bilgilendirme yüzde yirmibeş oranında, kendi imkanlarıyla yüzde onsekiz oranında, basın yayın yoluyla yüzde on oranında, internet ve sosyal medya yoluyla yüzde yirmibir ve diğer başlığıyla yüzde yirmidört oranında bilgi sahibi olduğu belirtilmiştir. Bu oran resmi bilgilendirme konusunda bakanlık ve komisyonların yeterli olmadığını göstermektedir. Ayrıca uluslararası düzeyde yapılan çalışmalardan yüzde ellibeş oranında ilgili belediyeler haberdar olmadıklarını beyan etmiş olup bu oran bakanlık ve komisyonlarca yapılan resmi bilgilendirmenin geliştirilmesinin gerekli olduğunu göstermektedir.

c. Belediyelerin Yönetimsel Sorunlara Yönelik Sonuçlarının Değerlendirilmesi;

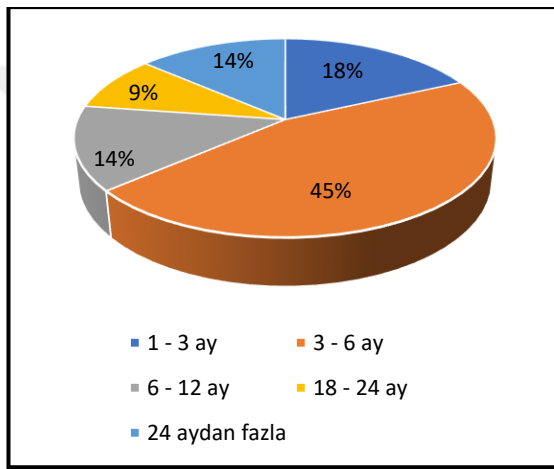
Ankete katılan belediyelerden yirmisi sit sınırının koruma kurulu / komisyonu tarafından, biri belediye tarafından önerildiğini, biri de kaynağını belirtmeden diğer başlığıyla belirlendiği cevabını vermiştir. Sit alanlarında plan onaması için koruma komisyonu haricinde altı belediye, başka kurum / kuruluştan onay aldığını belirtmiş olup, bunlar kültür varlıkları koruma kurulu, büyükşehir belediyesi, turizm bakanlığı ve valilik olarak sıralanmaktadır.

Koruma planlarında imar planı kararları ve plan hükümlerinin belirlenmesinde bakanlık veya koruma komisyonu ile sorun yaşamadığını belirten onyediy belediyeye karşı beş belediye sorun yaşadığını belirtmiştir. Yaşanılan sorunların plan fonksiyonu, yapılaşma hükümleri ve yoğunluk değerlerinde olduğu belirtilmiştir.

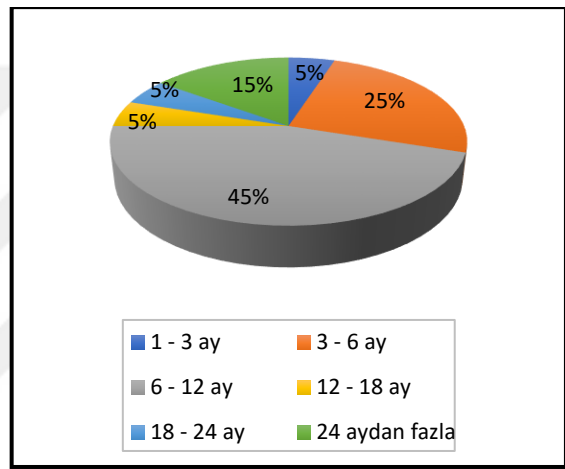
Koruma planının koruma komisyonundan onaylanma süresinin sorulduğu anket sorusuna dört belediye 1 – 3 ay, on belediye 3 - 6 ay, üç belediye 6 – 12 ay, iki belediye 18 – 24 ay ve üç belediye 24 aydan fazla olduğunu belirtmiş olup (Şekil 4.27), 6 aydan daha uzun bir süre, plan onayını ciddi oranda yavaşlatan bir süredir ve bu oran yüksek bir orandır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onay süresi için ise bir belediye 1 – 3 ay, beş belediye 3 – 6 ay, dokuz belediye 6 – 12 ay, bir belediye 12 – 18 ay, bir belediye 18 – 24 ay ve üç belediye ise 24 aydan fazla süre belirtmişlerdir (Şekil 4.28). Bakanlıkta geçen plan onama süreleri de 6 aydan sonra uzun süreler olup koruma planlarının onaylanma süreçlerinin bitirilememesine sebep olarak çarpıcı bir sonuçtur. Ankete katılan yirmi belediye koruma planlarını Çevre ve Şehircilik Bakanlığında iki belediye ise büyükşehir belediyesinden onaylattıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.27: Koruma komisyonu onayı

Şekil 4.28: Bakanlık onayı

Ankete katılan yirmiiki belediyeye koruma uygulamaları sırasında belediye ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Tabiat Varlıkları Koruma Komisyonu arasında hangi konularda sorun yaşandığına dair sorular yöneltilmiştir (Tablo 4.5). Sit sınırlarının belirlenmesinde on üç belediye sorun yaşandığını belirtirken altı belediye sorun yaşanmadığını ve üç belediyede bu soru karşısında kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu cevap sit sınırlarının tespitinde büyük oranda sorun yaşandığını göstermektedir.

İmar planlarının hazırlanması ve onaylanması sırasında sorun yaşandığı veya yaşanmadığı yönündeki cevaplar neredeyse eşit olmakla birlikte kararsız olanların sayısının yüksek olması bu konu hakkında fikir beyan edilmemesi açısından düşündürücüdür. Koruma imar planında çakışan alanlar ve kültür varlığının bulunması durumunda, kültür varlığının tespit, tescil ve yapılaşma hükümlerinin belirlenmesine yönelik sorunlara dair soruya on belediye sorun olduğunu, beş belediye sorun olmadığını,

yedi belediyede kararsız kaldığını belirtmiştir. Bu sonuç doğal sit alanlarında bulunan kültür varlıklarının uygulamalarında sorun yaşanma oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.5: Planlama sürecindeki sorunlara yönelik değerlendirme

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Doğal sit sınırlarının belirlenmesinde	2	11	3	6	0
Koruma imar planının hazırlanması aşamasında	1	5	10	6	0
Koruma imar planının onaylanması aşamasında	2	5	11	4	0
Koruma imar planında kültür varlıklarının tespit / tescil ve yapılaşma hükümlerinin belirlenmesinde	1	9	7	5	0
Koruma imar planının yoğunluk ve yapılaşma ile ilgili plan kararlarında	2	7	8	5	0
Doğal sit sınırları içinde yapılacak yeni yapıların ruhsat, proje, inşaat uygulamalarında	6	7	3	6	0
Doğal sit sınırlarının değişiklik / yeniden düzenleme taleplerinde	3	9	6	4	0
Doğal sit alanlarındaki yanlış ve kaçak uygulamaların denetimi konusunda	3	9	7	3	0

Koruma imar planının yoğunluk ve yapılaşma kararlarında da sorun olduğuna dair beyan oranı yüksektir. Planın haricinde yeni yapılacak yapıların ruhsat, proje ve inşaat uygulamalarında onüç belediye ilgili kurumlarla sorun yaşadığını belirtirken altı belediye sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Ayrıca üç belediye bu konu hakkında kararsız kalmış olup plan sonrası inşaat ruhsatı, yapılaşma ve iskan gibi uygulamalarda da kurumlar arası yüksek oranda sorun yaşandığını ve sit alanlarında uygulamalarında zaman alıcı olduğu sonucuna varılmaktadır.

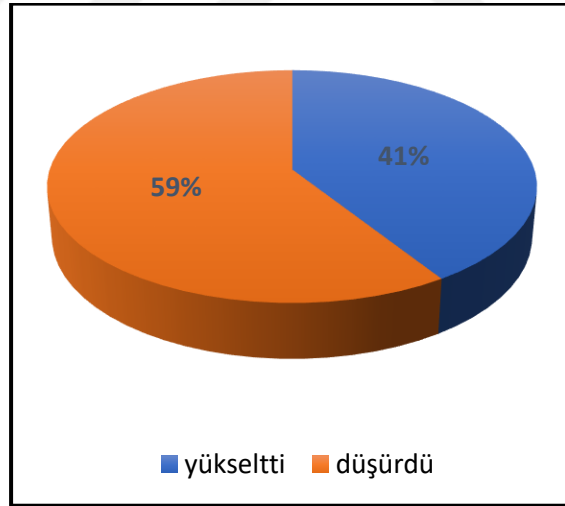
Sit sınırlarında değişiklik veya yeniden düzenleme konusu ile alanın yanlış ve kaçak uygulamalara yönelik denetimi konusunda da oniki belediye sorun yaşadığını belirtmiş

olup kararsız kalanların oranı yine yüksektir. Anketin bu bölümü bize belediye, koruma komisyonu ve bakanlık arasında plan yapımı, onaması, uygulaması ve alan kontrolü sırasında yüksek oranda sorun yaşandığını göstermektedir.

d. Belediyelerin Ekonomik Boyutlara Yönelik Sonuçlarının Değerlendirilmesi;

Sit alanı ilanının bölgeye olan ekonomik etkisinin irdelendiği bu bölümde onüç belediye sit ilanının alanın değerini düşürdüğünü, dokuz belediye de alanın değerini yükselttiği konusunda görüş beyan etmiştir (Şekil 4.29). Bu durum bir alanın sit ilan edilmesinin alana ekonomik olarak yüksek oranda olumsuz yansıdığını göstermektedir. Kıymetli olan bölgelerde sit ilan edilmesiyle planlama ve imar uygulamalarının karışık ve süre olarak uzun zaman alacak bir sürece girmesi, bu alanlarda değer kaybı oluşturabilir. Ancak özelliğinin sit ilanı ile keşfedilen ve geliştirilen alanlarda ise sit ilanı alana değer katmaktadır.

Şekil 4.29: Sit ilanının alana etkisi

Sit alanı ilan edilen bölgede, geçiş dönemi yapılaşma hükümleri veya imar planı hükümlerine göre yapılacak uygulamaların hayata geçirilmesi için belediye olarak bir işlem yapılıp yapılmadığına dair anket sorusuna, onsekiz belediye hayır cevabı, dört belediye evet cevabı vermiştir. Evet cevabı veren dört belediyenin tamamı bu konuyla ilgili proje çalışması yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, belediyelerin koruma

uygulamalarını hayata geçirmek için yeterli çalışma yapmadıklarını göstermekte olup uygulamaları kolaylaştırmak için fon oluşturma, STK'larla ortak hareket ederek alanın cazibesini artırmak, kredi sağlamak gibi pekçok çalışma yapılabilir.

Tablo 4.6 da görüldüğü gibi, ankete katılan belediyelere sit kararının sebep olduğu ekonomik koşullara dair yöneltilen sorularda altı belediye sit kararının alanın aktif kullanımını etkilemediğini, üç belediye kararsız kaldığını ve onüç belediye ise alanın kullanımını etkilediğini beyan etmiştir. Bu durum sit ilanının alan kullanımının olumsuz bir duruma getirdiği düşüncesinin ağır bastığını göstermektedir.

Tablo 4.6: Sit kararının sebep olduğu ekonomik koşullar

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Bölgenin doğal sit alanı ilan edilmesi aktif kullanımını etkilemedi	0	6	3	12	1
Doğal sit alanındaki mülk sahipleri sit karardan şikayetçi değil	0	3	2	13	4
Doğal sit kararı arazi ve arsa fiyatlarını yükseltti	0	6	5	10	1
Doğal sit alanlarında devletten ilave ödenek ve kaynak sağlanabiliyor	1	4	11	4	2
Doğal sit alanlarında belediye hizmetlerinden ve bütçesinden daha fazla yararlanılabiliyor	0	2	8	11	1
Doğal sit alanları iç ve dış turizm açısından gelir getiriyor	1	11	6	3	1
Doğal sit alanlarının korunması için özel kişi ve kurumlardan maddi destek sağlanabiliyor.	0	5	11	5	1
Doğal sit kararı doğal güzellikleriyle özel yatırımcıyı alana çekiyor	0	10	8	3	1

Sit alanı ilan edilen bölgede bulunan mülk sahiplerinin, sit ilanından şikayetçi olup olmadıklarına dair belediyelerce verilen cevapta, üç belediye şikayetçi olmadığını iki belediye kararsız kaldığını onyeddi belediye ise mülk sahiplerinin şikayetçi olduğunu

belirtmişlerdir. Bu cevap durumdan memnun olmayan arazi sahiplerinin koruma uygulamalarını da desteklemeyeceklerini işaret etmektedir.

Sit ilanının arazi fiyatlarını yükselttiği düşüncesine büyük oranda karşı çıkılmaktadır. Sit alanlarının devletten ilave ödenek ve kaynak sağlanabiliyor olmasına da katılan ve katılmayan belediye sayısı yaklaşık eşit olurken, kararsız olan sayının çokluğu dikkat çekmektedir. Bu durum koruma alanlarına verilen teşvik ve ödeneklerden belediyelerinde büyük oranda haberinin olmaması anlamına gelebildiği için olumsuz anlamda dikkat çekicidir.

Sit alanlarının belediye hizmetlerinden ve bütçesinden daha fazla yararlanma düşüncesi de büyük oranda kabul görmemektedir. Bu alanların korunması için özel kişi ve kurumlardan maddi destek sağlanabiliyor olması düşüncesine de katılan ve katılmayan sayısı yaklaşık eşit olmakla birlikte büyük oranda kararsız sayısı mevcuttur. Doğal sit alanlarının güzellikleriyle özel yatırımcıyı alana çekmesi fikrine katılım sayısı çok olmakla birlikte kararsız sayısı da yüksektir. Bu durum özel yatırımcının da sit alanlarındaki uygulamalara mesafeli olduğunu göstermektedir.

Sit ilanının ekonomik olarak alana yansımalarının incelendiği bu bölümde genel olarak kararın arazi değerini düşürdüğü kanısı mevcuttur. Ayrıca uygulamalara yönelik belediyelerin özel bir çalışması olmadığı, devletin teşvik ve desteklerine dönük herhangi bir çalışma yapılmadığını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Bölüm sonunda yorum yapılması için belirlenen alana bir belediyenin; sit alanlarındaki arazilerin ekonomik değerinde ülke bazındaki yükselişle orantılı olarak artışın söz konusu olduğu, geçiş dönemi yapılanma koşulları, revizyon plan yapımında uzun süreç dezavantajlarının mevcut olduğu, halkın bilinçlenmesi, alanın projelendirilerek fonlanması, bölgenin kullanım dengesi açısından doğru değerlendirilmesinin gerekli olduğu tespitleri dikkat çekicidir. Bir başka belediye ise turizm altyapısı oluşmuş sit alanlarının bu sayede ekonomik artışa sebep olduğunu belirtmektedir. Bu değerlendirme, ekonomik olarak sit kararının, alanın değerini yükselttiği görüşündeki belediyelerin, değer artışı sebeplerinden birisi olarak değerlendirilebilir.

4.3.4 Anket Sonuçlarının Beykoz Boğaziçi Alanıyla Kıyaslanması

Sit alanlarında planlama sürecine yönelik sorunların tespiti için belediyelerin verdiği cevaplardaki tüm sorunlar Beykoz Boğaziçi bölgesi için de geçerlidir. İstanbul Çevre Düzeni planında Boğaziçi Bölgesi iskan yerleşim alanı olmakla birlikte, Beykoz'un kuzey bölgesinde bulunan alanlar yoğunluklu olarak orman alanlarıdır. 13.02.2009 gün ve 103 sayı ile İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nce kabul edilen ve 15.06.2009 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından onaylanan "1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı"nda Beykoz ilçesi için, "doğal ve kültürel değerler ile potansiyellerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve öncelikle yerel işgücünün istihdam edildiği bir ekonomik model ile kalkındırılması" vizyonu benimsenmiştir. Ayrıca Çevre Düzeni Planı'nda Beykoz İlçesi için; Meskun Alan, Tabiat Parkı, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Orman Alanı, Askeri Alan, Havza İçi Yapı Yasaklı Alan, Kentsel ve Bölgesel Yeşil ve Spor Alanı, Ekolojik Tarım Alanı, Ekolojik Turizm Alanı, Doğa Odaklı Turizm Alanı, Yat Limanı(Marina), Terminal Yerleşim Alanları plan lejantlarını içermektedir. Planlama Alanında ise Meskun Alan ile Kentsel ve Bölgesel Yeşil ve Spor Alanı kullanımları bulunmaktadır (İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu, 2009).

Beykoz Boğaziçi bölgesi ilk ilan edilen sit alanlarından olduğu için imar planları sınırları sit alanı sınırlarıyla örtüşecek biçimde belirlenmiştir. Ayrıca Boğaziçi bölgesinin sit ilanından (1974 yılı) dokuz yıl sonra (1983 yılında) özel koruma yasası olan Boğaziçi Kanunu çıkarılmıştır. Bu yönüyle diğer sit alanı ilan edilen alanlardan ayrılmaktadır. Beykoz Boğaziçi alanı imar planından sonra sit ilan edilmediği için, sit ilanıyla yürürlükten kaldırılan bir imar planı bulunmamaktadır. Dolayısıyla geçiş dönemi yapılaşma koşulları tespit edilmesine gerek duyulmayan bir alandır. Ancak Beykoz Boğaziçi bölgesi imar planı yönünden sürecin tamamlanamadığı bir alandır. Alanın tamamında 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı bulunmakla birlikte, alanın yaklaşık üçte birlik kısmında 1/1000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı bulunmaktadır. Uygulama imar planının üçte birlik bir alanda olması kalan kısımda imar uygulamaları yapılamayacağı için bölgenin plansız ve yasal olmayan bir şekilde gelişmesine sebep olmuştur. Sürekli değişen mevzuat, yetki ve onay makamından dolayı koruma amaçlı uygulama imar planlarının yapılamaması, Boğaziçi Kanunundan gelen

yapılaşma hükümlerinin çok kısıtlı olması, imar planı için İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Koruma Kurulu, Tabiat Varlıkları Koruma Komisyonu gibi tüm kurum ve kuruluşlardan onay alma zorunluluğunun bulunması gibi sebepler, bölgeyi imar planı açısından en sorunlu alanlardan birisi haline getirmiştir. Planlama sürecinin tamamlanamaması bölgenin plansız gelişimine sebep olmuş, dolayısıyla alanda bir yapılaşma karakterinden söz etmek mümkün değildir.

Sit kararlarının koruma uygulamalarına yönelik sebep olduğu sorunlar Beykoz Boğaziçi alanı içinde geçerli olup, Boğaziçi sit ilanı kararı İstanbul'da hatta Türkiye'de ilk ilan edilen kararlardandır. Beykoz'daki Boğaziçi Alanının planlanacak alanlar içinde önemli bir büyüklüğe sahip olması, nüfusun yaklaşık yarısını barındırması, çarpık kentleşmeyle gelişen alanın yapı olarak dolu olması gibi sebepler de plan yapımını olumsuz etkilemiştir. Ayrıca çok geniş bir alanın doğal ve tarihi sit alanı ilan edilmesi, her türlü uygulamada Kültür Varlıkları Koruma Kurulu ve Tabiat Varlıkları Koruma Komisyonu kararını zorunlu kılmakta, bu durum uygulamaların çok yavaş ilerlemesine sebep olmaktadır. Beykoz Boğaziçi alanı sit ilan edilen ve her türlü plana ve uygulamaya görüş veren kurul / komisyonlar haricinde 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu ile getirilen özel yapılaşma hükümleriyle de korunmaktadır. Bu durum hem kanunla gelen koruma koşulları, hem de sit kararı ile gelen koruma koşullarının çakıştığı alan olması sebebiyle uygulamalara daha fazla zorluk katmaktadır. Beykoz Boğaziçi bölgesi, sit alanları içinde ankete katılan belediyelerle kıyaslandığında en fazla bürokratik işleme tabi olan alandır. Aynı zamanda Beykoz Boğaziçi Bölgesi, yapılaşma hükümleri açısından Boğaziçi Kanunundan kaynaklanan sebeplerle diğer belediyelerdeki koruma planlarına göre oldukça düşük bir yapılaşmaya sahiptir.

Beykoz Boğaziçi bölgesinin 1974 yılında sit alanı olarak ilan edildiği kısım, Beykoz'un planlama alanı ve nüfus olarak yaklaşık yarısını oluşturmakta ve yerleşim yerinin merkezinde yer almaktadır. Beykoz İlçesinin Boğaziçi bölgesi haricindeki tüm mülki sınırı daha sonra 1995 yılında doğal sit alanı ilan edilmiştir. Böylece Boğaziçi alanı, aynı ilçede yeni bir doğal sit alanının gelişim sürecinin de etkisi altında kalan bir sit alanı olmuştur. Beykoz İlçe belediyesi Boğaziçi Bölgesinde koruma uygulamalarına dönük çalışmalarını genellikle imar planı yapım sürecinin tamamlanması şeklinde göstermiştir.

Bunun haricinde Boğaziçi sit alanının tanıtımı ve korunması gibi kaygılarla düzenlenmiş ve geleneksel hale gelmiş bir faaliyet bulunmamaktadır.

Beykoz Boğaziçi bölgesinde, sit kararı ve tamamlanamayan planlama süreci, konum ve topoğrafya olarak çok kıymetli olan bu bölgenin değer artışını olumsuz etkilemiştir. Plansız ve sağlıklı olmayan yapılaşma, plan ve imar uygulamalarıyla da çok zor çözülebilecek bir hal almıştır. Büyük bölümünde uygulama imar planı olmadığı için, kaçak ve düzensiz yapılarla dolu, bir mahalle büyüklüğünde parsellerde bulunan hisseli mülkiyet yapısı sorunun ayrı bir parçasıdır. Çözümeyen imar problemleri ve plan olmamasından kaynaklanan yapılaşmama durumu bölgeye önemli bir şekilde değer kaybettirmiştir.

Beykoz Boğaziçi alanında yönetsel olarak da çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Sit sınırları mülga GEEAYK tarafından belirlenerek ilan edilmiş ve planlama sürecini (o dönemki adıyla) İstanbul Belediyesi yürütmüştür. Bu durum zaman zaman kurumlar arasında anlaşmazlıklara da sebep olmuştur. Sonrasında Boğaziçi Kanunundan gelen zorunlulukla önce (o dönemki adıyla) Bayındırlık ve İskan Bakanlığı koruma uygulamalarında yetkili olmuştur. Daha sonra ise İmar Kanununun getirdiği yenilikle Boğaziçi bölgesinde nazım imar planlarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, uygulama imar planlarında ilçe belediyesi, öngörünüm bölgesinde ise Boğaziçi İmar Müdürlüğü yetkili kılınmıştır. Boğaziçi bölgesinin aynı zamanda doğal sit alanı olmasından kaynaklanan sebeple 2011 yılında kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda koruma komisyonları aracılığıyla planlara onay vermesi gerekmektedir. Bu çok başlı süreç, bölge planlarının yapılmasında ve onay aşamalarında önemli zaman kaybına sebep olmaktadır. Öyle ki bir çok plan yapım çalışması kurul / komisyon ve kurumlardan alınamayan onaylardan dolayı tamamlanamamıştır. Halen sözkonusu inceleme alanının üçte ikilik kısmında uygulama imar planı bu sebeplerden dolayı bulunmamaktadır.

Sit ilanının Beykoz Boğaziçi bölgesine olan etkisini özetleyecek olursak; deniz ve orman gibi doğal güzellikler yönünden zengin bir yerleşim olan bu alan, iyi yönetilemeyen bir koruma süreci nedeniyle değer kaybına uğramanın yanında, kentsel olarak da telafisi zor, ciddi bozulmalara uğramıştır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Doğal ve kültürel mirasın korunması konusunu, dünyada birçok ülke devlet politikası olarak ele almakta olup ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapmaktadır. Türkiye de bu ülkeler arasında yerini almak için önemli çalışmalar yapmakta olup ulusal anlamda da konuya önem vermektedir. Ancak, koruma konusunda mevzuat ve uygulamalardaki eksiklik ve yetersizlikler, özellikle sit alanlarında birçok sorunla karşılaşılmasına neden olmaktadır.

Sit alanlarındaki koruma uygulamalarına yönelik yapılan bu çalışmada, genel olarak sit alanlarında, özelde ise Beykoz Boğaziçi Bölgesinde koruma uygulamaları sorunları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra sit alanlarındaki koruma uygulamalarının, sorumlusu ve yürütücüsü durumunda olan ve mülki sınırlarında sit alanı bulunan Türkiye’de seçilmiş ilçe belediyelerine yönelik bir anket yapılmıştır. Bu sayede ilçe belediyelerinin koruma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ve konu hakkındaki bilgi ve bilinç düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma sonuçları göstermektedir ki, bir bölgenin sit alanı ilan edilmesi o alanın korunması için yeterli olamamaktadır. Uygulamalardaki çok başlılık, mevzuatın sürekli değişmesi, koruma uygulamalarının bürokratik sürecinin uzun olması, toplumsal olarak koruma bilincinin yeterli seviyede olmaması gibi sebeplerle sorunlar yaşanmaktadır.

Ayrıca kentsel gelişmeler de sit alanları üzerinde olumsuz bir baskı oluşturmakta ve çoğu durumda sorunların temel nedeni olmaktadır. Beykoz Boğaziçi Bölgesi bunun en tipik örneklerinden birisidir. 1974 yılından beri sit alanı olan, 1983 yılından itibaren özel bir koruma kanunu olan Boğaziçi Kanunu ile korunan, denize kıyısı ve sahip olduğu geniş orman alanları ile İstanbul’un en güzel ilçelerinden birisi olan Beykoz; tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerinin toplandığı bir bölgedir. Doğal yapıya uygun olmayan fabrikalaşma kararları, iç göçlerin sebep olduğu kontrolsüz nüfus artışı, koruma mevzuatından kaynaklanan bitirilemeyen planlama süreçleri gibi nedenlerle, Beykoz Boğaziçi bölgesi sağlıklı kent dokusu içinde sıkışıp kalmış ve tüm bu olumsuz gelişmelerden etkilenmiştir.

Bu inceleme ve tespitlerle, koruma alanlarında yapılacak uygulamalarda planlama, yönetim, tarafların yetki ve sorumlulukları, organizasyon ve toplum yapısının çok yönlü olarak değerlendirilerek koordineli bir şekilde çalışılması gerekliliği anlaşılmaktadır. Aksi durumda koruma çalışmalarının sonuçlanamayacağı, sonuçlandığı durumlarda da sit alanlarının kentsel gelişime feda edilmesi veya köhneleşerek sit özelliğini yitirmesi durumlarıyla karşı karşıya kalacaktır.

Sit alanlarını koruma ve kullanma konusundaki çalışmaları yavaşlatan veya başarısız bir şekilde sonlanmasına sebep olan uygulamaların temelindeki gerekçelere bakıldığında, öncelikle koruma alanlarına ilişkin yetki ve görev dağılımında çok başlılık ve bu durumun yarattığı karmaşa önemli bir problem oluşturmaktadır. Kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının ayrı bakanlıklara bağlı olması; bakanlıklarda geniş yetkilerine rağmen etkili çalışamayan ve birbiriyle çelişen kararlar alan kurul ve komisyonlar; merkezi ve yerel idareler arasındaki uyumsuzluklar bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Bir diğer önemli problem de planların sit alanlarında koruma planı olarak özelleşmesi, koruma planlarının bakanlıklar ve kurul / komisyon onaylarıyla uzun bir bürokratik sürecinin olması ve yerleşim yerlerinde bütüncül plan yapılmasının önüne geçmesidir. Bu durumlar plan yapımını zorlaştırmakta, genellikle de sonuçlanamamasına sebep olmaktadır.

Koruma alanlarında bakanlıklara bağlı kurul / komisyonlar da bazen sorunun temelini oluşturabilmektedir. Yeterince hızlı olmayan çalışma sistemleri zaten uzun olan süreci daha da bıkırtıcı hale getirebilmekte, bazen alınan kararlar bilimsel verilerden uzak olabilmektedir. Bu durum mevzuata statükocu yaklaşan merkezi yönetimler ile halkın, rant gruplarının ve siyasi grupların baskısı altında olan ve hızlı çözüme odaklı yerel yönetimler arasında da problemlere neden olabilmektedir.

Korunması gereken sit alanlarında bulunan mülk sahiplerinin sit alanı ilanı ile haklarının kısıtlandığı düşüncesi de sorunun ayrı bir boyutudur. Bitirilemeyen planlama süreçleri veya kısıtlı haklar sağlayan geçiş dönemi yapılaşma koşulları toplumda sit kararlarına karşı olumsuz bir izlenim uyandırmış ve etkilenen vatandaşlarda direnç oluşturmuştur.

Yasal olarak hem doğal sit alanlarında hem de kentsel sit alanlarında yapılacak projelere devlet katkısı sağlanabilmesine rağmen, bu desteklere kolay ulaşılamaması ve finans modellerinin geliştirilememesinden dolayı yaşanan ekonomik sıkıntılar da sit bölgelerinin korunarak kullanıma açılmamasına sebep olmaktadır.

Yapılan bu çalışma ile sit alanlarına ilişkin tespit edilen sorunların iyileştirilebilmesi için aşağıda birtakım öneriler çıkarılmıştır. Bunlar;

Yasal düzenlemeler;

- i. Sit alanları için koruma hedefleri net olarak belirlenmeli, uygulamalar bu doğrultuda yapılmalıdır.
- ii. Doğru ve etkili bir koruma yöntemi belirlenmesi için sağlam bir yasal sistem oluşturulmalıdır.
- iii. Sit alanlarında korumaya dair katı ve yasaklayıcı kuralların getirilmesi yerine, bu alanların korunarak kullanıma açılmasını sağlayacak koruma projeleri oluşturulmalıdır.
- iv. Sit alanları belli bir alanda değil; bölgesel, hatta ülke ölçeğinde diğer kent dokularıyla etkileşim sentezlerinin yapılarak üst ölçekli bir çalışma ile korunmalıdır.
- v. Devlet düzeyinde oluşturulacak üst politikalarla, koruma kavramının günübirlik değişimlere maruz kalmaması sağlanmalıdır.
- vi. Sit alanlarında yapılacak planlama çalışmalarında öncelikle alanın kent bütünüyle olan ilişkisi iyi kurgulanmalı, tespitler ve analizler yapılmalı, sorunlar ve imkanlar tespit edilmelidir. Bu çerçevede alana özgü uygulanabilir hedefler ile stratejiler belirlenerek imar planlarının ve kentsel tasarımın bu yönde ilerlemesi sağlanmalıdır.
- vii. Koruma çalışmalarının hızını yavaşlatan birimlere karşı etkin bir yaptırım ve ceza sistemi oluşturulmalıdır.
- viii. Mekana dayalı kullanım fonksiyonları ve kentsel rantların dağıtımını ve paylaşımını organize eden bir imar planlama anlayışı yerine, koruma amaçlı

imar planlarını bir eylem planı olarak ele alan bir planlama bakışı yaygınlaştırılmalıdır.

- ix. İlan edilen sit alanlarının takip edilmesi ve gelişiminin gözetlenmesi için bakanlıklarda elektronik ortamda, geniş çaplı ve güncel bir veri tabanı oluşturulmalıdır.
- x. Sit derecelendirme sistemi bilimsel olarak ve bakanlıklarca ele alınmalı, sit ilan edilen alanlarda, bölge koruma kurul / komisyonunun sit derecesini düşürme veya değiştirme yetkisi olmamalıdır.

Yönetimsel düzenlemeler:

- i. Yerel yönetimler, üst düzey merkezi karar aldırma, finans sağlama, uzman ekip bulma ve teknolojik imkân sağlama gibi konularda bakanlıklarca desteklenmeli ve ortak politikalar oluşturulmalıdır.
- ii. Sit kararlarından etkilenecek vatandaşların sosyal, kültürel ve ekonomik olarak karşılaşacakları problemlerin çözümü noktasında tüm yönetim mekanizmaları duyarlı olmalıdır.
- iii. Belediyeler; bölge kurulları / komisyonları, bakanlıklar, kullanıcılar ve mevcut ya da potansiyel yatırımcılardan oluşan koruma uygulamaları taraflarının ortak paydada buluşturabilmek için belli dönemlerde bölgesel toplantılar organize etmelidir.
- iv. Korunacak alanlar sit sınırlarının ve türünün belirlenmesinden koruma ve kullanma dengesine uygun olarak sosyal hayata katılmasına kadar olan süreç bütüncül olarak kurgulanmalı ve bölge halkına rehberlik edecek birimler oluşturulmalıdır.
- v. Koruma uygulamalarının her safhasında, tüm yönetim birimleri ve STK'lar tarafından, koruma uygulamaları siyasi çekişme ve rant malzemesi yapılmamalıdır.
- vi. Sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar koruma konusunda bilinçlendirilmeli, sahip olunan araziler sit kararından dolayı ekonomik düşüş değil projeler üretilerek değer artışına sebep olacak bir hale getirilmelidir.

Sosyo – kültürel düzenlemeler:

- i. Ekonomik kararlarda ve kalkınma çabalarında koruma uygulamaları dikkate alınmalı, merkezi ve yerel yönetimlerin yanında bağımsız ve güçlü STK örgütlenmeleri de desteklenmelidir.
- ii. Gelecek için çok önem arz eden bugünün çocuklarının bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- iii. Kentsel gelişimin bir parçası olan sit alanlarındaki koruma uygulamalarının doğru sonuçlanması için yatırımcılar veya kullanıcılar politik ve ekonomik olarak desteklenmelidir.
- iv. Doğal sit ilan edilen alanlar, özel ya da kamuya ait birtakım güvenlik birimleri ile denetlenmeli ve korunmalıdır. Böylece bu alanlar kontrol altında tutulabilir, her türlü zararlı faaliyet zamanında önlenir.
- v. Uygulanabilirliğin sağlanması için sosyal ve politik destek mekanizmalarının ve proje paydaşlarının etkili kullanılması gerekmektedir. Bunun için örgütlenmenin güçlü, rol dağılımının sağlam, işgücü kaynağının da tecrübeli, istekli ve yetkin olması gerekmektedir.

Koruma konusu bir süreç olarak ele alınmalı ve kısa, orta ve uzun vadeli uygulama takvimlerinin hazırlanması, korunacak sit alanlarının kaderini serbest piyasa koşullarının dalgalanmalarına bırakılmaması, her türlü siyasi çekişme ve rant odaklı bir konumdan uzak tutulması önem arz etmektedir. Kurumlar arası eşgüdüm eksikliğini önlemek, koruma ve kullanma konusunda uzman kadrolar yetiştirmek için her türlü politik duruştan uzak, kararlı ve süreklilik arz eden bir anlayışla, ülkede etkin bir koruma politikasının yerleşmesi için düzenlemeler yapılmalıdır. Bakanlıklar ve sorumlu kurumlar arasında koruma uygulamalarında iş birliği ve koordinasyonu sağlayacak özel birimler oluşturulması, birbiriyle çatışacak kararlar alınmasının önüne geçebilir ve sürecin hızlı ve sağlıklı ilerlemesini sağlayabilir. Sonuç olarak, korumanın bir kültür, kimlik, özgünlük ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken evrensel bir değer olduğunun toplum ve yetkili yönetimler tarafından kabul edilmesiyle, koruma uygulamalarında başarı yakalanacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ahunbay, Z., 2014. *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. 7.Baskı. İstanbul: YEM Yayın.
- Algan, N., 2000. Türkiye’de Devlet Politikaları Bağlamında Çevre ve Çevre Korumanın Tarihine Kısa Bir Bakış. *Türkiye’de Çevre ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, ss. 221 - 234
- Altmış, D., 2017. *Sakarya Hendek İlçesindeki Sivil Mimarlık Örneklerinin Korunma Süreçlerinin İrdelenmesi*. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler Ve Ulaştırma Yönetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Arseven, C. E., 1989. *Eski İstanbul (Abidat ve Mebanisi)*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları
- Bilir, A., 2008. *Çeşmibülbüle Gizlenmiş Abıhayat Beykoz*. İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Bingöl, P., 2008. *Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Değerlerini İçeren Koruma Planlaması İçinde Boğaziçi Öngörünüm Alanı ve Sahil Şeridinin Yeniden Değerlendirilmesi*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Dedehayır, H. (Hzl.), 2010. *Yerelden Ulusa, Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci*. İstanbul: Çekül Vakfı Yayınları.
- Hasol, D., 2013. *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. 12.Baskı. İstanbul: YEM Yayın
- Kuban, D., 2015. Korumadan Önce Çağdaşlaşma. *İstanbul Konuşmaları*. İstanbul: YEM Yayın. ss. 28 – 37
- Moghaddam, A. A., 2013. *Adana İli, Seyhan İlçesi, Sarıyakup Kentsel Sit Alanının Dokusal ve Yapısal Analizi*. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Özler, Ş.(Dr1.), 2007. *Cumhuriyet Dönemi İstanbul Planlama Raporları (1934 – 1995)*. İstanbul: Mimarlar Odası Yayınları

- Pirgaip, G., 2007. *Peyzajın Tarihsel Gelişiminin Beykoz İlçesi Örneğinde İrdelenmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Şahin, İ., 2004. *Türkiye’de Kentsel Koruma Politikalarının Gelişimine Yardımcı Bir Yöntem Denemesi, Örnekleme: İstanbul Tarihi Yarımada*. İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Tapan, M., 2014. *Koruma Sorunlarımız - Mimarlık ve Kentleşme*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Ulaş Belge, T., 2000. *Üç Sempozyum Sivil Toplum Kuruluşları*. 1. Baskı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Vuruşkan, A., 2009. *Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Sürekli Yayınlar

- Dağıstan Özdemir, M., 2005. Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış. *Planlama Dergisi*. 1 (31), ss. 20 – 25
- Dinçer, İ., Enlil Z., Evren Y., 2009. İstanbul’un Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi. *YTÜ Mim. Fak. (e-dergi)*, 4 (1), ss.81-95
- Güven, A., Karkacıer, A., Şimşek, T., 2017. Merkezileşme Yerelleşme Tartışmaları Kapsamında Yerel Yönetimlerde Vesayet Denetimi Sorunu. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. XII (II), ss. 189 – 208
- Karagüler, S., 2014. Boğaziçi Sahil Şeridi ve Öngörünüm Bölgesinde Günümüze Kadar Gelen Mevzuatın Planlama ve Uygulama ile Etkileşimi. *TMH Dergisi* 483 (4), ss. 47 - 55
- Karakurt, E., 2009. Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri. *Paradoks Dergisi (e-dergi)*, <http://www.paradoks.org>, 5 (2), ss.
- Kayın, E., 2008. Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar. *Mimarlık Dergisi*. 343, ss. 49 – 53
- Kiper, P., 2005. “Koruma Amaçlı İmar Planı” Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *Planlama Dergisi*. 1 (31), ss. 26-27
- Örnek Özden, E., 2005. Planlama-Koruma Üzerine Çözüm Arayışları. *Planlama Dergisi*. 2 (32), ss. 23-35
- Şahin, V., 2013. Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: Beykoz’da Nüfus Artışının Seyri ve Mekânsal Dağılışı. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 28 (7), ss. 319 - 330
- Tankut, G., 2005. Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler. *Planlama Dergisi*. 1 (31), ss. 9 -12
- Vuruşkan, A., Ortaçşme, V., 2009. Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 22 (2), ss. 179 – 190
- Yeşil, M., 2016. Doğa Koruma Yaklaşımlarındaki Değişimlerin Dünyada ve Türkiye’deki Tarihsel Süreci. *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 4 (10), ss. 867 – 876

- Yücel, C. ve Zeren Gülersoy, N., 2006. Türkiye’de Kentsel Sit Alanlarının Planlanması İçin Bir Sistem Önerisi. *İtü Dergisi*. **5** (1), ss. 3 – 14
- Yücel, M. ve Babuş, D., 2005. Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye’deki Gelişmeler. *Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü DOA Dergisi*. **11** (1), ss.151-175

Diğer Yayınlar

Kuban, D., 1977. *Tarihi Çevrenin Geleceği 2000 Yılına Doğru Saatler Sempozyumu*, İstanbul

Yılmaz, P., 2004. Türkiye'deki Koruma Yasaları, Uygulamaları, Sorunları ve Bunların Avrupa'daki Örneklerle Karşılaştırılması; Çözüme Yönelik Öneriler. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Doktora tezi*, Antalya.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. RG, s.17863; t.09.11.1982

2863 sayılı *Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu*. RG, s.18113; t.21.07.1983

2873 sayılı *Milli Parklar Kanunu*. RG, s.18132; t.09.08.1983

2960 sayılı *Boğaziçi Kanunu*. RG, s.18229; t.22.11.1983

3194 sayılı *İmar Kanunu*. RG, s.18749; t.03.05.1985

5216 sayılı *Büyükşehir Belediyesi Kanunu*. RG, s.25531; t.10.07.2004

644 sayılı *Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK*. RG, s.27984; t.04.07.2011

Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik. RG, s.28242; t.23.03.2012

Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik. RG, s.28358; t.19.07.2012

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği. RG, s.29030; t.14.06.2014

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> [Erişim Tarihi: 14.04.2018]

<http://www.beykoz.bel.tr/beykoz-hakkinda/tarihce> [Erişim Tarihi: 10.05.2018]

EKLER

Ek A.1 GEEAYK'nun 8172 sayı ve 1974 tarihli kararı

T. C.

~~BAŞKANLIK~~
KÜLTÜR, GAYRİMENKUL ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

K A R A R

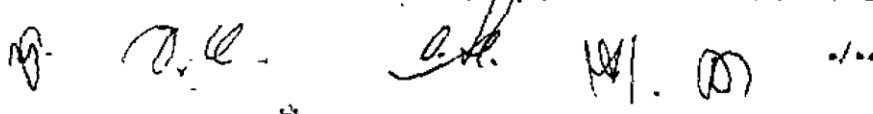
Toplantı No ve Tarihi: 250 - 13.12.1974

Karar No ve Tarihi: 8172 - 14.12.1974

Toplantı yeri: İstanbul

Kurulumuzun yıllardanberi üzerinde önemle durduğu Boğaziçi bölgesini olumsuz müdahalelerden kurtaracak, intikâl dönemine ait Koruma Planına yön verecek nitelikteki, Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosunda oluşturulan çalışmaya ait tespit planları tetkik edildi, rapor ve bu husustaki sözü edilen Birimin 13.12.1974 tarih ve 1503/5.3.2 sayılı yazısı okundu, yetkili elemanların verdiği izahat dinlendi, yapılan müzakeresi sonunda:

Ülkemizin en önemli yerleşme bölgelerinden biri olan Boğaziçine ilişkin yürürlükteki imar planlarındaki yetersizliklerin, Boğaziçinin tarihi ve doğal karakterini korumaya elverişli özel hükümleri ihtiva etmeyen tip yönetmelik hükümleri neticelerinin, günümüzdeki kentleşmenin yarattığı ekonomik ve sosyal baskıların, Boğaziçi ve çevresindeki yerleşmelerin bütün geleneksel değerlerini yok edecek ölçülere vardığına, İstanbul'un tarihi karakterinin bu en önemli verisinin yok edilmesi aynı zamanda şehrin nefes alacağı en büyük rekreasyon alanının da yok edilmesi anlamına geleceğine, Kurulumuzun, Boğaziçinin bugüne kadar ulaşılmış doğal ve tarihi karakterinin korunması ve sağlıklı bir gelişmeye kavuşması için planlama ile görevli kuruluşları devamlı olarak uyardığına, bu çabalar sonunda, Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu ile uyumlu çalışmalar yapıldığına ve evvelce çok olumlu neticeler alındığına, bu kerre sözü geçen Büro ile yapılan çalışmalar sonucu oluşturulan kararımız ekindeki 1/5000 ölçekli haritada sınırları belirtilen, sahanın, 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu mucibince, korunması gerekli SİT sahası olduğuna, plan ekinde gönderilen raporda mer'î imar planları, yönetmelikleri, uygulama ve kontrol yetkilileri ile proje mimarları hakkında yapılan eleştirilerin çok doğru gözlemlere dayandığına, ülkemizde genellikle yapı düzenini imar planlarından ziyade imar yönetmeliklerinin oluşturduğuna, planı olan sahalarda dahi bu

T. C.
~~BASPAKANLIK~~
KÜLTÜR ~~YÖNETMELİK~~ BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESİKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

- 2 -

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 250 - 13.12.1974

Karar No. ve Tarihi : 8172 - 14.12.1974

Toplantı yeri : İstanbul

yönetmeliğin yapı biçimini, dolayısı ile kesafeti oluşturan en etkili araç olduğuna, ülkemizde uygulanmakta olan İmar Yönetmeliklerinin İmar ve İskân Bakanlığınca hazırlanan Tip Yönetmeliği örnek alınarak yapılmasının, bölgesel karakteri yok eden en önemli neden olduğuna, çok çeşitli yapı uslubuna sahip ülkemizde, tip yönetmelik etkisi ile, iklim, malzeme, teknik, örf ve adet açısından çok farklı bölgelerde, bir çok eş yönleri olan, adeta tip, yeni yerleşme bölgelerinin meydana geldiğine, değil bölgeler arasında, büyük bir şehrin semtleri arasında dahi önemli yapılanma farkları olduğuna, bu farkların çok değişik yönetmelik hükümlerine ihtiyaç gösterdiğine, özel yönetmelik gereken en tipik bölgelerden birinin ise Boğaziçi olduğuna, İstanbul'un diğer bölgeleri için dahi uygun olmayan bu yönetmeliğin en kısa süre içinde yeniden ele alınarak, bölgesel farklılığı gözönünde tutan, birden fazla veya özel bölümleri içeren yeni bir yönetmeliğin yürürlüğe konmasının gerekliliği hususunda İmar ve İskân Bakanlığının ve İstanbul Belediye Başkanlığının uyarılmasına, ancak, Boğaziçi gibi çok özel hükümleri gerektiren bir bölgenin, hiç bir zaman genel hükümlerle çözümlenemeyeceğine, önerdiğimiz bölgesel Yönetmelik yanı sıra, Boğaziçi köylerinin tek tek ele alınacak koruma planları ile detay sorunlarının çözümlenebileceğine, bu kerre yapılan çalışma sonunda ortaya konan Nazım Plan ölçeğindeki intikâl devresi planında, ancak ileride yapılacak koruma planlarını zorlamıyacak ölçülerin genel olarak getirilebileceğine, bu ölçekte üzerinde durulacak en önemli hususun, bölgenin karakterini yaratan Osmanlı İmparatorluğu devri yerleşme ölçülerinin verdiği kesafetin kesin done olarak kabul edilmesi olduğuna, Boğaziçi bölgesinin hiç bir zaman şehrin artan nüfus ihtiyacının plase edileceği bir şehir köşesi olarak kabul edilemeyeceğine, Boğaziçi'nin yerleşme bölgeleri, koruları, kırlık sahalrı ile bir bütün olduğuna, bu nedenle, bölgenin bugünkü doluluk ve boşluklarının mutlaka dondurulmasının gerekli olduğuna, bugün halen boş olan mntıkalardeki

0.6

M.

00

0/00

~~BASBAŞKANLIK~~
KÜLTÜR ~~BAKANLIĞI~~ BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

K A R A R

Toplantı yeri : İstanbul

5- Boğaziçi SİT bölgesi içinde/evvelce Kurulumuz tarafından

f. o. l. 107. ~~108.~~ 109

./..

T. C.

~~BAŞBAKANLIK~~
KÜLTÜR ~~BAŞBAKANLIK~~ BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

- 4 -

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 250 - 13.12.1974

Karar No. ve Tarihi : 8172 - 14.12.1974

Toplantı yeri : İstanbul

alınan bölgesel SİT kararlarının (Anadolukavağı, Beykoz, Kandilli, Sarıyer v.s.) korunması gerekli yapıları belirten hükümlerinin aynen geçerli olduğuna, bu mevzii SİT bölgeleri içinde, korunması gerekli resmi, dini, askerî ve sivil mimarlık örnekleri parselleri dışında kalan parsellere özel karar ile getirilen inşaat yasağının, (1710 sayılı Kanunun 13.maddesi mucibince getirilen yasağın) bu kararımızdaki yapılaşma ölçülerinin yasal olarak Boğaziçi SİT bölgesinin bütününe getirilmesinden sonra kalkabileceğine,

6- Otal, motel, gazino gibi Turizm ve Rekreasyon kullanımına tahsis edilecek yerleşme teklifleri, Boğaziçi SİT bölgesi karakter ve plastiği gözönüne alınarak hazırlanacak avan projeleri Büyük İstanbul Nazım Plan bürosunun görüşü alındıktan sonra Bakanlıkça onaylanabileceğine ve mevzii imar planının yeterli fotoğraflar ile birlikte bilgi için Kurulumuza gönderilmesine,

7- Boğaziçi SİT sınırının orman sınırına intibak ettiği kesimlerde, orman sınırlarının geriye çekilmesi halinde, yeni orman sınırı ile Boğaziçi SİT sahası sınırı arasında meydana gelecek boşluğun, Boğaziçi SİT sınırı içine dahil edilmesine,

8- Boğaziçi SİT sahası için bu kararımız mucibince yapılması icap eden 1/5000 ölçekli planın yapılmasından sonra ele alınacak bölgelerin koruma planlarının ayrı ayrı Kurulumuz onayına sunulmadan tasdik formalitesinin tamamlanamayacağına,

9- Boğaziçi'nin genel olarak, bir konut, turizm ve rekreasyon alanı olduğuna, bu nedenle; lokal ihtiyaçlardan başka İstanbul şehrinin bütününe hizmet edecek sosyal tesisler, yüksek öğretim ve Üniversite tesisleri ile resmi dairelerin bu bölgede yapılamayacağına,

10- Boğaziçi SİT bölgesinde yapılacak lokal kamu tesisleri de, sivil binaların bağlı olduğu irtifa, derinlik ve cephe ölçülerine göre

T. C.

~~SAYIN KURULU~~
KÜLTÜR ~~YERLEŞİMİ~~ BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

- 5 -

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 250 - 13.12.1974

Karar No. ve Tarihi : 8172 - 14.12.1974

Toplantı yeri : İstanbul

projelendirileceğine, tip proje uygulanamayacağına, ancak zorunlu hallerde, Boğaziçi yerleşme plastğine uygun olarak hazırlanacak avan projeler için Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu görüşüne göre işlem yapılarak, uygulama projelerinin bilgi için Kurulumuza gönderilmesine,

11- Boğaziçi SİT sahasında bulunan ve evvelce haklarında toplu veya münferit Kurulumuzca koruma kararı alınan eski resmî, dinî, askeri ve sivil mimarlık örneklerine, bu binaların tekniğine uygun 1/50 ölçekli rölevesi ile yeterince fotoğrafları Kurulumuza getirilip özel karar alınmadığı müddetçe, her hangi bir inşai müdahalede bulunulamayacağına, bu nev'i inşai müdahaleler hususunda, bu kararımız mucibince yapılacak 1/5000 ölçekli SİT planının ve buna bağlı olarak yapılacak bölgesel koruma planlarının tasdikini beklemenin gerekli bulunmadığına,

12- Boğaziçi SİT bölgesi içindeki iskân sahalarında yapılacak yeni inşaatların hiç bir cephesi ^{min}(görünüşünün) 3 katı aşamayacağına (Bodrum dahil, bitmiş binanın görülen en alçak kotu ile saçak kotu arasındaki mesafenin H=9.50 metreyi aşamayacağına.)

13- Boğaziçi SİT bölgesi içinde çekme kat yapılamayacağına,

14- Binaların çatı örtüsü ile bitirilmesine, en fazla % 33 meyil gabarisi içinde kalmak üzere çeşitli (iki satırlı, dört satırlı veya daha fazla satırlı) çatı şekillerinin yapılabileceğine,

15- Bina cephesi ve derinliği, imar yönetmeliğinde belirtilen ön, yan ve arka bahçeler çıkarıldıktan sonra, en çok 15.00 metre olabileceğine,

16- Ayrık nizamı uygun teşekkül etmiş veya Koruma Planı şartlarına uygun olarak, edecek parsellerde taban alanı kat sayısı en çok % 15 ve kat alanı/kat sayısı % 30 olabileceğine,

./..

T. C.
~~MİLLÎ EĞİTİM~~
KÜLTÜR ~~MİLLÎ EĞİTİM~~ BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESERLER VE ANITLAR
YÖKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

- 6 -

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 250- 13.12.1974
Karar No. ve Tarihi : 6172 -14.12.1974

Toplantı yeri : İstanbul

17- Yeni yapılacak binalarda 0.75 metreyi geçmemek üzere açık veya kapalı çıkma yapılabileceğine, ancak çıkma miktarının cephe uzunluğu toplamının 2/3 ü kadar olabileceğine, çıkmaların, bitişik nizam binalarda, komşu hududundan en az 2.00 metre çekilmesi gerekli olduğuna,

18- Boğaziçi SİT bölgesi içinde bulunan iskân sahalarında, koruma planları yapılar Kurulumuzca onaylanıncıya kadar tevhid ve ifraz işlemlerinin yapılamıyacağına, ancak çok zorunlu hallerde Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu Başkanlığı mütalaası ile Kurulumuzdan karar istenebileceğine,

19- Boğaziçi SİT bölgesi içinde ticari kullanışa ayrılmış veya ayrılacak olan parsellerde yapılacak binalarda zemin katların arsa tamamında kullanılamıyacağına (madde 15 de belirtilen sınırların dışına çıkılamıyacağına)

5805, 1741, 1710, 6785, 1605 sayılı Kanunlar ile İmar Nizamnamesinin 39.maddesi mucibince karar verildi.

ORHAN ALİSAÇ

FERİDUN AROZAN

BAŞKAN

BAŞKANVEKİLİ

Oye Akozan (Feridun)	Oye Aktepe (Münir)	Oye Akurgal (Ekrem)	Oye Aşkın (Bahadır)	Oye Alsaç (Orhan)
Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı
Oye Eidem (Sedad H.)	Oye Eyice (Semavi)	Oye Kızıoğlu (Fahrettin)	Oye Kuban (Doğan)	Oye Kuran (Apeullah)
Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı
Oye Orhanlı (Cengiz)	Oye Ögel (Semra)	Oye Soylamezoğlu (H. Kansal)	Oye Tayla (Hüseyin)	Oye Yener (Mithat)
Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı
Oye Yüngür (Naci)	Oye Kültür Müsteşarı V. Vakıflar Genel Müdürü	Oye Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü	Oye Turizm Genel Müdürü	Oye Bolu (Turgut)
Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı
Oye Planimeta ve İmar Genel Müdürü	Oye Emirhanoglu (Halim)	Oye BÇ.ŞB		
Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı		

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi 355 - 23.6.1983
Karar No. ve Tarihi 15175 - 24.6.1983

Toplantı Yeri : İST.

İstanbul Belediye Başkanlığının 15.6.1983 gün ve 465 sayılı yazısı ekinde Kurulumuza intikal eden ve Belediye Meclisi yetkisine hais Belediye Encümeninin 20.5.1983 gün ve 107 sayılı kararı ile uygun görülmüş olan, Boğaziçi Sit alanının tümünü kapsayan 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı ve Boğaziçi Öngörünüm Bölgesi 1/1000 ölçekli Tatbikat İmar Planlarından ; 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı ve Belediye Başkanlığı yazısı incelendi, Belediye yetkililerinin açıklamaları ışığında yapılan müzakeresi sonunda :

1- Bu kez Kurulumuza getirilen Boğaziçi Sit Alanının tümünü kapsayan 1/5000 ölçekli Boğaziçi Koruma Amaçlı Nazım Planının Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 15.5.1982 gün ve 13883 sayılı ayrıca 10.12.1982 gün ve 14241 sayılı kararları ve 18.1.1983 gün ve 83/5760 sayılı Bakanlar Kurulu kararı'ndaki esaslar doğrultusunda hazırlanmış olduğu anlaşıldığından, gerek İmar ve İskan Bakanlığınca 13.12.1982 günü onanmış paftalar üzerinde yapılacak olan leke değişikliklerinin ve gerekse lejant paftası üzerindeki değişikliklerin yoğunluk artışı getirmemiş olduğu görülmekle hazırlanmış olan 1/5000 ölçekli, Koruma Amaçlı Nazım Planının tümünün uygun olduğuna,

2- GEEAYK'nın 10.12.1982 gün ve 14241 sayılı kararının 1/1000 ölçekli uygulama planı ile ilgili 4.maddesi görüşülerek Belediyeye getirilen önerinin uygun olduğuna, ancak Boğaziçi Öngörünüm bölgesi koru ve yeşil alanlarının kamulaştırılması sırasında dokuya zarar vermedikleri Kurulumuzun kararı ile ilerde saptanacak olan (koru ve yeşil alanlar içindeki) mevcut yapıların korunarak kamulaştırma dışında bırakılabileceğine, veya kamulaştırılıp kamu hizmetine tahsis edilebileceğine,

3- Belediye Başkanlığınca öneri eski eser olarak belirtilen müferit binaların eski eser olarak tescilinin uygun olduğuna, ancak Belediye Başkanlığınca veya sahiplerince gerekli dokümanların Kurulumuza intikalinden sonra grup tespit işlemlerinin yapılacağına.

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

- 2 -

K A R A R

Olunlu No. ve Tarihi 355 - 23.6.1983
Karar No. ve Tarihi 13175 - 24.6.1983

Toplantı Yeri : İST

4- Boğaziçi Sit Alanı içinde olup, herhangi bir şekilde plana işlenmemiş bulunan daha önceden tescilli eski eserler varsa onaların da geçerliliğini aynen korumakta olduğuna, bu eski eserler ve yakın çevreleri ile ilgili daha önce alınmış Kurul kararlarının geçerli olduğuna, bu kararlarla 1/1000 ölçekli imar planının çelişmesi halinde konunun Kurula getirilmesine,

5- 1/5000 ölçekli ^{Koruma Amaçlı} Nazım Plan paftalarında Ortaköy Vadisine sit getirilen düzenleme ve yapılaşma koşullarının uygun bulunduğuna,

6- Kurulumuzun 10.12.1982 gün ve 14241 sayılı kararı ile uygun görülüp imar ve İskan Bakanlığınca da 13.12.1982 tarihinde onanan 1/5000 ölçekli nazım plan raporunda yapılmış olan değişikliklerin de tümüyle uygun olduğuna,

7- Merkeze Bağlı Etkilenme Bölgesinde, 1/1000 ölçekli uygulama planları yapılaşmaya kadar, onanlı mevzii veya tathikat planı olan ve 1/5000 ölçekli Boğaziçi Koruma Amaçlı nazım planlarda farklı hüküm getirilmemiş olan yerlerde bu plan hükümlerine uygun olarak yapı yapılmasına izin verilmesine; Ancak bu tür yerlerde kot alma noktası ile ilgili hususlarda özel bir hüküm getirilmiş olan 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarındaki hükümlere uyulmasına, kot alma noktası ile ilgili olarak herhangi bir hüküm bulunmayan imar planlarında ise binanın doğal zeminde oturduğu cephe hatlarının en düşük noktasından kot verilmesine,

8- Bebek koyunda yapılması 11.6.1982 gün ve 13945 sayılı kararla uygun bulunan marinanın, o karar şartları ile Koruma Amaçlı nazım plana işlenmesine,

TC

OK

1/..

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
Gâyrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar
Yüksek Kurulu

KARAR

Toplantı No ve Tarihi: 355 - 23.6.1983

Yar No ve Tarihi: 15175 - 24.6.1983

Toplantı Yeri: İSTANBUL

9- Boğaziçi Ongörünüm Bölgesine ait Belediyece hazırlanan 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı uygulama İmar planlarının; 1/5000 ölçekli nazım İmar planı için alınmış olan Kurulumuzun işbu kararları doğrultusunda İmar ve İskan Bakanlığınca teknik açıdan incelenerek, Kurulumuza ayrıca getirilmeden sonuçlandırılmasının uygun olduğuna,

10- Boğaziçi geri görünüm bölgesi için Belediyece hazırlanacak ve Belediye Meclisi yetkisine haiz Belediye Encümenince kabul edilecek olan 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı uygulama İmar planlarının da ; 1/5000 ölçekli nazım planda 1/1000 ölçekli uygulama planının getirebileceği ayrıntılar dışında değişiklik yapılmadığı takdirde, 1/5000 ölçekli nazım İmar planı için alınmış olan Kurulumuzun işbu kararları doğrultusunda İmar ve İskan Bakanlığınca teknik açıdan incelenerek, Kurulumuza ayrıca getirilmeden sonuçlandırılmasının uygun olduğuna,

11- Kurulumuz eski eserleri sınıflandırmış, sadece eski esere yapılacak inşai müdahaleleri gruplaştırmış olduğundan gerek planlar üzerinde, gerekse raporda 1. veya 2. sınıf eski eser gibi deyimlerin sadece "korunması gerekli eski eser" olarak düzeltilmesine,

1719, 2495 ve 1605 sayılı yasalar uyarınca karar verildi.

BASKAN

Alpaslan (Orhan)

BASKAN VAKILI

Kurban (Doğan)

ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Aksoz (Faruk)	Karagöz (Mehmet)	Savburttuoğlu (Cevdet)	Biler (Remzi)	Erdi (Cevdet)
				Bulunmadı
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Kızıoğlu (Fahrettin)	Kurban (Doğan)	Şişen (Abdullah)	Ögel (Sencer)	Onca (Yılmaz)
Bulunmadı				Bulunmadı
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Serdaroğlu (Cemil)	Sözen (Mehmet)	Şenar (Hüseyin)	Tandoğan (Rifat)	Tayla (Hüseyin)
	Bulunmadı			
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Köker Mustafa	Vakıf (Mehmet)	Eski Eserler ve	Turizm Genel Md.	Planlama ve
K. Göçer	G. Yigitgözü	Müze Genel Md.	G. Tarhan	Planlama Md.
Bulunmadı	Bulunmadı	H. Yardımcı	Bulunmadı	C. Barışkan

01.HA.24.6.983

Ek A.3 III numaralı KTVKBB'nun 7755 sayılı ve 1995 tarihli kararı

**KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU MÜDÜRLÜĞÜ**

İSTANBUL

1574

Sayı: B.16.KTV.4.34.00.00.720/
Konu: İstanbul'un kuzey bölgeleri hk.

20 Kasım 1995

İSTANBUL BEYKOZ İLÇESİ BELEDİYE BAŞKANLIĞINA

Yukarıda belirtilen konu hakkında Kurulumuzca alınan 15.11.1995 gün ve 7755 sayılı karar ilişikte sunulmaktadır.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ve rica ederim.

Yıldız TOKER
MÜDÜR

EKİ : 3

DAĞITIM :

- BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI
(Teknik Araştırma ve Uyg.Gen.Md.ne)
- KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI KORUMA GEN.MÜD.
(Kurullar Dairesi Başkanlığına)
- (Tespit ve Arşiv Dairesi Başkanlığına)
- (Araştırma ve Koruma Planlaması Daire Bşk.na)
- ANITLAR VE MÜZELER GENEL MÜD.NE
- İLLER BANKASI GENEL MÜD.NE
- TURİZM BAKANLIĞI
(Turizm Genel Müdürlüğüne)
- TURİZM BAKANLIĞI
(Turizm Planlama ve Yatırımlar Dairesi Bşk.na)
- ÇEVRE BAKANLIĞINA
- İSTANBUL VALİLİĞİNE
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞK.NA
- İSTANBUL SARIYER İLÇESİ BELEDİYE BAŞK.NA
- İSTANBUL BEYKOZ İLÇESİ BELEDİYE BŞK.NA
- İSTANBUL BAĞÇEKÖY BELDE BELEDİYESİNE
- İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
- İSTANBUL YILDIZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
- İSTANBUL MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
- İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
- MİMARLAR ODASI İSTANBUL ŞUBESİNE
- ŞEHİR PLANCILARI ODASI İSTANBUL ŞUBESİNE
- ORMAN MÜHENDİSLERİ ODASI İSTANBUL ŞUBESİNE
- ZİRAAT MÜHENDİSLERİ İSTANBUL ŞUBESİNE
- İSTANBUL ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE

Adres : Kayserili Ahmet paşa sok. No: 16 Süleymaniye/İSTANBUL
Tel: (0212) 512 09 19 / 20

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755

Kurulumuzun 9.11.1995 gün ve 7753 sayılı kararı çerçevesinde, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde yapılan ve İstanbul'un özellikle kuzey bölgelerindeki doğal ve kültürel değerlerinin de SİT statüsü içerisinde korunmasına yönelik çalışmalar hakkında yapılan görüşmeler ve buna bağlı olarak Kurul üyemizce yapılan 13 Kasım 1995 tarihli başveru ve yine Kurul üyelerince yapılan hazırlıklar, harita, fotoğraf ve Kurul üyelerinin gözlem ve bilgilerinin müştereken ele alınarak, Kurulumuz yetki alanı içerisindeki Beykoz ve Sancıer İlçe hudutları içerisindeki, ancak Boğaziçi SİT sınır dışında kalan alanların taşıdıkları doğal ve kültürel zenginliklerin ve İstanbul açısından taşıdığı önemin değerlendirilmesi sonucunda;

1- İstanbul için 1960'lı yıllarda başlanan ve 10 yılı aşkın bir süre geniş bir araştırma ve incelemeyle sürdürülen Nazım plan çalışmaları sonucunda, Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı İstanbul Nazım Plan Bürosunca üretilerek yine Bayındırlık Bakanlığınca 29.07.1980 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren 1/50000 ölçekli İstanbul Metropolis Alan Nazım Planında;

a) Kentin ana gelişme aksı Marmara Denizine paralel olarak ve doğu-batı yönünde lineer bir yerleşme düzeni içerisinde belirlenmiştir;

b) Buna bağlı olarak da yine kentin kuzey kesimlerinde bulunan ve her iki yakada Karadeniz kıyılarına dek dayanan omanlık alanlar, su havzaları ve tarım alanlarının ise korunması gerekli yeşil kuşak olarak rekreasyon ağırlıklı işlevlerle kullanılması öngörülmüştür.

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayla)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

ASLI GİBİDİR

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büy.şehir Bld.İmar Md.
Katılmıyor

16.11.1995 ŞB.LD.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 2 -

Böylece yine İstanbul'un kuzeye doğru büyümemesi ve bu bölgelerdeki doğal varlıkların ve ekolojinin korunabilmesi için söz konusu alanlarda yerleşimi özendiricek yol, köprü (3.Boğaziçi Köprüsü) Turizm tesisleri gibi kararlara da yer verilmemesi yönündeki temel Nazım Plan ilkesi, 1992-1994 ve 1994-1995 dönemlerinde İstanbul Büyükşehir Belediyesinde sürdürülen revizyon nazım plan çalışmaları ile aynı dönemlerde Valilik tarafından hazırlanan (Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü) Belediye hudutları dışına yönelik Nazım Plan yenileme çalışmalarında da yine temel ilke olarak benimsenmiştir.

Nitekim son olarak 20 Ekim 1995 günü İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisince kabul edilen "1/50000 ölçekli İstanbul Metropoliiten Alanı Alt Bölge Nazım Planında " yaklaşıp olarak TEM otoyolu ile Karadeniz kıyıları arasında kalan İstanbul'un kuzey bölgeleri bu kesimlerde yer alan ormanlık alanlar, tarım alanları, kıyı kuşağı ve su havzalarının koruma alanları gibi doğal değerlerin korunabilmesi açısından genel yerleşme bölgesi olarak değil, yine doğal karakteri korunacak alanlar olarak kabul edilmiş ve plana böyle yansıtılmıştır.

İstanbul'un kuzeyindeki söz konusu doğal zenginliklerin bulunduğu alanlar Karadeniz kıyı kuşağıyla birlikte nazım planlarda sürekli olarak korunmuş ise de özellikle 1980 li yıllardan sonra yine bu bölgelerde nazım plan ilkelerine aykırı olarak mevzii planların üretilip onaylanması, benzer şekilde İmar Affı Yasası'na bağlanan İslah İmar Planlarının devreye sokulması, buna koşut olarak Orman Yasasında yapılan değişiklikle özel orman alanlarında imar olanaklarının sağlanması ve tüm bunların yanısıra kaçak yapılaşmada gözlenen yoğun artışlar sonucunda bu bölgelere yönelik nazım planlardaki koruma kararları yaşama geçirilmez ve yöredeki doğal değerler bütünü

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayta)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büyük.Şeh.Bld.İmar Md.
Katılmıyor

ASLI GİBİDİR

16.11.1995 ŞB.LD.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 3 -

zedecleyen bir imar süreci giderek etkin ve sürekli olmaya başlamıştır.

3- Kurulumuzun yetki alanı içerisindeki Beykoz ve Sarıyer İlçe ve Mücavir Alanlarını oluşturan bölgelerde de aynı olumsuz gelişmelerin yoğunlaşarak sürdüğü; ve yine genel nazım plan ilkelere aykırı olarak, mevzii planlar, alt nazım planlar, ıslah imar planları ya da Orman Yasası'ndaki imar olanaklarıyla, bu bölgelerdeki korunması gerekli doğal değerler bütününe, koruma kaygısı taşımayan yapılaşma izinleri ve kaçak yapılaşmayla sürekli tahrip edildiği, böylece İstanbul kentinin bir bütün olarak yaşam kaynaklarını oluşturan bu bölgelerdeki tahribatın aşlinda sadece yöresel ölçekte değil, metropoliten yerleşme ölçeğinde olumsuz sonuçlara yol açtığı, buna karşın yine sözkonusu alanların SİT statüsü içerisinde olmamasından ötürü de bütün bu gelişmelerin 2863 sayılı Koruma Yasası kapsamı dışında ve Koruma Kurulu kararları ve denetimi olamadan devam ettiği, son aylarda hem Kurul üyelerimize gelen şikayetlerde sıkça vurgulanmakta, hem de yine Kurul üyelerimizce de yakından gözlenerek, kaygıyla izlenmektedir.

4- Öte yandan, bahse konu korunması gerekli özellikler taşıyan Beykoz ve Sarıyer İlçe ve mücavir alanlarında bu olumsuz gelişmelere karşı SİT statüsü içerisinde korunabilen alanlar ise sadece Boğaziçi Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri'ni içeren Boğaziçi SİT alanı ile sınırlıdır. Ayrıca, Beykoz mücavir alan kapsamındaki Polonezköy ve yakın çevresi ise 15.07.1994 tarihinde Orman Bakanlığı'nca "Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiş, dolayısıyla imar açısından belli bir yasal koruma disiplinine kavuşabilmiştir. Bunun dışında, yani Boğaziçi SİT alanı ile Polonezköy Tabiat Parkı dışında kalan ve Beykoz-Sarıyer mücavir alanı sınırlarının tamamını kapsayan doğal koruma alanlarında ise, bölgenin taşıdığı doğal değerler bütünlüğünü Koruma Yasası, Koruma Mevzuatı ve Ko-

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayla)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nurani)
ÜYE
İmza

ASLI GİBİDİR

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büyk.şeh.Bld.İmar Md.
Katılmıyor

16.11.1995 LD.ŞB.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 4 -

ruma Kurulu kararları disiplini içerisinde gözetip, tahririni önleyebilecek, imar ve oman mevzuatı dışında, etkin bir yasal olarak bulunmamaktadır.

5- Konuyu bütün bu planlama ilkeleri ve yasal boyutlarıyla değerlendiren Kurulumuz, yetki bölgesi içerisinde bulunan Beykoz ve Sanyer İlçe ve mücavir alan sınırlarında, Boğaziçi SİT alanı sınırları dışında kalan ve esasen Boğaziçi SİT alanındaki gerigörünüm bölgelerinin de doğal değerler bütünselliği açısından devamı konumunda bulunan ve bu bölgeleri doğrudan etkilemekte olan, gerek ormanlık ve diğer yeşil doku içeren korunması gerekli doğal varlıklarla kaplı, gerekse Karadeniz kıyı kuşağı ve buna bağlı değerlerle yine korunması gerekli doğal zenginlikleri içeren ve ekli haritada sınırları belirtilen bölgeleri, yukarıda özetlenen tahribatın daha fazla sürmemesi ve bölgenin doğal ve kültürel değerlerinin korunarak gelecek kuşaklara aktarılması için, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yasası'nın kapsamı içerisinde ve bu yasanın 8. ve 17. maddelerindeki yetkilerine dayanarak, "Doğal SİT" olarak tesbit, tescil ve ilan etmektedir.

Bu çerçevede;

a) Beykoz İlçe Belediyesi mücavir alanı ve ilçe sınırlarında kalan, 29.07.1980 tasdik tarihli 1/50000 ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Nazım Planında korunması gerekli doğal bölgeler olarak belirlenen, doğusu Beykoz İlçesi (Şile ve Ümraniye) sınırı, kuzeyi Karadeniz, kuzeyi ve batısı Boğaziçi SİT sınırı ve güneyi ise yine Beykoz İlçesi (Üsküdar ve Ümraniye) sınırı ile çevrili bölgenin, "İstanbul Kuzey Kesimi-Karadeniz Kuşağı-I.No'lu Doğal SİT Alanı" olarak tesbit, tescil ve ilanına,

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayla)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büyük.Şeh.Bld.İmar Md.
Katılmıyor

ASLI GIBİDİR

16.11.1995 ŞB.LD.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 5 -

b) Sanyer İlçe Belediyesi ve mücavir alanı ve ilçe sınırlarında kalan, 29.07.1980 tasdik tarihli 1/50000 ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Nazım Planında korunması gerekli doğal bölgeler olarak belirlenen, doğusu Boğaziçi SİT sınırı, kuzeyi Karadeniz, batısı ve güneyi ise Sanyer İlçesi sınırı ile (Eyüp ve Kağıthane) çevrili bölgenin, "İstanbul Kuzey Kesimi-Karadeniz Kuşağı-II.No'lu Doğal SİT Alanı" olarak tesbit, tescil ve ilanına,

c) Beykoz İlçesindeki I.No'lu Doğal SİT alanı sınırları içerisinde kalan ve daha önce imar planları bulunan ya da bulunmayan tüm alanlarla birlikte, Boğaziçi SİT sınırları dışındaki Kavacık, Baklacı, Karanlıkdere, Çavuşbaşı, Çengeldere, Soğuksu, Elmalı, Zervevatçı, Akbaba, Dereşek, Tokat, Kaynarca, Alibahadır, Halayıkdere, Çayağzı, Değirmendere, Ayvalıdere, M.Şevketpaşa, Paşamandıra, Öğümce, Cumhuriyet, Bozhane, Güllü, Kılıçlı, İsaklı ve poionez köyleri ve yerleşmelerindeki her türlü imar uygulamalarının ilgili kurumlarca durdurulmasına ve bu SİT kararıyla ilgili geçiş dönemi yapılaşma koşullarının belirlenmesi ve koruma amaçlı planlamaların yapılmasıyla ilgili yasal süreçlerin başlatılmasına,

d) Yine Beykoz İlçe sınırlarını kapsayan I.No'lu Doğal SİT içerisinde kalan Elmalı Barajı ve çevresindeki içmesuyu havzaları mevzuatıyla belirlenen koruma kuşaklarında da ilgili yasa ve yönetmeliklere bağlı imar uygulamalarının durdurulmasına ve SİT Alanlarıyla ilgili geçiş dönemi yapılaşma koşulları ile buna dayalı planlama süreçlerine bağlı kalınmasına,

e) Sanyer İlçesindeki II.No.lu Doğal SİT alanı içerisinde kalan ve daha önce imar planları bulunan

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayta)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

ASLI GIBIDIR

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büyükşehir Bld.İm.Md.
Katılmıyor

16.11.1995 ŞB.LD.

**T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU**

KARAR

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 6 -

ya da bulunmayan tüm alanlarla birlikte, Boğaziçi SİT sınırları dışındaki Zekeriyaköy, Demirciköy, Bahçeköy (Belde), Uskumruköy, Bentler, Kumköy, Kilyos, Gümüşdere ve Kısırkaya köyleri ve yerleşmelerindeki hertürlü imar uygulamalarının ilgili kurumlarca durdurulmasına ve bu SİT kararıyla ilgili geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesi ve koruma amaçlı planlamaların yapılmasıyla ilgili yasal süreçlerin başlatılmasına.

f) Kurulumuzca, 2863 sayılı yasanın 17.md.gereğince I.ve II.No'lu Doğal SİT alanlarındaki geçiş dönemi yapılanma koşullarının belirlenmesine ışık tutmak üzere;

- İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'ndan,
- Beykoz, Sanyer İlçe Belediyeleri ile Bahçeköy Belde Belediyesi Başkanlıklarından,
- İstanbul Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nin ilgili fakülte ve birimlerinden (Mimarlık, Şehir Plancılığı, Orman, Ziraat, Arkeoloji, Sanat Tarihi Fakülte ve Bölümler)

- Çevre Bakanlığı'ndan,
- Mimarlar Odası, Şehir Plancılar Odası, Orman Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şubelerinden,

- İstanbul Orman Bölge Müdürlüğünden,
- SİT alanı içerisindeki köy muhtarlıklarından,
- Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğünden,
- İller Bankası İstanbul (I.No'lu) Bölge Müdürlüğünden,
- Kültür Bakanlığı, Arkeoloji Müzesi Müdürlüğünden,

Bu kararımızın tebliğinden itibaren 21 gün içerisinde yanıtlanmak üzere öneri ve görüşlerin istenmesine,

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayla)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

ASLI GIBİDİR

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büyk.Şehir Bld.İm.Mü.
Katılmıyor

16.11.1995 ŞB.LD.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL III NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 7

g) Ayrıca, I. ve II.No.lu Doğal SİT alanları içerisindeki, bugüne dek onaylanan mevzii imar planları ile İslah İmar Planlarının listelerinin, plan kopyaları ve raporlarıyla birlikte ilgili belediyelerden istenmesine ve Kurulumuzca geçiş dönemi kararları belirleninceye kadar, bu planlara göre proje onayı, ruhsat, tevhit, ifraz ve hertürlü imar uygulamasının yapılmaması gerektiğinin bildirilmesine.

h) Bölgedeki muhtarlıkların da imar yasasından gelen yetkilerini kullanamayacakları ve yerleşik alanlar içerisinde ve dışında yeni yapılaşmaya izin veremeyeceklerinin bildirilmesine,

i) Orman Bölge Müdürlüğüne de Orman Yasası ve mevzuatına bağlı olarak verilen ya da verilme hazırlığı içerisinde ön izin süreci yaşanan imar hakları ve yapılaşma izinlerinin SİT kararıyla birlikte durdurulmuş olduğunun anımsatılmasına, I. ve II. No'lu Doğal Sit alanlarında bugüne dek orman Bakanlığı ya da Bölge Müdürlüğü onayı ve izni ile başlayan yapılaşma alanlarının listesinin, ilgili izin belgeleri plan ve krokileriyle birlikte Kurulumuza iletilmesinin istenmesine,

j) Bu kararla birlikte bölgede bundan böyle hiç bir ağacın kesilemeyeceği, kıyı dolgusu, hafriyat, düzenleme vb. uygulamaların yapılamayacağı ve bölgenin doğal dokusu ile tescilli ya da henüz tescilli yapılmamış kültür varlığı niteliğindeki yapı ve tesislerin (köylerdeki ahşap evler, eski bağ evleri, çitler, su kemerleri, çeşmeler, eski mezarlıklar, camiler, dini yapı kalıntıları ve her türlü taşınmaz değerler) Kurulumuz izni olmadan yıkılamayacağı ve onarılamayacağı koşulunun da ilgili kurumlara bildirilmesine,

k) Bu kararla tesbit, tescil ve ilanı yapılan ve yukarıda sınırları belirtilen I. ve II.No.lu Doğal SİT

BATUR (Afife)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayta)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

ASLI GİBİDİR

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büy.Şeh.Bld.İm.Md.
Katılmıyor

16.11.1995 LD.ŞB.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İSTANBUL İİİ NUMARALI KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 15.11.1995 - 381

Toplantı Yeri
İSTANBUL

Karar Tarihi ve No. : 15.11.1995 - 7755 - 8 -

alanları içerisinde, Doğal SİT kapsamındaki koruma bölgesi derecelerinin ise geçiş dönemi yapılanma koşulları ile birlikte belirlenmesi için, İstanbul Büyükşehir Belediyesinden bölgenin güncel hava fotoğraflarının istenmesine ve ayrıca Kurul üyelerince de yerinde incelemeler yapılmasının sürdürülmesine,

1) İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisinin 20 Ekim 1995 günü toplanusunda kabul edilen 1/50000 ölçekli Nazım Plana da bu kararla ilan edilen doğal SİT sınırlarının işlenmesine ve plan notlarına gerekli hükümlerin konmasının istenmesine,

m) Kurulumuzun bu kararının kamuoyunda yanlış yorumlara yol açmaması, koruma amacından sapılmaması ve Koruma Kurulu ile Kültür Bakanlığı'nı yıpratıcı değerlendirmelere meydan verilmemesi için, gerekçe ve kapsamının Kurul Başkanlığınca daha sonra bir basın açıklamasıyla duyurulmasına ve kararın tüm ilgili kurumlarda birlikte, söz konusu basın açıklaması ekinde dağıtılmasına karar verildi.

ASLI GİBİDİR

BATUR (Atefe)
BAŞKAN
İmza

ÖDEKAN (Ayla)
BAŞKAN YARDIMCISI
İmza

EKİNCİ (Oktay)
ÜYE
İmza

ÖNEL (Hakkı)
ÜYE
İmza

ZEREN GÜLERSOY (Nuran)
ÜYE
İmza

GÖKIRMAK (Nihat)
İst.Büy.Şeh.Bld.İmar Md.
Katkıyıcı

16.11.1995 ŞB.LD.

Alınan karar : 2863 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıkları Korumâ Kanunu ve bu kanunun bazı maddelerini değiştiren 3386 sayılı kanuna ve ilgili yònetmeliklerine açıkça aykırı olduğundan ve ilgili Belediyelerinin temsilcilerinin toplantıya çağırılmamış olmaları nedeniyle karara iştirak etmiyorum. Gerekeđeli rapor ayrıyeten verilecektir.

Nihat GÖKİRMÂK
İmza

ASLI GIBİDİR

DOĞAL SİT ALANLARI VE TAŞINMAZ TABİAT VARLIKLARININ BULUNDUĞU ALANLARIN ARKEOLOJİK, KENTSEL, KENTSEL-ARKEOLOJİK, TARİHİ SİT ALANLARI VE TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI İLE BUNLARIN KORUMA ALANLARI VE ETKİLEŞİM-GEÇİŞ SAHASININ BULUNDUĞU ALANLAR İLE ÇAKIŞTIĞI YERLERDE UYGULANACAK ESASLARA İLİŞKİN PROTOKOL

1. KONUSU

Bu protokol;

1.1. Koruma altına alınan doğal sit alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik ve tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çakıştığı yerlerde yapılacak işlemleri,

1.2. Tespit, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar planları, çevre düzenleme projeleri ile uygulamaya yönelik konuların taraflarca ve ilgili Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ile Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonlarınca incelenmesi ve değerlendirilmesini,

kapsar.

2. TARAFLAR

Bu protokolün tarafları, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'dır.

3. TANIMLAR

Bu protokolde geçen;

Çakışan alan: Doğal sit alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik, tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çakıştığı yerleri,

Koruma Bölge Kurulu: Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarını

Koruma Bölge Komisyonu: Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarını

Kültürel Değer: Korunması gerekli tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile tarihi, kentsel, arkeolojik, kentsel-arkeolojik sit alanlarını,

Doğal Değer: Korunması gerekli tescilli taşınmaz tabiat varlıkları ile doğal sit alanlarını,

ifade eder.

4. AMAC

Bu protokolün amacı doğal sit alanları ve münaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik, tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çıktığı yerlerdeki iş ve işlemlerde izlenecek usul ve esasların belirlenmesidir.

5. UYGULANACAK ESASLAR

Çıkış alanlara ilişkin başvurularda aşağıdaki hükümler esas alınır:

5.1. Çıkış alanlara ilişkin başvurular öncelikle kültürel değerler yönünden ilgili Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilir. Kültürel değerler açısından alınan karar ile birlikte doğal değerler açısından da değerlendirme yapılarak Koruma Bölge Komisyonunca nihai karar alınır.

5.2. Doğal sit alanında veya tabiat varlığı parselinde bulunan tescilli kültür varlığının; röle, restitüsyon, restorasyon, rekonstrüksiyon projeleri, onarımı, tescil, tescil kaydının irdelenmesi, vb. gibi doğal değerleri etkilemeyecek şekilde yapının kültür varlığı niteliğinden kaynaklanan müdahalelere yönelik işlemler için nihai karar, ilgili Koruma Bölge Kurulunca alınır.

5.3. Tescilli tabiat varlığının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, tabiat varlığına yapılacak müdahalenin taşınmazdaki kültürel değerleri etkilememesi halinde, nihai karar, ilgili Koruma Bölge Komisyonunca alınır.

5.4. Çıkış alanlarda yapılacak kazı, sondaj, yüzey araştırması ve temizlik çalışmalarına yönelik konular ilgili Koruma Bölge Kurulu tarafından alınacak karar ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilecek izin doğrultusunda gerçekleştirilir.

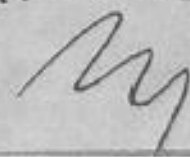
5.5. 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 6.maddesinin 3.fıkrası gereği ören yerlerinde mevcut statüsüne uygun koruma-kullanma esaslarına göre yapılacak tüm iş ve işlemler Kültür ve Turizm Bakanlığı'na yürütülür.

5.6. Ören yerleri hariç, çıkış alanlarda, 2863 sayılı Kanunun 13. ve 14. maddeleri kapsamında satış, kiralama, tahsis, devir, irtifak hakkı, intifa hakkı v.b. konularda görüş; kültürel değerler açısından Kültür ve Turizm Bakanlığınca, doğal değerler açısından Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca mülkiyet sahibi kuruma iletilir.

5.7. Çıkış alanlarda 2863 sayılı Kanunun 15. maddesi kapsamında kültürel değerler açısından yapılacak kamulaştırma işlemlerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir.

Çıkış alanlarda doğal değerler açısından yapılacak kamulaştırma işlemleri 644 sayılı KHK nin 13/A-e bendi kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yapılır.

Çıkış alanlarda kamulaştırma talepleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 3. Maddesi dikkate alınarak Kültür ve Turizm Bakanlığınca ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca değerlendirilir.

5.8. 1. derece doğal sit alanı ile 1. ve 2. derece arkeolojik sit alanının çıkartması halinde takas işlemleri Kültür ve Turizm Bakanlığınca yürütülür. Yapılan işlemler Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca bilgilendirilir.

5.9. Çıkış alanlarına ilişkin çevre düzeni planı, koruma amaçlı imar planı, nazım ve uygulama imar planları Kültür ve Turizm Bakanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanarak onaylanır.

Çıkış alanlarında yönetim planları Kültür ve Turizm Bakanlığı görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanır. Ancak bu alanlarda Dünya Miras Listesine önerilecek alanlar ile ilgili alan yönetimi ve yönetim planı çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinasyonunda her iki Bakanlığın ortak çalışması ile yürütülür.

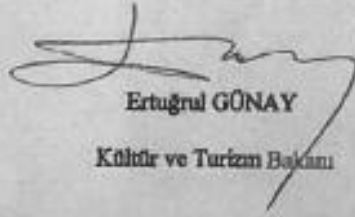
Ören yerlerindeki çevre düzenleme projeleri Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılır, onaylanır ve uygulanır.

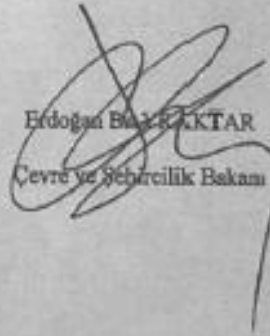
5.10. Çıkış alanlarına ilişkin geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, kültürel değerler yönünden ilgili Koruma Bölge Kurulunca değerlendirilir. Koruma Bölge Komisyonunca, Koruma Bölge Kurulunca alınacak karar doğrultusunda, doğal değerler açısından da değerlendirilerek nihai karar alınır.

5.11. 5366 sayılı Kanun kapsamında betirilen yenileme alanlarının sınırları dâhilindeki çıkış alanlarında yukarıdaki hükümler geçerlidir.

6. YÜRÜRLÜK

Bu protokol imzalandığı tarih itibarı ile yürürlüğe girer. Protokol 2 nüsha olarak taraflarca 01.10.2012 tarihinde tanzim ve imza edilmiştir.

Ertuğrul GÖNAY
Kültür ve Turizm Bakanı

Erdoğan BAKKAR
Çevre ve Şehircilik Bakanı

Ek A.5 İlçe belediyelerinin cevaplamasına yönelik hazırlanan anket soruları

TÜRKİYE'DE DOĞAL SİT ALANLARININ PLANLANMASINDA YAŞANAN SORUNLARA VE ÇÖZÜMLERİNE YÖNELİK ANKET

*Doğal sit tanımına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca (veya öncesinde yetkili olan Bakanlıklarca ya da Koruma Kurulu Kararlarıyla) belirlenmiş, doğal güzelliklerin korunmasına yönelik, "tabiat varlıkları", "doğal sit alanları", "mesire alanları", "özel çevre koruma bölgeleri" ... vs tüm koruma amaçlı alan ilanları girmektedir.

A - PLANLAMA SÜRECİNE YÖNELİK SORULAR

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

1. Planlama alanınızda halen uygulanan meri imar planları arasında "**Çevre düzeni planı**" var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

2. Çevre düzeni planı ölçeği ve onay yılı nedir?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

3. Planlama alanınızda halen uygulanan meri imar planları arasında "**Nazım imar planı**" var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

4. Nazım imar planı ölçeği ve onay yılı nedir?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

5. Planlama alanınızda halen uygulanan meri imar planları arasında "**Uygulama imar planı**" var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

6. Uygulama imar planı ölçeği ve onay yılı nedir?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

7. Planlama alanınızda halen uygulanan meri imar planları arasında "**Koruma amaçlı nazım imar planı**" var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

8. Koruma amaçlı nazım imar planı ölçeği ve onay yılı nedir?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

9. Planlama alanınızda halen uygulanan meri imar planları arasında "**Koruma amaçlı uygulama imar planı**" var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

10. Koruma amaçlı uygulama imar planı ölçeği ve onay yılı nedir?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

11. Planlama alanınızda halen uygulanan meri imar planları arasında farklı bir imar planı (turizm, ıslah...vs) var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

12. Diğer imar planı ölçeği ve onay yılı nedir?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

13. Planlama alanınızda özel uygulama gerektirecek yasal mevzuata sahip alanlar var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

14. Bu alanlar hangileridir?

- ☐ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
☐ 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu
☐ 5403 sayılı Toprak Koruma Kanunu
☐ 2873 sayılı Çevre Kanunu
☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

15. Planlama bölgenizde "mekansal planlama yapım yönetmeliği" ne tabi alan ile "korunan alanlar plan yapım yönetmeliği" ne tabi alan gibi farklı mevzuata tabi planlama bölgeleri var mıdır?

- ☐ Evet
☐ Hayır

16. Planlar arası kıyaslama yapabilmek için koruma amaçlı imar planının diğer plana göre yapılaşma koşulları nelerdir?

- ☐ Daha az yapılaşma hükmü var
☐ Daha çok yapılaşma hükmü var
☐ İki planın da yapılaşma hükmü eşittir

17. Koruma amaçlı imar planlarıyla ilgili olarak size en uygun olan kutuyu işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Koruma amaçlı uygulamaları mızda yöntem belirliyor	☐	☐	☐	☐	☐
İmar planlarının doğal sit alanlarına olan zararlarını engelliyor	☐	☐	☐	☐	☐
Koruma uygulamalarının hızlı ve sağlıklı olmasını sağlıyor	☐	☐	☐	☐	☐
Etkileşim grupları (taşınmaz sahipleri, kurumlar..vs) tarafından destekleniyor	☐	☐	☐	☐	☐
Yasal sorumlulukları mızı azaltıyor	☐	☐	☐	☐	☐
Diğer imar planları kararlarıyla çelişkiler yaratıyor	☐	☐	☐	☐	☐
Bürokratik işlemleri uzatıyor	☐	☐	☐	☐	☐
Sit alanlarında yapmak istediğimiz çalışmaları aksatıyor	☐	☐	☐	☐	☐
Yetki alanımızın tümünü kapsayan planlama çalışması yapmamıza engel oluyor	☐	☐	☐	☐	☐
Belediyemize gereğinden fazla iş yükü ve sorumluluk getiriyor	☐	☐	☐	☐	☐

18. Koruma amaçlı imar planlarıyla ilgili olarak başka görüşünüz varsa lütfen belirtiniz.

B - KORUMA UYGULAMALARINA YÖNELİK SORULAR

19. Sorumlu olduğunuz planlama alanı içerisinde ilan edilen doğal sit alanı veya özel çevre koruma bölgeleri hakkında bilgi veriniz?

	Sit Alanının Adı	Tahmini Büyüklüğü	İlan Yılı
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

20. Doğal sit alanı planlama alanınızın neresinde yer alıyor?

- ☐ Tümünü kapsıyor
- ☐ Merkezinde yer alıyor
- ☐ Merkezinin dışında yer alıyor
- ☐ Dışına yakın yer alıyor
- ☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

21. Doğal sit alanı ilan edilen alan ya da alanlarda doğal sit alanı ilan edilmeden önce uygulanan bir imar planı bulunmakta mıydı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

22. Doğal sit ilanından sonra uygulaması durdurulan imar planları hangisi / hangileridir?

- ☐ Çevre Düzeni Planı
- ☐ Nazım İmar Planı
- ☐ Uygulama İmar Planı
- ☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

23. Bu doğal sit alanı ya da alanlarına dair geçiş dönemi yapılaşma koşulları belirlendi mi?

- ☐ Evet
☐ Kısmen
☐ Hayır

24. Geçiş dönemi yapılaşma koşullarının geçerlilik süresi kaç yıldır?

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

25. Bu doğal sit alanı ya da alanlarına ait koruma amaçlı planlar hazırlandı mı?

- ☐ Evet
☐ Hayır

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

26. Belediyenizin doğal sit alanlarının koruma ve kullanılmasına dair belirlediği/uyguladığı özel bir programı var mı?

- ☐ Evet
☐ Hayır

27. Belediyenizin belirlediği/uyguladığı özel program hangisi veya hangileridir?

- ☐ Koruma amaçlı imar planının uygulanması için ayrı bir yönerge, çalışma programı, yönetmelik...vs
☐ Belediye bünyesinde koruma konusunda çalışan özel bir müdürlük, şube, birim...vs
☐ Koruma konusunda etkileşim gruplarına (taşınmaz sahipleri, kurumlar...vs) yönelik faaliyetler
☐ Sit alanlarını tanıtıcı faaliyet, toplantı, festival, şenlik...vs
☐ Özel sektör yatırımlarını çekici ekonomik düzenlemeler ve programlar
☐ Doğal sit alanlarındaki mülk sahiplerine koruma kullanma amaçlı maddi ve teknik yardım
☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

28. Doğal sit alanlarıyla ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Koruma Komisyonlarının ilke kararları ve diğer mevzuat düzenlemelerinden haberdar oluyor musunuz?

- ☐ Evet
☐ Hayır

29. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Koruma Komisyonlarının ilke kararları ve diğer mevzuat düzenlemelerinden nasıl haberdar oluyorsunuz?

- ☐ Bakanlık veya İl Müdürlüklerinden bilgilendiriliyoruz
☐ Kendi imkanlarımızla bilgi alıyoruz
☐ Basın yayın yoluyla öğreniyoruz
☐ İnternet, sosyal medya aracılığıyla öğreniyoruz
☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

30. Doğal sit alanlarıyla ilgili olarak uluslararası düzeyde yapılmış/yapılan düzenlemelerden ve resmi sorumluluklarınızdan haberdar oluyor musunuz?

- ☐ Evet
☐ Hayır

31. Uluslararası düzeyde yapılmış/yapılan düzenlemelerden ve resmi sorumluluklarınızdan nasıl haberdar oluyorsunuz?

- ☐ Bakanlık veya İl Müdürlüklerinden bilgilendiriliyoruz
☐ Kendi imkanlarımızla bilgi alıyoruz
☐ Basın yayın yoluyla öğreniyoruz
☐ İnternet, sosyal medya aracılığıyla öğreniyoruz
☐ Diğer

« Geri

İleri »

C - YÖNETİMSSEL SORUNLARA YÖNELİK SORULAR

32. Planlama alanınız içerisindeki doğal sit sınırı / sınırları nasıl belirlendi?

- ☐ Belediye önerdi
- ☐ Koruma Kurulu / Komisyonu Kararı
- ☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır

33. Doğal sit alanlarında plan onama sürecinde Tabiat Varlıkları Komisyonu dışında koruma planına onay vermesi gereken (görüşün haricinde onay işlemi yapılan) kurum / kuruluş var mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

34. Onay vermesi gereken kurum / kuruluş hangisi veya hangileridir?

- ☐ Büyükşehir Belediyesi
- ☐ Valilik
- ☐ Kültür Bakanlığı (Kültür Varlıkları Koruma Kurulu)
- ☐ Turizm Bakanlığı
- ☐ Tarım Bakanlığı
- ☐ Diğer

Bu soruda mantık uygulanmıştır

35. Doğal sit alanına ait koruma imar planı kararlarında ve plan hükümlerinde Tabiat Varlıkları Komisyonu veya Bakanlıkla herhangi bir anlaşmazlık oldu mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

36. Anlaşmazlık veya anlaşmazlıklar nelerdir?

- ☐ Hedef nüfus
- ☐ Kişi/ha yoğunluğu
- ☐ Plan fonksiyonları (konut, ticaret, üniversite, turizm, sanayi, tarım...vs)
- ☐ Ulaşım
- ☐ Yapılaşma hükümleri
- ☐ İmar uygulama esasları (18 uygulaması vs)
- ☐ Diğer

37. Bu anlaşmazlık sonucu ilgili koruma amaçlı imar planı kararınız nasıl değişti?

- ☐ Hiç değişmedi
- ☐ Çok az değişti
- ☐ Değişti
- ☐ Oldukça değişti
- ☐ Tamamen değişti

38. Doğal sit alanına ait koruma planının, Tabiat Varlıkları Komisyonundan onay alma süreci ortalama ne kadar süredir?

- ☐ 1 -3 ay
- ☐ 3 - 6 ay
- ☐ 6 -12 ay
- ☐ 12 - 18 ay
- ☐ 18 - 24 ay
- ☐ 24 aydan fazla

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

39. Tabiat Varlıkları Komisyonundan onay alan koruma planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığından mı onaylanarak sonuçlanmaktadır?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

40. Çevre ve Şehircilik Bakanlığından onaylanma süreci ne kadardır?

- ☐ 1 -3 ay
- ☐ 3 - 6 ay
- ☐ 6 -12 ay
- ☐ 12 - 18 ay
- ☐ 18 - 24 ay
- ☐ 24 aydan fazla

41. Koruma planı hangi kurumdan onaylanıyor?

42. Belediyeniz ile Tabiat Varlıkları Komisyonu veya Çevre ve Şehircilik Bakanlığı arasında aşağıdaki hususlarda sorunlar yaşayıp yaşamadığınızı belirterek size uygun gelen kutuyu işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Doğal sit sınırlarının belirlenmesin de	☐	☐	☐	☐	☐
Koruma İmar planının hazırlanması aşamasında	☐	☐	☐	☐	☐
Koruma İmar planının onaylanması aşamasında	☐	☐	☐	☐	☐
Koruma İmar planında kültür varlıklarının tespit / tescil ve yapılaşma hükümlerinin belirlenmesin de	☐	☐	☐	☐	☐
Koruma İmar planının yoğunluk ve yapılaşma ile ilgili plan kararlarında	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit sınırları içinde yapılacak yeni yapıların ruhsat, proje, inşaat uygulamaların da	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit sınırlarının değişiklik / yeniden düzenleme taleplerinde	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit alanlarındaki yanlış ve kaçak uygulamaların denetimi konusunda	☐	☐	☐	☐	☐

43. Belediyeniz ile Tabiat Varlıkları Komisyonu veya Çevre ve Şehircilik Bakanlığı arasında olan sorunlarla ilgili belirtmek istediğiniz diğer görüşler nelerdir?

« Geri

İleri »

D - EKONOMİK BOYUTLARA YÖNELİK SORULAR

44. Planlama alanınızdaki bir bölgenin doğal sit ilan edilmesi, doğal sit alanı ilan edilen bölgede yer alan parsellerin değerini nasıl etkiledi?

- ☐ Düşürdü
- ☐ Yükseltti

Bu soruda mantık uygulanmıştır!

45. Doğal sit alanlarının koruma kullanma esasına dönük uygulamalar için belediye olarak herhangi bir çalışma yaptınız mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

46. Yaptığınız çalışmayı hangi şekilde yaptınız?

- ☐ Proje hazırlama
- ☐ Fon oluşturma
- ☐ Kredi sağlama
- ☐ İmar uygulamaları
- ☐ Diğer

47. Doğal sit alanlarının sebep olduğu ekonomik koşullar hakkında düşüncenizi belirtiniz.

	Kesirlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesirlikle Katılmıyorum
Bölgenin doğal sit alanı ilan edilmesi aktif kullanımını etkilemedi	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit alanındaki mülk sahipleri sit kararından şikayetçi değil	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit kararı arazi ve arsa fiyatlarını yükseltti	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit alanlarında devletten ilave ödenek ve kaynak sağlanabiliyor	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit alanlarında belediye hizmetlerinde n ve bütçesinden daha fazla yararlanılabiliyor	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit alanları iç ve dış turizm açısından gelir getiriyor	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit alanlarının korunması için özel kişi ve kurumlardan maddi destek sağlanabiliyor	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal sit kararı doğal güzellikleriyle özel yatırımcıyı alana çekiyor	☐	☐	☐	☐	☐

48. Doğal sit alanlarının sebep olduğu ekonomik koşullar hakkında diğer görüşlerinizi lütfen paylaşınız.

49. E-posta adresiniz:

ANKET BİTMİŞTİR. İLGİNİZ VE YARDIMLARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hayriye Gül TOTU
Doğum Yeri ve Yılı : Eskişehir 02.03.1977
Yabancı Dili : İngilizce
İlk Öğretim : Bolvadin Atatürk İlk Okulu
Orta Öğretim : Bolvadin İmam Hatip Orta Okulu
Lise : Bolvadin Lisesi
Lisans : Selçuk Üniv. Mimarlık Bölümü (1994/1998)
Yüksek Lisans : Bahçeşehir Üniversitesi
Enstitü Adı : Fen Bilimleri Enstitüsü
Program Adı : Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi
Çalışma Hayatı :

1999 – 2004 : İmpek Mimarlık Mühendislik (Şirket Ortağı)
2004 – 2006 : Çekmeköy Belediyesi (İmar Şefi)
2006 – 2009 : Çekmeköy Belediyesi (İmar ve Şehircilik Müdürü)
2009 – 2014 : Turkuaz Mimarlık (Şirket Müdürü)
2014 – 2016 : Beykoz Belediyesi (İmar ve Şehircilik Müdürü)
2016 – : Beykoz Belediyesi (Plan ve Proje Müdürü)